

TARİH

İLKÖĞRETİM
YEDİNCİ SINIF

DERS KİTABI

7

Prof. Dr. Vanço Gjorgjiev

TARİH

İLKÖĞRETİM
YEDİNCİ SINIF

DERS KİTABI

7

TARİH 7, ilköğretim yedinci sınıf ders kitabı

Telif hakları © 2025 ALBI LTD, Üsküp

Yayınevi:

Yayıncılık, üretim, ticaret ve hizmet şirketi ALBI LTD, Üsküp, 2025

Editör:

Elena Stefanovska

Yazarlar:

Prof. Dr. Vanço Gjorgjiev

Makedoncadan çeviri:

(„ИСТОРИЈА 7, учебник за седмо одделение во основно образование“)

M-r Selsebil Karaağaç

Dil redaksiyonu:

Önder Özgürlü

Sanatsal ve grafik düzenleme:

Public Diplomacy, Üsküp

Baskı:

Polyesterday DOO, Üsküp, 2025

Baskı Adedi (Tiraj):

800

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın hiçbir bölümü yayınevinin yazılı izni olmaksızın elektronik veya mekanik yollarla, fotokopi dâhil olmak üzere, yeniden basılamaz, aktarılamaz, belgelenemez veya yeniden erişim sisteminde saklanamaz.

Bu ders kitabı, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın 14.08.2025 tarihli ve 26-884/1 sayılı ilköğretim yedinci sınıf Tarih dersi ders kitabının onaylanması ve kullanımına ilişkin kararla dokuz yıllık ilköğretimde kullanım için onaylanmıştır.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

373.3.016:93/94(075.2)=512.161

GJORGJIEV, Vanço

Tarih 7 : ilköğretim yedinci sınıf ders kitabı / yazarlar Vanço

Gjorgjiev ; makedoncadan çeviri Selsebil Karaağaç. - Üsküp : Albi, 2025.

- 179, [1] str. : илустр. ; 27 см

Превод на делото: Историја 7 : учебник за седмо одделение во основно образование

ISBN 978-608-241-058-6

COBISS.MK-ID 66838533

İçindekiler

Orta Çağ Tarihine Giriş	5
-------------------------------	---

BÖLÜM 1

Erken Orta Çağ'da Avrupa	9
--------------------------------	---

Halkların Büyük Göçü ve İlk	
Avrupa Krallıkları	10
Franklar Devleti	14
Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans)	18
Erken Orta Çağ'da Toplum	22
İslamiyet'in Ortaya Çıkışı ve	
Arap Devleti	27
Erken Orta Çağ'da Bilim ve Kültür	31

BÖLÜM 2

Erken Orta Çağ'da	
-------------------	--

Balkanlar ve Makedonya	37
------------------------------	----

Slavların Balkanlara Yerleşmesi	48
Erken Orta Çağ'da Bulgar Devleti	43
Erken Orta Çağ'da Arnavutluk	47
Raşka ve Duklja	50
Samuil'in Devleti	53
11. yüzyılda Makedonya'daki Ayaklanmalar ..	58
Slav Alfabeti ve Yazının Ortaya Çıkışı	62
Aziz Kliment ve Naum'un Faaliyetleri	65
Bogomil Hareketi	68
Ohri Başpiskoposluğu	71
Erken Orta Çağ'da Balkanlar'da Kültür	76
„Tarihi Turnuva – En Etkili Olay Hangisidir?“ ..	80

BÖLÜM 3

Gelişmiş ve Geç Orta Çağ'da Avrupa	81
--	----

Gelişmiş ve Geç Orta Çağ'da	
Avrupa Monarşileri	82
Haçlı Seferleri ve Bizans	87
Orta Çağ Şehirleri	93
Orta Çağ'da Yaşam	97
Orta Çağ Toplumunda Kilise	100
Keşifler Çağı	102

Gelişmiş ve Geç Orta Çağ'da	
Kültür ve Bilim	107
Reform ve Karşı Reform Hareketi	113
„Kâşifin Hatıraları“	117

BÖLÜM 4

Gelişmiş ve Geç Orta Çağ'da	
Balkanlar ve Makedonya	119

Bulgaristan ve Sırbistan'ın Yükselişi	120
Gelişmiş Orta Çağ'da Arnavutluk	124
13. yüzyılda Makedonya'da	
Bağımsız Feodal Beyliklerin Ortaya Çıkışı ..	128
Makedonya'daki Feodal Beylikler	132
Osmanlıların Balkanlar Fethi	136
Balkanlarda Ekonomik ve Kültürel Yaşam	
(XII-XV. Yüzyıllar)	142
„Hükümdarın Son Mektubu“	146

BÖLÜM 5

Balkanlar ve Makedonya'nın Osmanlı	
Hakimiyeti Altında	147

Osmanlı İmparatorluğu	148
Osmanlı Hakimiyeti Altında Balkanlar	
ve Makedonya'daki Yaşam	152
Osmanlı Hakimiyetine Karşı Direniş	157
İskender Bey'in İsyanı	160
Karpoş İsyanı	165
Osmanlı Devleti İçindeki Ohri	
Başpiskoposluğunun Durumu	170
XV-XVIII. Yüzyıllarda Balkanlar	
ve Makedonya'da Kültür	
ve Kültürel Miras	175
„Rumeli'den Notlarım“	180

Orta Çağ Tarihine Giriş

476 yılında Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra, eski şehirler yağmalanmış ve harap edilmiştir; yollar ise tamamen bakımsız kalmıştır. Antik mimarinin simgesi olan görkemli yapılar harabeye dönmüştür. Bu yapılar, insanlık tarihinin sona ermiş bir döneminin sessiz tanıkları hâline gelmiştir. Avrupa'da genel bir okuma yazma bilmeme durumu hâkim olmuştur. İnsanlar hayatlarını yoksulluk, hastalıklar ve batıl inançlarla dolu bir şekilde sürdürmüştür.

Zamanla, geçmişin çöküşünden arda kalan bu harabeler üzerinde, yavaş yavaş farklı bir dünyanın silüeti oluşmaya başlamıştır. Bu, modern Avrupa'nın temellerinin atıldığı bir dönemdir. Yeni bir toplumsal düzenin gelişmeye başladığı bir zamandır; herkesin toplum piramidinde kendi yerini bildiği bir düzen. Bu, kalelerin ve şövalyelerin, imparatoriçelerin ve kralların, kraliçelerin ve sultanların, soyluların ve vassalların çağıdır. Bu yüzyıllarda dini liderler topraklar üzerinde denetim kurmuş, ittifaklar oluşturmuş ve savaşlar ilan etmişlerdir. Şehirler farklı bir görünüm kazanmıştır. Şehir surlarının gölgesinde yeni ekonomik faaliyetler gelişmiş, yeni fikirler ortaya çıkmıştır. Bilim ve teknoloji ilerlemiştir. O dönemde, daha önce bilinmeyen yeni bölgeler keşfedilmiş ve yerleşim yerleri kurulmuştur. Bu, insanlık tarihinin yeni bir dönemidir ve **Orta Çağ** olarak bilinir.

Orta Çağ Kuşatması

Şövalye

Orta Çağın Kavramı ve Anlamı

Orta Çağ terimi, Hımanizm ve Rönesans döneminde (14.-16. yüzyıl) ortaya çıkmıştır. Bu dönemde insanlar tarihi, Antik Çağ (eski çağ) ile "yeni" ya da kendi zamanları olarak ikiye ayırmaya başlamışlardır. Antik Çağ ile kendi dönemleri arasındaki bu döneme Orta Çağ (Latince: medium aevum) adını vermişlerdir.

Tarihçiler arasında Orta Çağ'ın ne zaman başladığı ve ne zaman sona erdiği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak en yaygın kabul gören başlangıç tarihi, 476 yılında **Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşüdür**. Orta Çağ'ın bitişi içinse en çok kabul gören tarihler; **Amerika'nın keşfi** (1492) ve **İngiliz Devrimi** (1640-1660) yıllarıdır.

Orta Çağ boyunca, bir zamanlar güçlü Roma İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü Akdeniz çevresi, Avrupa ve dünya tarihinin yoğun olaylarının yaşandığı ana sahne olmaya devam etmiştir. Bu bölgede, **feodalizm** adı verilen yeni bir toplumsal sistem gelişmiştir. Avrupa'da Orta Çağ devam ederken, diğer kıtalarda da kendine özgü medeniyetler gelişmiştir; fakat Avrupalılar bu uygarlıklarla çok nadir temasa geçmiştir.

Orta Çağ insanlık tarihi açısından önemli bir dönemdir. Bu çağda, bugün hâlâ varlığını sürdüren birçok devlet ortaya çıkmıştır. Hristiyanlık, Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra da ayakta kalmayı başarmış ve Orta Çağ toplumunun şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Avrupa'da Hristiyanlık egemenken, Doğu'da yeni bir din - İslam - ortaya çıkmıştır. Orta Çağ boyunca, ekonomik değişiklikler meydana gelmiş ve bu da ticaretin

Mona Liza

Daha Fazla Öğren

Hümanistler, Orta Çağ'a ekonomik, kültürel ve entelektüel bir gerileme dönemi, savaşlar ve yıkımlar zamanı olarak bakmışlardır. Bu nedenle bu döneme „karanlık çağlar” adını vermişlerdir. Ancak, daha sonraki dönemlerde yapılan tarihsel araştırmalar, bu Orta Çağ algısını tamamen değiştirmiştir.

Aziz Kliment

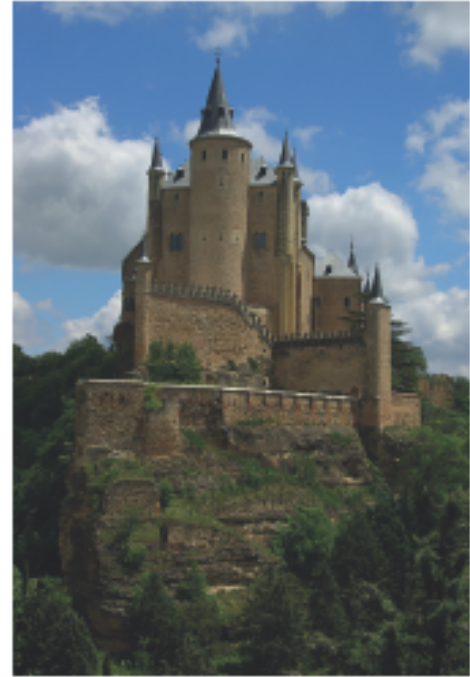
Orta Çağ'dan Gümüş Sikke

ve zanaatkarlığın gelişmesine yol açmıştır. Kültür ve bilimdeki yeni yönelimler, insan uygarlığının gelişimi üzerinde büyük bir etki yaratmıştır.

Orta Çağ'ın Dönemlere ayrılması

Tarih biliminde, Orta Çağ, feodal sistemin gelişim düzeyine göre üç döneme ayrılır:

- 1. Erken Orta Çağ** – 5. yüzyıldan 11. yüzyıla kadar olan dönem. Bu dönemde Avrupa'da yeni feodal sistem kurulmuş ve ilk Orta Çağ devletleri oluşmuştur.
- 2. Yüksek (Gelişmiş) Orta Çağ** – 11. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar olan dönem. Bu süreçte, feodal ilişkiler neredeyse tüm Avrupa'da egemen olmuştur.
- 3. Geç Orta Çağ** – 16. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar olan dönem. Bu dönemde feodal sistem yavaş yavaş çözülmeye ve dağılmaya başlamıştır. Yine de, bu ayrım koşulludur çünkü feodalizm her yerde aynı koşullar altında ve aynı hızda gelişmemiştir. Bazı ülkelerde feodal ilişkiler gelişmiş bir aşamadayken, diğerlerinde henüz başlangıç aşamasındaydı.

Segovia'daki Alcázar Şatosu (İspanya)

Orta Çağ Tarihi için Kaynaklar

Orta Çağ tarihi hakkında bilgi edinmek için, o döneme ait korunmuş izlere ihtiyaç vardır. Orta Çağ'da yaşamış insanların geride bıraktığı bu izlere tarihî kaynaklar denir. Bu kaynaklar; yazılı belgeler, eşya (nesneler) veya yapılar şeklinde olabilir.

Bu nedenle, Orta Çağ tarihiyle ilgili kaynaklar, yazılı ve maddi (somut) olmak üzere ikiye ayrılır. Orta Çağ tarihinin en önemli yazılı kaynakları, hükümdarların,

Ferman

Ortaçağ atlı birliğinin tasviri

soyluların ve dinî liderlerin yayımladığı belgelerdir. Bu belgeler arasında en kapsamlı olanlar, fermanlar (Makedonca: повелби) olarak bilinir. Orta Çağ'daki olaylar, savaş seferleri, doğal felaketler ve salgın hastalıklar hakkında önemli bilgileri, tarihsel kayıtlar olan kroniklerden öğreniyoruz. Kronikler genellikle efsaneler ve halk hikâyeleriyle doludur ve bu anlatılar, kronikler yazılmadan önce nesilden nesile sözlü olarak aktarılmıştır. Kronikler çoğunlukla dünyanın yaratılışıyla ilgili efsanelerle başlar ve yazarlarının yaşadığı döneme kadar olan olayları kapsar. Azizlerin yaşamı hakkında bilgiler ise onlar için yazılmış olan biyografilerden alınır. Bu tür biyografilere menkıbe (aziz yaşam öyküsü) denir.

Orta Çağ tarihinin maddi (somut) kaynakları, insanların günlük yaşamında kullandıkları çeşitli eşyalardır. Bunlara örnek olarak: takılar, silahlar, giysiler, sikkeler ve benzeri nesneler gösterilebilir. Ayrıca, görsel temsiller de maddi kaynaklara dahildir: freskler, ikonalar, minyatürler. Yapılar – kiliseler, saraylar, kaleler – de bu gruba girer. Bu tür maddi kaynakların incelenmesiyle, yazılı kaynaklardan elde ettiğimiz bilgileri genişletir ve tamamlarız.

Ferman

Az bilinen kelimeler

Menkıbe – „Aziz biyografisi” – Menkıbe, bir azizin hayatını, yaptıklarını ve mucizelerini anlatan tarihsel-dini metindir. Bu tür metinler genellikle kilisede ibadet sırasında okunurdu ve öğretici bir amacı vardı – azizin hayatı örnek alınarak inananlara doğru bir yaşam tarzı gösterilirdi.

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. „Orta Çağ” terimi nasıl ortaya çıkmıştır?
2. Orta Çağ boyunca Avrupa’da gelişen toplumsal sistemin adı nedir?
3. Tarih biliminde Orta Çağ hangi dönemlere ayrılır?
4. Orta Çağ tarihi hakkında bilgileri hangi tür tarihi kaynaklardan öğreniyoruz?

Alıştırma:

1. Defterine bir zaman çizelgesi (tarih şeridi) çiz. Bu çizelgede: Orta Çağ’ın başlangıcını, bitişini ve üç ana dönemi işaretle.

K O N U

1

Erken Orta Çağ'da Avrupa

Halkların Büyük Göçü ve İlk Avrupa Krallıkları

Halkların Büyük Göçünün Nedenleri:

4.Yüzyılın ikinci yarısında, Asya, Avrupa ve Kuzey Afrika'da büyük bir nüfus hareketliliği başlamıştır. Bu göçler, savaşlar ve yıkımlarla birlikte gerçekleşmiş ve Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşüne neden olmuştur. Bir zamanlar güçlü olan bu imparatorluğun kalıntıları üzerine yeni devletler kurulmuştur. Bu çok nedenli süreç insanlık tarihinde „**Halkların Büyük Göçü**“ olarak bilinmektedir.

Bir zamanlar çok güçlü olan Roma İmparatorluğu, 3. ve 5. yüzyıllar arasında iç çatışmalar ve ekonomik zayıflama ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durumu, Roma'nın kuzey sınırları dışında yaşayan kavimler fırsat bilmiştir. Bu kavimler, sık sık Roma topraklarına girmeye başlamışlardır. Romalılar, bu dış topluluklara genellikle „**barbarlar**“ adını vermiştir.

Barbar kavimlerin Roma topraklarına girmesi, aynı zamanda Avrupa ve Asya'daki yaşam koşullarının değişmesinin de bir sonucudur. Örneğin, Gotlar'ın yaşadığı Kuzey Avrupa bölgelerinde nüfus hızla artmış, bu da tarım için gerekli verimli toprakların yetersiz kalmasına neden olmuştur. Aynı zamanda, Sibiry'a ile İskandinavya arasında büyük iklim değişiklikleri yaşandığı düşünülmektedir. Bu iklim değişiklikleri, insanları daha sıcak ve daha verimli olduğu düşünülen bölgelere göç etmeye zorlamıştır. Bazı kavimler ise, daha güçlü komşu kavimlerin saldırılarına uğramış ve bu nedenle göç etmek zorunda kalmıştır. Tüm bu sebeplerden ötürü, kavimlerin büyük göçleri

Araştır

İnternette araştırma yap ve aşağıdaki soruları yanıtla:

1. "Barbar" kelimesi ne anlama gelir?
2. Bu terimi kullanan antik halklar hangileridir?

Hunlar, Galya'daki bir yerleşim yerini yağmalıyor

Gotlara ait takılar

Avrupa'da Hunlar

Halkların Büyük Göçü, **Hunlann** hareketlenmesiyle başlamıştır. Hunlar, Asya'da yaşamış göçebe bir halktır. Güçlü komşularının baskısıyla batıya, Avrupa'ya doğru ilerlemeye başlamışlardır. Bu yolculuk sırasında, önlerine çıkan diğer kavimleri de egemenlikleri altına almışlardır. IV.yüzyılın ikinci yarısında, **Hunlar "Halkların Kapısı"** olarak bilinen Ural Dağları ile Hazar Denizi arasındaki bölgeden geçerek Asya'dan Avrupa'ya ulaşmışlardır.

Avrupa'da Hunlar, Attila'nın liderliğinde büyük bir kavim birliği kurmuşlardır. Bu birlik sayesinde pek çok kavim ya farklı yönlerde göç etmek zorunda kalmış, ya da Hunların egemenliğini kabul etmiştir. Asya'dan gelen bu savaşçı halk, kısa sürede Avrupa'daki diğer kavimlere karşı üstünlük sağlamıştır.

Avrupa'da Hunlar, Attila'nın önderliğinde büyük bir kabile ittifakı kuruldu. Baskıları karşısında birçok kavim çeşitli yönlerde çekilmeye başladı; bazıları ise onların üstün otoritesini tanıdı. Böylece Asya'dan gelen bu savaşçı kavimler, kısa sürede Avrupa'daki öteki kavimler üzerinde hâkimiyetlerini ortaya koydular.

Attila önderliğinde Hunlar: Kuzey İtalya'ya ve Galya'ya (bugünkü Fransa) kadar ilerlemişlerdir. Ancak, 451 yılında, Hunlar Galya'da yapılan "**Halkların Savaşı**"nda (Katalaunova Muharebesi) Romalı ve German ordularının birleşik güçleri tarafından yenilgiye uğratılmışlardır. Bu savaşın ardından Attila kısa süre sonra ölmüştür. Onun ölümünden sonra Hun kavim birliği dağılmıştır.

İlk Avrupa Krallıklarının Kuruluşu

Hunlar ve İlk Avrupa Krallıklarının Kuruluşu, Cermen kavimlerinin Avrupa'nın güney ve batı bölgelerine göç etmesine neden olmuştur. Bu şekilde bir kavim, diğerini yerinden ederek Roma topraklarına doğru ilerlemiştir. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle oluşan Batı Roma İmparatorluğu, bu göç eden kavimlerin tehdidi altında kalmıştır.

5. yüzyıl boyunca Roma kenti iki kez barbarlar tarafından fethedilmiş ve yağmalanmıştır. **476** yılında Roma'daki tahttan son imparatorun uzaklaştırılmasıyla **Batı Roma İmparatorluğu** tarihe karışmıştır.

Kaynakların Dilinden

Hunlann göçebe yaşam tarzı hakkında ilginç bilgiler, tarihçi Ammianus Marcellinus tarafından aktarılmıştır. O, "Roma Tarihi" adlı eserinde şöyle yazmıştır: "Dağlarda ve ormanlarda özgürce dolaşarak, soğuk, açlık ve susuzluğa dayanmayı öğrenirler. Hiçbir zaman evlere girmezler, çünkü çatı altında kalmanın güvenli olmadığını düşünürler...Gündüz veya gece, her biri atının üzerinde yer, içer, hatta atın dar boynuna eğilmiş şekilde uyur."

17. yüzyıla ait Attila betimlemesi / portresi

Daha Fazla Öğren

Hunlann saldırıları ve fetihleri, Roma topraklarında büyük yıkıma neden olmuştur. Bu yüzden, Romalılar arasında şu inanç yayılmıştır: Hunlann ortaya çıkışı ve liderleri Attila, günahları nedeniyle Tanrı'nın bir cezasıdır. Bu nedenle Attila, Romalılar tarafından: "Tanrı'nın kırbağı" (Latince: Flagellum Dei) olarak adlandırılmıştır.

Halkların Büyük Göçü – Kavimlerin Yerleşme Yönleri

Batı Roma'nın yıkıntıları üzerinde, barbar kavimler kendi ilk krallıklarını kurmuşlardır.

Böylece, **Vizigotlar** (Batı Gotları), bugünkü İspanya topraklarına yerleşmiş ve orada kendi devletlerini kurmuşlardır. Gotların diğer kolu, yani **Ostrogotlar** (Doğu Gotları) ise, Apenin Yanımadası'na, yani bugünkü İtalya'ya yerleşmişlerdir. **Franklar**, eski Roma eyaleti olan Galya'nın (bugünkü Fransa) yerinde güçlü bir devlet kurmuşlardır. **Vandallar**, Kuzey Afrika'ya göç etmiş ve başkenti Kartaca olan kendi krallıklarını kurmuşlardır. **Anglar ve Saksonlar** ise, Britanya Adaları'na yerleşmişlerdir.

Halkların Büyük Göçü, uzun ve karmaşık bir süreçti. Bu ilk hareketlerden sonra, Avrupa'ya başka kavimler de yerleşmeye başlamıştır. 6. yüzyılda, Asya'dan **Avarlar** Avrupa'ya göç etmiştir. Avarlar, bugünkü Macaristan topraklarında (Pannonia) güçlü bir devlet kurmuşlardır. Bu devletin adı **Avar Kağanlığı** idi. Avarların baskısı altında, Cermen kökenli Lombardlar (Lombardlar), Kuzey İtalya'ya göç ederek oraya yerleşmişlerdir. Bu kavim hareketlerinin dahilinde, Slavların göçü

Vandal Kralı Hilderik'e ait gümüş sikke

Vizigotlara ait taç

de başlamıştır. **Slavlar**, atalarının yaşadığı bölgeden çıkarak: doğuya, batıya ve güneye doğru göç etmişlerdir.

Halkların Büyük Göçü'nün Sonuçları

Halkların Büyük Göçü, Avrupa tarihine önemli sonuçlar bırakmıştır. Bu olay, üç kıtanın (Avrupa, Asya, Afrika) geniş bir bölgesini etkilemiş ve **dünya tarihi açısından büyük bir öneme sahip** bir gelişme olmuştur.

Çalkantılı yüzyıllar, Avrupa nüfusunun ciddi şekilde azalmasına ve Batı Roma İmparatorluğu gibi eski ve güçlü antik devletlerin çökmesine neden olmuştur. Bu devletlerin yerine, feodal düzenin geliştiği yeni türde krallıklar kurulmuş, böylece Avrupa'daki Orta Çağ dünyasının çehresi şekillenmiştir.

Bu göçler, büyük yıkımlara yol açmış, antik dönemden kalma birçok görkemli yapı yok edilmiştir. Aynı zamanda Avrupa'daki nüfus yapısında değişiklikler meydana gelmiş ve kavimler yerli halkla karışmıştır. Bu süreçte, farklı halklar birbirlerinden kültür, inançlar, yaşam tarzı gibi unsurları benimsemişlerdir.

Avar miğferinin rekonstrüksiyonu

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Halkların Büyük Göçü neden başladı?
2. Hunların en ünlü lideri kimdi?
3. Halkların Büyük Göçü'ne katılan üç kavmi say ve bu kavimlerin devletlerini nerede kurduklarını açıkla!
4. Halkların Büyük Göçü'nün sonuçları nelerdir?

Alıştırma:

1. İnternette araştırınız ve Hunların yaşam tarzı hakkında daha fazla bilgi bulunuz. Ardından defterine kısa bir metin (deneme) yazınız: Hunların günlük yaşamını tanımlayan bir anlatı oluşturunuz.

Frank Krallığı

Frank Devletinin Kuruluşu

V.yüzyılda, Franklar, eski Roma eyaleti olan **Galya** topraklarında (bugünkü Fransa) kendi krallıklarını kurmuşlardır. Frankların birleşmesi, **Merovenj** Hanedanı'nın kurucusu olan Kral **Klodvig** (Clovis) ile başlamıştır. Klodvig, Galya'nın kuzey bölgelerinde egemenliğini genişletmeyi başarmıştır.

Hristiyan kilisesinin desteğini kazanmak için, Kral Klodvig **Hristiyanlığı** kabul etmiştir.

Bu sayede, kilise aracılığıyla Galya'daki yerli halk üzerindeki otoritesini güçlendirmiştir. Klodvig, devlet içinde ilk yazılı yasaları getirmiştir. Bu yasalar, Frankların geleneksel örf ve adetleriyle, Galya'daki halktan alınan yeni kuralların bir birleşimi olmuştur. Bu gelişmeler, Frank Krallığı'nın sağlam temeller üzerine kurulmasını sağlamıştır.

Majordomlar Dönemi

Klodvig'in ölümünden sonra, Frank Krallığı mirasçılar arasındaki iç çatışmalarla sarsılmıştır.

Bu çatışmalar sonucunda, kraliyet otoritesi zayıflamış, devlet yönetimi yavaş yavaş saray yöneticilerinin **majordomların** ellerine geçmiştir. Majordomlar, kral saraylarının yöneticileri olup; vergilerin toplanmasını organize eden, aynı zamanda ordunun başkomutanı olan güçlü kişilerdir.8.yüzyılın ilk yarısında, en ünlü

Reims Katedrali – Klodvig'in vaftiz edildiği yer

Charles Martel

Charles Martel'in Araplarla Savaşı (tasvir)

Daha Fazla Öğren

Majordomlar döneminde, krallar gerçek siyasi güçlerini tamamen kaybetmişlerdir.

Majordomlar, kral atama ve görevden alma yetkisine sahip olmuşlardır. Bu nedenle, o dönemin kralları çağdaşları tarafından: "Tembel Krallar" (Fransızca: Rois fainéants) olarak adlandırılmıştır.

majordomlardan biri olan **Charles Martel**, toprak dağıtımında yeni bir sistem getirmiştir.

Bu dönem, kralların sembolik hâle gelip, gerçek gücün majordomların elinde toplandığı bir geçiş sürecidir. Charles Martel'in reformları, daha sonra gelen Karolenj hanedanının yükselmesinin temelini atmıştır.

Charles Martel, büyük toprak sahiplerine toprak bağışlamaya başlamıştır, ancak bunun karşılığında bu kişiler orduya süvari (atlı asker) olarak hizmet etmek zorundaydı.

Bu sistemle birlikte, süvariler Frank ordusunun vurucu gücü hâline gelmiştir. Bu güçlü süvari ordusuyla Charles Martel, 732 yılında Arapları yenmiş ve İslam'ın Avrupa'ya ilerleyişini durdurmuştur.

Pipin ve Karolenj Hanedanı Martel'in oğlu Pipin (Kısa Pipin), Merovenj Hanedanı'nın yönetimini sonlandırmıştır. Papa'nın kutsaması ve soyluların desteğiyle, kendini **Frank kralı** ilan etmiştir. Böylece, **Karolenj Hanedanı'nın** yönetimi resmen başlamıştır.

Papa'ya Destek ve Papalık Devleti'nin Kuruluşu Pipin, Papa'dan aldığı desteğe karşılık olarak, Papa'nın düşmanı olan Lombardlar (Langobardlar) ile savaşmış ve onları yenmiştir. Bu zaferin ardından, Roma çevresindeki topraklar Papalık'a verilmiş ve böylece **Papalık Devleti** (Vatikan'ın öncülü) kurulmuştur.

Şarlman'ın (Charlemagne) İmparatorluğu

Frank Krallığı, en güçlü dönemini Şarlman (Büyük Karlo) zamanında yaşamıştır.

O, Orta Çağ'ın en ünlü hükümdarlarından biridir. Şarlman, çevresindeki Germen kavimleri ve Araplarla yaptığı savaşlarda başarılı olmuş ve krallığını genişletmiştir. Devleti, bugünkü İtalya, Almanya ve İspanya'nın bazı bölgelerine kadar yayılmıştır. Doğuda ise Avar Kağanlığı'nı yok etmiş ve Pannonia bölgesini (bugünkü Macaristan) krallığa katmıştır. Bu genişlemeyle birlikte, Hristiyanlık da Avrupa'daki birçok kavim arasında yayılmıştır.

Şarlman, Papalık Devleti ile çok iyi ilişkiler kurmuştur. Bunun sonucu olarak, **800 yılında** Papa III. Leo, Roma'da onu: **"İmparator"** (Caesar) ilan etmiştir. Bu olayla birlikte, Frank Krallığı artık bir imparatorluk olmuş ve Batı Roma İmparatorluğu'nun mirasına talip olmuştur.

Şarlman'ın Portresi

Şarlman'a Ait Gümüş Sikke

Kaynakların Dilinden

Şarlman'ın (Charlemagne) yaşamı ve hükümdarlığı, onun biyografi yazarı Einhard tarafından

"İmparator Şarlman'ın Hayatı" (Vita Karoli Magni) adlı eserde anlatılmıştır. Einhard'ın tanımına göre, Şarlman: uzun boylu ve heybetli bir görünüme sahipti. Anadolunin yanında, Latince konuşuyor, Yunanca'yı ise anlayabiliyor, ama pek konuşmıyordu. Yazmayı tam olarak öğrenememişti, ama yazığının altına yazı tahtası koyar, gizlice pratik yapardı. Ata binmeyi avlanmayı ve yüzmeyi çok sevdi. Dilbilgisi (gramer), hitabet (retorik) ve matematikle ilgilenirdi.

Şarlman, kendini Roma İmparatorlarının varisi olarak görmüştür ve imparatorluğunu, farklı halk ve kavimlerin birleştiği büyük bir devlet olarak tasarlamıştır. Ancak onun imparatorluk unvanı, kendisini Roma'nın gerçek varisi olarak gören Bizans İmparatorları tarafından kabul edilmemiştir.

Şarlman, başkent olarak **Aachen** (Ahen) şehrini seçmiştir. Buradaki sarayında, dönemin en bilgili âlimlerini bir araya toplamıştır. Bu merkezde, antik yazarların eserleri kopyalanmış ve çevrilmiştir. Şarlman döneminde mimari gelişmiş, freskler ve heykellerle süslenmiş kiliseler ve saraylar inşa edilmiştir. En ünlü yapı, Aachen Katedrali'dir – burada Şarlman'ın tahtı da bulunmaktaydı. Bu kültürel canlanma dönemi, tarihçiler tarafından: **Karolenj Rönesansı** olarak adlandırılır.

Şarlman'ın torunları, bu büyük devleti bir arada tutamamıştır. Verdun Antlaşması ile (843), imparatorluk üçe bölünmüştür. Bu üç parçadan zamanla: Fransa, İtalya ve Almanya oluşmuştur.

Frankların devleti, 5. yüzyıldan 9. yüzyıla kadar olan dönemde Batı Avrupa'daki en güçlü devletlerden biri olmuştur. Bu dönemde, bir orta çağ devletinin gelişimindeki tüm evreleri geçmiştir: kavimlerin birleştirilmesinden, erken feodal bir krallığın kurulmasına ve Batı Roma İmparatorluğu'nun varisi olma iddiasıyla bir imparatorluk ilan edilmesine kadar.

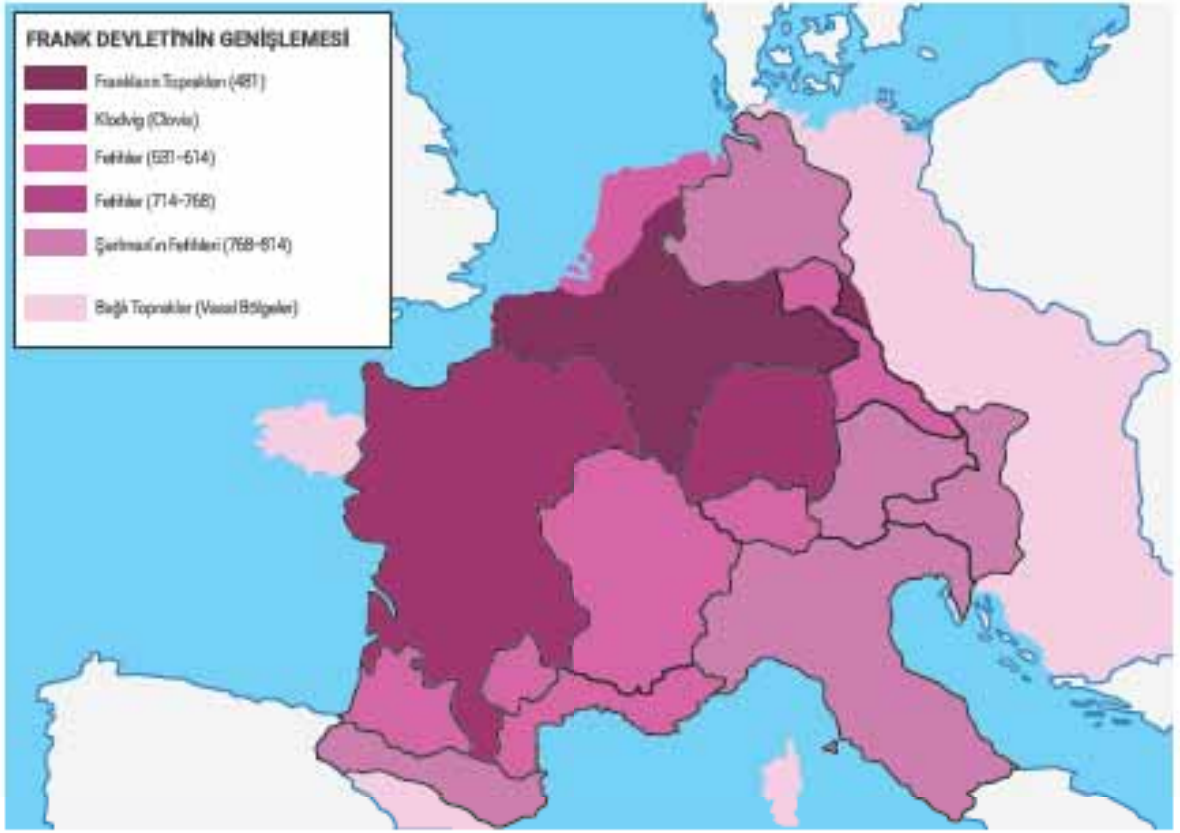
Aachen Katedrali'nin Yeniden Rekonstrüksiyon

Şarlman'ın Aachen Katedrali'ne Yerleştirilmiş Mermer Tahtı

11. Yüzyıldan Kalma Einhard'ın Eserine Ait Minyatürlü El Yazması

Frank Devleti'nin genişlemesi

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Clovis neden Hristiyanlığı kabul etti?
2. Majordomlar kimdir, ne görev yaparlardı?
3. Charles Martel iktidarını nasıl güçlendirdi ve orduyu nasıl düzenledi?
4. Pipin (Kısa Pipin) ve Şarlman döneminde devlet ile kilise arasındaki ilişkiler nasıldı?
5. Şarlman kendisini kimin mirasçısı olarak görüyordu?

Alıştırma:

1. İnternette araştırma yap ve Şarlman'ın (Charlemagne) hayatı hakkında kısa bir metin (deneme/kompozisyon) yaz.

Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans)

Roma İmparatorluğu'nun IV. yüzyıldaki bölünmesinden sonra, Doğu İmparatorluğu, başkenti Konstantinopolis (İstanbul) olmak üzere varlığını sürdürmeye devam etti. Buna karşılık, Batı İmparatorluğu 476 yılında yıkıldı. Konstantinopolis, İmparator **Konstantin I** tarafından Yeni Roma (Nova Roma) olarak kurulmuştu. Bu şehir, Doğu Roma İmparatorluğu'nun güç simgesi ve başkenti oldu ve XV. yüzyıldaki çöküşüne kadar bu rolünü sürdürdü. Bu devletin halkı kendilerini **Romalılar** (Ῥωμαῖοι – Romai) olarak adlandırıyordu ve hükümdarları da **Romalıların imparatoru** (Vasilefs ton Romaion) unvanını taşıyordu. Ancak, tarih bilimi bu devleti antik Roma'dan ayırmak için daha sonra **Bizans** olarak adlandırdı. **Bizans** ismi, Konstantinopolis'in eski adı olan Byzantion'dan türetilmiştir.

Bizans, Roma'dan miras kalan hukuk, ordu ve yönetim geleneklerini uzun süre korudu.

Fakat zamanla yeni koşullar altında bu özelliklerin bazıları değişti: Latince, resmi dil olmaktan çıkarıldı ve yerini yavaş yavaş Yunanca aldı. Hristiyanlık, devletin tek resmi

Justinianus I Döneminde Bizans Devleti

Bizans imparatorları, Roma İmparatorluğu'nu yeniden canlandırma hayali kuruyordu. Bu hayali gerçekleştirmeye en çok yaklaşan kişi, İmparator **Justinianus I** olmuştur. VI. yüzyılın ilk yarısında, onun döneminde Bizans orduları birçok başarılı sefer düzenledi. Bu fetihler sonucunda, Bizans'ın sınırları büyük ölçüde genişledi. Devletin egemenliği, Akdeniz çevresindeki birçok bölgeye yayıldı ve Avrupa, Asya ve Afrika'dan topraklar Bizans'a katıldı.

I. Justinianus sadece fetihlerle değil, hukuk alanında yaptığı reformlarla da önemli bir iz bırakmıştır. Onun emriyle, Roma devletinden kalan eski yasalar derlenmiş ve yeni yasalarla birlikte büyük bir hukuk külliyatı oluşturulmuştur. Bu **Justinianus Yasaları**, Roma hu-

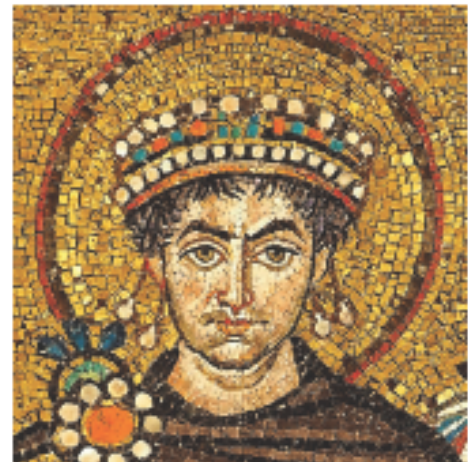

İstanbul

Daha Fazla Öğren

I. Justinianus döneminde, Konstantinopolis'te Bizans tarihinin en ünlü ayaklanmalarından biri olan Nika (Zafer!) isyanı patlak vermiştir. Bu isyanın nedenleri, yüksek vergilerden duyulan memnuniyetsizlik ve araba yarışlarında rakip taraftar grupları arasındaki çatışmalardır. Bu gruplar, Konstantinopolis'te önemli bir siyasi etkiye sahipti. İsyanı yeni bir imparator talep etmişlerdir. Justinianus'un kaçmak istediğine dair bilgiler vardır; ancak İmparatoriçe Theodora onu kalmaya ikna etmiştir. Ayaklanma sert bir şekilde bastırılmıştır.

I. Justinianus – Aziz Vitale Kilisesi (mozaik)

Justinianus Döneminde Bizans (527–565)

- Justinianus öncesinde imparatorluğun sınırları
- Justinianus döneminde yapılan fetihler

Justinianus Döneminde Bizans

kukunun hayatta kalmasını sağlamış ve Avrupa hukuk sistemlerini yüzyıllar boyunca etkilemiştir.

Bunun yanında, I. Justinianus geniş çaplı **inşa faaliyetlerine** girişmiş, bunlar arasında ünlü **Ayasofya** Kilisesi'nin inşası da yer almıştır. Bu kilise, büyüklüğü ve mimari çözümleri bakımından Hristiyan kiliselerinin en tanınmış simgesi hâline gelmiştir.

I. Justinianus'un ölümünden sonra devlet büyük zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Halkların Büyük Göçü sonucu sınırlara gelen yeni toplulukların baskısı ve doğudaki güçlü rakiplerle, özellikle Perslerle yaşanan ça-

Ayasofya – Konstantinopolis

Tarihi Kişilikler:

Prokopius, VI. yüzyılda yaşamış bir Bizanslı tarihçidir. İmparator I. Justinianus'un askeri seferlerini ve inşaat faaliyetlerini şu iki eserinde detaylı olarak belgeledi: "Savaşların Tarihi" (De Bellis), "Yapılar Üzerine" (De Aedificiis). Bu eserde Justinianus: Zalim, Yetersiz, Hatta iblisler tarafından ele geçirilmiş biri olarak tasvir edilir. İmparatoriçe Theodora ise: Kıskanç, Bencil ve dizginlenemez arzulara sahip biri olarak anlatılır.

tışmalar, toprak kayıplarına ve devletin zayıflamasına yol açmıştır.

Devlette Reformlar ve Yeniden Yükseliş

VII.yüzyılın başlarında Konstantinopolis, Avarlar tarafından şiddetli bir kuşatma altına alındı. Bu durum, devletin varlığını ciddi bir tehlikeye soktu. Ancak yüksek surlar ve organize savunma sayesinde şehir kurtarıldı. O dönemde tahtta bulunan imparator **Herakleios**, savunmada kilit rol oynadı ve devleti güçlendirmek için **reformlar** yapması gerektiğinin farkındaydı. Bu amaçla Herakleios, idari bölgeleri daha etkili savunma sağlayacak şekilde yeniden düzenledi, orduyu yeniden yapılandırdı ve yeni vergiler getirdi. Aynı zamanda Bizans'taki farklı Hristiyan gruplar arasındaki ilişkileri iyileştirmeye çalıştı. Onun döneminde, Bizans sarayında Yunanca'nın Latince'nin yerine baskın dil haline geldiği kabul edilir. Bu reformlar hemen sonuç vermedi. Devletin toparlanması ve yeniden güç kazanması zaman aldı.

Bizans, 9. ve 10. yüzyıllarda **Makedonya hanedanı**na mensup imparatorlar tarafından yönetildiği dönemde yeniden bir yükseliş yaşadı. Bu dönemde edebiyat, sanat ve mimari önemli ölçüde gelişti. İmparator **Konstantinos Porfirogennetos** bile yazar ve tarihçi olarak

İmparator I. Basileios'un altın sikkesi

Kaynakların Dilinden

Romalılar (Bizanslılar), Avarlar ve Slavlar tarafından yapılan kuşatmadan Konstantinopolis'in Tanrı'nın yardımıyla kurtarıldığına inanıyorlardı. Bu nedenle Patrik Nikiforos, „Kısa Tarih“ adlı eserinde bunu şu şekilde anlatır: „...ilahi güç, orada bulunan Avar askerlerini aniden yok etti ve öldürdü... Roma kuvvetleri onlara (Slavlara) saldırdı, onları kuşattı ve öyle şiddetli bir şekilde yok etmeye başladılar ki deniz suyu tamamen kana bulanarak kırmızıya döndü. Öldürülenler arasında Slav kadınları da vardı... Bütün bunları gören barbarlar kuşatmadan vazgeçip kendi topraklarına geri döndüler...“

Bizans İmparatoru II. Basileios'un taç giyme töreni

öne çıktı. O dönemin toplumsal ihtiyaçları doğrultusunda hukuk alanında büyük reformlar gerçekleştirildi.

Ayrıca, imparatorluk özellikle II. **Basileios** döneminde doğu ve batı yönlerinde topraklarını önemli ölçüde genişletti. Tüm bu başarılar, ancak özellikle kültürel alandaki ilerlemeler nedeniyle, bu dönem **Makedon Rönesansı** (yeniden doğuş) olarak bilinmektedir.

Sonraki yüzyıllarda Bizans zayıflamaya başladı. Tahta çıkan imparatorlar devleti yönetme konusunda özel bir yetenek göstermediler. Çeşitli yerlerde isyanlar patlak verdi ve sınır bölgelerinde yeni fatihler ortaya çıkmaya başladı. Buna ek olarak, büyük toprak sahipleri daha da güçlenmiş ve devlete karşı olan yükümlülüklerini yerine getirme konusunda giderek daha isteksiz hale gelmişlerdi. Bu zorlayıcı koşullar altında, Bizans 13. yüzyılın başına büyük zorluklarla girdi.

Tarihi Kişilikler

Bizans'taki Makedon hanedanının kurucusu I. Basileios'tur. O, Trakya'da bulunan Makedonya temasından, halkın alt tabakalarından gelmekteydi. Efsanelere ve kaynaklara göre, Bulgar bir şampiyonu dövüştürerek ya da vahşi atları ehlileştirerek Bizans İmparatoru III. Mihail'in dikkatini çekmiştir. Daha sonra, yandaşlarıyla birlikte imparatoru öldürüp tahta çıkmıştır. Basileios, av sırasında bir geyik tarafından saldırıya uğrayarak trajik bir şekilde hayatını kaybetmiştir.

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Doğu Roma İmparatorluğu'nun halkı kendilerine ne isim veriyordu ve tarih biliminde nasıl adlandırılıyorlar?
2. Neden I. Justinianos en önemli Bizans imparatorlarından biri olarak kabul edilir?
3. İmparator Herakleios Bizans'ta ne tür reformlar gerçekleştirdi?
4. Bizans, Makedon hanedanı döneminde ne gibi gelişmeler ve değişiklikler yaşadı?

Alıştırma:

1. Bizans tarihi hakkında daha fazla araştırma yapınız ve önemli bir olay ya da önemli bir kişilik seçiniz. Ardından, bu olayın ya da kişinin önemini anlatan kısa bir metin (deneme) yazınız. En önemli noktayı vurgulamaya ve neden tarih boyunca hatırlandığını açıklamaya çalışınız.

Erken Orta Çağ'da Toplum

Batı Avrupa'da Toplum Düzeni

Batı Avrupa'daki toplumsal yapı her ülkede ve her dönemde aynı olmamakla birlikte, bazı ortak özellikler taşıyordu. Hiyerarşik bir yapı temel özelliği idi. Bu yapının en tepesinde, tüm toprakların sahibi olan **hükümdar** bulunuyordu. Ancak bu toprakları yönetebilmek için büyük mülkler hâlinde bölerek "**feod**" adı verilen arazilere ayırıyordu. Bu toprakları, sadakat ve askerî destek karşılığında soylulara, yani **feodal beylerine** veriyordu.

Büyük topraklara sahip olan feodal beyler, **yüksek soylular** (asil sınıf) olarak da adlandırılırdı. Onlar da sahip oldukları arazileri daha küçük parçalara ayırarak alt düzeydeki feodal beylerin (**küçük soylular**) yönetimine verirdi. Bu küçük feodaller, efendilerine askerlik yapmak veya başka hizmetlerde bulunmakla yükümlüdür. Böylece, hükümdarın vasalları olan büyük feodal beylerle, onların **vasalları** olan küçük feodal beyler arasında bir **feodal hiyerarşi** oluşmuş olurdu.

Hiyerarşinin en alt basamağında **köylüler** bulunuyordu. Köylüler ikiye ayrılıyordu: özgür köylüler ve serfler. **Serfler** en zor durumda olanlardı. Kendilerine ait toprakları yoktu, feodal beyin toprağında çalışmak zorundaydılar. Toprağı terk etmeleri efendilerinin iznine bağlıydı. Bunun karşılığında, koruma altında olurlar ve kişisel ihtiyaçları için toprak kullanma hakkı elde ederlerdi. **Özgür köylüler** ise toprak sahibi olabilir, bu toprağı satabilir ve miras bırakabilirlerdi, ancak zamanla sayıları azalmaya başladı.

Büyük feodal beylerin kendi topraklarında çok geniş hakları vardı. Bazıları kendi paralarını basar, özel mahkemeler kurar, kralın görevlileri olmadan vergi toplar, hatta bağımsız savaşlar yürütebilirlerdi. Kraldan aldıkları özel belgelerle bazıları daha da ayrıcalıklı konumlara sahipti. Böyle durumlarda kralın memurlarının bu bölgelere müdahale etmesi tamamen yasaktı. Bu yüksek ayrıcalık "feodal dokunulmazlık (imtiyaz)" olarak adlandırılırdı.

Az Bilinen Kelimeler

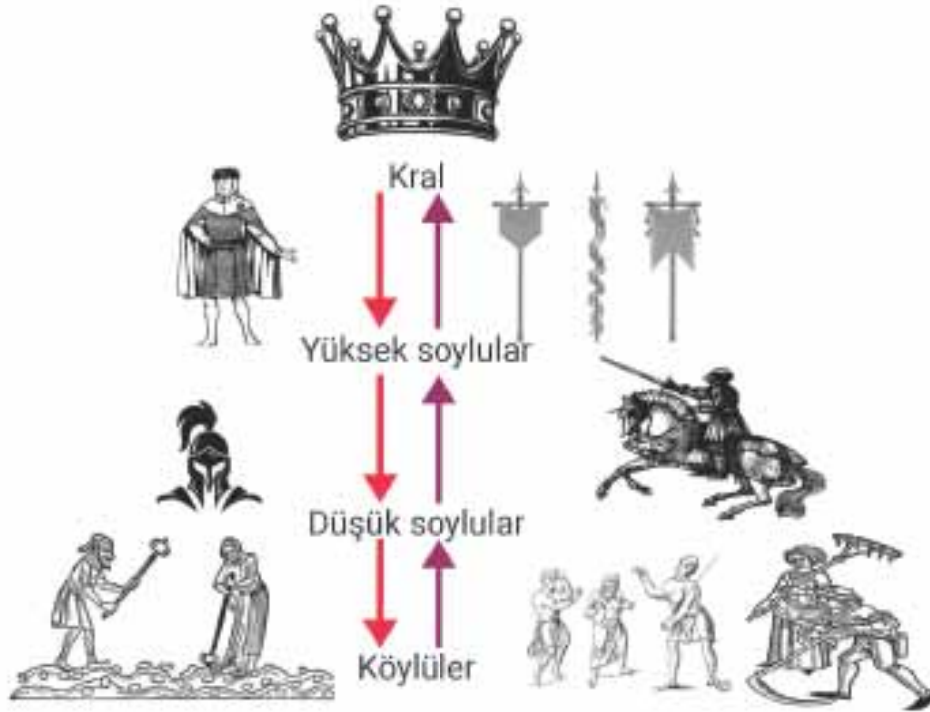
Feodal hiyerarşi – Orta Çağ'da toplumun katmanlı yapısını ifade eden bir sistem; en üstte kral, ardından soylular ve en altta köylüler yer alırdı. Herkesin bu düzende belirli bir rolü vardı.

Feodal vassal – Bir feodal beyden toprak alan ve karşılığında ona sadakat ve askerî destekle hizmet eden kişidir.

Sivil görev (sivil işlev) – Devlet yönetimiyle ilgili olup ordu veya kilise ile bağlantısı olmayan görev veya meslektir.

Daha Fazla Öğren

Erken Orta Çağ'da birçok özgür köylü, çeşitli nedenlerden dolayı topraklarını kaybetmeye başladı. Hayatta kalabilmek için, feodal beylerle prekarya adı verilen bir anlaşmayı kabul ediyorlardı. Bu anlaşma kapsamında, feodal beyden işlemek üzere toprak alıyorlar; ancak karşılığında, ürünün bir kısmını veriyor veya onun için çalışıyorlardı. Zamanla bu bağımlılık giderek arttı ve köylüler yavaş yavaş serf statüsüne geçtiler. Böylece, serf köylülerin sayısı gitgide artmaya başladı.

Feodal Hiyerarşinin Gösterimi

Böyle bir toplum yapısı, kralın kendi toprakları üzerinde yalnızca sembolik bir yetkiye sahip olmasına olanak tanırken, gerçekte feodal beyler bağımsız bir şekilde yönetim sürdürmekteydi.

Bizans Toplumu

Bizans'ın toplumsal yapısı, Batı Avrupa'daki toplum düzeninden farklıydı. Bizans, Roma'nın yönetim sistemine dayanıyordu, ancak zamanla yeni koşullara uyum sağlamak amacıyla önemli değişiklikler gerçekleştirdi. Bizans, güçlü şekilde **merkezileşmiş bir devlettir**. Hiyerarşinin en üstünde, mutlak bir hükümdar olan **imparator** bulunuyordu ve yeryüzünde Tanrı'nın temsilcisi olarak kabul ediliyordu. İmparator, bölge yöneticilerini, ordu komutanlarını atar ve kilise üzerinde büyük bir etkiye sahipti. İmparatorun ardından, saygınlık ve güç bakımından **Bizans aristokrasisi** (soylular) gelirdi.

Soylular sınıfı genellikle Bizans yönetiminde görev alan kişilerden oluşuyordu. Bizans, maaşlarını devlet hazinesinden alan çok sayıda memurun bulunduğu

Daha Fazla Öğren

Bizans imparatorları, hükümdar ilan edilme konusunda Roma geleneklerini sürdürmüşlerdir. Uzun süre boyunca yeni imparator, Senato, ordu ve Konstantinopolis halkı tarafından seçilir ve onaylanırdı. Ayrıca, patrik ona taç giydiren ilahi destek sağlardı. Bu süreç, imparator ile toplumun tüm kesimleri arasındaki bağlantıyı vurgulardı, ancak zamanla bu sadece bir formalite hâline gelmiştir.

karmaşık bir yönetim sistemine sahipti. En üst düzey sivil ve askerî görevliler, imparatorun yakın akrabaları ve yüksek din adamları Bizans aristokrasisine (soylular sınıfına) dâhil kabul edilirdi.

VII.yüzyılda Bizans, eski Roma eyalet sistemini terk ederek yeni idarî birimler olan **temalar** (themata) oluşturdu. Tüm imparatorluk hem sivil hem askerî yönetime sahip çeşitli temalara bölündü. Her temanın başında bir **strategos** (general) bulunurdu. Bu kişi hem idarî hem askerî görevlerden sorumluydu. Temalarda savunma, aynı zamanda çiftçi olan askerler üzerine kuruluydu. Devlet bu askerlere işleyebilmeleri için toprak veriyor; karşılığında ise onlar orduya hizmet ediyorlardı. Bu çiftçi-askerlere **stratiot** denilirdi. Bunun yanında, Bizans'ın maaşla görev yapan profesyonel bir ordusu da vardı.

Her ne kadar el sanatlarının ve ticaretin geliştiği şehirler bulunsada nüfusun büyük bir kısmı kırsalda yaşıyor ve tarımla uğraşıyordu. Erken Orta Çağ'da **köylülerin** büyük kısmı özgürdü ve kendilerine ait mülkleri vardı. Temelyükümlülükleri devlete vergi ödemektir.

İmparatorluğun son yüzyıllarında, imparatorlar giderek güç kaybetmiş; buna karşılık soyluların etkisi artmıştır.

Yönetim için büyük topraklar alıyorlardı; bunlara **"pronoia"** denirdi. Başlangıçta bu pronoialar miras bırakılamazdı, ancak zamanla kalıtsal hâle geldiler. Böylece

Aziz Merkür'ün Bizans askeri olarak tasvir edildiği fresk

Bizans ordusu

lece, önceden kendi toprağına sahip olan birçok köylü, büyük toprak sahiplerine bağımlı hâle geldi.

Bu değişiklikler merkezi otoritenin zayıflamasına yol açtı. Büyük toprak sahipleri devlete karşı yükümlülüklerini giderek daha az yerine getiriyordu ve Bizans, imparatorluğun son yüzyıllarında ortaya çıkan tehditlere karşı daha az dirençli hâle geldi.

Erken Orta Çağ'da Kilise

Orta Çağ'da kilise, Avrupa'daki en önemli toplumsal kurumlardan biriydi. **Büyük Konstantin**, Hristiyanlığı Roma İmparatorluğu'nda resmî olarak tanıdığından beri, tüm imparatorluk genelinde bir kilise organizasyonu başlatılmıştı. Böylece **patriklik** adı verilen beş önemli kilise merkezi kuruldu. Bunlardan en etkili olanları **Roma** ve **Konstantinopolis** patriklikleri idi. Bu merkezlerin ruhani liderlerine **patrik** denirdi. Her patriklik, **episkopi** (episkoposluk) adı verilen daha küçük bölümlere ayrılmıştı ve bunlar **episkoplar** (piskoposlar) tarafından yönetilirdi.

Orta Çağ hükümdarları için kilisenin desteğı büyük önem taşıyordu. Kilise yetkilileri hükümdarları taçlandırır, böylece onların Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi gibi görülmelerine olanak tanırırdı. Buna karşılık, kilise büyük hediyeler ve topraklar elde ederdi ve bu da onu Orta Çağ'daki en büyük toprak sahiplerinden biri hâline getirdi.

Kilise, zaman zaman kendi içinde resmî öğretilere karşı çıkan hareketlerle karşı karşıya kalırdı. Bunlar **heretik (sapkın) öğretiler** olarak biliniyordu. Örneğin, Arianizm, İsa Mesih'in bazı ilahi niteliklerini inkâr ediyordu. **İkonoklazm (ikonakıncılık)** ise ikonaların kullanımına karşı çıkıyordu. Bu tür sorunları çözmek ve inancı güçlendirmek amacıyla, en üst düzey kilise temsilcileri konsillerde (toplantılarda) bir araya geliyordu. En etkili olanlar **Ekümenik Konsiller** idi. Bu konsiller, tüm patrikliklerden gelen episkopların katılımıyla gerçekleştiği için "evrensel" (ekümenik) olarak adlandırılıyordu ve Hristiyanlığın şekillenmesinde büyük rol oynamışlardı.

Zamanla, **Roma patriğı** (Roma papası olarak bilinir) ile **Konstantinopolis patriğı**, Hristiyan dünyasında önceliğin kimde olması gerektiği konusunda giderek daha fazla fikir ayrılığına düştüler. Bu anlaşmazlığın yanı sıra,

İmparator Theophilos ve Bizans soyluları

İmparator Büyük Konstantin ve Birinci Ekümenik Konsil'in episkoposları

Mesih, anahtarları havari Petrus'a teslim ediyor. Papa'ların, havari Petrus'un halefleri olarak kabul edilmeleri açısından bu sahne önemli bir sembolizme sahiptir.

inanç uygulamaları ve bazı teolojik öğretiler konusunda da iki patriklik arasında önemli farklar ortaya çıktı.

1054 yılında, papa ile Konstantinopolis patriği arasındaki anlaşmazlıklar, iletişimlerinin tamamen kopmasına yol açtı. Bu olay, **Büyük Ayrılık** ya da **Büyük Schisma** (Bölünme) olarak anılmaktadır. Papa'nın liderliğindeki Batılı Hristiyanlar, Katolik adını almaya başladı; Konstantinopolis patriği tarafından yönlendirilen Doğulu Hristiyanlar ise Ortodoks olarak tanınmaya başlandı. Her ne kadar iki kilisenin yeniden birleşmesi için zaman zaman girişimlerde bulunulmuş olsa da, bu birlik hiçbir zaman gerçekleşmedi.

Roma'daki Eski "Aziz Petrus" Bazilikası – papalık için önemli bir ruhani merkezdir

Araştır

Hristiyan kilisesinin erken döneminde, kutsal inancı şekillendiren önemli ruhani öğretmenler bulunuyordu. Bunlara "Kutsal Babalar" (Aziz Babalar / Kilise Babaları) denirdi. Bu kişiler, temel Hristiyan inançlarının ve uygulamalarının oluşmasında önemli rol oynamışlardır. Öğretileri, sapkın (heretik) hareketlere karşı yürütülen mücadelede kullanılmıştır.

Aşağıdaki Kilise Babaları hakkında daha fazla bilgi araştır: Aziz Augustinus, Aziz Yuhanna Hrisostomos, Aziz Büyük Vasil

Daha sonra, bu kişilerin hayatları ve Hristiyanlığa olan katkıları hakkında kısa bir metin yaz.

Aziz Büyük Vasil, Hristiyanlığın en önemli kilise babalarından biridir

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Avrupa'daki feodal toplum yapısını (hiyerarşisini) açıkla.
2. Bizans'ta „tema“ neyi ifade eder?
3. Hristiyanlıkta en öne çıkan patriklikler hangileriydi?
4. Büyük Ayrılık (Schisma) neden meydana geldi?

Alıştırma:

1. Avrupa ve Bizans'taki toplumsal yapılar hakkında ek araştırma yapınız! Ardından bu iki toplumu karşılaştıran bir tablo hazırla. Bir sütuna benzerlikleri, Diğer sütuna ise farklılıkları yazınız.
2. Düşünün: Sence hangi toplum yapısı daha iyi düzenlenmişti? Neden?

İslam'ın Ortaya Çıkışı ve Arap Devleti

Arabistan – Doğal Koşullar ve Nüfus

Antik Çağ'dan itibaren, Akdeniz çevresindeki ülkeler ile doğudaki ülkeler (Çin ve Hindistan) arasındaki ana ticaret yolları **Arap Yarımadası** üzerinden geçiyordu. Bu yarımada ve çevresindeki Mezopotamya, Suriye ve Doğu Mısır bölgelerinde yaşayan insanlar **Araplar** olarak adlandırılırdı.

Bu bölgede yaşam koşulları oldukça zorluydu. Arap Yarımadası'nın büyük bir kısmı, sınırlı su kaynaklarına sahip kum çölleriydi. Kalıcı nehirler ya da göller bulunmaz, su genellikle **vaha** adı verilen verimli küçük alanlarda bulunurdu. Arabistan'da iklim son derece serttir: gündüz çok sıcak, gece ise çok soğuktur.

Bu koşullar, bölgedeki insanların yaşam biçimini şekillendirmiştir. Yarımadanın iç kesimlerinde, **Bedevî** olarak bilinen göçebe çobanlar yaşırdı. Bu insanlar, çöl boyunca develerini, koyunlarını ve keçilerini otlatarak kabile toplulukları hâlinde yaşarlardı.

Yarımadanın kıyılarında yer alan Mekke şehri, Geç Antik Çağ'dan itibaren önemli bir ticaret merkezi hâline gelmişti. **Mekke** üzerinden geçen önemli ticaret yolları sayesinde her gün ticaret kervanları hareket hâlindeydi. Bu yollar üzerinden Çin ve Hindistan'dan baharat, ipek, altın, deri ve diğer değerli mallar taşınıyordu. Bu güzergâh, Antik Çağ'da "Koku Yolu" olarak bilinmekteydi.

Ticaret, Arabistan'a farklı insan gruplarını getirdi. Bu insanlar, beraberlerinde farklı fikirler ve inançlar da getirdiler. Bu da Arap toplumunun kültür ve sosyal yapısı üzerinde büyük bir etki yarattı.

İslam'ın Ortaya Çıkışı

VII.yüzyılın başlarında, Araplar arasında yeni bir din ortaya çıktı - **İslam**. Bu dinin kurucusu olarak peygamber Muhammed kabul edilir. **Muhammed**, kendisinin Tanrı tarafından gönderilen son peygamber olduğunu ilan etti.

Bedevî Araplar

Coğrafyayla İlişkilendirme:

Coğrafya öğretmenininle, Arabistan'daki yer şekilleri (relyef) ve iklim hakkında konuş; bu doğal koşulların, orada yaşayan insanların yaşamı üzerindeki etkilerini tartışınız.

Tarihi Kişilikler

Peygamber Muhammed

Muhammed, Mekke şehrinde doğmuştur. Çocukken, amcasının ticaret kervanlarıyla Suriye ve Filistin'e sık sık seyahat etmiştir. Bu yolculuklar sırasında diğer dinlerle tanışmıştır. İslam geleneğine göre, 40 yaşında iken Mekke yakınlarındaki bir mağarada, Muhammed'e melek Cebrail (Gabriel) görünmüştür. Cebrail, ona Müslümanların kutsal kitabı olan Kur'an'ın ilk ayetlerini vahyetmiştir. Bu olayla birlikte, Muhammed'e Tanrı'nın mesajlarının vahyedilmesi başlamış ve bu vahiy süreci 23 yıl boyunca devam etmiştir.

Peygamber Muhammed, davet (tebliğ) faaliyetlerine Mekke şehrinde başladı. **Allah** adını verdiği tek Tanrı'ya inanmayı, yoksulların korunmasını ve tüm insanların – zengin ya da fakir fark etmeksizin – Tanrı katında eşit olduğunu öğütüyordu. Bu şekilde Muhammed, çok sayıda taraftar kazandı. Bu taraftarlar, "Allah'a boyun eğen" anlamına gelen **Müslümanlar** olarak anılmaya başlandı.

Ancak Muhammed'in bu çağrısı, Mekke'nin egemen sınıfları ve eski Arap dininin taraftarları arasında rahatsızlık yarattı. Bu nedenle, Muhammed az sayıda taraftarıyla birlikte Mekke'yi terk etmek zorunda kaldı. Sığınmak üzere Yesrib adlı vaha şehrine gitti. Bu şehir daha sonra **Medine** (Peygamberin Şehri) olarak adlandırıldı. Bu göç, **622 yılında** gerçekleşti ve İslam tarihinde Hicret (göç) olarak bilinir. **Hicret**, Müslümanlar için büyük bir öneme sahip olduğu için, İslam takviminin başlangıç yılı olarak kabul edilmiştir.

Muhammed, Medine'de ilk İslam toplumunu kurdu. Aynı zamanda hem dini hem de dünyevi lider konumuna geldi. Birkaç yıl sonra, takipçileriyle birlikte Mekke'yi fethetti. Yeni din olan İslam, Arap Yarımadası'nda büyük bir hızla yayılmaya başladı.

Arapların fetihleri

İslam'ın ortaya çıkışı, Arapların birleşmesini hızlandırdı. Bu birlik sayesinde Arabistan'da güçlü bir devlet kuruldu ve fetih hareketleri başladı.

Muhammed'in ardından gelen ve devleti yöneten liderler, **halife** olarak adlandırıldı. Bu devlet ise **Halifelik** (Hilafet) olarak bilinir. Halifeler, hem dini hem siyasi gücü ellerinde tutuyorlardı.

8. yüzyılın ortalarına kadar, Araplar çok geniş toprakları fethetmişti. Bu fetihler, Hindistan'dan başlayarak, Kuzey Afrika üzerinden bugünkü İspanya'ya kadar uzanıyordu. Arapların Batı Avrupa'daki ilerleyişi Franklar tarafından, Doğu Avrupa'daki ilerleyişi ise Bizans tarafından durdurulmuştur.

Fetihlerden sonra, Halifelik iç siyasi karışıklıklara sahne oldu. Bunun sonucunda, İslam devleti üç parçaya bölündü. Böylece üç farklı halifelik ortaya çıktı: **Bağdat Halifeliği** (Asya), **Kahire Halifeliği** (Afrika), **Kurtuba Halifeliği** (Avrupa)

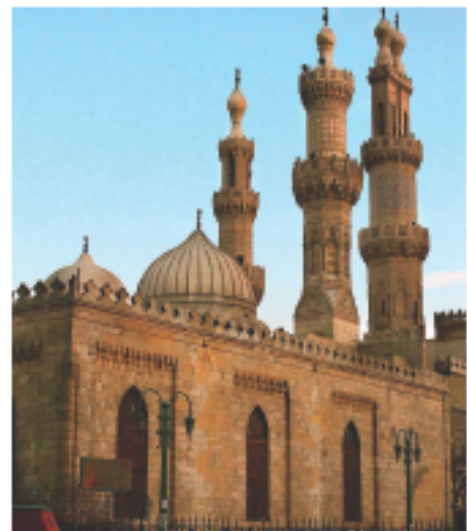

İslam geleneğine göre, Cebrail (Gabriel) meleğinin Muhammed'i ziyaret ettiği yer olan Nur Dağı'ndaki Hira Mağarası'nın girişi.

Az Bilinen Kelimeler

Peygamber – İslam geleneğine göre, Tanrı'nın mesajlarını insanlara iletmek üzere seçilmiş kişidir.

Halife – Allah'ın peygamberinin halefi; Müslümanların hem dini hem siyasi en yüksek lideridir.

El-Ezher Camii – Kahire'deki en eski cami

Arap Halifeliği'nin Yayılması (7. ve 8. yüzyıl)

Muhammed'in Öğretisi

Muhammed'in öğretisi, Müslümanların kutsal kitabı olan **Kur'an**'da yer almaktadır. Kur'an, farklı bölümlerden (surelerden) oluşur. Bu bölümler, İslam geleneğine göre Allah tarafından Muhammed'e vahyedilmiştir. Kur'an'ın yanı sıra, İslam öğretisinin bir diğer temel kaynağı **Hadis**'tir. Hadis, Peygamber Muhammed'in sözleri ve davranışlarına dair öğretilerden oluşan bir derlemedir. Bu öğretilerin tüm Müslümanlar tarafından örnek alınması tavsiye edilir. Kur'an ve hadisler temel alınarak İslam hukuku olan şeriat geliştirilmiştir. **Şeriat**, Müslümanların yaşamını düzenleyen dini yasalardan oluşur.

İslam öğretisi özgün bir inanç sistemidir, ancak eski Arap dini, Hristiyanlık ve Yahudilik'ten de bazı unsurlar içerir. Bu öğreti, İslam'ın **beş şartı** (beş temel inanç) üzerine kuruludur: Allah'tan başka ilah olmadığına inanmak, günde beş vakit namaz kılmak, fakirlere zekât (yardım) vermek, ramazan ayında oruç tutmak, hayatta en az bir kez Mekke'ye hac yapmak. Mekke, Muhammed'in doğduğu ve İslam'ı tebliğ etmeye başladığı yer olarak İslam'ın **en kutsal şehri** kabul edilir. Ardından gelen kutsal şehirler ise Medine ve Kudüs'tür. Mekke'nin merkezinde, İslam dünyasının en kutsal yapısı olan Kâbe yer almaktadır.

Kur'an - Müslümanların kutsal kitabı

Kâbe - Mekke'de bulunan İslam'ın kutsal mabedi

Müslümanlar için **Kâbe**, dünyanın merkezi olarak kabul edilir ve namaz kılarken yöneldikleri kible dir.

Peygamber Muhammed'in 7. yüzyılda vefatından sonra, Müslümanlar **Sünniler** ve **Şiiler** olarak iki ana gruba ayrıldılar. Her iki grup da İslam'ın temel öğretilerine saygı duyar; ancak bazı dini uygulamalar ve ibadet şekilleri bakımından aralarında farklılıklar bulunmaktadır.

Medine'de bulunan Peygamber Muhammed'in Camii (Mescid-i Nebevî)

Malî'nin Cenne şehrindeki Büyük Cami

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Arap Yarımadası'ndaki yaşam koşullarını açıklayınız!
2. 622 yılı İslam tarihinde neden önemlidir?
3. Müslümanların kutsal kitabı nasıl adlandırılır?
4. 7. ve 8. yüzyıllarda, Arap Halifeliği hangi topraklara kadar yayılmıştır?
5. İslam dininin temel inançlarını açıklayınız!

Alıştırma:

1. Defterinize, iki sütunlu karşılaştırmalı bir tablo hazırlayınız: Bir sütun Hristiyanlık Diğer sütun ise İslam için olacak. Ardından aşağıdaki bilgileri her iki din için tablonun uygun kısmına yazınız:

A) Ana tebliğci (baş vaiz)	B) Ortaya çıkış zamanı	C) Ortaya çıktığı coğrafya
D) Kutsal kitap	E) Temel fikirler ve inançlar	

Erken Orta Çağ'da Bilim ve Kültür

Batı Avrupa'da Bilim ve Kültür

Kavimler Göçü, Avrupa'daki kültürel gelişmeleri ciddi şekilde sekteye uğrattı. Kültürel hareketler durakladı, hatta bazı alanlarda gerileme yaşandı. Batı Roma İmparatorluğu'nun topraklarında kendi devletlerini kuran Cermen kavimleri, Antik Çağ'dan kalan kültürel birikimin çok azını benimsediler. **Latince** Batı Avrupa'da kullanılmaya devam etse de, Roma kültürünün etkisi oldukça sınırlıydı.

Erken Orta Çağ'da Avrupa kültürünün şekillenmesinde **Hristiyanlık** belirleyici bir rol oynadı. Kiliseler ve manastırlar, büyük kütüphanelere ve okullara sahipti. Buralarda, **skriptorium** denilen özel yazı odalarında, kilise için çeşitli eserler yazılır, kopyalanır ve çevrilirdi. Bu merkezlerde, kaligrafi (güzel yazı sanatı) olarak bilinen özel bir yazı tekniği uygulanırdı. Genellikle, **parşömen** üzerine yazı yazılırdı; bu malzeme hayvan derisinden üretilirdi ve oldukça pahalıydı. Bu yüzden parşömenler sık sık tekrar kullanılır, eski metinler silinip yenileri yazılırdı. Bu uygulama nedeniyle, birçok eski el yazması eser yok olmuştur.

Batı Avrupa kültürü, 8. yüzyılın sonu ve 9. yüzyılın başında hızla gelişmeye başladı. Bu dönemde, Şarلمان (Karolenj İmparatoru), Frank Krallığı'nı güçlü bir Avrupa İmparatorluğu'na dönüştürdü. Başkenti olan Aachen, Batı Avrupa'nın eğitim merkezi hâline geldi. Burada bir **saray akademisi** kuruldu; öğrenciler burada dilbilgisi, geometri, aritmetik, müzik ve diğer alanlarda eğitim alırlardı. Aachen sarayında çok sayıda yazar, tarihçi, çevirmen ve bilgin görev yapmıştır. Bu dönemde Batı Avrupa kültüründe yaşanan canlanma, **Karolenj Rönesansı** olarak bilinir.

Bizans'ta bilim ve kültür

Erken Orta Çağ boyunca, Bizans İmparatorluğu, bilim ve kültür açısından önemli bir merkezdi. Roma İmparatorluğu'nun mirasçısı olarak Bizans, Roma kültürünün birçok kazanımını korumuştur. Ancak, orijinal Bizans

Daha Fazla Öğren

Orta Çağ el yazmaları, çoğunlukla semboller, figürler, manzarlalar ve benzeri süslemelerle dekore edilirdi. Bu tür süslemelere illüminasyon denir. Illüminasyon, iki şekilde karşımıza çıkabilir: minyatür ve baş harf süslemesi (inisiyal). Minyatür, metnin yanında yer alan küçük resimli bir sahnedir. İnisiyal, metindeki bölüm ya da paragrafın başında yer alan süslü, büyük ilk harftir.

Karolenj minüskülü – Karolenj Rönesansı döneminde kullanılan yazı biçimi

Skriptorium – (minyatür)

kültürünün gelişiminde en büyük etkiyi Hristiyanlık yapmıştır. Bu etki özellikle Bizans'ın eğitimi, mimarisi ve sanatında açıkça görülmektedir.

V.yüzyılda, Konstantinopolis'te imparatorluk hi-mayesinde bir okul kurulmuştur. Daha sonra bu okul, **Magnaura Okulu** olarak adlandırılmıştır. Bu okulda imparatorların ve Bizans aristokrasisinin çocukları eği-tim alıyordu. Ayrıca, yüksek devlet ve dini görevler için hazırlanan yabancılar da burada öğrenim görüyordu. Bu okulun en ünlü öğretmenleri arasında Patrik Fotius, Mihail Psellos, Konstantin Filozof (Aziz Kiril) ve başka-ları bulunmaktadır.

Bizans mimarisi, birçok yenilikle tanınır. Bu yenilikle-rin çoğu 6. yüzyılda, İmparator I. Justinianos dönemin-de ortaya çıkmıştır. Onun emriyle, Konstantinopolis'te-ki **Ayasofya** Kilisesi inşa edilmiştir. Ayasofya'nın büyük kubbesi, Bizans mimarisinin tipik bir örneğidir.

Bizans kiliseleri, **mozaikler, freskler ve ikonalar** ile süslenirdi. Bizans sanatının en tanınmış örneklerinden biri, İtalya'nın Ravenna kentindeki Aziz Vitalis Bazilika-sıdır. Bu bazilikada, İmparator I. Justinianos dönemine ait önemli Bizans mozaikleri bulunmaktadır. Aynı dö-nemde, Sina Dağı'ndaki manastır (Mısır'daki Sina Ma-nastırı) da inşa edilmiştir. Bu manastırda, erken Hris-tiyan ikonalarının en büyük koleksiyonlarından biri yer alır; bunlar arasında İsa Mesih'in bilinen en eski ikona-sına da rastlanmaktadır.

Bizans İmparatorluğu, ilk halk hastanelerinden ba-zılarını kuran devletlerden biri olmuştur. Bu ilk hasta-neler, kilise tarafından kurulmuş ve yoksullar ile evsiz-lere hizmet vermek amacıyla düzenlenmiştir. Ayrıca, Bizanslılar yeni silah türleri de geliştirmiştir. Deniz ve kıyı savaşlarında, "Yunan ateşi" adı verilen bir silah kullanmışlardır. Bu silah, düşman gemilerine alev püs-kürterek onları yakmayı veya mürettebatı etkisiz hâle getirmeyi amaçlamıştır.

Arapların bilim ve kültürü

Araplar, bilim ve kültür alanında önemli başarılar elde etmişlerdir. Yaptıkları keşifler, Avrupa'nın gelişimine büyük ölçüde etki etmiştir. Arap bilim dünyası Avru-pa'ya kıyasla dinden daha az etkilenmiş, bu da bilimin daha hızlı gelişmesini sağlamıştır. Ayrıca, Arap bölgesi-

Ayasofya'nın iç kısmı

Az Bilinen Kelimeler

Kubbe – Yapıların tepe kısmında bulunan, yarım küre şeklinde bir mimari unsurdur.

İtalya'nın Ravenna kentindeki Aziz Vitalis Bazilikası'ndaki mozaikler

Daha Fazla Öğren

Romalılar (Bizanslılar), bazı ikonların insan eliyle değil Tanrı tarafından yapıldığına inanırlardı. Bu tür ikonla-ra "akheirapoiton" ya da Türkçede "el değmemiş ikonlar."

Bizans'ın kullandığı Rum ateği tasviri (minyatür)

nin Çin ve Hindistan ile olan ticari bağlantıları, bilim ve kültürün ilerlemesinde büyük rol oynamıştır.

Matematik alanında, Araplar trigonometri, cebir ve analitik geometrinin kurucuları olarak kabul edilir. Hintlilerden aldıkları sayı sistemini geliştirerek bugünkü **Arap rakamlarını** ortaya koymuşlardır. Ayrıca, sıfır (0) kavramını da onlar bilim dünyasına kazandırmıştır.

Tıp alanında, özellikle **İbn Sina** (Avicenna) ön plana çıkar. İbn Sina, o döneme kadar biriken tüm tıbbi bilgileri derleyerek "Tıbbın Kanunu" (El-Kanun fi't-Tıbb) adlı beş ciltlik eserinde toplamıştır. Birçok Arap şehrinde kurulan gözlem evleri, astronomi araştırmaları için kullanılmıştır. Edebiyat alanında ise en çok bilinen eserlerden biri, "**Binbir Gece Masalları**" adlı hikâye derlemesidir.

Arapların İspanya'daki Halifelik topraklarında, üniversiteler kurulmuştur. Bu üniversitelerde hukuk, tıp ve ilahiyat eğitimi verilmiştir. En ünlü üniversite Kurtuba'daki (Córdoba) idi.

Burada, Orta Çağ'ın en büyük kütüphanelerinden biri yer almaktaydı.

Araplar, kağıt yapım tekniğini ve barutu Çinlilerden öğrenmiş ve bu buluşları daha sonra Avrupa'ya aktarmışlardır. Ayrıca, Avrupa halkları, Araplar aracılığıyla Doğu'dan birçok yeni tanımlı ürününü tanımıştır. Bunlar arasında pirinç, pamuk, kenevir, şeker kamışı ve ipek böceği yer almaktadır.

Mimarlık alanında, Araplar özellikle görkemli İslami ibadethaneler olan **camilerin** inşasıyla öne çıkmışlar-

İbn Sinâ (Avicenna)

Daha Fazla Öğren

"Binbir Gece Masalları", Orta Çağ'ın en ünlü edebî eserlerinden biridir. Bu eserin 9. yüzyılda Bağdat'ta ortaya çıktığı düşünülmektedir. O dönemde, dünyanın dört bir yanından gelen tüccarlar burada toplanır ve hikâyeler anlatırlardı. Bu derlemede yer alan en meşhur hikâyeler arasında: Alaaddin ve Sihirli Lamba, Denizci Sinbad, Ali Baba ve 40 Haramiler gibi masallar yer almaktadır.

dır. Camiler genellikle bir kubbeye sahipti ve çevresine **minare** adı verilen yüksek kuleler inşa edilirdi. Camilerin içi, Kur'an ayetleri ve **arabesk** süslemelerle dekore edilirdi. Hristiyan ibadethanelerinden farklı olarak, camilerde Tanrı'nın, insanların veya hayvanların tasvir edilmesine izin verilmezdi.

Az Bilinen Kelimeler

Minare – Camiye bitişik olan ve müezzinin ezan okuyarak insanları namaza çağırdığı kule şeklindeki yapıdır.

Arabesk – Geometrik çizgiler ve bitki motiflerinden oluşan geleneksel Arap süsleme sanatıdır.

Medine'deki (Suudi Arabistan) Kuba Mescidi – dünyanın en eski camisidir.

Arabesk

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Skriptorium nedir?
2. 8. yüzyılın sonu ve 9. yüzyılın başındaki Batı Avrupa kültür gelişmesi hangi dönemdir?
3. Bizans'ta kiliseler nasıl süslenirdi?
4. Arap ülkelerinde bilim neden Avrupa'ya kıyasla daha hızlı gelişti?
5. Arapların matematik ve tıp alanındaki en önemli başarıları nelerdir?

Alıştırma:

1. İnternette araştırma yaparak bir broşür hazırlayınız. İçinde erken Orta Çağ'da Batı Avrupa, Bizans ve Arap dünyasındaki en büyük başarıları yer alsın.

Tarihî Etkinlik:

Sınıf üç gruba ayrılır:

Birinci grup kralı temsil eder.

İkinci grup kralın danışmanlarıdır.

Üçüncü grup ise tarihçiler / vakayinüvislerdir.

Tarihî Senaryo:

Frankların başarılı bir kralı yaptığı birçok askeri seferle devletinin topraklarını büyük ölçüde genişletmiştir. Ancak bu fetihlerin ardından ciddi sorunlarla karşı karşıya kalır. Yeni fethedilen bölgelerdeki yerel soylular ve papaya bağlı din adamları, kralı kabul etmez çünkü o bir Hristiyan değildir. Oysa kral için bu kişilerin desteğini kazanmak çok önemlidir çünkü halk üzerindeki etkileri büyüktür ve kolaylıkla geniş çaplı direnişler örgütleyebilirler. Devletin istikrarını tehdit eden bir diğer sorun ise, halkın farklı etnik ve inanç gruplarından oluşmasıdır. Bu gruplar arasında karşılıklı hoşgörü zayıftır. Örneğin Franklar çok tanrılı inançlara sahipken, bazı topluluklar Hristiyanıdır.

Alıştırma:

Danışmanlar, kralın yeni topraklardaki din adamları ve yerel liderlerin desteğini nasıl kazanabileceği ve halkı devlet otoritesine bağlı ve birlik içinde tutmak için ne yapması gerektiği konusunda öneriler sunar.

Kral, danışmanların önerilerinden birini kabul eder ya da kendi farklı kararını verir.

Tarihçiler, kralın aldığı kararları sanki o dönemin tanıklarıymış gibi yazar ve bu kararların devletin geleceği üzerindeki etkilerini betimler.

Kral ve Danışmanlar İçin Düşünme Yönergeleri:

- Kral, halkı zorla itaat ettirmeye çalışmalı mı? Halk arasında sürekli memnuniyetsizlik ve isyan çıkma ihtimalini düşünün.
- Kral, herkesin Frankların dinine (çok tannlı inanç) geçmesini zorunlu kılmalı mı? Böyle bir kararın, iş birliği yapmak istediği Hristiyan devletler nezdindeki itibarına etkisini düşünün.
- Kral, yerel soylular ve din adamlarıyla müzakereye girip onları ödülleriyle yanına çekmeli mi? Bunun sorunu kalıcı olarak çözüp çözmeyeceğini değerlendirin.
- Kral, farklı inançlara karşı hoşgörülü olmalı ve hiçbir müdahalede bulunmamalı mı? Bu şekilde devletin istikrarını koruyup koruyamayacağını düşünün.

Tartışma:

Öğretmen, söz konusu kralın kim olduğunu ve gerçekte hangi kararı aldığını açıklar. Daha sonra, öğretmenin rehberliğinde, grubunuzun kararları ile gerçek tarihî olaylar arasında karşılaştırma yapın ve sonuçları birlikte değerlendirin.

K O N U

2

Erken orta çağ'da Balkanlar ve Makedonya

Slavların Balkanlar'a Yerleşmesi

Slavların Göç Etme Nedenleri

Tarihi kaynaklara göre, Slavların anayurdu, Orta ve Doğu Avrupa'da, kuzeyde **Baltık Denizi** ile güneyde **Karpat Dağları** arasında yer almaktaydı. Bu bölgeler bol miktarda orman, nehir ve göl barındırır da zamanla yaşam koşulları zorlaşmaya başlamıştır. İklim değişiklikleri nedeniyle kışlar daha sert, tarımsal verim ise daha düşük olmaya başlamıştır. Nüfus artmış, ancak işlenebilir topraklar sınırlı kalmıştır. Aynı zamanda, Hunların baskısı, Avrupa genelinde büyük göç dalgalarına yol açmış ve Slavları daha iyi yaşam koşulları aramak için yeni topraklara yönelmeye teşvik etmiştir. Bu koşullar altında Slavlar, farklı yönlerde doğru göç etmeye başladılar. Hareket ettikleri yöne göre üç gruba ayrıldılar: Doğu Slavları, Batı Slavları, Güney Slavları.

Güney Slavları, güneye doğru ilerlediler. 6. yüzyıla gelindiğinde, **Tuna Nehri** çevresindeki verimli topraklara, Pannonia Ovası'na ve Eflak Ovası'na yerleşmişlerdi.

Slavların Orta ve Doğu Avrupa'daki İlk Yurdu

Slavlar tarafından yapılmış aletler ve süs eşyaları

Slavların Balkanlar'a Yerleşmesini Gösteren Tarihi Harita

Pannonia ve Eflak Ovaları, Slavlara Balkan Yanımadası'na girmeden önce geçici bir sığınak işlevi görmüştür.

VI.yüzyılın ortalarında, Bizans İmparatorluğu, Jüstinyen Vebası olarak bilinen büyük bir salgınla sarsıldı. Bu salgın, nüfusun ciddi şekilde azalmasına neden oldu. Aynı zamanda Bizans, doğuda Perslerle süren uzun savaşlarla meşguldü. Bu durum, Balkanlardaki savunma gücünü zayıflattı ve Slavların sınırları kolayca aşarak bölgeye yerleşmelerini kolaylaştırdı.

Slavların Balkanlar'a Yerleşmesi

Slavların Balkan Yarımadası'na göçü 6. yüzyılda başladı. Bu dönemde, Slavlar Avar Kağanlığı ile ittifak hâlindeydi. Avarlar, Slavları Bizans'a karşı saldırılar için müttefik veya tâbi kabileler olarak kullanıyordu. Slavlar, Avarlarla birlikte Balkanlar'a girip Bizans topraklarını yağmıyor, ardından ganimetlerle geri dönüyorlardı.

7. yüzyılın başından itibaren, Slavlar bağımsız olarak Tuna Nehri'ni geçip Balkan topraklarına kalıcı olarak yerleşmeye başladılar. Genellikle verimli ovalara, nehir vadilerine ve kıyı bölgelerine yerleştiler. Pannonia Ovası'ndan Ege Denizi'ne, Adriyatik'ten Karadeniz'e kadar olan geniş bir alana yayıldılar. Bazı kaynaklara göre Mora Yanımadası'na (Peloponez) kadar ulaştılar. Dağlık alanlarda da yerleşim görülsede, çoğunlukla **tarıma elverişli bölgeleri** tercih etmişlerdir.

Hırvat ve Sırp Slav kabileleri, Balkanlar'ın kuzeybatı ve orta kesimlerine yerleşmiştir. Tuna ile Stara Planina arasında, tarihi kaynaklarda "**Yedi Kabileler Birliği**" olarak anılan bir oluşumdan söz edilir. Epir bölgesinde ise **Vajunitler** adı geçmektedir.

Makedonya'daki Slav Yerleşimleri (Sklaviniler)

7.yüzyılın ortalarına kadar, Selanik hariç, Makedonya topraklarının neredeyse tamamı Slav kabileleri tarafından iskân edilmiştir. ragovitler, Selanik'in batısına, Berzitler, Güneybatı Makedonya'ya – Ohri ve Pirlepe çevresine, **Rinhinler**, Halkidiki Yarımadası'na, **Sagudatlar**, Bistritsa Nehri vadisine, **Strumiyanlar** ise Struma Nehri boyunca yerleşmiştir. Bu kabileler genellikle ve-

Araştır:

Jüstinyen Vebası, Orta Çağ'ın en ölümcül salgınlarından biriydi.

Bu olay hakkında daha fazla bilgi toplayınız ve kısa bir metin (deneme) yazınız.

Monoksiller

Daha Fazla Öğren:

Slavlar, Tuna gibi büyük nehirleri sessiz ve hızlı bir şekilde geçmek için "monoksil" adı verilen tekneler kullanırlardı. Bu tekneler, dev ağaç gövdelerinin oyulmasıyla yapılırdı. Selanik kuşatması sırasında, bu tür teknelerle şehri denizden ablukaya almışlardır.

Avarlar ve Slavların Konstantinopolis Kuşatması

rimli ovalar ve vadilerde, tarım ve hayvancılık için uygun bölgelerde yaşamışlardır.

Slavların hedeflerinden biri, Balkanlar'daki en önemli Bizans kalelerinden biri olan **Selanik** şehriydi. 6. yüzyılın sonlarında, Slavlar kenti iki kez kuşatılar ancak başanlı olamadılar.

7. yüzyılın ilk yarısında, Selanik iki yıl süren büyük bir kuşatma altına alındı. Slavlar çok sayıda savaşçıyla ve kuşatma makineleriyle saldırmış olsalar da, şehir sağlam surlar ve denizden gelen yardımlar sayesinde savunulabildi. 7. yüzyılın ikinci yarısında, Slavlar güçlü bir kabile ittifakı oluşturarak Selanik'i karadan ve denizden tekrar kuşattılar. Ancak iç çatışmalar ve Bizans'ın güçlü savunması nedeniyle kuşatma başarısız oldu. Selanik, Slavlar tarafından hiçbir zaman savaş yoluyla ele geçirilememiştir.

Balkanlar'a kalıcı olarak yerleşen Slavlar, yan-bağımsız topluluklar ya da özerk oluşumlar içinde örgütlenmişlerdi. Bu yapılar, Bizans kaynaklarında **sklavinia** olarak adlandırılmıştır. Makedonya'daki bu topluluklara **Makedon Sklavinileri** denilirdi. Genellikle, bu sklaviniler bulundukları kabileye göre adlandırılırdı. Berzitler tarafından kurulan topluluk "Berzitya", Dragovitler tarafından kurulan topluluk "Dragovitiyya" olarak anılmıştır.

Her sklavinia'nın başında, Bizanslıların **arhont** veya **rex** (kral) diye adlandırdığı bir lider bulunuyordu. Daha büyük bir tehdit ya da Bizans'a karşı ortak saldırılar

Selanik'teki şehir surlarının günümüze kalan bölümleri

Tarihi Kişilikler

1. Makedonya'daki Slav yerleşimleri hakkında en önemli kaynaklardan biri, "Aziz Dimitrios'un Mucizeleri" adlı eserdir. Bu eserde, Slavlar ve Avarların Selanik'e ve çevresine saldırılan anlatılmaktadır. Kaynağa göre, Selanik'in kurtuluşu, şehrin koruyucu azizi olan Aziz Dimitrios'un mucizeleri sayesinde mümkün olmuştur.
2. Bizans İmparatorluğu, Makedonya'daki slav topluluklarını (sklaviniler) tamamen boyunduruk altına almayı hiçbir zaman başaramamıştır, ancak birçok askerî sefer düzenlemiştir. Bu tür bir sefer, 8. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşmiştir ve İtiraflı Theophanes bu olayı "Kronografi" adlı eserinde şöyle anlatır: "O yıl [İmparator] Konstantinos, Makedonya'daki slav topluluklarını boyun eğdirdi..."

Kaynakların Dilinden

586 yılında Slavlar ve Avarlar tarafından Selanik'in kuşatılması hakkında, Selanik Başpiskoposu Yuhanna (Yovan) şöyle yazmıştır: "Sevgili dostlarım, bu bizim zamanımızda gördüğümüz en büyük orduydı. Şehri ölümcül bir halka gibi kuşattılar... Öyle ki, yeryüzünde barbar ayağının basmadığı tek bir yer kalmamıştı... Toprak, ağaç ya da çimen yerine artık sadece düşmanların başları görünüyordu..."

söz konusu olduğunda, birden fazla sklavinia bir ittifak oluşturarak tek bir liderin komutasında birleşirdi.

Sklavinylar, 8. yüzyılın sonları ve 9. yüzyılın başlarında yavaş yavaş ortadan kaybolmaya başladı. Bu dönemde Bizans, Makedonya'daki Slav toplulukları üzerindeki kontrolünü güçlendirmiştir. Daha sonra, Bulgar Devleti'nin Makedonya'ya doğru genişlemesiyle, sklavinyların büyük kısmı Bulgar egemenliğine girmiş ve bu devletin sınırlarına dahil edilmiştir.

Slavların Balkanlar'a Yerleşmesinden Sonraki Değişimler

Balkanlar'a yerleşen Slavlar beraberlerinde kendi inançlarını ve kültürlerini getirmişlerdir. Çoktanrılı bir inanca sahiptiler. En yüce tanrıları, şimşek ve gök gücüne sahip tanrı olan **Perun** idi. Ayrıca, hayvanların koruyucusu **Veles**'e de saygı duyar, doğa, verimlilik ve yaşamla bağlantılı diğer tanrılara da inanırlardı. Ölümden sonraki yaşama inanıyorlardı; ruhun, **ölümden sonra da varlığını** sürdürdüğüne inanırlardı. Tanrıların yanı sıra, peri kızları (samovila) ve ruhlar gibi **doğaüstü varlıklara** da inanırlardı. Hristiyanlığı kabul ettikten sonra, bu tür inançlar yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Slavlar Balkanlar'a yerleştikten sonra, bu topraklarda yaşayan halklarla temas kurmuşlardır.

Bu yerli halk, esas olarak Romalılaştırmış Makedonlardan, İllir ve Trak kabilelerinden, ayrıca Roma kolonistlerinin torunlarından oluşuyordu. Bu yerli halk, esas olarak Romalılaştırmış Makedonlardan, İllir ve Trak kabilelerinden, ayrıca Roma kolonistlerinin torunlarından oluşuyordu. Bu halkın bir kısmı başlangıçta, Selanik, İstanbul gibi Bizans'a ait surlarla çevrili şehirlere ya da **kıyı şehirlerine** çekilmiş, diğer bir kısmı ise **dağlık bölgelere** sığınmıştır.

Yine de yerel halkın önemli bir kısmı kendi bölgelerinde yaşamaya devam etti. 7. yüzyıl boyunca, Makedonya topraklarında bazı piskoposlukların hâlâ faaliyette olduğu görülmektedir. Bu durum, Hristiyan nüfusun yaşamının tamamen yok edilmediğini, aksine bazı bölgelerde varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Zaman geçtikçe, taraflar arasındaki etkileşim giderek artmıştır. Slavlar, **Bizans'ın gelişmiş bilgi birikimini** – tarım ve zanaatkarlık için aletleri, toprak ve metal işleme

Daha Fazla Öğren:

Prebond ve Hacon, Selanik'i kuşatan birleşik Slav kabilelerinin iki lideriydi. Prebond, Selanik'e saldırmadan önce yakalanmış ve öldürülmüştür. Hacon ise kuşatma sırasında yakalanmış ve Selanik halkı tarafından taşlanarak öldürülmüştür.

Perun – Slavların en yüce tanrısıydı

Araştır:

Siz Slavlar arasında Lada, Vesna ve Dažbog gibi başka tanrılar olduğunu biliyor muydunuz? Bu tanrılar, yaşamın ve doğanın çeşitli yönlerinin koruyucuları olarak kabul edilirdi. Slav tanrılarına ve onların inanç sistemine dair daha fazla araştırma yapın! Ayrıca, Slavların Hristiyanlık öncesi inançlarıyla bağlantılı yer adları (toponimler), kişi adları, bayramlar veya gelenekler olup olmadığını da keşfetmeye çalışın!

tekniklerini – benimsemiştir. Skaviniyelerde yaşayan yerel halk ise Slav dilini kullanmaya başlamıştır.

Slavların yerleşmesiyle birlikte birçok **coğrafi isim** değişikliğe uğramıştır. Bazı yer adları Slav dilinde yeni adlar almıştır. Örneğin, antik **Lihnid** şehri **Ohri** (Ohrid) adını almış. **Axios** Nehri **Vardar**, Erigon Nehri ise Kara Irmak adını almıştır. Diğer isimler Slav diline uyarlanmıştır. Böylece **Skupi** – **Üsküp**, Strimon Nehri – Struma olmuştur. Balkan Yanımadası genelinde benzer değişiklikler yaşanmıştır: **Serdika** – **Sofya**, **Naissus** – **Niş**, **Dyrrachion** – **Draç**.

Bir Slav Askerinin Tasviri

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Slavların Balkanlara yerleşmesini etkileyen koşullar nelerdi?
2. Slavlar genellikle nasıl bölgelere yerleşmişlerdi?
3. Makedonya'ya yerleşen bazı Slav kabilelerini belirtin!
4. Sklaviniyalar neyi temsil eder?
5. Slavların Balkanlara yerleşmesinden sonra ne gibi değişiklikler yaşanmıştır?

Alıştırma:

1. Kendinizi, Balkanlar'da bir köye yeni yerleşmiş bir Slav olarak hayal edin ve daha önce orada yaşamış halklarla komşu olduğunuzu düşünün! Günlük yaşamınızı kısa bir deneme olarak yazın:
 - İlk temasınız nasıldı, dostça mı yoksa güvensizlik içinde mi geçti?
 - Ürün ya da bilgi alışverişine başladınız mı?
 - Zamanla ilişkileriniz ne kadar gelişti?

Erken Orta Çağ'da Bulgar Devleti

Bulgar Devletinin Başlangıçları

VII. yüzyılın sonunda, **Tuna Nehri'nin** kuzeyinde Han **Asparuh** önderliğinde Bulgarlar ortaya çıktı. Hazarların baskısı altında, Karadeniz ile Hazar Denizi arasındaki bozkır bölgelerindeki yurtlarından ayrıldılar. Yeni topraklar arayışında Bizans sınırlarına kadar ulaştılar. Genellikle hayvancılıkla, özellikle de at yetiştiriciliğiyle uğraşan bu göçebe halk, oldukça hareketliydi. Bizans, doğu sınırlarındaki savaşlarla meşgulken, Bulgarlar Tuna'daki Bizans sınır bölgelerini tehdit etmeye başladılar. Bu nedenle Bizans imparatoru bizzat bir sefer düzenledi, ancak ağır bir yenilgiye uğradı. Kısa süre sonra, **681 yılında** Bizans ile Bulgarlar arasında bir anlaşma yapıldı. Bizans, Bulgarlara haraç ödemeyi kabul etti. Böylece Bulgarlar sadece ele geçirdikleri bölgeleri ellerinde tutmakla kalmadılar, bu topraklar üzerinde başkentleri Pliska olan kendi devletlerini kurdular.

O dönemde, Tuna Nehri'nin güney tarafında Slav kabileleri çoktan yerleşmişti. Askeri üstünlükleri sayesinde, Bulgarlar bu Slav kabilelerini hızla egemenlikleri altına aldılar ve devletlerine dahil ettiler. Ancak yine de bu kabilelerin kendi iç işlerinde önemli ölçüde özerk kaldıkları düşünülmektedir.

Han Asparuh'un ölümünden sonra, Bulgaristan uzun bir süre önemli başarılar elde edemedi. Devlet iç kavgalarla ve taht kavgalarıyla sarsıldı, hükümdarlar sık sık değişti. IX. yüzyılın başında Han Krum tahta geçtiğinde büyük gelişmeler yaşandı. Bulgaristan, Bizans aleyhine ciddi ölçüde genişledi. O sırada bugünkü Sofya olan Serdika kenti Bulgar orduları tarafından ele geçirildi. Ardından Bizans İmparatoru I. Nikeforos bu kayıpların intikamını almak için Bulgaristan'a bir sefer düzenledi ve başkent Pliska'yı yerle bir etti. Ancak dönüş yolunda Bizans ordusu bir pusuda yakalandı ve ağır bir yenilgiye uğradı.

Savaş meydanında Bizans İmparatoru I. Nikeforos da hayatını kaybetti. Bu zaferin ardından Bulgaristan iç

Yurta – Bulgarların Balkanlar'a Yerleşirken Kullandığı Geleneksel Yaşam Alanı.

Daha Fazla Öğren:

Balkanlar'a yerleşmeden önce, Bulgarlar Azak Denizi çevresinde yer alan Büyük Bulgaristan adlı bir kabile birliğinin parçasıydılar. Bizans kaynaklarına göre, bu birliğin hükümdarı olan Han Kubrat, oğullarına birlik içinde kalmaları vasiyetinde bulunmuştur. Ancak Kubrat'ın ölümünden sonra kardeşler ayrılmış ve bu birlik dağılmıştır. Oğullarından biri olan Asparuh, Balkanlar'a gelerek burada ilk Bulgar devletini kurmuştur.

Kaynakların Dinden

Bizans İmparatoru I. Nikeforos'un savaş meydanında ölmesi, Bizans'ın itibarı için büyük bir darbe olmuştu. Krum içinse bu olay muazzam bir zafer anlamına geliyordu. Olayı Bizanslı tarihçi Teofanes İspovednik şöyle anlatıyor:

"Krum, Nikeforos'un başını kestirdi ve birkaç gün boyunca bir kazığa takarak yanına gelen kabilelere gösterdi; böylece bizi aşağılamak istedi. Ardından kafatasını temizletti, gümüşle kaplattı ve gururla Slav liderlerine ondan içki içirmeye zorladı."

yapısını güçlendirdi ve Bizans ile olan ilişkiler birkaç on yıl boyunca istikrara kavuştu.

I.Boris'in Yönetimi ve Hristiyanlığın Kabulü

9.yüzyılın ortalarında, Bulgar tahtına Han **Boris** geçti. Boris, Bulgar devletinin en önemli hükümdarlarından biri olarak kabul edilir. Onun döneminde Bulgaristan, Makedonya'nın büyük bir kısmını, Güney Sırbistan'ı ve Güney Arnavutluk'u topraklarına katmıştır. Devletin daha verimli yönetilmesi amacıyla Boris, ülkeyi yeniden örgütlemiştir. Ülke, başlannda "komes" denilen yöneticilerin bulunduğu idarî bölgelere, yani komitalara ayrılmıştır. Devlette asilzade sınıfı olan boyarların önemli bir etkisi vardı. Böylece devlet yönetiminde hiyerarşik bir yapı kurulmuştur. Devletin tüm önemli meselelerinde nihai karar han tarafından verilirdi.

Bu dönemde Bulgaristan, Balkanlar'da güçlü ve etkili bir devlet hâline gelmişti. Ancak Avrupa'daki sayılı pagan devletlerden biri olmaya devam ediyordu. Balkanlar'a yerleştikleri tarihten itibaren Bulgarlar çok tannlı dine inanıyorlardı. En büyük saygı duydukları tann, gökyüzü tanrısı Tangra idi. Bulgar devleti sınırları içindeki Slav halklarının da kendi eski tanrılarına olan inançları devam ediyordu.

Boris, halkını birleştirmek ve Hristiyan hükümdarlar arasında devletin saygınlığını artırmak amacıyla Hristiyanlığı kabul etmeye karar verdi. 864 yılında Bizans'tan gelen rahipler başkent Pleska'ya geldiler ve Boris ile ailesini **vaftiz** ettiler. Bizans imparatoru III. Mihail, vaftizde Boris'in vaftiz babası (kum) sayıldığından, Boris de onun adını alarak "Boris Mihail" adını kullanmaya başladı. Vaftizden sonra han unvanı yerine Slav kökenli "knez" (knez) unvanını aldığı düşünülmektedir.

Bulgaristan'ın Hristiyanlaştırılması süreciyle hem Roma'daki hem de Konstantinopolis'teki kilise merkezi ilgileniyordu. Ancak Boris, zorunlu olarak Konstantinopolis'i seçti. Böylece Pleska'daki kilise, Konstantinopolis Patrikhanesine bağlandı. Bu da dinî törenlerin Grek (Bizans/Roma) dilinde yürütüldüğü anlamına geliyordu. Yeni kurulan kilise teşkilatı aracılığıyla halkın Hristiyanlaştırılması süreci başladı.

Bulgar Prensi I. Boris

Az Bilinen Kelimeler

Hazarlar – 6. ile 10. yüzyıllar arasında Kafkasya'nın kuzeyinde güçlü bir devlet kurmuş Türk halkı.

Tengrizm – Orta Asya'da yaygın olan eski bir inanç sistemidir. En yüce tanrı gökyüzü tanrısı olan Tengri idi.

Boyarlar (Bolyarlar) – Orta Çağ Bulgaristan'ında topraklara sahip olan soylular; hanın danışmanları ve askeri liderleri olarak görev yaparlardı.

Han – Bulgar hükümdarlarının Hristiyanlığı kabul etmeden önce kullandıkları unvandır.

Hristiyanlaşma süreci halkın tüm kesimleri tarafından kabul edilmemiştir. Bulgar büyük toprak sahipleri (boyarlar), Boris'e karşı ayaklanarak Hristiyanlığı benimsemek istemediklerini göstermişlerdir. Boris bu isyanı sert biçimde bastırmıştır. Bu olayın ardından Boris, bir manastıra çekilmiş ve tahtı en büyük oğlu Vladimir Rasate'ye bırakmıştır. Eski Bulgar dinine bağlı olan Vladimir Rasate, babasının politikasından saparak Tengrizmi devlet dini olarak geri getirmeye çalışmıştır. Dört yıl sonra (893 yılında), Boris tekrar tahta dönmüş, oğlunu gözlerine mil çektirerek cezalandırmış ve onun yerine diğer oğlu Simeon'u tahta geçirmiştir.

Simeon ve Sonrasında Bulgaristan

Çar Simeon'un hükümdarlığı, Bulgar devletinin Orta Çağ'daki gücünün zirvesini temsil eder. Simeon, Konstantinopolis'te eğitim görmüş ve Bizans kültürünü ve siyasetini yakından tanıdı. Onun amacı Bulgaristan'ı Bizans gibi güçlü bir imparatorluğa dönüştürmektir. Hatta Bizans tahtını ele geçirme planları bile vardı. Bu nedenle önemli askeri zaferlerinin ardından, 913 yılında kendisini **Bulgarların ve Romalıların** (Bizanslıların) **Çarı** ilan etti.

Simeon'un yönetiminde Bulgaristan bölgenin en güçlü devleti haline geldi. Bulgar toprakları Karadeniz'den Adriyatik Denizi'ne ve Epir'den Karpat Dağları'na kadar genişledi. Simeon'un dönemi Bulgar kültür ve edebiyatının altın çağı olarak adlandırılır. Başkent 893 yılında Preslav'a taşınmıştı ve kısa sürede büyük bir gelişim gösterdi. Bu dönemde Preslav, inşaat faaliyetlerinin, sanatın ve edebiyatın merkezi haline geldi. Ayrıca Simeon'un zamanında Slav alfabesi ve edebiyatının yayılması büyük ölçüde hızlandı.

Simeon'un ölümünden sonra yerine geçen oğlu Petar devleti istikrara kavuşturmayı ve Bizans ile uzun süreli barış sağlamayı başardı. X. yüzyılın ikinci yarısında Kiev Rusyası (Bizans'ın müttefiki) Bulgaristan'a saldırdı. Rus hükümdarı Svyatoslav, Preslav'ı ele geçirdi fakat Bulgaristan'daki egemenliği kısa sürdü.

Kısa süre sonra, 971 yılında, Bizans imparatoru I. Yannis Çimiskes, Rusları bölgeden uzaklaştırıp Preslav şehrini ele geçirdi. Bu olaydan sonra son Bulgar çarı II.

Bulgarların Hristiyanlığı Kabulü (Minyatür)

Çar Simeon'un Çağdaş Tasviri

Daha Fazla Öğren:

Çar Simeon I, Konstantinopolis'teki Magnaura Okulu'nda eğitim gördü. Burada felsefe, hukuk ve teoloji öğrenimi aldı. Başlangıçta kilise hayatına hazırlanmıştı, ancak daha sonra hükümdar oldu. Bu süreçte Bizans kültürü üzerine derin bir bilgiye sahip olduğundan, sıkça ona yan-Yunan denilirdi. Onun döneminde Eski Slav dili kullanılsa da resmi mühürlerde Yunanca tercih edilirdi.

Boris'in tacı elinden alındı ve esir olarak Konstantinopolis'e götürüldü. Böylece Bulgaristan bir devlet olarak varlığını kaybetti. Bulgar toprakları Bizans yönetimine geçti ve Bulgar kilisesi de Konstantinopolis Patrikhanesi'nin idaresine bağlandı.

Preslav Sarayı'nın Kalıntıları

Bulgar Çarının Esir Olarak Konstantinopolis'e Götürülmesi (Minyatür)

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Bulgar devletinin kuruluşunu açıkla!
2. Hakan Krum hangi askeri zaferi ile tanınır?
3. Boris neden Hristiyanlığı kabul etti?
4. Bulgarlar arasında Hristiyanlaşmaya karşı direniş nasıl ortaya çıktı?
5. Çar Simeon neden "Bulgarların ve Romalıların Çarı" unvanını taşıyordu?

Alıştırma:

1. Kendinizi Bulgar hükümdarı Boris olarak hayal edin! Bir manastırdasınız ve tahtta bıraktığınız oğlunuzun Hristiyanlık politikasını uygulamadığını duyuyorsunuz. Onu barışçıl bir yoldan fikrini değiştirmelisiniz. Bulgar devletinin yaranna Hristiyanlığı sürdürmenin neden önemli olduğunu anlatan kısa bir deneme yazınız!

Erken orta çağ'da Arnavutluk

Erken orta çağ'da Arnavutluk

Erken Orta Çağ'ın ilk yüzyıllarında Arnavutluk toprakları, Balkanlar'da oluşan güçlü devletlerin sınırları içine girdiği ya da çeşitli kabilelerin saldırılarına hedef olduğu sık bir bölgeydi. Arnavutluk'un toprakları, Adriyatik ve İyon denizlerine kıyısı olması nedeniyle çekiciydi. Ancak kuzey, doğu ve güneyden çevreleyen yüksek dağlar, bu toprakların kolayca ele geçirilmesini engelliyordu.

V. yüzyılda Roma'nın Balkanlardaki savunma pozisyonları zayıfladığında, Arnavutluk, Büyük Kavimler Göçü'nün parçası olan çeşitli kabilelerin hedefi oldu. **Gotlar, Hunlar ve Avarlar** gibi kabileler bu bölgeden geçerken genellikle **yağmalama amaçlı** hareket ettiler. VI. yüzyılın sonları ve VII. yüzyılın başlarında ise Arnavutluk topraklarına **Slavlar** girmeye başladı. Önceki kabilelerden farklı olarak Slavlar verimli vadilerde ve ovalarda yerleşmeye başladılar.

Bu değişiklikler, **İlirlerin** soyundan gelen **Romanize nüfusu** daha güvenli bölgelere çekilmeye zorladı. Bazıları Dıraç gibi kıyı şehirlerine sığındı ve şehir duvarlarının ardında korunmayı tercih etti. Diğerleri ise yüksek ve ulaşılması zor dağlık bölgelere çekildi. Sürekli belirsizlik dönemi, Bizans'ın Arnavutluk üzerinde daha ciddi kontrol kurmasıyla kısmen sona erdi.

Arnavutluk ve Balkan Devletleri

VIII. yüzyılda Bizans, Arnavutluk toprakları üzerinde egemenliğini güçlendirmek için idari birimler olan temalar sistemini kurdu. Arnavutluk'un büyük bir kısmı iki tema içine alındı. **Dıraç teması**, Dıraç şehri ve kuzeybatı Arnavutluk'un bazı kısımlarını kapsıyordu. **Nikopolis teması** ise güney bölgelerini içeriyordu. Bu dönemde Dıraç, Adriyatik Denizi'nde stratejik öneme sahip önemli bir Bizans şehriydi.

IX. yüzyıl ortalarında, Balkanlar'da güç haline gelen Bulgarlar, Arnavutluk'un bazı bölgelerini ele geçirdi. Bu dönemde Berat şehri önemli bir idari ve kültürel merkez haline geldi.

Çar Simeon'un yönetimi sırasında Bulgar devleti, Arnavutluk'un orta ve güney kesimlerindeki konumunu

Tarihi kaynaklar

Bizans kaynaklarında "Arnavutlar" (Albanoi) terimi ilk kez Mihail Ataliates'in "Tarih" adlı eserinde geçer. Bu terim, 1043 yılında Dıraç bölgesinde Bizans'a karşı ayaklanan halk için kullanılmıştır.

Linen Bazilikası'ndan Mozaik

Araştır

Komani-Kruja kültürünü ve erken orta çağ'da Arnavutluk için önemini araştırın! Sonra cevapla: Bu kültür nasıl bir kültürdür ve neden önemlidir?

Bu kültürün en önemli yerleri nelerdir?

Araştırmada zorlanırsanız öğretmeninden yardım isteyin!

güçlendirmiştir. Ancak Dıraç şehri Bizans kontrolünde kalmıştır. Bulgar devletinin çöküşünden sonra (971), Bizans yönetimi yeniden kurulmuştur.

Bizans egemenliği X. yüzyılın ikinci yarısında Balkanlar'ın en güçlü devleti olan **Samuil Devleti**'nin ortaya çıkmasıyla kesintiye uğramıştır. Samuil Devleti'nin yıkılmasından sonra Bizans, Arnavutluk'taki tüm eski topraklarını tekrar ele geçirerek daha sağlam bir hakimiyet kurmuştur.

Nüfus ağır vergilerle ve ücretsiz zorunlu işlerle yükümlü tutulmuştur. 1040 yılında Dıraç çevresinde Bizans yönetimine karşı bir **İsyan** çıkmıştır. İsyanın lideri **Tihomir** olmuştur. Aynı zamanda Makedonya'da Petar Deljan'ın isyanı devam etmekteydi. İki isyan, Deljan liderliğinde birleşmiştir. İsyanlılar Petar Deljan'ı tek lider olarak kabul etmiş. Tihomir ise taşlanarak isyandan çıkarılmıştır. İsyan büyük bir ivme kazanıp yayılmasına rağmen, Selanik yakınlarındaki savaşta ağır bir yenilgiye uğramıştır. Kısa süre sonra Bizans isyanı bastırmıştır.

XI. yüzyılın sonunda Arnavutluk toprakları batıdan gelen Norman tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Güney İtalya'dan gelen **Normanlar** Dıraç'ı ele geçirip Balkanların içlerine doğru ilerlemiştir. Bizans, Normanları Arnavutluk topraklarından çıkarmak için birkaç yıl mücadele etmiştir. Ancak Normanlar XII. yüzyıl sonlarına kadar Arnavutluk'taki Bizans üslerine saldırmaya devam etmiştir.

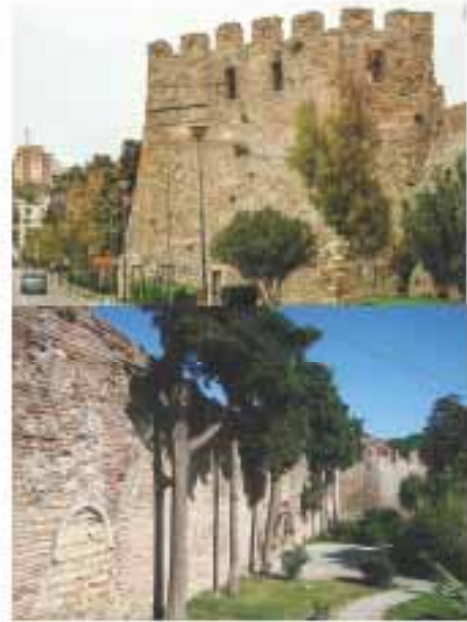

Dıraç'ta Bizans Yapısının Temelleri Üzerine İnşa Edilen Venedik Kulesi

Daha Fazla Öğren:

Dıraç, Orta Çağ'da Bizans için en önemli şehirlerden biriydi. Adriyatik Denizi kıyısında yer alırdı ve ticaret için önemli bir liman şehriydi. Dıraç'tan başlayan önemli ticaret yolu Via Egnatia, Konstantinopolis'e kadar uzanıyordu.

Dıraç Şehri'nin Bizans Suruları

Daha Fazla Öğren:

Kuzey Avrupa'nın kuzey bölgelerinde yaşayan Alman kabilelerine Normanlar (Kuzeyliler) veya Vikingler denirdi. Onlar usta denizciler ve gemi yapımcıydı. 8. yüzyılda dünyaya yaygın yağma saldırıları düzenlediler. 11. yüzyıldaki bir saldırıda Kuzey Amerika kıtasına kadar ulaştıkları ve burada Vinland yerleşimini kurdukları kabul edilir.

Arnavutluk'ta Hristiyanlık

Erken Orta Çağ'da Hristiyanlık, tüm Balkanlar'da, Arnavutluk dahil olmak üzere, başlıca dindi. **Roma** ve **Konstantinopolis** kilise merkezleri bu bölge üzerindeki etkilerini artırmak için büyük çaba sarf ettiler. Ancak, Arnavutluk'taki dini yaşamın yönetimi ve liderliği konusunda Bizans imparatorunun kararı belirleyici oldu.

VIII. yüzyılın ortalarına kadar Roma, Arnavutluk kiliseleri üzerinde daha fazla etkiye sahipti. Ancak Bizans imparatorları ile Roma papası arasındaki ilişkilerin kötüleşmesiyle imparator, Konstantinopolis Patrikhanesi'ni destekledi. Böylece Arnavutluk'taki Hristiyan kiliselerinin çoğu Konstantinopolis Patrikhanesi'nin yönetimine geçti. Hristiyanlığın en önemli merkezleri hem denize yakın şehirler hem de köklü kilise geleneğine sahip yerlerdi. En önemli piskoposluk merkezleri **Dıraç**, **Apollo-nia**, **Valona (Vlora)** ve **Butrint** idi. Dıraç, metropolitlik merkezi olarak daha yüksek bir statüye sahipti. Farklı kabilelerin ve devletlerin saldırılan nedeniyle piskoposların sık sık yer değiştirmesi gerekiyordu. Arnavutluk ile ilgili bilgi az olmakla birlikte, o dönemde dini yaşamın oldukça gelişmiş olduğu bilinmektedir.

Güney Arnavutluk'ta Tipik Bir Bizans Kilisesi

Butrint'teki Vaftizhane Kalıntıları

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Erken Orta Çağ'ın ilk yüzyıllarında Arnavutluk topraklarında neler yaşandı?
2. Erken Orta Çağ'da Arnavutluk toprakları hangi Balkan devletlerinin sınırları içine girdi?
3. Tihomir isyanı neden çıktı?
4. Arnavutluk'ta etkilerini genişletmek isteyen kilise merkezleri hangileriydi?

Alıştırma:

1. Kendinizi erken Orta Çağ'da Arnavutluk topraklarında bir halk olarak hayal edin! Sık sık değişen yönetimlerin ekonomik refahınızı nasıl etkilediğini anlatan bir tasvir yapın!

Raşka ve Dukla

7.yüzyılın ilk yarısında, Sırp olarak adlandırılan bazı Slav kabileleri Balkan Yarımadası'na yerleşmişlerdir. Muhtemelen bu hareket, diğer Slav kabileleriyle birlikte daha önce başlamıştır. Bu kabilelerin kontrol ettiği bölge, Ibar, Bosna, Zeta ve Batı Morava nehirleri arasında, Adriyatik kıyılarında Dubrovnik'e kadar uzanıyordu. Önceleri küçük yönetim birimleri olan **župa** adı verilen alanlarda örgütlenmişlerdir. Župa'lar, birden çok yerleşim yerini kapsayan temel örgütlenme birimleri olup, yönetimleri **župan** adı verilen yöneticilere aitti. Erken Orta Çağ boyunca, bu župalar Balkanlardaki güçlü devletlere karşı bağımsızlıklarını korumaya çalışmışlardır. Bu mücadele, onların birleşmesi ve ilk devletlerin kurulması için zemin hazırlamıştır.

Raşka

Sırp Slav kabilelerinin yerleştiği topraklarda kurulan ilk devlet, **Raşka** olarak bilinen **Sırp prensliğidir**. Adını Ras kalesinden almıştır. Devletin kuruluşu 9. yüzyıl ortalarına tarihlenir. Bu dönemde devletin başında prens **Vlastimir** bulunuyordu. Vlastimir parçalanmış bölgeleri birleştirmeyi ve devletin güçlenmesini sağlamayı başarmıştır. Bulgar devletine karşı başarılı direniş göstermiş ve batıya doğru ilerleyişlerini durdurmuştur. Vlastimir'in ölümünden sonra taht kavgaları başlamış ve Raşka'da istikrarsızlık yaşanmıştır. Bu dönemde Bizans, Hristiyanlık yoluyla bölgede etkisini güçlendirmeye çalışıyordu.

10.yüzyılın ilk birkaç onyılında, Bulgaristan'ın en parlak dönemi sırasında, Simeon Raşka'yı Bulgar egemenliği altına aldı. Ancak bu durum uzun sürmedi. Yeni Sırp prensi, Bizans desteğiyle Bulgar egemenliğinden kurtulup devletini güçlendirdi. Bu dönemde Sırp prensliği Adriyatik Denizi'ne kadar uzanıyordu.

Bizans ve Bulgarların Raşka üzerindeki kontrol çabalarının yanı sıra, 10.yüzyılda buraya Macarların da saldırdığı görülmüştür. Prens Časlav'ın muhtemelen bu savaşta öldüğü düşünülür. Onun ölümünden sonra Raşka **Bizans yönetimine** girmiştir. Bu durum,

Tarihi Kişilikler

Konstantinos VII Porfirojenitus, 10. yüzyılda Bizans imparatoruydu. "İmparatorluğun Yönetimi Üzerine" adlı eseriyle tanınır; bu eser, Sırların en erken tarihine dair en önemli kaynaklardan biridir. Ona göre, Sırlar Balkanlar'a 7. yüzyılın ilk yarısında Bizans'ın izniyle yerleşmişlerdir. İmparatorluk sarayında doğduğu için "Porfirojenitus" yani "mor içinde doğan" lakabını almıştır. Mor renk, imparatorluk gücünün simgesiydi. Bizans imparatoru olmasına rağmen zamanının önemli bir kısmını tarih ve siyaset üzerine yazmaya adanmıştır.

Ras Kalesi

Raška'nın Samuil Devleti içine katılmasıyla son bulmuştur. 11. yüzyılın başlarında Bizans, bölgedeki geniş hakimiyetini tekrar kurmuştur.

Dukla

10.yüzyılda Balkanlar'da ortaya çıkan bir diğer yeni devlet **Dukla**'dır. Bu devlet, Sırp Slav kabilelerinin yaşadığı başka bir bölgede kurulmuştur. Dukla, Adriyatik Denizi kıyı şeridini ve İşkodra Gölü çevresini kapsıyor, iç kesimlerde ise Zeta ve Moraça nehirlerine kadar uzanıyordu.. İsmi, başlangıçta büyük ihtimalle merkez olarak kullandığı antik Roma kenti **Doclea**'dan almıştır. Daha sonra, ismi bölgedeki Zeta Nehri'nden dolayı sık sık **Zeta** olarak anılmıştır.

11.yüzyılın sonlarında Dukla tahtına geçen prens I. **Yovan Vladimir**, önce Bizans'ın üstün egemenliğini tanımıştır. Ancak kısa süre sonra Samuil Devleti Balkanlar'da en güçlü devlet haline gelmiş ve Samuil, Dukla'yı egemenliği altına almıştır. Bu durum uzun sürmemiştir. Samuil Devleti'nin çöküşünden sonra Bizans, Samuil'in fethettiği tüm bölgelerde yeniden kontrolü sağlamış, buna Dukla da dahildi. 12.yüzyılın üçüncü ve dördüncü on yıllarında Bizans iç sorunlarla boğuşurken, Dukla hükümdarı Stefan Vojslav bu durumu kullanarak birkaç isyanla Bizans yönetimini reddetmiş ve Dukla'yı bağımsız bir devlet haline getirmiştir.

Stefan Vojslav'ın ölümünden sonra tahtı oğlu **Mihail** devralmıştır. Mihail, Raška'yı da Dukla'ya bağlamış ve böylece devletin topraklarını genişletip gücünü artırmıştır. Makedonya'daki Georgi Voyteh isyanı patlak verdiğinde Mihail, oğlu Konstantin Bodin'i Bizans'a karşı mücadele etmek üzere göndermiştir.

Bu arada Mihail, Papa'nın desteğini kazanmış ve 1077 yılında özel elçiler aracılığıyla papadan **krallık tacı** almıştır. Böylece Mihail kendisini kral ilan etmiş ve Dukla **krallık** olmuştur.

Papa'nın müdahalesiyle, Roma ve Konstantinopolis arasındaki kilise çatışması Dukla'ya da sıçramıştır. İki taraf da Dukla'daki kilise örgütünü kendi yönetimleri altına almaya çalışmıştır.

Halef Konstantin Bodin devleti daha da güçlendirmiş ve sınırlarını genişletmiştir. Ancak onun ölümünden

9.yüzyıldan bir Sırp prensi mührü

Daha Fazla Öğren

Bazı orta çağ kaynaklarında anlatıldığına göre, Çar Samuil Dukla'ya yaptığı seferde prens Jovan Vladimir'i esir almış ve Prespa'da hapse atmıştır. Orada, Samuil'in kızı Kosara, Vladimir'in alçakgönüllülüğü ve erdemi nedeniyle ona aşık olmuştur. Babasından onunla evlenme izni istemiştir. Samuil kabul etmiş ve Dukla'yı damadı Vladimir'e geri vermiştir. Vladimir de Dukla'yı yönetmeye devam etmiştir. Vladimir ve Kosara'nın hikayesi, Balkanlar'daki en güzel orta çağ aşk hikayelerinden biri olarak anılmaktadır.

Vladimir ve Kosara Onuruna Yapılmış Anıt Plakası – Makedon Heykeltıraş Tome Adzhievski tarafından yapılmıştır

sonra, hüküm süren aile üyeleri arasında çatışmalar başlamıştır. Bu savaşlarda Raşka ve Bizans da aktif rol alarak Dukla tahtına kendi yandaşlarını geçirmek istemiştir. Bu çatışmalar sonucunda, 12. yüzyılın ilk yarısında taht sık sık bir tarafın ya da diğerinin desteklediği yöneticilerin kontrolüne geçmiştir. Sonunda, 12. yüzyılın ikinci yarısında Dukla tamamen Raşka tarafından ele geçirilmiştir.

Daha Fazla Öğren:

Dukla ve Raşka'nın başkentleri kesin olarak belirlenememiştir. Dukla'nın başlangıçta başkenti muhtemelen Doclea idi, daha sonra ise Kraina ve İşkodra (Skadar) merkezler haline gelmiştir. Raşka'da ise Ras Kalesi önemli bir merkez olmasına rağmen kalıcı bir başkent olmamıştır. Muhtemelen yöneticiler ihtiyaçlara göre farklı yerlerden yönetmişlerdir.

Hatırla:

11.yüzyıl ortasında hangi büyük olay, Roma ve Konstantinopolis'teki kilise merkezleri arasındaki ilişkilerin ciddi şekilde bozulmasına yol açtı?

Dukla hükümdarı Mihail'in freski

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Sırp Slav kabileleri Balkanlar'a yerleştiklerinde nasıl organize olmuşlardı?
2. Raşka hükümdarları devletlerini korumak için hangi devletlerle savaşmışlardır?
3. Dukla, Bizans'tan nasıl bağımsızlığını kazandı?
4. Dukla'nın en önemli hükümdarları kimlerdir ve Balkanlar'da güçlü bir devlet haline gelmesi için neler yaptılar?

Alıştırma:

1. Kendinizi 11. yüzyıl ortalarında Dukla hükümdarı olarak hayal edin! Önceki lideriniz devletin bağımsızlığını kazanmasını sağlamıştır. Birkaç cümleyle, o anda Dukla için en büyük tehdidin hangi devlet olduğunu ve taç giyme töreniniz için hangi kilise merkezinden yardım isteyeceğinizi açıklayın!

Samuil Devleti

Devletin Kuruluşu

9.yüzyılın ikinci yarısında Bulgarların Balkanlar'daki fetihleri sonucunda, Makedonya'nın büyük bir kısmı Bulgar egemenliği altına girmiştir. Makedon sklavinipleri varlığını yitirmiş, yerine **"komitatlar"** adı verilen yeni idari birimler kurulmuştur. Bu bölgeler **komesler** tarafından yönetilmiştir.

10.yüzyılın ikinci yarısında Bulgar devleti karmaşık ve zor bir durumdaydı. Bizans ile Bulgarlar arasındaki ilişkilerin kötüleşmesi üzerine, Bizans imparatoru Kiev Prensi Svyatoslav'ı kuzeyden Bulgaristan'a saldırması için çağırdı. Aynı dönemde (969 yılında) Bulgar çarı Peter öldü. Bu durum, **Makedonya'da ayaklanmaların** başlaması için fırsat oldu. Ayaklanmayı, komes Nikola'nın dört oğlu—**kometopullar** David, Aron, Moisei ve Samuil başlattı. Bu liderler, Makedonya'nın güneybatısında önemli bir toprak parçasını kurtararak **Balkanlar'da yeni bir devlet** kurdular ve başkentlerini **Prespa**'ya yerleştirdiler. Devletin çekirdeği, eski sklavini Berzitiya, yani Ohri-Prespa bölgesindeki topraklardı.

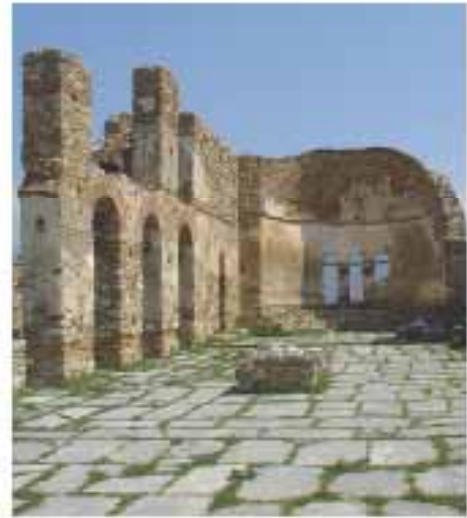
971 yazında Bizans, Svyatoslav tehdidini ortadan kaldırıp Rusları Balkanlar'dan sürdü. Ardından Bizans imparatoru I. Ioannis Tzimiskes, Bulgar çarı II.Boris'i tahttan indirip Konstantinopolis'e esir götürdü.

Böylece **Bulgar devleti sona erdi**. Güçlenen Bizans, kometopullar için yeni bir tehdit haline geldi. Henüz tam olarak sağlamlaşmamış olan kometopullar devleti, geçici olarak Bizans'ın üstün otoritesini kabul etti.

Tarihi Kaynaklar:

Samuil Devleti ile ilgili kaynaklar genellikle daha sonradan, Bizans tarihçileri tarafından yazılmıştır. John Skylitzes, XI. yüzyılın sonlarına doğru kaleme aldığı **"Kısa Tarih"** adlı eserinde Samuil dönemi olaylarını detaylı şekilde anlatan yazardır.

Prespa'daki "Aziz Ahil" Bazilikası

Prespa'daki "Aziz Ahil" Bazilikası

Kaynakların Dilinden

969 yılındaki kometopullar ayaklanması hakkında John Skylitzes şöyle yazmıştır:

"...David, Moisey, Aron ve Samuil, Bulgaristan'da çok şey yapabilen komeslerden birinin oğulları, ayrılmaya karar verdiler ve Bulgarlar arasında kanşıklık çıkardılar. Böyle oldu."

Güçlü imparator I. Ioannis Tzimiskes, bu durumu kendi ölümüne kadar tolere etti. Ancak ardından Bizans'ta taht için iç savaş çıktı. Kometopullar bu fırsatı değerlendirdi. **976** yılında bu kez Bizans'a karşı **yeni bir ayaklanma** başlattılar. İki başanlı ayaklanmanın ardından, kometopullar yeni devletlerini kurma sürecini tamamladılar.

Bu yıl Komitopullar ailesi için elverişli geçmemişti. David, Kostur ile Prespa arasında bazı çobanlar tarafından öldürüldü; Moysey, Ser kuşatması sırasında hayatını kaybetti; Aron ise Bizanslılarla işbirliği nedeniyle ailesiyle birlikte Samuil'in emriyle öldürüldü. Böylece devlet, tetraşiden (dörtlü yönetim) monarşiye geçti. Samuil tek hükümdar oldu.

Devletin Kalkınması

Samuil, hem askeri hem de siyasi yeteneklere sahipti. Kısa sürede güçlü Bizans devletinin ciddi bir rakibi haline geldi. Makedonya'nın neredeyse tamamını (Selanik hariç) kendi kontrolü altına aldıktan sonra doğuya doğru fetihlere devam etti. Böylece sınırlarını başkentinden daha uzaklara taşıdı. Samuil, Bulgaristan'ın bazı bölgelerini, başkent olarak Serdika'yı (Sofya) da içine alacak şekilde egemenliği altına aldı. Samuil'in yayılmasını engellemek isteyen Bizans imparatoru (**II. Basil**), büyük bir orduyla Serdika'ya yöneldi. Ancak **986**'daki **Trajan Kapısı** Savaşı'nda Samuil'in ordusu Bizans askerlerine ağır bir yenilgi yaşattı.

İmparator II. Vasil, savaş meydanından kaçmış. Samuil ise onun imparatorluk çadırını ve hükümdarlık sembollerini ele geçirmeyi başardı. Bu zafer, Samuil

Çar Samuil'in Portresi

Daha Fazla Öğren:

Samuil, çevresindeki hükümdar aileleriyle iyi ilişkiler kurmak için evlilikleri bir araç olarak kullanmıştır. Oğlu Gavril Radomir, Macar kralının kız kardeşiyle evlenmiştir. Kızı Kosara'yı Dukla Prensi Jovan Vladimir ile evlendirmiş, diğer kızı Miroslava ise bir Bizans soylusuyla evlenmiştir.

Trajan Kapısı – Kale Kalıntıları

Samuil'in Kızı Miroslava'nın Bir Bizans Soylusuyla Evliliği

Devlet'in 10. Yüzyıl Sonlarındaki Tarihî Haritası

için büyük bir başarı olurken, II. Vasil ve Bizans İmparatorluğu'nun itibarı açısından büyük bir darbe olmuştur.

Samuil'in çeşitli yönle düzenlediği fetih seferlerinden sonra, onun devleti Balkan Yarımadası'nın büyük bir bölümünü kapsamaya başlamıştır. Böylece, devletin sınırları içine Makedonya'nın büyük kısmı (Selanik hariç), Bulgaristan'ın büyük bir bölümü, Tesalya, Epir, Arnavutluk, Duklya (Dukla), ayrıca Dalmaçya, Bosna ve Raška'nın bazı kısımları da dahil olmuştur. Samuil'in devletin sınırları kuzeyde Sava ve Tuna nehirlerinden, güneyde Olimpos Dağı'na; doğuda Karadeniz'den, batıda Adriyatik Denizi'ne kadar uzanıyordu.

Başarılı savaşlar ve önemli toprak genişlemelerinden sonra, Samuil **X. yüzyılın son yıllarında** kendisini **İmparator** ilan etti. Balkanlar üzerindeki dini etki konusunda Roma ve Konstantinopolis arasındaki sürekli anlaşmazlıklar nedeniyle, Bizans'a karşı olan Samuil, Roma papasının desteğini kazanmıştır.

Araştır:

Yovan Vladislav (Aron'un oğlu) neden ve nasıl ölümden kurtulduğunu araştırın!

Ardından sorulan cevaplayın:

- Yovan Vladislav'ı kim kurtardı?
- Neden bağışlandı?
- Bu olay onun geleceğine devletin geleceği açısından ne anlama geliyordu?

Rivayete göre, taç giyme töreni sırasında Samuil'e Roma'dan bir taç gönderilmiştir. Böylece Samuil'in devleti resmen bir **imparatorluk** hâline gelmiştir. Bu yükseliş döneminde başkent Ohri'ye taşınmıştır. Devletin genişlemesiyle paralel olarak, Samuil kilise örgütlenmesini düzenlemeye yoğunlaşmıştır. Bu durum hem halkın dini yaşamı hem de özellikle onun iktidarını güçlendirmek açısından önemliydi. Tesalya'dan dönerken, Larisa şehrinden Aziz Ahil'in kutsal kalıntılarını alıp Prespa'daki kilise merkezine getirmiştir. Aynısını Dalmaçya seferi sırasında da yapmıştır – Kotor şehrinden Aziz Trifun'un kutsal kalıntılarını getirmiştir. Samuil, Ohrid-Prespa bölgesinin, daha önce Aziz Kiril ve Aziz Naum'un da faaliyet gösterdiği, devletin dini merkezi olarak önem kazanması için büyük çaba harcamıştır.

Samuil'in Ölümü ve Halefleri

Samuil'in ilerleyişini durdurmak amacıyla, XI. yüzyılın başlarında Bizans imparatoru Balkanlar'a önemli askerî birlikler sevk etmiştir. Birkaç başarılı seferin ardından, Bizanslılar Samuil'in devletin büyük bir bölümünde kontrolü ele geçirmiştir. Samuil'in kaderi üzerinde belirleyici etki, 1014 yazında gerçekleşen ünlü **Belasitsa Savaşı** olmuştur.

Bu savaşta Samuil'in ordusu ansızın arkadan saldırıya uğramış ve tamamen bozguna uğramıştır. Samuil'in birçok askerî savaş alanında hayatını kaybetmiş, daha da fazlası esir alınmıştır. Samuil ise kaçmak suretiyle

Daha Fazla Öğren:

Diğer orta çağ devletlerinde olduğu gibi, Samuil'in devletinde de kilise, hükümdarın gücünü Tanrı tarafından verildiğini vaaz ederek pekiştiriyordu. Bu ilişki, siyaseti, kültürü ve halkın kimliğini etkiliyordu. Bu nedenle, Samuil'in kendi adına konuştuğu tek korunmuş yazıtta (German köylünden), kendisini şu sözlerle tanımlamıştır: "... ben, Samuil, Tanrı'nın kulu..."

German Yazıtı

Samuil'in Kalesi

güçlkle kurtulmuştur. Kısa süre sonra, **Ekim 1014**'te, Çar Samuil ölmüştür. Prespa'da gömülmüştür.

Onun ölümünden sonra, devlette taht için ailesi arasında mücadeleler başlamıştır. İlk olarak tahta Samuil'in oğlu **Gavril Radomir** geçmiştir. Ancak o, bir yıldan az bir süre hüküm sürebilmiş; bir av sırasında kuzeni Yovan Vladislav tarafından öldürülmüştür. Böylece iktidarı Yovan Vladislav ele geçirmiştir. Onun döneminde, Bizans büyük bir askerî saldırı başlatmış ve devletin yıkılışı neredeyse kaçınılmaz hâle gelmiştir. Yovan Vladislav, 1018 yılının başlarında, Dıraç (Drač) şehrini ele geçirmeye çalışırken Bizanslılarla yapılan bir savaşta ölmüştür. Bu ölüm, **Samuil'in devletinin de sonu** anlamına gelmiştir. Yovan Vladislav'ın ailesi ve soylular, servetlerini ve ayrıcalıklarını koruyabilmek için Bizans İmparatoru II. Vasil'e teslim olmuşlardır. II. Vasil, **1018 yılının sonlarına doğru, Ohriye zaferle girmiş** ve hükümdarlık tacına el koymuştur. Böylece Samuil'in devleti resmen sona ermiştir.

Kaynakların Dinden

Bizanslı tarihçi Yannis Skilita, 15.000 Samuil askerinin Bizans İmparatoru II. Basileios'un emriyle kör edildiğini yazar. Her yüz askerden birinin bir gözü sağlam bırakılmış, böylece diğerlerini efendilerine götürmesi sağlanmıştır.

Samuil, kör edilmiş askerlerini görünce kalp acısı hissetmiş, yere yığılmış ve ölmüştür.

Yovan Vladislav

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Komitopulların devletinin kuruluşunu açıklayın!
2. Samuil'in devleti yükseliş döneminde hangi toprakları kapsamaktaydı?
3. Samuil'in devleti ile Bizans arasındaki ilişkiler nasıldı? En önemli çatışmaları belirtin.
4. Samuil taç giyme sürecinde desteği nereden ve neden aldı?
5. Samuil'in halefleri kimlerdi ve ölümünden sonra devletle ne oldu?

Alıştırma:

1. Kral Samuil'in senin yaşadığın yerde ve genel olarak Makedonya'da gelenek, kültür veya efsanelerde nasıl temsil edildiğini araştırın. Yerel hikâyeler, anıtlar, halk anlatıları veya kültürel etkinlikler olup olmadığını keşfedin. Bu kaynakların, onun önemini ve etkisini nasıl anlattığını tarif edin.

11. Yüzyılda Makedonya'daki Ayaklanmalar

Bizans Egemenliği Altında Makedonya'da Yaşam

Samuil'in devletinin yıkılmasının ardından, Makedonya toprakları Bizans İmparatorluğu'nun egemenliği altına girdi. İmparator II. Basileios (Vasiliy), yeni fethedilen bu bölgelerde barış ve halkın bağlılığını koruyabilmek için son derece dikkatli ve sağduyulu bir yönetim izledi. Samuil döneminden miras kalan kilise geleneklerine saygı göstererek Ohri Başpiskoposluğu'nu yeniden düzenledi. Bu yeni dönemde başpiskoposluk makamına yerel Slav kökenli bir ruhani lider atayarak halkın dini hassasiyetlerini gözetti. Ayrıca, vergi düzenlemelerinde de halkı rahatsız etmemek adına Samuil zamanındaki sistemi devam ettirdi.

Ne var ki, II. Basileios'un ölümünden sonra tahta geçen Bizans imparatorları bu yumuşak yönetim anlayışını sürdürmediler. Yeni yönetim, vergi yükünü artırarak halkı ağır bir ekonomik baskı altına aldı. Maddi vergilerin yanı sıra halk, devlet hizmetlerinde ücretsiz çalışmaya zorlandı. Kaleler, yollar ve köprüler inşa etmek gibi ağır kamu işlerinde çalıştırıldılar. Bununla da yetinmeyen Bizans, yerel halktan çıkan ruhani liderleri görevden alarak onların yerine, çoğu zaman bölge halkına yabancı olan kendi adamlarını atadı. Bu uygulama, halkla yönetim arasındaki mesafeyi daha da artırdı. Zamanla halk, Samuil dönemini giderek daha çok özlemle hatırlamaya başladı. O dönem, daha fazla özgürlüğün ve daha iyi yaşam koşullarının olduğu bir zaman olarak anımsanıyordu. Geleneklerin kaybolması, ağırlaşan vergi yükü ve kötüleşen yaşam şartları, halk arasında büyük bir hoşnutsuzluk doğurdu. Bu memnuniyetsizlik, 11. yüzyıl boyunca Bizans yönetimine karşı Makedonya'da iki büyük ayaklanmanın fitilini ateşledi.

Petar Deljan Ayaklanması

Bizans yönetimi altındaki ağır yaşam koşullarına bir tepki olarak, 1040-1041 yılları arasında Petar Deljan önderliğinde büyük bir ayaklanma patlak verdi. Petar Deljan, kendisini Çar Samuil'in torunu ve Gavril Rado-

Az Bilinen Kelimeler

Baskıcı Önlemler – Halkın memnuniyetsizliğini veya direnişini bastırmak amacıyla otoriteler tarafından uygulanan baskı, zorlama ya da cezalandırma yöntemleridir.

Petar Deljan ve Tihomir

Daha Fazla Öğren:

Petar Deljan Ayaklanması, Belgrad'da – Macaristan ile Bizans İmparatorluğu'nun sınırında – başlamıştır. Deljan, bir Macar prensesi ile Gavril Radomir'in oğlu olarak dünyaya gelmiş ve çocukluğunu Macar kraliyet sarayında geçirmiştir. Bu kökeni, isyancıların Macaristan'dan siyasi ve askerî destek geleceğine dair umutlarını artırmıştır.

Ayaklanmanın Belgrad'da başlamış olması, Bizans'ın ana askerî güçlerinden oldukça uzakta gerçekleştiği için, isyancılar açısından stratejik bir avantaj sağlamıştır.

mir'in oğlu olarak tanıtıyordu. Bu kraliyet soyu iddiası, halk arasında ona büyük bir meşruiyet kazandırdı ve isyancılar tarafından desteklenmesini sağladı. Kısa sürede ayaklanmanın lideri ilan edilerek çar olarak taç giydi.

Ayaklanma ilk olarak Belgrad'da başladı; ancak çok geçmeden Makedonya'nın büyük kısmına, Sırbistan'ın bazı bölgelerine, Bulgaristan'a ve Arnavutluk topraklarına kadar yayıldı. Güney yönünde ilerledikçe, isyancılar halktan giderek daha fazla destek görmeye başladı. Halkın ayaklanmaya katılması, Bizans yönetimine duyulan memnuniyetsizliğin açık bir ifadesiydi. Aynı dönemde, benzer nedenlerle Arnavutluk'ta da başka bir isyan baş gösterdi. Bu isyan, asker kökenli bir önder olan **Tihomir** tarafından başlatılmıştı.

İki isyancı grup, ortak bir cephede birleşmek amacıyla Debre'de bir araya geldiler. Petar Deljan'ın

Petar Deljan ve Tihomir

Petar Deljan Ayaklanmasının Tarihi Haritası

imparatorluk soyundan gelmesi, onun lider olarak kabul edilmesini sağladı. Olası bir bölünmeyi önlemek isteyen isyancılar, Tihomir'i öldürerek Petar Deljan'ı tek komutan olarak ilan ettiler. Böylece birleşen kuvvetler, o dönemde Bizans imparatorunun bulunduğu Selanik'e doğru ilerlemeye koyuldular.

O dönemde, isyancıların kampının bulunduğu Ostrovo bölgesine, Çar Samuil'in ailesinden gelen bir başka asil kişi, Yovan Vladislav'ın oğlu **Alusiyan** ulaştı.

Alusiyan, Bizans sarayında gözden düşmüş bir soy-luydu. Saraydan kaçarak isyancılara katılmayı başardı. Samuil hanedanına mensup olması, ona doğal bir meşruiyet kazandırdı. Bu nedenle Petar Deljan, ona büyük bir ordu teslim etti ve Selanik'i fethetme görevini verdi. Ancak Alusiyan, kuşatmayı dikkatle planlamak yerine, aceleyle doğrudan saldırıya geçti. Vizans ordusuyla girilen çatışmada isyancılar ağır kayıplar verdi. Alusiyan, başarısızlıkla sonuçlanan bu saldırının sorumlusu olarak suçlanmaktan korktu. Bu korkuyla, bir ziyafet sırasında Petar Deljan'ı tuzağa düşürdü ve onu kör etti. Hemen ardından Bizans'a teslim oldu. Bu ihanet, isyancılar arasında büyük bir karışıklığa neden oldu. Bizans kuvvetleri bu fırsatı iyi değerlendirerek saldırıya geçti. Petar Deljan yakalandı ve ayaklanma bastırıldı.

Ayaklanmanın sonuçları halk için yıkıcı oldu. Ülke harap edildi, Bizans yönetimi bölgedeki kontrolünü güçlendirdi ve çok daha sert baskı önlemleri uygulamaya başladı.

Georgi Voyteh'in Ayaklanması

1072 yılında, Makedonya topraklarında Bizans'a karşı yeni bir isyan patlak verdi. Bu isyanın temel nedenleri, ağır yaşam koşulları, yüksek vergiler ve halkın Bizanslı feodallere karşı giderek artan yükümlülükleriydi. Halk, hem Bizans askerlerini ve memurlarını barındırmak zorunda kalıyor hem de ağır vergi yükü altında eziliyordu.

Bu şartlar altında, **Üsküp'ün önde gelen soyluları Georgi Voyteh**'in önderliğinde ayaklanmaya karar verdi. Aynı dönemde Bizans, iç karışıklıklarla ve dış düşmanlara karşı alınan askerî yenilgilerle meşguldü. Ortam, isyan için son derece elverişliydi. Ancak isyancılar, Bizans'a kendi başlarına karşı koyamayacaklarının farkındaydılar. Bu nedenle, Samuil ailesiyle akrabalık bağı olan Dıraç (Dukla) hükümdarı Mihail'den yardım iste-

Araştır:

Orta Çağ'da, fiziksel engeli olan kişilerin hükümdar olamayacağına inanılırdı. Bu nedenle, Alusiyan Petar Deljan'ı kör etmiş ve burnunu kesmişti. Böylece Deljan'ın artık çar olamayacağını düşünüyordu. Araştır ve cevapla!

Bu inancın açıklaması neydi?

Fiziksel bir kusurdan dolayı bir hükümdarın tahta çıkmasının yasaklandığı örnekler var mı?

Üsküp'teki Georgi Voyteh Anıtı

diler. Mihail, oğlu **Konstantin Bodin** komutasında bir ordu gönderdi. Samuil'in soyundan gelen başka kimse kalmadığı için, isyancılar Bodin'i çar ilan ettiler.

Ayaklanma kısa sürede Makedonya ve çevre bölgelere yayıldı. İsyanı daha da genişletmek amacıyla, isyancı kuvvetler üç ayrı yönde harekete geçti: Bir kısım birlikler güneybatı Makedonya'ya doğru ilerledi, diğerleri Niş ve Kosova'ya yöneldi, üçüncü grup ise Üsküp'te kalarak şehri savunmaya devam etti.

Birçok önemli şehir isyancılar tarafından özgürleştirilmişti. Ancak Bizans ordusu, **Kostrur** (Kastoria) yakınlarında isyancı kuvvetleri yenilgiye uğrattı. Bu zaferin ardından Bizans ordusu Üsküp üzerine yürüdü.

Güçlü Bizans ordusundan korkan Georgi Voyteh, şehri savaşımadan teslim etti ve Konstantin Bodin'in kampına çekildi. Birlikte savaşımaya devam edebileceklerini düşünüyordu. Ancak kaderi belirleyecek büyük savaş ertesi yıl Kosova Ovası'nda gerçekleşti. Bu çatışmada Bizans ordusu isyancıları ağır bir yenilgiye uğrattı. Konstantin Bodin ve Georgi Voyteh esir alındılar. Böylece ayaklanma bastırılmış oldu. Bizans İmparatorluğu otoritesini yeniden sağladı ve eski yönetim politikasını sürdürmeye devam etti.

Konstantin Bodin

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Bizans yönetimi altındaki Makedonya halkının memnuniyetsizliğinin başlıca nedenleri nelerdi?
2. Petar Deljan'ın ayaklanmasının seyrini siz nasıl açıklarsınız?
3. Alusiyan'ın rolü neydi ve bu rol ayaklanmanın gidişatını nasıl etkiledi?
4. Georgi Voyteh hangi nedenlerle Dukla Prensi Mihail'den yardım istedi ve Konstantin Bodin'in ayaklanmadaki rolü neydi?
5. XI. yüzyılda Makedonya'daki ayaklanmaların sonuçları ne oldu?

Alıştırma:

1. İki ayaklanmayı karşılaştırın: Benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir? Eğer siz bu ayaklanmaların lideri olsaydınız, böyle bir sonucun önüne geçmek için ne yapardınız?

Slav Alfabetesinin ve Yazınının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Makedonya'daki Slavların Hristiyanlaşması

Slavlar, Makedonya topraklarına yerleştiklerinde çoktanrılı inanca sahipti. Zamanla bazılar, yerel halkın etkisiyle Hristiyanlığı kabul etmeye başladı. Bu süreçte Bizans'ın rolü son derece belirleyiciydi. Slavların ilk Hristiyanlaşma süreci özellikle Selanik çevresinde başlamıştı. Bu konuda Selanik Metropolitliği önemli bir rol oynamış, aynı zamanda Bizans imparatorlarının bölgedeki otoritelerini pekiştirmek amacıyla düzenlediği askerî seferler de etkili olmuştu. Bizans egemenliğini erken kabul eden Slav toplulukları, Hristiyanlığı da daha çabuk benimsemişlerdir.

Hristiyanlaştırma süreci özellikle 9. yüzyılda hız kazandı. Bu dönemde Bizans, Makedonya'daki Slavların yaşadığı bölgeler üzerinde yeniden sıkı bir denetim kurmayı başarmıştı.

Üsküp'teki Kutsal Kiril ve Metody Anıtı

Az Bilinen Kelimeler

Çoktanrılılar – Birden fazla tanrıya inanan insanlar.

Metropolitlik – Birden fazla piskoposluğu kapsayan, yüksek rütbeli bir din adamı olan metropolitin yönettiği kilise-idari bölgesi.

Selanik'te bulunan Bizans dönemi Aziz Dimitrios Kilisesi

Daha Fazla Öğren:

Bazı kaynaklarda, Kiril'in Bregalnica Nehri boyunca Slavları Hristiyanlaştırma amacıyla bir misyona gönderildiği belirtilmektedir. Rivayete göre, burada 54.000 Slav'ı vaftiz etmiş ve onlara, yeni oluşturulan alfabe ile yazılmış Slavca kitaplar vermiştir. Bu nedenle bazı araştırmacılar, Glagolitik alfabenin aslında Makedonya'daki Bregalnica misyonunun ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulduğunu düşünmektedir.

Hristiyanlığı önceden kabul etmeyen bazı Slav toplulukları, IX. yüzyılın ikinci yarısında Bulgar egemenliğine girdikten sonra Hristiyanlığı benimsemeye başladılar. Ancak bu süreç kolay olmadı. Hristiyanlaştırma uzun ve karmaşık bir süreçti ve Slavlarla daha önce Hristiyan olan yerli halk arasındaki farkların zamanla azalmasına yol açtı. Bu sürecin önündeki en büyük engellerden biri ise, ayinlerin ve dini metinlerin Slav halkı tarafından anlaşılmayan Yunanca yapılmasıydı.

Aziz Kiril ve Metodiy'in Faaliyetleri

Hristiyanlığın Slavlar arasında daha kolay yayılabilmesi için, IX. yüzyılın ortalarında, Selanikli iki kardeş **Kiril ve Metodiy**, ilk Slav alfabesi olan Glagolitik alfabeyi oluşturdular.

Bu kardeşler, Selanik'te saygın bir aileden gelmekteydi ve Bizans İmparatorluğu hizmetinde önemli görevlerde bulunmuşlardı. Makedonya'daki çalışmaları ve Selanik kökenleri sayesinde bölgedeki Slav dillerine hâkimdiler. Bu nedenle oluşturdıkları alfabe, **Selanik çevresinde konuşulan Slav ağızlarına** dayanıyordu. Glagolitik alfabe toplam 38 harften oluşuyordu.

Bu alfabenin oluşturulması, kutsal kitapların Yunancadan Slavcaya çevrilmesini mümkün kıldı. Bunun yanında Slav dilinde özgün eserler de yazılmaya başlandı.

Metodiy, askerî konularda yetkin biri olduğundan Slav bir beylikte yönetici olarak görevlendirilmişti. Kiril ise çok bilgiliydi ve Konstantinopolis'teki ünlü Magnaura Okulu'nda felsefe profesörlüğü yapmıştı. Bu nedenle tarihte Konstantin Filozof adıyla da anılır. Bizans imparatorları, bu iki kardeşi farklı halklar arasında Hristiyanlığı yaymaları için birçok misyona göndermiştir. Bu misyonlar arasında en önemlisi **Moravya Misyonu** olmuştur.

IX. yüzyılın ikinci yarısında, Moravya Prensi **Rostislav** kendi ülkesinde bazı ciddi sorunlarla karşılaşıyordu. Moravya'da Hristiyan ibadetleri Almanca konuşan Alman rahipler tarafından Latince olarak yürütülüyordu. Ancak halk Latinceyi anlamıyordu. Bu sorunu çözmek isteyen Rostislav, Bizans

Kiril ve Metodiy, Papa I. Clemens'in kutsal kalıntılarını Roma'ya taşıdılar.

Kaynakların Dinden

Bizans İmparatoru III. Mihail, Moravya misyonunu son derece önemli bir görev olarak görüyordu. Aziz Metodius'un hayatına dair kaynaklara göre, imparator büyük bir güvenle Kiril'e şöyle seslenmiştir: "Bunu senden başka kimse yapamaz. İşte sana birçok hediye veriyorum; kardeşin, igumen Metodius'u da al ve yola çık! Çünkü siz Selaniklisiniz ve tüm Selanikliler saf ve düzgün Slavca konuşur."

Araştır:

Kiril ve Metodiy'in eserlerine bugün nasıl saygı gösteriyoruz ve onların anısını nasıl yaşıyoruz? Araştırın ve ardından şu soruları cevaplayın:

- Hangi gün onların bayramı olarak kutlanmaktadır?
- Papa tarafından 1980 yılında hangi unvanla onurlandırılmışlardır?
- Sizin çevrenizde onların adını taşıyan herhangi bir yer, kurum veya anıt var mı?

İmparatoru'ndan halka kendi dilinde vaaz verecek misyonerler göndermesini istedi.

Bu görevi, Slav dilini çok iyi bildikleri için imparator bizzat Kiril ve Metodiy'e emanet etti. Bu amaçla birçok kitabı Slavcaya çevirdiler. Kiril ve Metodiy, öğrencilerinden oluşan bir grupla birlikte **863** yılında **Moravya**'ya gittiler. Orada geniş çaplı dinî kültürel ve eğitim faaliyetleri yürüttüler. Slav dilinde ayin yapabilecek çok sayıda din adamı yetiştirdiler. Ancak bu misyonları bazı engellerle karşılaştı. O bölgede bulunan Alman din adamları — **üç dilcilik** görüşünü benimseyenler olarak bilinirlerdi— sadece Latince, Yunanca ve İbranice'nin kutsal diller olduğunu, dolayısıyla ayinlerde yalnızca bu dillerin kullanılabileceğini savunuyorlardı. Kiril ve Metodiy'yi yanlış inançlar yaymakla suçlamaya başladılar. Bu baskılar sonucunda kardeşler, Papa II. **Hadrian**'a misyonlarını savunmak üzere **Roma**'ya gitmek zorunda kaldılar. Papa onları saygıyla karşıladı ve dinledikten sonra Slav dilinde ibadet yapılmasına resmen izin verdi. Kiril, Roma'da kaldığı süre içinde hastalandı ve 869 yılında vefat etti. Büyük bir törenle Roma'da toprağa verildi. Onun ölümünden sonra, Metodiy yüksek bir ruhban makamına getirildi ve Moravya'ya dönerek misyonunu sürdürmeye devam etti. Alman din adamlarının baskısı sürse de Metodiy, Slav dilinde ibadet yapılmasını yaymaya devam etti. 885 yılındaki ölümüne kadar bu mücadeleyi sürdürdü. Metodiy'in vefatının hemen ardından öğrencileri Moravya'dan sürüldü ve böylece bu önemli misyon da sona ermiş oldu.

Kaynakların Dinden

Kiril'in yaşam öyküsünde (Vita'sında), yalnızca Yunanca, Latince ve İbranice'nin kutsal diller olduğu inancına karşı büyük bir kararlılıkla mücadele ettiği yazılıdır. Üç dilci (trilinguist) görüşü savunularla girdiği bir tartışmada şöyle demiştir: "Tanrı'nın yağmuru hepimize eşit yağmaz mı? Güneş hepimize eşit şekilde doğmaz mı? Hepimiz aynı havayı solumuyor muyuz? Öyleyse, neden sadece üç dili kutsal sayıyor ve diğer tüm halkların kör ve sağır kalmasını istiyorsunuz?"

Aziz Kiril'in Mezarı (Roma)

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Makedonya'daki Slavların Hristiyanlaşma sürecini açıklayın!
2. Kiril ve Metodiy neden Slav alfabesini oluşturdular?
3. Moravya misyonunun nedenleri nelerdi ve bu misyon sırasında Kiril ve Metodiy ne gibi zorluklarla karşılaştılar?
4. Papa II. Hadrian'ın Slav diliyle ilgili olarak aldığı önemli karar neydi?

Alıştırma:

1. Kendinizi Kiril ve Metodiy'in en önemli misyonlarından birinde onlarla birlikte yolculuk eden bir kişi olarak hayal edin. Göreviniz, onların hayatı ve çalışmaları hakkında araştırma yapmak ve ardından bu olaylardan birine tanıklık etmiş gibi kısa bir günlük yazısı kaleme alın.

Aziz Kliment ve Naum'un Faaliyetleri

Kiril ve Metodiy'in vefatının ardından, öğrencileri — aralarında **Kliment** ve **Naum** da vardı — Moravya'daki Alman rahiplerin baskılarına maruz kaldılar. Kısa süre sonra oradan sürgün edildiler. Bu baskılardan kaçarak Bulgar egemenliği altındaki Belgrad'a ulaştılar.

Bulgar Prensi I. Boris, onların gelişini haber aldığında, onları Pliska'daki sarayına davet etti ve büyük bir misafirperverlikle karşıladı. Boris I, Slav dilinde Hristiyanlığı yayma misyonlarının değerini fark etti ve bu görevi kendi siyasi hedefleri doğrultusunda değerlendirmeye karar verdi. Bu nedenle, onları Ohri Gölü çevresindeki Kutmiçevitsa bölgesine misyonerlik yapmak üzere gönderdi.

O dönemde yalnızca Ohri çevresi değil, Makedonya'nın büyük bir bölümü Bulgar devleti sınırları içindeydi. Önce Kliment Kutmiçevitsa'ya ulaştı. Gençlik yıllarından itibaren Metodiy'in yanında bulunmuştu. Onun başlıca faaliyet merkezleri Ohri ve **Devol** şehirleri oldu. Kliment, burada bir edebiyat okulu kurdu. Bu okul zamanla din adamları, öğretmenler ve kitap kopyalayıcıları yetiştiren önemli bir merkeze dönüştü.

Söz konusu okul, tarihte **Ohri Edebi Okulu** olarak bilinir ve Slav yazı dilinin gelişmesinde kilit bir rol oynamıştır.

Aziz Kliment Ohridski

Az Bilinen Kelimeler

Övgü Sözleri – Azizler ya da önemli kişilerin erdemlerini ve yaptıkları işleri yücelten metinlerdir.

Kutsal Kalıntılar (Relik) – Bir azize veya azize ait beden kalıntıları; dini saygı gösterilen, kutsal kabul edilen nesnelerdir.

"Aziz Panteleimon" Kilisesi, Plaošnik

Kliment, öğrencilerini yalnızca dinî ilimlerde değil; okuryazarlık, tarım işleme teknikleri, ağaç aşılama ve günlük yaşamı iyileştirecek çeşitli pratik bilgiler konusunda da eğitmiştir. Bu çok yönlü faaliyetlerinden dolayı, Ohri Edebî Okulu, genellikle **İlk Slav Üniversitesi** ya da **Aziz Kliment Üniversitesi** olarak kabul edilir. Kliment'in, yaklaşık 3.500 öğrenciyi Slavca okuyup yazabilecek düzeye getirdiği düşünülmektedir.

Çalışmalarında, öğretmenlerinin mirasını korumak adına **Glagolitik alfabeyi kullanmaya** büyük özen göstermiştir. Bu nedenle, Ohri bölgesinde Glagolitik yazı, onun ölümünden sonra da uzun süre kullanılmaya ve yaşatılmaya devam etmiştir.

Ohri Edebî Okulu'nda Yunanca'dan Slavca'ya ibadet metinleri çevrilmiş, aynı zamanda özgün Slavca eserler kaleme alınmıştır. Kliment ve Naum, öğretmenleri Kiril ve Metodiy için **övgü söylevleri (pofalni slova)** ve kutsal yaşam öyküleri (vitae) yazmışlardır. Böylece hem onlara olan saygılarını ifade etmiş hem de **Kiril-Metodiy mirasını** yaşatmışlardır.

Kliment, Ohri Gölü çevresinde birkaç kilise ve manastır inşa ettirmiştir. Bunlar arasında en bilineni, bugün hâlâ ayakta olan ve büyük bir manevi değer taşıyan **„Aziz Panteleimon Manastırı”**dir. Hayatı ve çalışmaları Ohri ve Ohri Gölü ile sıkı sıkıya bağlı olduğu için, **Aziz Kliment Ohridski**, kültürel ve ruhanî mirasta önemli bir figür olarak hatırlanmakta ve derin bir saygıyla anılmaktadır.

893 yılında, Kliment, **İlk Slav piskoposu** olarak atanmıştır. Piskoposluğunun merkezi büyük olasılıkla bugünkü Makedonya topraklarında yer alıyordu.

Daha Fazla Öğren:

Aziz Kliment ve Aziz Naum'un kutsal kalıntıları, bugün hâlâ kendi elleriyle inşa ettikleri manastırlarda muhafaza edilmektedir. Bu manastırlar, günümüzde hem önemli ruhani merkezler hem de kültürel simgeler olarak saygı görmek ve her yıl çok sayıda ziyaretçiyi kendilerine çekmektedir. Bu kutsal mekânlarla pek çok inanç ve efsane de bağlantılıdır. Aziz Naum Manastırı hakkında yaygın bir inanışa göre, ziyaretçiler eğer kulaklarını onun mezanına dayarlarsa, azizin kalbinin atışlarını hâlâ duyabilecekleri söylenir.

Araştır:

Bu azizlerle bağlantılı mucizeler ve efsaneler hakkında daha fazla bilgi bulmaya çalışın ve araştırın!

„Aziz Naum” Manastırı

Aziz Kliment piskopos olduktan sonra, Ohrid Edebî Okulu'ndaki yöneticilik görevi boş kaldı. Bunun üzerine Bulgar hükümdarı, Naum'u Ohrid'e göndererek okulun öğretmenlik görevini üstlenmesini sağladı. Naum da tıpkı Kliment gibi çok yönlü ve verimli bir faaliyet dönemi geçirdi. Eğitim faaliyetlerinin yanı sıra, ibadet metinlerini çevirmeye ve yeni edebî eserler kaleme almaya büyük emek harcadı. Kliment'in izinden giden Naum, "Aziz Başmelekler Mikail ve Cebrael Manastırı"nı inşa etti (bugün bu manastır, **Aziz Naum Manastırı** olarak bilinmektedir). Manastır, Ohri Gölü'nün güney kıyısında yer almaktadır. Naum'a yüzyıllar boyunca atfedilen birçok mucize nedeniyle halk arasında **Aziz Naum Mucize** Yaratıcı olarak anılmıştır. Aynı zamanda, hayatının büyük bir kısmını Ohrid bölgesinde geçirdiği için **Aziz Naum Ohridli** adıyla da bilinmektedir. Naum, 910 yılında vefat etti ve inşa ettiği manastırın içinde, göl kenarına defnedildi. Altı yıl sonra, 916 yılında Aziz Kliment de vefat etti; o da kendi yaptırdığı Aziz Panteleimon Manastırı'na defnedildi.

Aziz Kliment ve Aziz Naum, yıllar süren çalışmalarıyla Ohrid şehrini Slav dünyasının en gelişmiş kültürel merkezi hâline getirmişlerdir. Günümüzde, Aziz Kliment, Ohrid şehrinin ve Makedon Ortodoks Kilisesi'nin koruyucu azizi (patronu) olarak kabul edilir.

Aziz Naum ise, Makedonya'da manastır hayatının kurucusu olarak saygıyla anılmaktadır.

Her iki aziz de Slav yazı dili ve kültürü tarihinde silinmez bir iz bırakmış Hristiyan azizleri olarak derin bir saygıyla anılmaktadır.

Aziz Kliment'in Mezarı

Aziz Naum'un Mezarı

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Aziz Kliment ve Aziz Naum, Ohrid Edebî Okulu'nda hangi faaliyetlerle ilgilenmişlerdir?
2. Ohrid Edebî Okulu başka hangi adla anılmaktadır?
3. Aziz Kliment ve Aziz Naum, öğretmenleri Kiril ve Metody'in anısını nasıl yaşatmaya çalışmışlardır?
4. Aziz Kliment ve Aziz Naum'un inşa ettikleri önemli tarihi ve dinî yapılar nelerdir?

Alıştırma:

1. Kendini Aziz Kliment'in öğrencisi olarak hayal et! Kısa bir metin içinde, önce Aziz Kliment'i bir öğretmen olarak nasıl hayal ettiğini tasvir et, ardından okulda öğrencilere hangi konularda eğitim verdiğini açıkla!

Bogomillik

Bogomil Hareketinin Ortaya Çıkışı

10.yüzyılda, **Makedonya** topraklarında ve genel olarak tüm Balkanlar'da Bogomil hareketi hızla yayılmıştır. Bu hareket, Hristiyan Kilisesi tarafından **sapkın** (heretik) olarak değerlendirilen bir dini akımdır. Bogomillğin doğuşu ve yayılması, halkın devlet ve kilise otoritelerine karşı duyduğu hoşnutsuzluğun bir sonucuydu. Bu dönemde Makedonya'nın büyük bir bölümü Bulgar Devleti sınırları içinde yer alıyordu. Uzun ve yıpratıcı savaşlar nedeniyle devlet zayıflamış, halk feodal beyler ve merkezi yönetim karşısında ağır yükler altına girmişti. Aynı zamanda kilise ve manastırların mal varlıkları büyük ölçüde artmış, bu da köylülerin bu kurumlar için daha fazla çalışmasına yol açmıştı.

Bu şartlar altında ne feodal beyleri ne de kiliseyi kabul eden bir halk hareketi doğdu. Bu harekete **Bogomil Hareketi** adı verildi. Onların öğreticileri ve takipçileri **bogomil** olarak anıldı. Rivayetlere göre, Bogomil adı hareketin kurucusu olan Papaz **Bogomil**'den gelmektedir. Efsanelerde, onun Veles yakınlarındaki **Bogomila** köyünde doğduğu anlatılır. Aynı anlatımlarda, bogomillerin Nejlilovo köyü çevresindeki mağaralarda gizlenerek ayinlerini gerçekleştirdikleri söylenir. **Babuna** Dağı ve aynı adı taşıyan nehir de bogomillerle ilişkilendirilen yerlerdir. Bu nedenle, bazı kaynaklarda onlara **babuniler** de denmektedir.

Bogomillerin İnancı ve Örgütlenmesi

Bogomiller, dünyada iki temel güç olduğuna inanırlardı: iyilik ve kötülük.

İyilik görünmeyen göksel âlemin yaratıcısı olan Tanrı idi. Kötülük ise şeytan (satan) idi ve tüm maddi görünen dünyayı onun yarattığına inanırlardı. Bu inançlarından dolayı bogomiller, haçı, ikonaları, manastırları ve dini bayramları tanımazlardı. Onlara göre her türlü maddi şeytanî kökene sahipti ve bu nedenle reddedilmeliydi.

Bogomiller, insanın da şeytan tarafından yaratıldığına inandıkları için evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı

Daha Fazla Öğren:

Bogomillğin, köken olarak Paulikyanizmden türediği kabul edilmektedir. Paulikyanizm, Ermenistan'dan Balkanlar'a yayılmış bir harekettir.

Paulikyanlar, iyilik ve kötülük arasında ebedi bir mücadele olduğuna inanıyorlardı. Bu nedenle öğretileri ikici (dualistik) olarak tanımlanır. Benzer inançlara sahip olması nedeniyle Bogomillik de dualistik öğretiler arasında yer almaktadır.

Bogomil Vaazı

Aziz Naum ve Bogomiller

reddetmişlerdir. Yalnızca "Baba Bizim" (Oçe Naş) duasını kabul etmişlerdir. İnançlarını Hristiyan kiliselerinde bulunmayan kitaplara dayandırmışlardır. Bu nedenle en bilinen kitapları "Gizli Kitap" (Taynata Kniga) olarak adlandırılmıştır. Bogomiller günlük yaşamlarında teva-zu ve itidal (ölçülülük) öğütlemişlerdir. Vücutlarını ertecek kadar sade giysiler giyer, yalnızca bitkisel kökenli gıdalar tüketirlerdi. Et ve şarabı şeytani olarak görüp uzak dururlardı. Bazı kaynaklara göre çalışmaktan kaçınır ve geçimlerini halktan gelen bağışlarla sağlardı. Ancak muhtemelen yalnızca vaizler (öğretiyi yayanlar) çalışmazdı. Bogomiller, davranışlarıyla devlete ve onun temsilcilerine karşıt bir duruş sergilemişlerdir.

Bogomiller, dini topluluklar halinde örgütlenmişlerdi. Bu topluluklarda kendilerine özgü ayinler düzenlerlerdi. Topluluğun başında, en yaşlı üye yer alır ve ona **dede** ya da **dedecik** denirdi. Resmî bir dinî hiyerarşiyi kabul etmeseler de, topluluk içinde iki gruba ayrılıyorlardı: **Yetkin** Bogomiller (Mükemmel olanlar): Öğretiyi yayan ve kurallara sıkı sıkıya bağlı olan kişilerdi. **Sıradan** inananlar: Yetkin bogomilleri takip eden sadık üyelerdi. Makedonya'daki en tanınmış bogomil toplulukları Dragoviç ve Meglen bölgelerinde bulunuyordu.

Bogomillerin Sürülmesi ve Hareketin Yayılması

Bogomiller, hem devlet otoriteleri hem de kilise tarafından sert biçimde baskı altına alınmışlardır. Bogomil önderlerinden biri olan **Papaz Vasili**, Bizans'ta yakılarak idam edilmiştir. Balkan devletleri zaman zaman bogomillere karşı iş birliği yapmışlardır. Örneğin, Bulgar Çarı Petar, bogomillerle nasıl başa çıkacağı konusunda Bizans'tan danışmanlık istemiştir. Buna karşın, Çar Samuil'in hükümdarlığı döneminde, bogomillere yönelik herhangi bir baskı kaydedilmemiştir. Bu nedenle, Samuil'in onlara karşı hoşgörülü davrandığı düşünülmektedir.

Bogomil hareketi en erken ve en güçlü şekilde Bulgaristan'da ortaya çıkmış, ardından Bizans İmparatorluğu'na ve Balkanlar'a yayılmıştır.

Daha sonra, Bogomil hareketi Makedonya'dan Sırbistan ve Bosna'ya doğru yayılmıştır. Bosna'da bu hareketin mensupları **Patareni** adıyla tanınmıştır. Bu heretik (sapkın) hareket, zamanla İtalya ve Fransa'ya

Kaynakların Dinden

Kilise yazarı Papaz Kozma, "Bogomillere Karşı Vaaz" adlı bir eser kaleme almıştır. Bu eserde bogomillerin öğretilerini anlatmış ve davranışları hakkında şunları ifade etmiştir: "Onlar, insanlara efendilerine itaat etmemeyi öğretiyorlar; krallardan nefret ediyorlar, yöneticilere gülüp geçiyorlar, soyluları küçümsüyorlar. Hükümdara hizmet edenleri Tanrı'ya hakaret edenler olarak görüyorlar. Her hizmetçiye, efendisi için çalışmaması gerektiğini emrediyorlar."

"Bogomillere Karşı Vaaz" – Papaz Kozma'nın El Yazması

Daha Fazla Öğren:

Bogomillerde, kadınlar erkeklerle eşit olarak kabul edilirdi ve dini ayinlere katılma hakkına sahiptiler. Hatta bazı kadınlar „yetkin“ (mükemmel) statüsüne ulaşabiliyordu. Kadınlar, kutsal kitapları okuma, vaaz verme ve toplulukları yönetme hakkına sahipti ki bu durum Orta Çağ'da son derece nadir rastlanan bir uygulamaydı.

kadar ulaşmıştır. Bu ülkelerdeki takipçileri ise "Katarı" olarak bilinmiştir. Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde, Balkanlar'dan doğan bu heretik hareket, farklı isimler altında yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmüştür. Ancak adları ne olursa olsun, öz ü itibarıyla aynı inanç ve öğretiyi taşımıştır.

Bosna'daki Patarenlere Ait Mezar Anıtları

Kaynakların Dinden

Devlet yetkilileri, Bogomillerle başa çıkmak için somut önlemler almışlardır. Sırp Çan Stefan Duşan'ın Kanunnamesinde bu konuda şu ifadeler yer almaktadır: "Herhangi bir heretik (sapkın) Hristiyanların arasında yaşarken yakalanırsa, yüzü dağlanarak yakılsın ve sürgün edilsin; onu gizleyen kişi de aynı şekilde yakılsın."

Araştır:

Neden Samuil'in devletinde Bogomillere yönelik bir baskının yaşanmadığına inanıldığını araştırın. Daha sonra, elde ettiğiniz bilgilerin ne kadar gerçekçi ve doğru olduğunu öğretmeninizle tartışın.

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Makedonya'da Bogomillikle ilişkilendirilen yerler hangileridir?
2. Bogomillerin temel inançlarını ve öğretilerini açıklayın!
3. Bir Bogomil topluluğu nasıl düzenlenmişti?
4. Devlet otoriteleri ve kilise, Bogomil hareketine nasıl yaklaşmıştır?
5. Bu inanç hangi bölgelere yayılmıştır?

Alıştırma:

1. Pop Bogomil'i takip eden bir inanan olduğunuzu hayal edin! O sizi komşu köye gönderdi ve sizden mümkün olduğunca çok sayıda insanı bu inanca kazandırmanızı istedi. Birkaç cümlelik kısa bir metin yazın ve bu metinde, insanlara ne söyleyeceğinizi ve onları Bogomil topluluğuna katılmaya nasıl ikna edeceğinizi açıklayın.

Ohrid Başpiskoposluğu

Orta Çağ'da Ohri Başpiskoposluğu'nun Konumu ve Rolü

1018 yılında Samuil'in devleti Bizans tarafından fethedildikten sonra, İmparator **II. Basileios** halkın sadakatini ve huzurunu koruyabilmek için yerel geleneklere saygı göstermek gerektiğinin farkına varmıştır. Bu nedenle, kısa süre içinde **Ohri merkezli bir başpiskoposluk** kurmuş ve düzenlemiştir. İlk başpiskopos olarak Slav kökenli Yovan Debarski'yi görevlendirmiştir.

Ohri Başpiskoposluğu, Samuil dönemindeki **kilise yapısına** ve Aziz Kliment ile Aziz Naum'un döneminden gelen ruhani geleneğe dayandırılmıştır. Daha sonraki dönemlerde, Ohri başpiskoposları kendilerine daha büyük bir dini otorite kazandırmak amacıyla, Justiniana Prima olarak bilinen eski Bizans-Rum kilisesinin mirasçıları olduklarını ilan etmişlerdir.

Ohri Başpiskoposluğu'nun yetki alanı birkaç imparatorluk fermanıyla belirlenmiştir. Bu fermanlara göre başpiskoposluk, **otokefal**, yani özerk bir kilise olarak düzenlenmiştir. Bu sayede, Ohri Başpiskoposluğu diğer kiliselere

Tarihi Kişilik

Yovan Debarski, Ohri Başpiskoposluğu'nun ilk başpiskoposu olmuştur. Bu göreve, Samuil'in devletinin yıkılmasından sonra Bizans İmparatoru II. Basileios tarafından atanmıştır. Diğer başpiskoposların aksine, o Rum (Romalı) değil, Debar bölgesinden Slav kökenli bir kişidir. Bu nedenle "Debarski" olarak anılmıştır. Yovan Debarski, yalnızca dini liderliğiyle değil, inşaa faaliyetlerine olan katkısı ve Slav diline yaptığı çeviri çalışmalarıyla da önemli bir kişilik olarak kabul edilmektedir.

11. Yüzyılda Ohri Başpiskoposluğu'nun Yetki Alanı (Diyozesi)

bağlı olmadan bağımsız bir şekilde varlığını sürdürmüştür.

11.yüzyılda Ohri Başpiskoposluğu'nun yetki alanı, yani diyozeşi, Balkanlar'ın büyük bir bölümünü kapsamıştır. Bu bölgeler, daha önce ağırlıklı olarak Samuifin devleti içinde yer almıştır.

Zaman içinde Ohri Başpiskoposluğu farklı adlarla anılmıştır. Ancak Hristiyanlık geleneğine uygun olarak, kiliseler genellikle adlarını, başpiskoposun merkezi olan şehre göre almıştır. Bu nedenle, halkın hafızasında, gelenekte ve tarih yazımında "Ohri Başpiskoposluğu" adı yerleşmiştir.

Yüzyıllar boyunca bu kurum, dinî ve kilise yaşamını etkileyen çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Buna rağmen siz, Ohri Başpiskoposluğu'nun Makedonya ve Balkanlar'da önemli bir ruhani merkez olarak güç kazandığını görürsünüz. 11.yüzyılda Hristiyanlık Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrıldığında, Ohri Başpiskoposu Konstantinopolis Patrikhanesi'nin tarafını tutmuştur. Bu duruş, Başpiskoposluğun Ortodoks dünyasındaki itibarını artırmıştır.

13.yüzyılda Ohri Başpiskoposluğu o kadar etkili bir konuma ulaşmıştır ki, Başpiskopos **Dimitrios Homa-tianos**, Epirli bir hükümdarın Bizans imparatoru olarak taç giyme törenini bizzat yönetmiştir. Ancak 13. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu etki yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Orta Çağ boyunca Ohri Başpiskoposluğu farklı devletlerin sınırları içine girmiştir. Buna rağmen, her zaman merkezi konumunu Ohri çevresinde korumayı başarmıştır. Çoğu zaman, bölgedeki hükümdarlar başka Balkan kiliselerinin lehine Başpiskoposluğun yetki alanını (diyozesini) daraltmışlardır.

Taurezium Roma Kentinin Kalıntıları ve Yakınında Bulunduğu Düşünülen Justiniana Prima

Aziz Yovan Debarski

Daha Fazla Öğren:

Ohri başpiskoposları, Başpiskoposluğun saygınlığını ve otokefal (bağımsız) statüsünü korumak için güçlü bir çaba göstermişlerdir. Bu amaçla, Ohri'yi eski kilise gelenekleriyle ilişkilendirmişlerdir. Aziz Kliment Ohridski'ye adanmış eserler ve freskler aracılığıyla, Ohri'nin Başpiskoposluk merkezi olarak taşıdığı önemi pekiştirmişlerdir. Aynı zamanda, kendilerinin Justinianus'un kurduğu eski Bizans-Rum kilisesi Justiniana Prima'nın mirasçıları olduklarını savunmuşlardır. Bu iddia, Ohri Başpiskoposluğu'nun bağımsızlığını meşrulaştırmak için ek bir temel olarak görülmüştür.

Araştır:

Justinianus Prima'nın tarihi hakkında araştırma yapmaya çalışın!

Bulduğunuz bilgilerle kısa bir deneme (eser) yazın. Ardından, bu metni tüm sınıfın önünde okuyun.

Varlığı süresince, Ohri Başpiskoposluğu Bizans geleneklerine dayanan otokefal (bağımsız) bir Ortodoks kilisesi olarak faaliyet göstermiştir.

Buna rağmen, siyasi ve dini değişikliklere bakılmaksızın, **Ohri Başpiskoposluğu'nun otokefal** (bağımsız) statüsü değişmeden kalmıştır. 15.yüzyılda Makedonya Osmanlı yönetimi altına girdiğinde, Ohri Başpiskoposluğu yeni zorluklarla karşı karşıya kalmıştır.

Kilise Organizasyonu

Ohri Başpiskoposluğu, otokefal bir kilise olarak, kendi bağımsız yapısına sahipti. Kurumun başında yer alan başpiskopos, kilisenin en yüksek dini lideri ve devlet otoriteleriyle diğer kiliselere karşı başlıca temsilcisiydi. Görevi, kilise işlerini yönetmek ve otokefalliği korumaktı. Başpiskoposluğun toprakları, birden fazla episkoposluğa (episkopi) bölünmüştü. Bu bölgeleri episkoplar (piskoposlar) yönetirdi. Episkoplar, kendi bölgelerindeki kilise ve manastırları yönetmekten sorumluydu. Ayrıca, rahip atama veya görevden alma yetkisine sahiptiler.

Bir episkopun başka bir episkopun bölgesine karışması ise kesinlikle yasaktı.

Başpiskoposluğun en yüksek idari organı, **Kutsal Sinod** idi. Bu kurul, başpiskopos başkanlığında tüm episkoplardan oluşurdu. Başpiskoposun seçimi, Sinod tarafından yapılırdı ve büyük olasılıkla imparator ta-

Az Bilinen Kelimeler

Otokefallik: Bir kilisenin idari açıdan bağımsızlığı, yani kendi kararlarını alma ve kendini yönetme hakkına sahip olmasıdır.

Diyozes: Birkaç episkoposluktan (episkopi) oluşan geniş kilise ya da idari bölge anlamına gelir.

Teofilakt – Ohri Başpiskoposu

Üsküp Yakınlarındaki "Aziz Panteleimon" Kilisesi

rafından onaylanırdı. Daha sonraki dönemlerde, Ohri Başpiskoposluğu Bizans'a bağlı olmadığında, başpiskopos tamamen Sinod tarafından seçilmiştir.

Aynı zamanda, Sinod **kilise mahkemesi** olarak da işlev görmüştür. Bunun dışında, yılda bir kez toplanan bir **kilise meclisi** de bulunmaktaydı. Bu mecliste, ruhani görevlilerin yanı sıra belirli sivil temsilciler de yer almıştır.

Ohri Başpiskoposluğu'nun Gündelik Yaşamdaki Rolü

Ohri Başpiskoposluğu, kendi **yetki alanındaki** halkın manevî, kültürel ve toplumsal yaşamında önemli bir rol oynamıştır. Başpiskoposluğa bağlı kilise ve manastırlarda edebî eserler kaleme alınmış ve el yazmaları çoğaltılmıştır. Başpiskoposluk çerçevesinde, özgün kiliseler ve manastırlar inşa edilmiş, bu da mimari gelişmeye katkı sağlamıştır. Bu yapılarda, usta ressamlar tarafından yapılmış zengin fresk süslemeleri yer almıştır. Ayrıca, kilise müziği ve korolar aracılığıyla müzik sanatı da büyük gelişme göstermiştir.

Bu kültürel ortam sayesinde, Slav gelenekleri korunmuş ve yaşatılmıştır. Özellikle, Aziz Kliment'in hayatına dair yazılmış eserler, iki Ohri başpiskoposu tarafından kaleme alınmış ve büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, **kilise sanatı** aracılığıyla, Kiril ve Metodiy kardeşlerin anısı ve Slav aydınlatıcıları olarak kültürü yaşatılmaya devam etmiştir.

Az Bilinen Kelimeler

Kutsal Sinod - Kilisenin en yüksek yönetim organıdır. Başpiskopos ve episkoposlardan oluşur.

Episkopi - Bir episkop (piskopos) tarafından yönetilen kiliseye ait idari bölgedir. Kilisenin coğrafi birimlerinden biridir.

Yargı Yetkisi / Yetki Alanı - Kilisenin belirli bir bölgede idari ve ruhani denetim hakkını ifade eder.

Hac Tasviri - "Aziz Meryem Eleusa" Manastırı (Veljusa Köyü)

Ohrid'deki "Aziz Sofya" Kilisesi - Başpiskoposluğun Katedral Kilisesi (Merkez Binası)

Her ne kadar başpiskoposların çoğu Romalı (Rum) kökenli olmuş ve Orta Çağ Yunancası kullanmış olsalar da, bazı kilise ve manastırlarda **Slav yazı dili** yaşatılmaya devam etmiştir.

Ohri Başpiskoposluğu, halkın yaşamında önemli bir sosyal rol üstlenmiştir. Kurum bünyesinde kurulan **kilise mahkemeleri**, ailevi, mirasla ilgili ve mülkiyet sorunları gibi çeşitli anlaşmazlıkları çözmekle görevlendirilmiştir. Bu yönüyle, insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen merkezi bir kurum hâline gelmiştir. Manastırlar ise, yoksulların yardım ve destek bulabildiği yerler olarak işlev görmüştür. Bu sayede, Başpiskoposluk, halka hem manevi hem de maddi destek sunmuştur.

Her şeyden önce, Ohri Başpiskoposluğu ruhani hayatın korunmasında temel bir rol oynamıştır. Dini ayinler, bayram kutlamaları ve çeşitli ibadetleri organize ederek, halkın dini bağlılığını canlı tutmuştur. **Azizlerin kültlerinin (onlara gösterilen saygının)** yaygınlaştırılmasıyla da, Hristiyan değerler ve ahlaki örnekler halka sunulmuştur.

Ohri Başpiskoposluğu, dinî, kültürel ve sosyal alanlardaki faaliyetleriyle, halkın gündelik yaşamı üzerinde derin bir iz bırakmıştır. Edebiyatın, sanatın ve mimarinin gelişimini desteklemiş; halk sıkıntılarında rahiplere başvurarak çözüm aramıştır. Tüm bu özellikleriyle, Ohri Başpiskoposluğu sadece Makedonya'da değil, daha geniş bir coğrafyada da en etkili kurumlardan biri hâline gelmiştir.

"Aziz Sofya" Kilisesi'nin İç Mekânı (Ohri)

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. II Basil, Samuel'in devletini fethettikten sonra yerel gelenekleri neden korumaya özen göstermiştir?
2. Ohri Başpiskoposluğu hangi kilise yapısına ve geleneklere dayanıyordu?
3. Ohri Başpiskoposluğu'nun kilise örgütlenmesini açıklayın!
4. Başpiskoposluğun kültür ve günlük yaşamdaki anlamını ve rolünü açıklayın!

Alıştırma:

1. "Aziz Sofya" kilisesi hakkında internette araştırma yapın — bu kilise Ohri Başpiskoposluğu'nun merkezidir. Bu konuyu öğretmeninizle tartışmaya açın!

Erken Orta Çağ'da Balkanlar'da Kültür

Erken Orta Çağ'da Balkanlar'daki kültür, öncelikle yeni Slav unsurlarının oluşumu ile karakterize edilmiştir. Bu gelişmeler, Bizans geleneğinin güçlü etkisi altında gerçekleşmiştir.

Bizans etkisi özellikle, Bizans kontrolündeki şehirlerin yakın çevresindeki bölgelerde daha belirgin bir şekilde hissedilmiştir. Bu döneme, Hristiyanlığın yayılması damgasını vurmuştur. Hristiyanlığın kabulü, Hristiyan geleneklerine ve inançlarına bağlı edebi ve sanatsal eserlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

En önemli kültürel gelişmeler genellikle başkentlerde veya iç bölgelerdeki büyük şehir merkezlerinde yoğunlaşmıştır. Ancak, bu yazılı olmayan geleneksel eğilimin dışında, Makedonya topraklarında da önemli bir kültürel miras oluşturulmuş ve birikmiştir. Bu dönemin kültüründen söz edildiğinde, öncelikle edebiyat, mimarlık ve sanat anlaşılır.

Edebiyat

Erken Orta Çağ'da Balkanlar'daki edebiyat, büyük ölçüde Aziz Kiril ve Metodiy kardeşlerin misyonerlik faaliyetleriyle bağlantılıdır. Kiril ve Metodiy, Slav dillerine uygun ilk alfabe olan Glagolitsa'yı oluşturmuşlardır. Bu alfabe sayesinde kutsal metinlerin çevirisi yapılabilmiş ve Slav dilinde özgün eserler yazılabilmektedir. Her ne kadar Kiril ve Metodiy'in çeviri ve yazarlık faaliyetleriyle uğraştıkları bilinse de, onlara ait orijinal eserler günümüze ulaşmamıştır. Ancak onların öğrencileri, bu aydınlatıcı çalışmalarını devam ettirmiş ve 9. ile 10. yüzyıl başlarında çok sayıda Slavca metin kaleme almışlardır.

Aziz Kliment Ohridski, **Ohri Edebiyat Okulu**'nun kurucusu olarak, Orta Çağ Balkanları'nın en üretken yazarlarından biri olmuştur. Okulun ihtiyaçları doğrultusunda **dualar, vaazlar, övgü yazıları, azizlerin hayat hikâyeleri** ve başka türlerde eserler yazmıştır. Ohri Edebiyat Okulu'na ek olarak, **Preslav Edebiyat Okulu** da Slav yazınının önemli bir merkezi olmuştur. Preslav, o dönemde Bulgar devletinin başkenti idi.

Aziz Kiril ve Metodiy ile Beş Öğrencileri – "Aziz Naum Manastırı", Ohri

Az Bilinen Kelimeler

Vaaz - Dinleyicilere ya da okuyuculara bir mesaj veya öğüt aktarmayı amaçlayan, genellikle öğretici ya da dini içerikli bir konuşma ya da yazılı metindir.

Asseman İncifi – 10. Yüzyıldan Kalma Glagolitsa El Yazması

Preslav, özellikle Çar Simeon döneminde, Bulgar hükümdarları tarafından özel bir ilgi görmüştür. Bu merkezde birçok yazar ve çevirmen faaliyet göstermiştir. Bunlar arasında özellikle Yovan Egzarh öne çıkmıştır. Ayrıca, Aziz Naum da burada çalıştıktan sonra Ohri'ye giderek, Aziz Kliment'ten Ohri Edebiyat Okulu'nun yönetimini devralmıştır.

9.yüzyılın sonlarına doğru, **Kiril alfabesi** oluşturulmuştur. Bu alfabe, Glagolitsa'ya göre daha sade bir yapıya sahipti ve Yunan alfabesinden güçlü şekilde etkilenmişti. Kiril harfli el yazmaları, daha çok Preslav Edebiyat Okulu'nun etkili olduğu bölgelerde yaygındı. Öte yandan, Glagolitsa alfabesiyle yazılmış el yazmaları, daha çok Ohri Edebiyat Okulu'nun faaliyetleriyle ilişkilendirilir ve bu yazı biçimi, Ohri bölgesinde 12. yüzyıla kadar baskın olarak kullanılmıştır. Glagolitsa ile yazılmış en önemli korunmuş el yazmaları, **Asseman** ve **Zograf** İncil'leridir.

Zamanla, Kiril alfabesinin sade yapısı, onun daha yaygın kullanılmasına yol açmış ve Glagolitsa'yı kademeli olarak geri plana itmiştir. Bu dönüşüm, Balkanlar'dan diğer bölgelere de yayılmıştır. Bu dönemin önemli yazılı eserleri arasında, anonim yazar **Çernorizets Hrabar**'ın kaleme aldığı **"O Pismenah"** (Harfler Üzerine) adlı metin dikkat çeker. Ayrıca, Aziz Kiril ve Metodi'yin yaşamı ve çalışmalarını anlatan **"Pannonya Efsaneleri"** de dönemin değerli eserleri arasında yer alır. Bu efsanelerin yazarları kesin olarak bilinmemekle birlikte, çoğu zaman Aziz Kliment Ohridski'ye atfedilir. 9.yüzyılda, Papaz Kozma, ünlü eseri olan **"Bogomillere Karşı Vaaz"**ı yazmıştır. Bu eser, Bogomil inancı ve öğretilerini incelemek için başlıca kaynaklardan biri olarak kabul edilmektedir.

Erken ve geç Orta Çağ boyunca, bu temeller üzerine, daha zengin bir Slav edebiyatı gelişmiştir.

Mimari ve Sanat

Balkanlar'daki mimari, erken Orta Çağ'da yerel özelliklerin ve Bizans etkilerinin bir karışımını yansıtır. Bu dönemin en önemli yapıları, genellikle şehir surları ve büyük yerleşim alanlarının savunma yapıları olmuştur.

Bu yapılar, ulaşılması zor ve stratejik yerlerde inşa edilmiş, yüksek ve kalın taş duvarlarla korunmuştur. Kalelerde genellikle nöbetçi kuleleri ve demir ya da

[illegible]

"Harfler Üzerine" Eserinin En Eski Nüshasından Bir Sayfa

Strumika Yakınlarındaki "Tsarevi Kuli" Kalesinin Modern Rekonstrüksiyonu

Vodoca'daki "Aziz Leontiy" Manastır Kilisesi

ahşaptan yapılmış birçok kapı bulunmaktaydı. Bu unsurlar, savunma işlevlerini güçlendirmiştir. Bu tür yapılara örnek olarak; Ohri'deki **Samuil Kalesi**, **Üsküp Kalesi**, Strumica'daki **Çarevi Kuli Çar Kuleleri Kalesi** ve ayrıca **Preslav**, **Pliska** ve **Ras şehirlerindeki kale** kalıntıları gösterilebilir. Bu yapılar, erken Orta Çağ'da devletlerin savunma merkezleri olarak oynadıkları hayati rolü yansıtan önemli kanıtlardır.

Hristiyan tapınaklarının inşasına da büyük önem verilmiştir. Bu yapılar, sadece ruhani yaşamın merkezleri değil, aynı zamanda **okuryazarlığın, resim sanatının ve müziğin** yayılma noktaları olmuşlardır. Bu döneme ait kiliseler genellikle taş, tuğla ve ahşap kullanılarak inşa edilmiştir.

Mimari gelişimle birlikte, sanatsal üretim de ilerlemiştir, çünkü kiliseler mozaikler, oymalar ve resimli sahnelerle süslenmiştir.

Bu dönemin en etkileyici dini yapılarından biri, Ohri'deki **Aziz Sofya Kilisesi**'dir. Bu kilise, Ohri Başpiskoposluğu'nun merkezi (katedrali) olarak işlev görmüştür. Ayrıca, **Aziz Panteleimon Kilisesi** ve **Aziz Başmelekler Mihail ile Cebrail Manastırı** (günümüzde Aziz Naum Manastırı) da bu önemli yapılar arasında yer alır. Strumica bölgesinde ise özellikle Veljusa ve Vodoça'daki manastırlar öne çıkar. Bu yapılar, o dönemin yüksek sanatsal düzeyini yansıtan fresklerle süslenmiştir.

Daha Fazla Öğren:

Balkanlar'da erken Orta Çağ dönemine ait özgün sanatsal eserlerden biri de "terrakotta ikonlardır." Bunlar, pişmiş topraktan yapılmış dini rölyeflerdir (kabartmalar). Bu tür ikonlara ait örnekler, 4. ile 6. yüzyıl arasına tarihlendirilmekte olup, Viniça çevresinde bulunmuştur. İkonlar üzerinde, Hristiyanlıkla ilgili çeşitli sahneler tasvir edilmiştir. Bu eserler, o dönemin yüksek sanatsal düzeyine tanıklık eden önemli buluntular arasında yer almaktadır.

Pliska'daki Bazilika

Veljusa'daki "Aziz Maryem Eleusa" Manastırı

Preslav'daki "**Altın Kilise**" (Aziz Yuhanna Kilisesi), yuvarlak planı ve burada bulunan seramik süslemeler ve kabartmalar ile tanınan özgün bir yapıdır. Balkanlar'daki Bizans etkisinin genişliğine örnek olarak, Güney Arnavutluk'ta yer alan **Butrint'teki Büyük Bazilika ve Lin'deki Bazilika** gösterilebilir. Bu yapılar, gelişmiş mozaik sanatına sahip karakteristik kiliseler olarak öne çıkar.

Tüm bu örnekler, erken Orta Çağ'da mimari ile sanat arasındaki güçlü bağlantıyı yansıtır.

Aynı zamanda, bu yapılar aracılığıyla Balkan Yarımadası genelinde ortak kültürel miras unsurları açıkça görülebilir.

Araştır

Erken Orta Çağ döneminde Balkanlar'da, Hristiyanlıkla doğrudan bağlantılı olmayan sanatsal eserler de bulunmaktaydı. Bu tür eserlere örnek olarak, günümüz Bulgaristan'ında, Madara köyünde kayaya oyulmuş büyük bir kabartma olan "**Madara Süvarisi**" gösterilebilir.

Bu eserin anlamı hakkında daha fazla bilgi araştırın. Ayrıca, aynı dönemden, Hristiyanlıkla bağlantısı olmayan başka sanatsal yapıtlar da bulunup bulunmadığını keşfetmeye çalışın!

Samuil Kalesi

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Erken Orta Çağ'da Balkanlar'daki en önemli edebiyat okulları hangileriydi? Her okuldan bir temsilci ismi verin.
2. Glagolitsa ve Kiril alfabesi erken Orta Çağ'da hangi bölgelerde daha yaygındı?
3. Mimarlık alanındaki en önemli örneklerden birkaçını yazın.
4. Erken Orta Çağ'da Balkanlar'da sanat hangi alanlarla bağlantılıydı? Bu alandan bazı önemli örnekler verin.

Alıştırma:

1. Kendi çevrenizde, erken Orta Çağ'dan kalma bir yapı ya da yer olup olmadığını araştırın. Bu bir kilise, kale, arkeolojik alan ya da sanatsal bir eser (örneğin mozaikler, freskler veya oymalar) olabilir. Bu yerin tarihçesi ve önemi hakkında bilgi edinin. Eğer böyle bir yer bulursanız, keşfettiklerinizi yazın ve kısa bir açıklama hazırlayın.

Tarihî Turnuva – “En Etkili Olay Hangisi?”

Hazırlık:

Sınıf içinde gruplara ayrılın. Her grup aşağıdaki olaylardan veya süreçlerden birini alır:

- Slavların Göçü
- İlk Slav Alfabesinin Oluşturulması
- Samuil’in Devleti
- Bogomil Öğretisi
- Petar Deljan ve Gjorgji Vojteh’in İsyanları
- Ohri Başpiskoposluğu

Gruplar için Görevler:

Grupların, kendi olaylarının erken Orta Çağ’daki en önemli olay olduğunu savunmak için 15 dakikaları vardır.

Aşağıdaki unsurları içeren argümanlar hazırlamalısınız:

- Doğru tarihî bilgiler
- Olayın dönemin toplumu üzerindeki etkisi
- Tarih boyunca ya da günümüzdeki uzun vadeli etkisi

Sunum:

Her grubun, argümanlarını sunmak için üç dakikası vardır. Sunumların ardından, diğer gruplar soru sorabilir veya karşı argümanlar getirebilir.

Oylama:

Tüm sunumlar tamamlandıktan sonra, tüm öğrenciler duydukları argümanlara göre hangi olayın en etkili olduğunu düşündüklerine dair oy kullanırlar.

Müzakere (Görüş alışverişi):

Öğretmeninizin rehberliğinde, farklı tarihî süreçlerin birbirine nasıl bağlı olduğunu ve her birinin toplumun gelişimine nasıl katkı sağladığını değerlendiren ortak bir tartışma gerçekleştirin.

K O N U

3

Gelişmiş ve Geç Orta Çağ'da Avrupa

Gelişmiş ve Geç Orta Çağ'da Avrupa Monarşileri

Kutsal Roma İmparatorluğu

Verdun Antlaşması'ndan sonra, Şarلمان'ın (Charlemagne) devletinin doğu toprakları Doğu Frank Krallığı'nın (daha sonra Alman Krallığı olarak anılacaktır) parçası hâline geldi. X. yüzyıl boyunca bu krallık güçlü bir devlet olarak gelişti ve Batı Roma İmparatorluğu'nun varisi olma iddiasını ortaya koydu.

Devletin yükselişi, Kral I. **Otto** döneminde başladı. Otto, kilisenin desteğiyle otoritesini pekiştirmeyi başardı; sınırlarını Kuzey İtalya'ya doğru genişletti ve Macar saldırılarına karşı ülkesini savundu. Papa, 962 yılında Otto'yu imparator ilan etti. Böylece kurulan yeni imparatorluk, ilerleyen yıllarda **Kutsal Roma İmparatorluğu** adını aldı.

Kutsal Roma İmparatorluğu'nun hükümdarları, kendilerini hem Roma imparatorlarının hem de Şarلمان'ın mirasçısı olarak görüyorlardı. Ayrıca, kilisenin imparatora tâbi olması gerektiğine inanıyorlardı. Bu anlayış, XI. yüzyılın ikinci yarısında Papa **VII. Gregorius** ile İmparator **IV. Heinrich** arasında ciddi bir çatışmaya yol açtı.

Papa, I. Otto'dan bu yana süregelen devletin kilise işlerine müdahalesi geleneğine son vermek istiyordu. Devletle kilise arasında yaşanan bu çatışma, papanın zaferiyle sonuçlandı. İmparator IV. Heinrich, Papa'nın günahlarını affetmesi için **Canossa** Şatosu'na gidip halk önünde af dilemek zorunda kaldı. Bu zafer, Batı Avrupa'da kilisenin etkisini daha da güçlendirdi.

XIII. yüzyılda, Kutsal Roma İmparatorluğu onlarca küçük devlete bölündü. Bu devletler, yalnızca sembolik olarak imparatorun otoritesini tanıyorlardı; gerçekte ise ülke içinde birlik yoktu. Bu parçalanmış yapı, XIV. yüzyılda da devam etti. 1356 yılında İmparator IV. Karl tarafından ilan edilen meşhur **Altın Ferman** (Golden Bull) ile bu durum resmîyet kazandı. Bu belgeyle imparator, imparatorluk içindeki ayrı hükümdarların kendi bölgeleri üzerindeki mutlak yetkilerini tanımış oldu. Böylece, Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu aslında yarı bağımsız küçük devletlerden oluşan bir birlik olarak işliyordu.

Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu hükümdarlarının taç giyme törenlerinde kullanılan taç

Daha Fazla Öğren

Otto I, hediyeler ve ayrıcalıklar yoluyla kiliseyi kendi tarafına çekmeyi ve ona boyun eğdirmeyi başarmıştır. Bu şekilde, kiliseyi krallık otoritesinin hizmetine sokmuş; kral, yüksek dereceli tüm din adamlarını atama yetkisini elinde tutmuştur. Bu tür bir kilise düzenine devlet kilisesi ya da imparatorluk kilisesi (Almanca: Reichskirche) denir.

Az Bilinen Kelimeler

Bula – Orta Çağ'da papa ya da hükümdar tarafından verilen resmi ferman ya da belge.

Adını belgenin özgünlüğünü onaylayan kurşundan yapılmış sarkot mühürden (Latince: bulla) almıştır.

IV. Heinrich ve maiyetindekiler, Canossa Şatosu önünde Papa'dan kabul bekliyorlar – 19. yüzyıla ait bir tasvir

IV. Heinrich, Papa'dan günahlarını affetmesini diliyor

Fransa Krallığı

Şarلمان'ın devletinin batı topraklarında, Batı Frank Krallığı ortaya çıktı. Bu krallık, bugünkü Fransa topraklarında yer alıyordu. Karolenj Hanedanı'nın son kralının ölümünden sonra, 987 yılında Paris çevresinde küçük bir bölgeyi yöneten Kont **Hugo Capet** tahta çıktı. Böylece Fransa'da önümüzdeki üç yüzyıldan fazla ülkeyi yönetecek olan yeni hanedanlık, **Capet** Hanedanı kurulmuş oldu.

XII. yüzyıla kadar Fransa Krallığı sürekli üstünlük mücadelesi veren yarı bağımsız devletlerden oluşan bir birlik niteliğindedir. Östelik ülkenin kuzey ve batı bölgelerinde İngiliz kralları da topraklara sahipti.

XII. yüzyılın sonlarına doğru, Kral II. Philippe Auguste, Fransa'nın büyük bir bölümünü birleştirmeyi başardı. Onun yönetimi, Pirene Yarımadası'ndan Manş Denizi'ne kadar uzanıyordu. Kral, merkezi otoriteyi güçlendirmek amacıyla çeşitli reformlar gerçekleştirdi. Daha önce nadiren toplanan kraliyet konseyi, kralın vasalları için sürekli bir kuruma dönüştürüldü. Ülke idari bölgelere (okruz) ayrıldı ve kral, yerel derebeylerini denetlemek üzere buralara doğrudan memurlar gönderdi.

Kraliyet otoritesinin güçlendirilme süreci, XIII. ve XIV. yüzyıllarda Kral **Aziz IX. Louis** ve **Güzel IV. Philippe** dönemlerinde tamamlandı. Bu dönemde Fransa, güçlü ve gelişmiş bir devlet hâline geldi.

Bu dönemde Fransız kralları, Fransa'nın kuzey ve batı bölgelerini ele geçirmek için mücadele ediyorlardı. Bu topraklar, İngiliz krallığının kontrolü altındaydı. Za-

Fransız krallarının arması

Fransa Kralı II. Philippe Auguste – 19. yüzyıldan bir portre

manla bu toprak savaşı, Fransız tahtı üzerindeki hak iddiası nedeniyle Capet Hanedanı ile Plantagenet Hanedanı arasında bir çatışmaya dönüştü. Capet Hanedanı erkek varissiz kaldığında, İngiltere kralı, onlarla olan akrabalık bağlarını öne sürerek Fransa'daki taht mücadelesine müdahil oldu.

Fransız tahtı üzerindeki bu miras çatışması, 1337–1453 yılları arasında süren **Yüz Yıl Savaşları**'na yol açtı. Bu savaş, Fransa topraklarında yaşanan bir dizi askeri çatışmadan oluşuyordu. Savaşın başlarında İngiltere üstünlük sağladı, ancak savaşın sonunda Fransızlar galip geldi. Savaşın sonucu olarak, İngiliz kralları Fransa'daki topraklarını kaybetti. Bu olayın ardından Fransa, Avrupa'nın en güçlü devletlerinden biri olarak yükseldi.

Orta Çağ İngiltere'si

Orta Çağ İngilteresi'nin tarihi, kıta Avrupası'nın tarihiyle yakından bağlantılıdır. Kavimler Göçü sırasında, Cermen kabilelerinden Angllar ve Saksonlar Britanya Adası'na yerleşmiş ve burada çeşitli krallıklar kurmuşlardır. Bu krallıklar, adadaki üstünlük için sürekli çatışmışlardır. X. yüzyılda, bu krallıklar birleşerek tek bir devlet – **İngiltere** – hâlini aldılar.

Bu birleşimde kıta Avrupa'dan gelen **Norman** saldırıları karşısındaki ortak tehdit belirleyici rol oynamıştır. Norman saldırıları, IX. yüzyılın sonlarına doğru Kral Alfred the Great (Alfred Büyük) zamanında geçici olarak durduruldu. Ancak 1066 yılında Normanlar tekrar saldırıya geçti. Normandiya Dükü William, İngiliz ordularını mağlup ettikten sonra Londra'ya girdi ve orada **Fatih I. William** (William the Conqueror) adıyla İngiltere kralı olarak taç giydi.

XII. yüzyılın ortalarında, taht üzerindeki hanedan mücadelelerinin ardından, **II. Henry Plantagenet** İngiltere tahtını ele geçirdi ve **Plantagenet** Hanedanını kurdu.

O dönemde İngiltere Krallığı'nın sınırları içinde, Fransa'daki Anjou Kontluğu'na ait topraklar da bulunuyordu. Plantagenetler'in devleti, büyük ve güçlü bir krallıktı.

XIII. yüzyılın başlarında kraliyet otoritesi zayıflamaya başladı. **Kral John (Yurtsuz John)**, topraklara el

Araştır:

Jeanne d'Arc (Yovanka Orlean-ka)'nın hayatıyla ilgili bilgiler bulmaya çalış ve aşağıdaki soruları yanıtlayın:

1. Jeanne d'Arc'ın Yüz Yıl Savaşı ile nasıl bir bağlantısı vardır?
2. Jeanne d'Arc Fransa'da nasıl bir statüye sahiptir, Batı Kilisesi'nde nasıl bir statüsü vardır?

Daha Fazla Öğren

sahip okçular kullanmışlardır; bu yaylara „Galler yayı“ ya da „İngiliz yayı“ denir. Bu tür oklar çok daha uzun menzile sahipti ve İngiliz okçuları bu avantajı ustalıkla kullanmıştır. Öte yandan, Fransızlar savaşta ilk kez ateşli silahlar, yani tüfekler ve toplar kullanmışlardır. Aslında, Fransız topçusu savaşın sonunu belirleyen temel unsur olmuştur.

İngiliz okçusu

koyarak, feodal beyleri hapse atarak ve ağır vergiler uygulayarak onların öfkesini üzerine çekti. Aynı zamanda kiliseyle olan ilişkileri de kötüleştirdi. Bu durumdan memnun olmayan büyük feodal beyler (baronlar), 1215 yılında Yurtsuz John'u, **Büyük Özgürlük Fermanı** (Latince: Magna Carta Libertatum) olarak bilinen belgeyi imzalamaya zorladılar. Bu belgeyle kralın yetkileri baronlar ve kilise tarafından sınırlandı.

Ferman, kral ile baronlar arasında yapılmış bir anlaşma niteliğindedir ve dünyanın ilk yazılı anayasal belgesi olarak kabul edilir. Bu belgeye göre kral, büyük feodal beylerin onayı olmadan yeni vergiler koyamazdı. Kilise ve yurttaşlar, kralın keyfi kararlarına karşı korunmaktaydı. Belgenin en önemli ilkelerinden biri ise şuydu: Devletin yasaları kral için de geçerlidir; kral, yasalardan üstünde değildir.

XIII. yüzyılın ortalarında İngiltere'de ilk **parlamento** toplandı. XIV. yüzyılın ilk yarısında bu parlamento iki meclise ayrıldı: Lordlar Kamarası (baronların yer aldığı), Avam Kamarası (şehir temsilcileri ve şövalyelerin yer aldığı)

Bu şekilde, İngiltere krallarının yetkileri zamanla yavaş yavaş parlamentoya devredilmeye başlamıştır. Yüz Yıl Savaşı'ndaki yenilginin ardından İngiltere, neredeyse Avrupa kıtasındaki tüm topraklarını kaybetmiştir. Bunun sonucunda, bir ada devleti ve deniz gücü olarak gelişmeye başlamıştır.

İngiliz tacı

Az Bilinen Kelimeler

Anayasa – Bir devletteki en yüksek hukuki belgedir. Devletin işleyişi ile insanların hak ve özgürlüklerini düzenler.

İngiliz krallarının arması ve 1603 yılına kadar İngiltere Krallığı'nın arması

Londra'daki Westminster Manastırı – Fatih William'ın İngiltere kralı olarak taç giydiği yerdir. 1066 yılından günümüze kadar İngiliz ve Britanyalı kralların büyük çoğunluğu bu kilisede taç giymiştir

15. yüzyılda Londra – minyatür

Kaynakların Dilinden

39. "Hiçbir özgür insan, yasalara uygun bir yargı kararı olmaksızın tutuklanmayacak, hapsedilmeyecek, haklarından ya da malından mahrum bırakılmayacak, kanun dışı ilan edilmeyecek, sürgün edilmeyecek ya da herhangi bir şekilde konumundan düşürülmeyecektir. Kendisine zorla müdahale edilmeyecek ve başkaları da bu amaçla gönderilmeyecektir – ancak kendisiyle eşitlerin yargı kararıyla ya da ülkenin yasalarına göre."

40. "Hiç kimseye hakkını ya da adaleti satmayacağız, hiç kimseye hakkını ya da adaleti esirgemeyeceğiz ya da geciktirmeyeceğiz."

Büyük Özgürlük Fermanı'nın (Magna Carta) 39. ve 40. maddeleri, özgür yurttaşların haklarına ilişkin olup, bugün hâlâ İngiliz hukukunun bir parçasıdır.

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Kutsal Roma İmparatorluğu'nun hükümdarları kendilerini ne olarak görüyorlardı ve hangi fikirlerle hareket ediyorlardı?
2. Papa VII. Gregorius ile İmparator IV. Heinrich arasında neden bir çatışma çıktı?
3. Yüz Yıl Savaşı'nın nedenleri nelerdir ve sonuçları ne olmuştur?
4. Magna Carta'nın (Büyük Özgürlük Fermanı) anlamını açıklayınız!

Alıştırma:

1. Kutsal Roma İmparatorluğu, Fransa ve İngiltere arasındaki benzerlikleri ve farkları gösteren bir Venn diyagramı hazırlayınız.

Haçlı Seferleri ve Bizans

Haçlı Seferleri

11. yüzyılın sonlarına doğru, Doğu Akdeniz bölgesinde yeni bir fetih gücü olarak Selçuklu Türkleri ortaya çıktı. 1071 yılında Malazgirt Savaşı'nda Bizans'ı yenerek, neredeyse Anadolu'nun tamamını, Suriye'yi ve Filistin'i ele geçirdiler. Efsaneye göre İsa'nın mezannın bulunduğu kutsal şehir Kudüs de onların eline geçti.

Bu topraklar, aynı zamanda Batı Avrupa'daki çeşitli topluluklar için oldukça cazip hâle gelmişti. Avrupa'daki feodal beyler, ticaret gelirlerinin azlığı nedeniyle Doğu'da yeni topraklar fethetme fikrine ilgi duymaya başlamıştı. Bu fikirler, yoksulluktan kurtulmak isteyen köylüler, kendi toprağını ve şanını arayan şövalyeler için de cazipti. Batı Avrupalı tüccarlar ise Doğu'nun zengin topraklarında kendi ticaret merkezlerini kurmayı hayal ediyorlardı.

Bu dönemde Bizans İmparatoru, düşmanlarına karşı yardım istemek üzere Papa **II. Urban**'a elçiler gönderdi. Bunun üzerine Papa, **1095 yılında** Fransa'nın **Clermont** kentinde bir dini konsey topladı. Konseyde Papa, Avrupalı şövalye ve soyluları, Müslümanlara karşı savaşmaya ve **Kutsal Toprakları** (Filistin'i) kurtarmaya çağırdı. Papa bu çağırışı yaparken, sadece Bizans'a yardım etmeyi değil, 1054 yılında Katolik ve Ortodoks olarak ikiye bölünmüş Hristiyan dünyasını yeniden birleştirmeyi ve Doğu'da yeni bir Hristiyan egemenliği kurmayı da amaçlıyordu.

Böylece, "Tann'nın mezarını kurtarmak" parolası altında, Avrupalı şövalye ve feodal beylerin Doğu'ya doğru başlattığı seferler **Haçlı Seferleri** başlamış oldu. Bu seferlere katılanlar, giysilerinde taşıdıkları kırmızı haç sembolünden dolayı "haçlılar" olarak adlandırıldılar.

Birinci Haçlı Seferi, 1099 yılında haçlıların Kudüs'ü ele geçirmesiyle sonuçlandı. Zamanla başka seferler de düzenlendi. 1096 ile 1270 yılları arasında toplam sekiz Haçlı Seferi organize edilmiştir.

Az Bilinen Kelimeler

Kutsal Topraklar – (Latince: Sancta Terra) – Filistin, İsa Mesih'in yaşadığı ve öğretilerini yaydığı bölgedir.

Papa II. Urban

Clermont Konsili (minyatür)

Dördüncü Haçlı Seferi ve Bizans

Haçlıların gerçek amaçları, 1202–1204 yılları arasındaki **Dördüncü Haçlı Seferi** sırasında tüm açıklığıyla ortaya çıkmıştır. Bu seferde haçlılar, Hristiyan Bizans İmparatorluğu'nu ortadan kaldırmışlardır.

Sefer, Papa III. Innocentius'un çağrısıyla Fransız feodal beyleri tarafından başlatılmıştır. İlk hedef, Mısır'ı fethetmektir. Ancak haçlıların ne filosu vardı ne de yeterli parası. Bu nedenle Venedik'in lideri Enrico Dandolo'dan yardım istediler. O da yardım karşılığında, önce Venedik'in ticari rakibi olan Zadar şehrini ele geçirmelerini şart koştu. Ardından haçlılar, Mısır yerine Venedik'in bir diğer büyük ticari rakibi olan **Konstantinopolis'e** (İstanbul) yöneldiler.

Nisan **1204**'te Konstantinopolis'e saldırarak şehri ele geçirdiler. Şehir, tarihinde ilk kez düşman işgaline uğradı. Büyük bir yağma ve tahribat yaşandı. Bu olayın ardından **Bizans İmparatorluğu fiilen sona erdi**.

Bizans'ın çöküşünden sonra haçlılar, ele geçirdikleri topraklarda kendi devletlerini kurdular. Bu devletler tarihte **Latin devletleri** olarak bilinir. En önemlileri: **Latin İmparatorluğu** (merkezi Konstantinopolis), **Selânik Krallığı**. Bu arada Bizans'ın dağılmış kalıntıları, Balkanlar ve Anadolu'da kurulan üç rakip devlet arasında bölündü.

Haçlı Seferlerinin Sonuçları

Haçlı seferlerinin çoğu başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu seferler, düzenlenme amaçlarına ulaşamadığı için hedeflerine ulaşamamıştır. Haçlıların kontrolündeki şehirler zamanla çevredeki Müslüman devletlerin ege-

Latin İmparatorluğu'nun ilk imparatoru olan Flandralı I. Baudouin'in mührü.

Daha Fazla Öğren

Üçüncü Haçlı Seferi (1189–1192) sırasında birkaç dikkat çekici olay yaşanmıştır.

Alman İmparatoru I. Friedrich Barbarossa, henüz savaşa girmeden bir kazada hayatını kaybetmiştir. Küçük bir nehri geçmeye çalışırken Kilikya'da (Küçük Asya) boğularak ölmüştür. Öte yandan, Fransa Kralı II. Philippe Auguste ile İngiltere Kralı Aslan Yürekli I. Richard sefer sırasında aralarında anlaşmazlığa düşmüşler ve bu nedenle II. Philippe seferden çekilmiştir.

Araştır:

Mısır hükümdarı Selahaddin Eyyubi hakkında bilgi bulmaya çalışınız. Onun Haçlı Seferleriyle nasıl bir bağlantısı olduğunu açıklayınız.

Enrico Dandolo – Venedikli lider

Bizans topraklarında Dördüncü Haçlı Seferi'nden sonra kurulan devletler

menliği altına girmiştir. Son olarak **Akka** şehri, 1291 yılında Müslümanların eline geçmiştir. Böylece Haçlılar Doğu'dan tamamen sürülmüş oldu.

Haçlı seferleri, Avrupa ve Doğu Akdeniz bölgesindeki ülkeler üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır. Her iki tarafta da büyük can kayıpları yaşanmış; Doğu toprakları büyük tahribat ve yıkıma uğramıştır. Arap ve Bizanslı tüccarlar ticaret yolları üzerindeki üstünlüklerini kaybetmiş, yerlerini İtalyan şehirleri olan **Venedik** ve **Cenova** almıştır. Son Haçlı seferlerinin başarısızlığı, Batı Kilisesi'nin (Katolik Kilisesi) 13. yüzyılda güç kaybetmesine neden olmuştur.

Yine de Haçlı Seferleri, Batı Avrupalılar ile Doğu halklarının birbirlerini tanımalarına katkı sağlamıştır. Bu karşılaşma sayesinde Avrupalılar, Arap kültürünün bilimsel ve sanatsal kazanımlarını tanımış ve bunlar Avrupa'da yaşam tarzını etkilemiştir.

Doğu ülkelerinden Avrupa'ya lüks eşyalar, nadir şaraplar, baharatlar ve benzeri değerli ürünler ithal edilmeye başlanmıştır.

Akka Kuşatması (1291 yılı)

Araştır:

Bir Haçlı Seferleri belgeseli bulup izlemeye çalışınız. Daha sonra defterinize belgeselden edindiğiniz izlenimlerinizi yazınız.

Bizans İmparatorluğu'nun Gerilemesi

Konstantinopolis'in düşmesinden sonra, Bizans İmparatorluğu'nun kalıntılarından ortaya çıkan devletler, imparatorluğu yeniden canlandırmak için mücadeleye giriştiler. Başlangıçta üstünlük **Epir Despotluğu** elindeydi. Ancak nihai zafer, **İznik İmparatorluğu**na ait oldu. 1261 yılında, İznik İmparatoru VIII. Mihail Paleologos, Ceneviz şehrinin desteğiyle Konstantinopolis'i ele geçirdi ve Bizans'ı yeniden kurdu.

Fakat yeniden kurulan Bizans devleti, eski gücünü bir daha asla kazanamadı. Haçlı Seferlerinin etkisiyle Bizans artık Avrupa ile Asya arasındaki ana ticaret yolları üzerinde kontrol sahibi değildi. Doğuda yeni bir güç olarak Osmanlı Devleti yükselmeye başladı. Balkanlar'da ise Sırp Krallığı ve Bulgar İmparatorluğu, Bizans için ciddi tehditler hâline geldiler. 14.yüzyılda Bizans, iç savaşlarla sarsıldı ve bu savaşlar devleti daha da zayıflattı. Osmanlılar, Bizans'taki bu iç karışıklıklardan yararlanarak Anadolu topraklarında hâkimiyet kurdular. Aynı zamanda, Sırp devleti de Balkanlar'da Bizans'ın aleyhine genişlemeye başladı.

15.yüzyılda Bizans, bir zamanların güçlü imparatorluğunun solgun bir gölgesine dönüşmüştü.

VIII. Mihail Paleologos'un sikkesi – Latinlerden Konstantinopolis'in kurtarılması ve Bizans'ın yeniden kurulması onuruna basılmıştır

Daha Fazla Öğren

Bizans'ın yeniden kurulmasından sonra, imparatorluğu Paleologos Hanedanı yönetmiştir.

Bu hanedanın simgesi olarak çift başlı kartal kullanılmıştır. Kartalın iki başı: İmparatorun hem dünyevi hem de dini işlerdeki otoritesini Aynı zamanda Doğu ve Batı üzerindeki egemenliğini simgelemektedir.

VIII. Mihail Paleologos'un Taç Giyme Töreni (rekonstrüksiyon)

Çift başlı kartal – Paleologos Hanedanı'nın Bizans simgesi

Theodosius Surları (rekonstrüksiyon)

Yüzyıllar süren iç çatışmalar ve dış baskılar, Bizans'ın topraklarını büyük ölçüde daraltmıştı.

İmparatorluk artık sadece Konstantinopolis çevresi, Küçük Asya'nın küçük bir kısmı ve Mora Yarımadası'nın bazı bölgeleriyle sınırlıydı. Zayıflamış Bizans, ustaca yürütülen diplomasiyle ayakta kalmaya çalışıyordu.

Ancak Avrupa'dan yardım alma çabaları sonuçsuz kaldı. Konstantinopolis, büyük sembolik önemine rağmen, tıpkı imparatorluğun kendisi gibi harabe ve terk edilmiş bir duruma gelmişti. Böyle bir ortamda, **1453 yılında** Osmanlı sultanı **II. Mehmet** (Fatih Sultan Mehmet) büyük bir orduyla şehrin surlarına dayandı. İmparator **XI. Konstantinos Dragasis** liderliğindeki savunma kuvvetleri büyük bir cesaretle direndi, fakat Osmanlılar'ı durdurmayı başaramadılar. Son Bizans imparatoru da bu savunmada hayatını kaybetti.

Fatih Sultan Mehmed'in 1453 yılında Konstantinopolis'e girişi, Bizans İmparatorluğu'nun sembolik olarak sonunu işaret etmiştir.

İmparator XI. Konstantinos Dragasis

Bizans'ın Mirası

Bizans'ın manevî ve kültürel etkisi, Konstantinopolis'in Osmanlıların eline geçmesinden sonra da devam etmiştir. Birçok Bizanslı aydın, Batı Avrupa'ya göç etmiş; bu göç sayesinde Doğu ve Batı'nın bilgi birikimi birleşmiş, bu da bilim ve sanatın hızlı gelişimine katkı sağlamıştır. Bizanslı kâtipler ve bilim insanları sayesinde, Antik Yunan ve Roma yazarlarının eserleri korunmuş ve gelecek nesillere aktarılmıştır. Bizans'ın yıkılmasından sonra, Ortodoks Hristiyanlığın koruyuculuğunu ise Rusya'daki Moskova Prenslığı üstlenmiştir. Öte yandan, Osmanlıların Avrupalı tüccarlara uyguladığı yüksek vergiler, ticaret yollarını tamamen İtalyan şehir devletlerine yönlendirmiştir. Avrupalı tüccarlar, Asya'ya daha ucuz ve hızlı yollar aramaya başlamış; bu da sonuçta Yeni Dünya'nın keşfine yol açmıştır.

Araştır:

1453 yılında gerçekleşen Konstantinopolis kuşatması hakkında daha fazla bilgi bulmaya çalışınız ve aşağıdaki soruları yanıtlayınız:

1. Osmanlılar ile şehri savunanlar arasındaki kuvvet dengesi nasıldı?
2. Osmanlılar, Theodosius Sur'larını hangi silahlarla yıkmayı başardılar?
3. Osmanlıların hangi taktik hamlesi, savaşın kaderini belirlemiştir?

Daha Fazla Öğren

10. yüzyılda Aynoroz Dağı'nda (Athos Dağı, Yunanistan) bir manastır topluluğu kurulmuştur.

Bu manastır topluluğu, yüzyıllar boyunca Bizans imparatorlarının koruması altında kalmıştır.

Bizans'ın düşüşünden sonra da varlığını sürdürmüş ve günümüze kadar gelerek,

en büyük Ortodoks kültürel ve ruhani merkez olarak faaliyet göstermeye devam etmiştir.

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Sizce Haçlı Seferleri neden başladı?
2. Batı kilisesi, bu seferlerin düzenlenmesinde nasıl bir rol üstlendi?
3. Dördüncü Haçlı Seferi sırasında Bizans'a ne oldu?
4. Sizce Haçlı Seferlerinin Avrupa için ve Doğu ülkeleri için ne gibi sonuçları oldu?
5. Neden Bizans, Osmanlılara karşı koymayı başaramadı?
6. Sizce Bizans'ın Avrupa tarihindeki önemi nedir?

Alıştırma:

1. Kendinizi Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılmış bir şövalye olarak hayal ediniz. Seferden döndükten sonra defterinize kendi "anılarınza" dayalı yazılar yazınız.

Orta Çağ Şehirleri

Antik Kentlerin Çöküşü

Büyük Kavimler Göçü sırasında Roma kentleri, barbar kavimlerin saldırılarından en büyük zararı gördü. Bu şehirler yağmalandı, yıkıma uğradı ve harap edildi. Kent nüfusunun önemli bir kısmı, canını kurtarmak için şehirleri terk ederek daha küçük yerleşimlere ve manastırlara sığındı. Bu dönemi atlatamayan az sayıdaki şehir ise Akdeniz ticaretinden bütünüyle kopmuş durumdaydı.

Bunun sonucunda kentlerdeki nüfus tarımla uğraşmaya başladı. Şehir yaşamı, köy hayatına benzemeye başladı. Para neredeyse hiç kullanılmaz oldu; gerekli hammaddeleri sağlamak için ürün takası yapıyordu. Bu tür bir ekonomik düzen **natürel ekonomi** (ya da "tabii ekonomi") olarak adlandırılır.

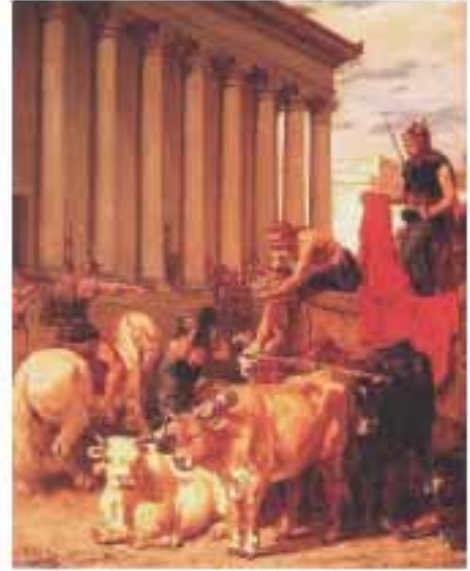
Aslında, erken Orta Çağ'daki şehirler bir bölgenin idari, askerî ve dini merkezleri konumundaydı. Batıdaki şehirler, Doğu'daki ya da Bizans'taki şehirlerle kıyaslandığında oldukça geri kalmış durumdaydı.

Orta Çağ Kentlerinin Kuruluşu

Batı Avrupa'da **XI. yüzyılda** şehirlerin yeniden canlanması ve gelişimi başlamıştır. Orta çağ kentlerinin ortaya çıkışı, **zanaatkârlığın ve ticaretin** gelişmesiyle doğrudan bağlantılıdır.

Zanaatkârlığın tarımdan ayrılması sonucunda ilk **zanaatkârlar** ortaya çıkmıştır. Ürünlerini satabilecekleri bir alıcı kitlesi bulabilmek için, nüfus hareketliliğinin daha yoğun olduğu yerlere yerleşmeye başlamışlardır. Bu nedenle büyük feodal malikânelerin yakınında, manastırların çevresinde, kavşak noktalarında, büyük nehirlerin kıyılarında ve köprü başlarında, deniz kıyılarında ve benzeri yerlerde yerleşim kurmuşlardır. Ancak köyle olan bağlarını güçlü bir şekilde sürdürmüşlerdir. Genellikle ayrılmış köylerde kendilerine ait tarlaları ve otlakları bulunmaktaydı.

XI. yüzyılın sonlarına doğru, zanaatkârlar arasından başka bir toplumsal grup ayrılmaya başladı. Bunlar **tüccarlardı**. Tüccarlar köylerden ürün satın alıyor ve

Vizigotların Roma'yı Ele Geçirmesi (19. yüzyıldan bir tasvir)

Az Bilinen Kelimeler

Natürel Ekonomi – İnsanların ihtiyaç duydukları mal ve eşyaları para kullanarak satın almak yerine, kendi ürettikleri ürünleri başkalarının ürünleriyle takas ettikleri ekonomik sistem.

Ortaçağ Zanaatkârları (minyatür)

bu ürünleri nüfus hareketliliğinin daha yoğun olduğu yerlerde satıyorlardı. Ticaretin gelişimi üzerinde Haçlı Seferleri'nin önemli bir etkisi olmuştur. Bu dönemde Doğu ülkeleriyle ticaret yeniden canlanmıştır. Ticaretin ilerlemesiyle birlikte şehirle köy arasındaki ayrım da belirginleşmeye başlamıştır. Daha önce ailelerini geçindirebilmek için kendi toprağını işlemek zorunda olan insanlar, artık tüccarların aracılığıyla gerekli ürünleri şehirden temin edebilir hâle gelmişlerdir.

İlk Orta çağ kentleri **İtalya** ve **Güney Fransa**'da ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında Venedik, Cenova, Marsilya, Montpellier, Toulouse gibi şehirler sayılabilir. Bu kentlerin Güney Avrupa'da ortaya çıkmasının nedeni, bölgenin Akdeniz üzerinden Doğu ile kurduğu ticari bağlantıydı. Bu nedenle Akdeniz'in önemli ticaret merkezleri hâline gelmişlerdir. Daha sonra Kuzey Fransa, Flandre, İngiltere, Almanya ile Ren ve Tuna nehirlerinin vadilerinde yeni kentler kurulmaya başlamıştır.

Kent Yönetiminin Ortaya Çıkışı

Başlangıçta kentler, üzerinde bulundukları toprakların sahibi olan hükümdarlara, soylulara ya da yüksek dereceli din adamlarına bağlıydı. Ancak şehir nüfusu ekonomik bakımdan güçlendikçe, XII. ve XIII. yüzyıllarda birçok kent feodal beylere karşı tam bağımsızlık elde etmeyi başarmıştır. Bu bağımsızlık kimi yerlerde mücadele ile, kimi yerlerde feodal beyden şehrin satın alınması yoluyla, kimi yerlerde ise hükümdarın verdiği bir fermanla sağlanmıştır.

Bu şekilde bazı kentlerde şehir yönetimi kurulmuştur. Bu kentlere **komün** adı verilmiştir. Komünler kendi şehir mahkemelerine, şehir askeri birliklerine ve malîyesine sahip olmuşlardır. Bazı Avrupa kentleri yalnızca feodal beyin egemenliğinden kurtulmakla kalmamış, çevresindeki bazı bölgeleri de ele geçirerek **şehir-devlet** biçiminde örgütlenmiştir. Bu tür örnekler arasında Cenova, Venedik, Dubrovnik, Floransa ve Pisa yer alır.

Bağımlı köylülerin aksine, şehirlerde yaşayan insanlar özgürdü. Başlıca uğraşları **zanaatkârlık** ve **ticaret**ti. Üretimlerini rekabetten koruma düşüncesiyle zanaatkarlar ve tüccarlar kendi birliklerini oluşturdular. Bu birliklere **lonca** ya da **gilda** denirdi. Zanaatkârlığın ve ticaretin gelişmesiyle birlikte, ödeme aracı olarak ürün

Orta çağlı Bir Tüccarın Ambarrının Rekonstrüksiyonu – Southampton (İngiltere)

Marsilya Kenti (Fransa) – Minyatür

Kutsal Roma İmparatoru V. Heinrich Tarafından 1122 Yılında Verilen Utrecht Kentinin Hak ve Özgürlükler Fermanı (Hollanda)

Orvieto (İtalya) Kentindeki Loncaların Armaları

yerine para kullanılmaya başlandı. Böylece **parasal ekonomi** ortaya çıktı.

Orta çağ Kentlerinin Görünümü

Orta çağ şehirleri dış görünüşleri bakımından günümüz kentlerinden oldukça farklıydı. Genellikle saldırılardan korunmak amacıyla tepeler üzerine kurululardı. Yüksek taş surlarla, kulelerle çevrilir ve büyük kapılara sahip olulardı.

Çoğu zaman şehirlerin etrafında, düşman saldırılarına karşı koruma amacıyla suyla dolu derin hendekler bulunurdu. Şehre, kapılardan hareketli bir köprü üzerinden girilirdi. Bu tür surlar, şehrin genişlemesine olanak tanımazdı. Bu nedenle şehirler dar ve dolambaçlı sokaklara sahipti; bu sokaklar merkeze, yani şehir meydanına çıkarırdı. Orada başlıca şehir binaları, mahkeme, kilise, önemli vatandaşların evleri ve şehir pazarı yer

Daha Fazla Öğren

Herfeodal bey kendi parasını bastığı için para değişimine duyulan ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Para değişimini gerçekleştiren kişilere sarraf denilirdi. İlk sarraflar İtalya'nın Lombardiya bölgesinde ortaya çıkmıştır. Bu yüzden Orta Çağ'da "Lombardiyalı" kelimesi "banker" anlamında kullanılmıştır. Orta Çağ'da bankacılık mesleğini çoğunlukla Yahudiler icra ederdi ve kilise, bu faaliyeti günah sayardı.

Aıştırma:

Resimdeki üç armayı seçin ve hangi zanaatı temsil ettüklerini belirlemeye çalışın. Seçtiğiniz her bir zanaatı defterinize ayrıntılı biçimde açıklayarak yazın.

Venedik Altın Dükası - Gelişmiş Orta Çağ'da
Avrupa'nın En Çok Kullanılan Sikkelerinden
Biri

Orta çağ Bologna Kentinin Planı (İtalya)

alırdı. Her şehir, mümkün olduğunca büyük ve güzel bir kiliseye sahip olmaya çalışırdı.

Evler genellikle ahşaptan yapıldı ve sınırlı alan nedeniyle birkaç katlı olarak inşa edilirdi. Sokaklar kirliydi ve gündüzleri içlerinden evcil hayvanlar serbestçe geçirdi. Şehirlerdeki kötü hijyen nedeniyle ölümcül hastalıklar ve salgınlar sıkça görülürdü. XIV. yüzyılda Kara Ölüm olarak da bilinen veba salgını ortaya çıkmış ve Avrupa nüfusunun üçte birinin ölümüne yol açmıştır. Şehrin kenar mahallelerinde yoksul vatandaşlar küçük kulübelerde yaşırdı. Şehir surlarının dışında ise vatandaşların tarlaları ve otlakları bulunurdu.

Siena (İtalya) Kentinde Orta çağdan Bir Sokak Görünümü

Orta çağ Kenti

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Eski Roma şehirleri Batı Avrupa'da neden çöktü?
2. Orta çağ şehirleri hangi şekilde ortaya çıktı?
3. İlk Orta çağ şehirleri nerede ortaya çıktı?
4. Orta çağ şehirlerindeki insanların başlıca uğraşları nelerdi?

Alıştırma:

1. Kendinizi Doğu'dan gelen ve Batı Avrupa'daki bir Orta çağ şehrini ilk kez ziyaret eden bir tüccar olarak hayal edin. Ziyaretten döndüğünüzde "izlenimleriniz" yazın. Ziyaret ettiğiniz şehrin nasıl görüldüğünü defterinize anlatın!

Orta Çağ'da Yaşam

Gündelik Yaşam

Orta çağda insanların günlük yaşamı, ait oldukları toplumsal sınıfa göre farklılık gösteriyordu. Tarihsel kaynaklarda, sıradan insanların yaşamına kıyasla soyluların hayatına dair çok daha fazla bilgi bulunmaktadır.

Hükümdarlar ve soylular, aileleriyle birlikte gösterişli **şatolarda** yaşar, hizmetkârlar onların giysileri, mücevherleri ve temizliğiyle ilgilenirdi. Şatolarda sık sık eğlenceler ve şöenler düzenlenirdi. Batı Avrupa'daki soylular çeşitli oyunlarla vakit geçirir, özellikle **satranç** büyük ilgi görürdü. Ayrıca hükümdarın onuruna **şövalye turnuvaları** düzenlenirdi. Orta çağ soylularının en sevdiği eğlencelerden biri de **avlanmaktır**. Bizans'ta soylular, zeminleri mozaiklerle süslü, özel bahçelerle çevrili **görmekli saraylarda** yaşarlardı. Bazı saraylarda özel hamamlar da bulunurdu. Bu hamamlar günlük yaşamın bir parçasıydı ve hem hijyenin korunmasına hem de dinlenmeye hizmet ederdi. Özellikle İstanbul'daki Hipodrom'da düzenlenen **at arabası yarışlarına** büyük önem verilirdi; bu yarışlar tüm toplumsal sınıflar için en sevilen eğlenceler arasındaydı.

Öte yandan, Orta çağda sıradan insanların büyük bölümü köylerde yaşar ve feodal beylerin topraklarında **tarımla** uğraşırdı. Bulundukları yerleşimi nadiren terk ederlerdi ve kente yalnızca **panayırlar** için giderlerdi. Panayırlarda ürünlerini satarlardı. Panayırlar genellikle önemli dini bayramların kutlanmasıyla bağlantılıydı. Panayıra katılmak, köylüler için yılın en büyük olayı sayılırdı.

Günlük yaşamın düzenlenmesinde zamanı ölçmek önemliydi. Batı Avrupa'da ve Bizans'ta insanlar günü güneşin doğuşu, öğle vakti ve batışı gibi **doğal döngülere** göre bölerdi. Tarım deneyimine ve mevsimsel koşullara dayanarak zamanı sürme, ekim, hasat, bağbozumu gibi dönemlere ayınlardı. Hijyen, farklı toplumsal katmanlar arasında değişiklik gösterirdi.

Batı Avrupa'da şatolarda nadiren hamam bulunurdu, ancak bazıları **temel su sistemleriyle** donatılmıştı ve bu sistemler hijyenin korunmasına imkân sağlıyordu. Bizans'ta ise özel hamamların yanı sıra, farklı toplumsal sınıflara açık **kamu hamamları** da vardı. Bu hamamlar yalnızca temizlenme yeri değil, aynı zamanda sosyalleşme mekânı olarak da işlev görüyordu. Fakirler için hijyen,

Segovia'daki Alcázar Şatosu, Avrupa'nın En Karakteristik Şatolarından Biri. Şato XII. Yüzyılda İnşa Edilmiştir

Şövalye Düellosu – Şövalyelerin Turnuvalar Sırasında Yaptıkları Bir Spor. Düelloda İki Şövalye At Üzerinde Birbirine Saldırarak Rakibini Yere Düşürmeye Çalışırdı. XV. Yüzyıldan Bir Minyatür

Araştır:

Orta çağda insanlar yılları ve ayları saymak için dinle ve doğal döngülerle yakından bağlantılı takvimler kullanırlardı.

Araştırın: Orta çağda insanlar ayları ve yılları nasıl sayardı? Yıllar önemli bir olaydan itibaren mi sayılırdı? Batı Avrupa'da ve Bizans'ta yeni yıl ne zaman başlardı?

nehirler, kaynaklar veya göller gibi **doğal su kaynakları**na erişime bağlıydı.

Gelenekler, günlük yaşamda önemli bir rol oynar ve din, aile ile mevsimlik faaliyetlerle yakından bağlantılıydı. **Doğum, evlilik ve ölüm**, etrafında pek çok âdetin ve çeşitli törenlerin geliştiği temel olaylardı. Bayramlar ise genellikle önemli dini anlarla ilişkiliydi; topluluk bir araya gelir, müzik, dans ve yemek eşliğinde kutlama yapardı. Batı Avrupa ile Bizans arasındaki farklara rağmen, günlük yaşam din, gelenekler ve dönemin toplumsal koşulları tarafından şekillendirilmişti.

Orta Çağ'da Kadın

Orta çağda kadının konumu, ait olduğu toplumsal sınıfa ve yaşadığı koşullara bağlıydı. Kadının kamusal hayat-taki rolü çoğu zaman erkeklere göre ikincil olsa da, aile ve topluluk içindeki sorumluluğu büyüktü. Kadının temel görevi, çocukların yetiştirilmesi ve evin idaresiyle ilgiliydi. Bununla birlikte, Orta çağ toplumunda önemli izler bırakan kadın örnekleri de vardır.

Kadınların eğitimi genellikle çok sınırlıydı. Soylu ailelerden gelen kızlar, özel öğretmenler aracılığıyla veya manastırlarda okuma yazma öğrenirdi. Bazı rahibeler yüksek eğitimliydi ve kitap kopyalama işiyle uğraşırlardı. Batı Avrupa'da, **Christine de Pizan** kadınlara pratik öğütler veren bir yazar olarak tanınır. Bizans'ta ise **Anna Komnene** tarihsel eserleriyle öne çıkmış, şair Kassia ise Bizans şiiri ve müziğine katkılarıyla ünlenmiştir.

Kadınlar zaman zaman önemli bir **siyasi rol** de üstlenmişlerdir. Bizans'ta İmparatoriçe Irene tahtta bağımsız şekilde hüküm sürmüştü. Batı Avrupa'da da bazı kraliçeler benzer biçimde etkin olmuşlardır.

Ayrıca, devlet yönetiminde de etkili şahsiyetler olmuşlardır. Nadir durumlarda kadınlar askerî birliklerde görev almış veya kalelerin savunmasını yönetmişlerdir. Hükümdar ve soylu ailelerin kadın üyeleri ise çoğu zaman **hanedanlar arasında** siyasi ittifakları güçlendirmek amacıyla dinî nikâhlarla yapılan evliliklere girmişti.

Alt sınıflardan kadınlar ise ailenin temel direği idi. Köylerde **tarımsal faaliyetlere** etkin biçimde katılır, çocuklara bakar, giysisi diker ve aileleri için yemek hazırlarlardı. Başarılı olabilmek için birçok beceriye sahip olmaları ve bunları uygulamaları gerekirdi. Şehirlerde ise bazen zanaatkarlık veya ticaretle uğraşırlar, özellikle de ko-

Konstantinopolis'in Rekonstrüksiyonu, Sol Tarafa Hipodrom ile Birlikte

Daha Fazla Öğren

Şair Kassia yalnızca şiirleriyle değil, aynı zamanda zekâsıyla da tanınır. Anlatılan rivayetlere göre, Bizans İmparatoru Theophilos için eş seçimi sırasında İmparator kadın tabiatını eleştirerek "Kadınlardan tüm kötülükler doğar" demiştir. Kassia ise ona şu şekilde karşılık vermiştir: "Ama kadından tüm iyilikler de doğar" — burada kadının dünyaya yaşam getirdiğini, özellikle İsa Mesih'in doğumunu kastetmiştir.

İmparatoriçe Theodora (I. Justinianus'un Eşi), Ravenna'daki Bir Mozaik

calarından dükkân ya da atölye miras aldıklarında işleri devralırlardı. Daha varlıklı ailelerin kadınları ise nadiren çalışır, fakat **evin idaresiyle** ve hizmetkârların denetimiyle ilgilenirdi.

Orta çağ yasalarda kadınlardan bazen haklar alınır, bazen de bazı haklar verilirdi. Bizans'ta kadınların mülk edinme ve **miras alma hakkı** vardı. Bazı durumlarda boşanma talebinde dahi bulunabilirlerdi.

Kadınların kamusal hayatta hareket alanı oldukça sınırlıydı. Ancak Bizans'ta kadınlar, ev dışında **sosyalleşebilecekleri bir alan** olarak halka açık hamamlara gidebilirdi. Manastırlar ise **ruhani** yaşama kendilerini adayabilecekleri yerlerdi. Ayrıca dul kalan ya da evlenmemeye karar veren kadınlar için de bir sığınak işlevi görürdü.

İki Çocuğuna Bakarken Aynı Anda İplik Eğiren Bir Kadın Minyatürü

Daha Fazla Öğren

Doğal olayların sınırlı şekilde anlaşılması nedeniyle Ortaçağ Avrupa'sında çeşitli batıl inançlar ve doğaüstü güçlere yönelik inançlar gelişmiştir. XV. ile XVIII. yüzyıllar arasında büyü korkusu "cadı avı" olgusunun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu dönemde birçok insan kara büyü yapmakla suçlanmıştır. Suçlananların büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturunuyordu.

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Orta çağda soylular hangi oyunlarla uğraşırlardı?
2. Orta çağda hijyen nasıl sağlanırdı?
3. Orta çağda gelenekler ve âdetler hangi yaşam olayları etrafında şekillenirdi?
4. Orta çağda kadının başlıca görevi ne olarak kabul edilirdi?
5. Bazı kadınlar Orta çağ toplumunda hangi önemli rollere ulaşmışlardır?

Alıştırma:

1. Yüksek soylu kökene sahip bir kadının günlük yaşamını, daha alt toplumsal sınıftan bir kadının yaşamıyla karşılaştıran kısa bir deneme yazın!

Orta Çağ Toplumunda Kilise

Hristiyan kilisesi, Orta çağ Avrupa'sında sıradan insanların yaşamı üzerinde büyük bir etkiye sahipti. 1054 yılındaki Büyük Ayrılık'tan (Büyük Skizma) sonra Avrupa'daki Hristiyanlık iki kola ayrılarak gelişti: **Katoliklik** ve **Ortodoks Hristiyanlık**.

Katolik Hristiyanlar, **papanın** kendi dini liderleri olduğuna inanıyorlardı. Papa, Avrupa'daki dünyevi hükümdarlardan bile daha büyük bir güce sahipti. Onun kararları çoğu zaman hükümdarları doğrudan etkiliyordu. Bu yüzden papalar, Avrupalı hükümdarlarla sık sık çatışma içine girerlerdi.

Doğu (Ortodoks) Hristiyanlığın uygulandığı her devletin ise kendine ait bağımsız bir kilisesi vardı. Buna rağmen, doğudaki kiliseler arasında en yüksek otoriteye sahip olan, başında **evrensel patrik** bulunan İstanbul Patrikhanesi idi.

XIII. yüzyıldan XV. yüzyıla kadar iki Hristiyan kilisesinin **birleşmesi** (birliğin sağlanması) için birçok girişimde bulunulmuşsa da bu birlik hiçbir zaman gerçekleşmemiştir.

Manastır-Şövalye Tarikatları

Haçlı Seferleri döneminde çeşitli **manastır-şövalye tarikatları** ortaya çıkmıştır. Bunlar, papanın kendilerine verdiği farklı görevleri yerine getirirlerdi: Kutsal Topraklarda Hristiyan hacıların korunmasını sağlamak, sapkın inançlarla savaşmak ve hasta ile yaralılara tıbbi yardım sunmak.

En tanınmış tarikatlar şunlardı: Tapınak Şövalyeleri Tarikatı, Hospitalier Tarikatı ve Töton Şövalyeleri Tarikatı. Tapınakçılar, Kutsal Topraklara giden Hristiyan hacıları korumaları ve yolların güvenliğini sağlamalarıyla ünlüydüler. Hospitalierler, başlangıçta hastalarla ve yaralılarla ilgilenen bir tarikat olarak kurulmuş, ancak daha sonra askeri harekâtlara da katılmışlardır. Töton Tarikatı ise esas olarak Hristiyanlığın henüz benimsenmediği bölgelere, özellikle Avrupa'nın kuzeyine Hristiyan inancını yaymakla ilgilenmiştir.

Kaynakların Dilinden

"...Ve nasıl ki ay ışığını güneşten alır ve güneşe göre daha aşağıdadır... aynı şekilde kraliyet gücü de onurun ışığını papalık otoritesinden alır."

Papa III. Innocentius'un 1198 yılında bir rahibe yazdığı mektuptan.

Alıştırma:

Tarihi kaynağı okuyun ve Papa III. Innocentius'un devlet ile kilise arasındaki ilişkiyi nasıl anladığını açıklayın!

Papa III. Innocentius

Araştır:

İnternette Tapınak Şövalyeleri Tarikatı hakkında araştırma yapın. Daha sonra şu soruları yanıtlamaya çalışın:

1. Tapınak Şövalyeleri Tarikatı ne zaman ve nerede kuruldu?
2. Tarikatın asıl adı neydi?
3. Kim ve neden tarikatın varlığını yasakladı?

III. yüzyılın başlarında iki yeni tarikat daha kuruldu: Fransiskanlar ve Dominikanlar. Bu tarikatlar özellikle sıradan halk için manevi rehberlik yapmayı amaçlıyorlardı. Görevleri, halk arasında inancı güçlendirmek ve yoksullara yardım etmektir. Verdikleri vaazlar aracılığıyla Orta çağda sıradan insanların yaşamı üzerinde güçlü bir etki kurmuşlardır.

Manastır-şövalye tarikatları yalnızca dini yaşamda değil, aynı zamanda eğitim, tıp ve Orta çağ Avrupa'sındaki siyaset alanında da önemli bir rol oynamışlardır.

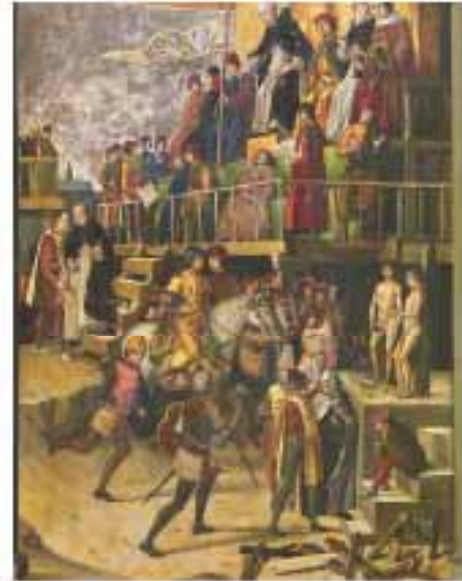
Heterodoks (Sapkın) Hareketler

Öte yandan, gelişmiş Orta çağda da tıpkı erken Orta çağda olduğu gibi, kilisenin öğretilerine aykırı yeni dini yorumlar arayan kişiler ortaya çıkmıştır. Batı Avrupa'daki en ünlü **sapkın hareket Katarlardır**. Bu hareket, Dalmasya üzerinden İtalya ve Fransa'ya yayılan Bogomilizm fikirlerinin etkisi altında ortaya çıkmıştır. Hareket özellikle Fransa'daki Albi kentinde yaygınlaştığı için Katarlara Albijenler de denmiştir. Papa III. Innocentius bu sapkın hareketi bastırmak için yaklaşık yirmi yıl süren bir Haçlı Seferi bile düzenlemiştir.

Kilise, sapkınlıkla mücadele amacıyla kilise meclisleri (konseyler) ve Haçlı Seferleri düzenlemiştir. Ayrıca XIII. yüzyılda **"Engizisyon"** adı verilen özel bir kilise mahkemesi kurulmuştur. Engizisyon'un görevi, Batı Kilisesi tarafından sapkın olarak görülen kişileri izlemek, yargılamak ve cezalandırmaktır. Buna rağmen, heterodoks hareketler Ortaçağ boyunca varlıklarını sürdürmüştür.

Hospitaller Tarikatının (Malta Şövalyeleri) Arması

Aziz Dominikus Katarlar'a Karşı Engizisyonu Yönetiyor (Tasvir)

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. 1054 yılındaki Büyük Ayrılıktan sonra Hristiyanlık hangi kollara ayrılarak gelişti?
2. Manastır-şövalye tarikatları kimin tarafından ve hangi amaçla kuruldu?
3. Fransiskanlar ve Dominikanlar hangi görevleri üstlenmişlerdi?
4. Kilise sapkın (heterodoks) hareketlere karşı nasıl mücadele etti?

Alıştırma:

1. Günümüzde manastır-şövalye tarikatları veya onların ardılları olup olmadığını araştırın!

Keşifler Çağı

Coğrafi Keşiflerin Nedenleri

Doğu ülkeleri olan Hindistan ve Çin, yüzyıllar boyunca Avrupa'nın çeşitli baharatlar, hoş kokulu maddeler, lüks eşyalar ve ipekle tedarik edilmesinin başlıca kaynağıydı. Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da ve Doğu Akdeniz'de genişlemesiyle Avrupa'dan Asya'ya giden kara ticaret yolları kesintiye uğradı. Aynı zamanda, Osmanlıların 1453'te İstanbul'u fethetmesiyle Avrupa devletleri ile Osmanlılar arasında düşmanlık başladı.

Bunun sonucunda, Osmanlılar Avrupalı tüccarlara yüksek vergiler ve harçlar yüklediler. Bu durum Avrupa'nın Doğu ile olan ticaretine ağır bir darbe vurdu. Aslında, Batı Avrupa o dönemde bilinen dünyanın en batısında izole bir konumda kalmıştı. Bu nedenle, Asya'daki önemli hammadde kaynaklarına alternatif bir yol bulma fikri doğmaya başladı. Bu mallar, Avrupa'daki zanaatkarlığın ve ticaretin daha da gelişmesi için kritik öneme sahipti.

Hristiyan kilisesi de bu süreçte çıkar görüyordu. Yeni ticaret yollarının bulunmasıyla Katolikliğin Doğu'da, İslam ve diğer doğu inançları karşısında yayılacağını umuyordu.

Bu nedenle, daha önce bilinmeyen dünya bölgelerinin keşfedilmesine katkıda bulunan bir dizi deniz yolculuğu ve araştırma başladı. Bunlar arasında Amerika'nın keşfi, Hindistan'a deniz yolunun bulunması ve dünyanın ilk kez dolaşılması özellikle önemlidir. **XV. yüzyılın sonlarında başlayıp XVII. yüzyıla kadar süren bu tarihsel dönem, Büyük Coğrafi Keşifler Çağı veya Keşifler Çağı** olarak bilinir.

Teknik Buluşlar

Hindistan'a deniz yolunun bulunması fikri, Avrupa'da bilim ve teknolojinin geliştiği bir ortamda ortaya çıktı. XIV. ve XV. yüzyıllarda haritacılık, navigasyon ve gemi yapımında önemli ilerlemeler kaydedildi.

Bu gelişmelerin bir sonucu olarak coğrafi harita, pusula ve **astrolab** icat edilmiştir. Ayrıca karavela adı verilen yeni bir gemi türü inşa edilmiştir. Bu gemi daha

İspanyollar ve Portekizliler Tarafından XV. Yüzyılda Geliştirilen Bir Gemi Türü

Daha Fazla Öğren

Coğrafi haritanın hazırlanmasında temel kaynak, antik coğrafyacı Ptolemaios'un yazıları olmuştur. Her ne kadar onun orijinal haritası kaybolmuş olsa da, bu haritaya dair bilgiler Konstantinopolisli bilgilerin eserleri aracılığıyla aktarılmış ve bu sayede İtalya'ya ulaşmıştır. Bu yazılara dayanarak kartograflar, Ptolemaios'un haritasını yeniden oluşturmayı başarmışlardır.

Az Bilinen Kelimeler

Navigasyon – Gemileri denizde yönlendirme, hareket yönünü belirleme ve iki nokta arasındaki mesafeyi hesaplama becerisi.

Pusula – Yönleri belirlemeye yarayan alet.

Astrolab – Yıldızların konumunu belirlemeye yarayan alet (yıldızölçer).

dayanıklı, daha çevik ve daha fazla denizci alabilecek kapasitedeydi.

Aynı dönemde **ateşli silahlar** da keşfedilmiştir. Yeni teknik buluşlar, Ortaçağ'da deniz yolculuklarının getirdiği tehlikelerin azalmasına olanak sağlamıştır. Böylece, pek çok maceracı ve denizci için bir meydan okuma olan açık deniz, keşifler için daha erişilebilir hâle gelmiştir.

Amerika'nın Keşfi

Amerika'nın keşfi, Keşifler Çağı'nın en önemli olaylarından birini oluşturur. Bu keşifte en büyük pay İtalyan denizci **Kristof Kolomb**'a aittir. Kolomb, İtalya'nın Cennova kentinden geliyordu. **1492 yılında** İspanyol tacı adına üç karavela ile İspanya'dan batıya doğru yola çıktı ve deniz yoluyla Hindistan'a ulaşmayı hedefledi. Birkaç aylık bir yolculuktan sonra **San Salvador** (Kutsal Kurtarıcı) adını verdiği bir adaya ulaştı. Kolomb, Hindistan'a giden deniz yolunu bulduğunu sandığı için karşılaştığı banşıl adalıları **Kızılderililer** (Indianlar) olarak adlandırdı.

XVI. yüzyılın başlarında, İtalyan denizci **Amerigo Vespucci** İspanyol bayrağı altında yaptığı seferlerde aslında burasının Hindistan değil, tamamen yeni bir kıta olduğunu kanıtladı. Yeni kıta, onun adından esinlenerek **Amerika** olarak adlandırıldı.

XIV. Yüzyıldan Bir Orta çağ Pusulası Çizimi

Daha Fazla Öğren

Kolomb önce Portekiz Kralı II. João'dan destek almaya çalıştı. Ancak iki kez reddedildikten sonra planlarını İspanya Kraliçesi I. Isabel ve eşi II. Fernando'ya sundu. Onlar Kolomb'un seferini finanse etmeyi kabul ettiler. Zamanla bu karar, İspanya'nın bir sömürgeci güç olarak yükselmesinin temelini atmış oldu.

Kolomb'un Amerika'ya Varışı

Yeni Dünya'nın Kolonileştirilmesi

XV. ve XVI. yüzyıllarda **konkistadorlar** (fethişçiler) olarak bilinen İspanyol ve Portekizli askerler ve kâşifler Orta ve Güney Amerika'ya hâkim oldular. Yeni keşfedilen topraklarda egemenlik kurulduktan sonra **kolonileştirme** süreci, yani Avrupalıların bu bölgelere kalıcı olarak yerleşmesi başladı.

Yeni Dünya'da İspanyol ve Portekizli kolonistler, **Maya, İnka ve Aztek** gibi büyük yerli uygarlıkları keşfettiler. Altın, gümüş, hammaddeler ve baharat arayışında olan Avrupalı sömürgeciler yerli halka karşı sert ve zalimce davrandılar. Bunun sonucunda bu uygarlıklar ortadan kayboldu. Ayrıca Avrupalı yerleşimcilerin beraberinde getirdiği bulaşıcı hastalıklar da bu toplulukların yok olmasında önemli bir etken oldu.

Kolonileştirilen bölgelerde iş gücü eksikliği nedeniyle İspanyollar ve Portekizliler Afrika'dan Amerika'ya köle taşımaya başladılar. Böylece Yeni Dünya, yerli halkın Avrupa ve Afrika'dan gelen göçmenlerle karıştığı bir yer hâline geldi.

XVI. ve XVII. yüzyıllarda İngiliz, Fransız ve Hollandalı kâşifler Kuzey Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda'yı keşfettiler. Bu topraklarda da Avrupalı yerleşimcilerin göçüyle kolonileşme süreci başladı. Özellikle İngiliz ve Fransız kolonistler burada baskın bir rol oynadılar. Yeni keşfedilen topraklarla yapılan ticaret, Yeni Dünya'yı kolonileştiren Avrupa devletlerinin ekonomik olarak güçlenmesine katkıda bulundu.

Hindistan'a Deniz Yolunun Bulunması ve Dünyanın İlk Kez Dolaşılması

Kolomb'un batıya doğru giderken bulmayı amaçladığı Hindistan'a deniz yolu, bambaşka bir yönde – doğuya doğru yelken açan diğer denizciler tarafından keşfedildi. XV. yüzyılın sonlarında Portekizli denizci **Bartolomeu Dias**, Afrika boyunca ilerleyerek kıtanın en güney ucuna ulaşmış ve buradaki burna **Ümit Burnu** adı verilmiştir.

1498 yılında Portekizli denizci **Vasco da Gama**, dört gemi ve çoğunluğu mahkûmlardan oluşan mürettebatıyla Afrika'yı dolanarak, Ümit Burnu'nun yanından geçip Hindistan'a ulaştı. Hindistan'a deniz yolunun bu-

Kristof Kolomb'un Komuta Ettiği Karavela Santa Maria. Seferde Pinta ve Niña Karavelaları da Yer Almıştır

Daha Fazla Öğren

Güney Amerika'nın kolonileştirilmesi nedeniyle bugün Portekizce konuşanların yalnızca yüzde beşi Portekiz'de yaşamaktadır. Portekizce konuşanların en büyük kısmı Brezilya'da yaşamaktadır.

Araştır:

İnternette Kolomb öncesi Amerika uygarlıkları (Mayalar, İnkalar ve Aztekler) hakkında araştırma yapın. Daha sonra her bir uygarlık için şu soruları yanıtlamaya çalışın:

1. Uygarlık nerede gelişti?
2. Uygarlığın başlıca özellikleri veya önemli başarıları nelerdir?

lunması Portekizlilere büyük bir ün ve zenginlik kazandırdı.

Bu keşiflerden ilham alan Portekizli denizci **Fernão de Magalhães** (Ferdinand Magellan), İspanyol tacir hizmetinde 1519 yılında **dünya çevresinde bir yolculuğa** başladı. Beş gemi ve 260 denizciyle İspanya'dan batıya, yani Atlas Okyanusu'na doğru yola çıktı. Sürekli batı yönünde ilerleyen Magellan'ın seferi, üç yıl sonra, 1522'de İspanya'ya bu kez doğudan dönerek tamamlandı. Magellan'ın yolculuğu son derece zorlu geçti ve kendisi Filipinler'de yerli halkla çıkan bir çatışmada hayatını kaybetti. Seferden yalnızca bir gemi ve 18 denizci geri dönebildi. Magellan'ın yolculuğu, o dönemin Avrupa'sında yayılmaya başlayan Dünya'nın düz değil yuvarlak olduğu düşüncesini kanıtlamış oldu.

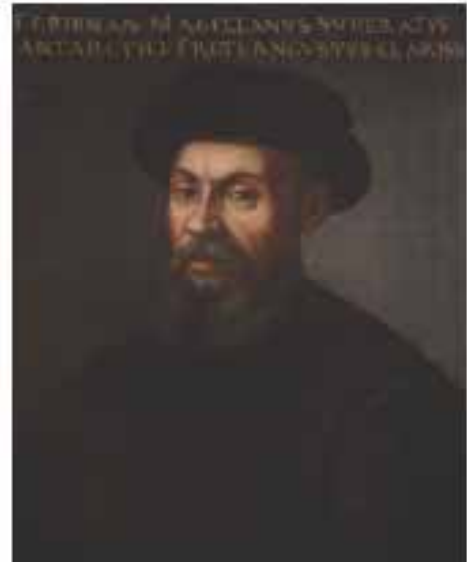
Vasco da Gama (Portekizli Denizci)

Coğrafi Keşiflerin Önemi

Keşifler Çağı insanlık tarihinde olağanüstü bir öneme sahiptir. O zamana kadar bilinmeyen bölgelerin keşfi ve kolonileştirilmesi, Avrupa devletlerinin siyasi ve ekonomik açıdan güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Avrupa'daki başlıca sömürgeci güçler başlangıçta **İspanya ve Portekiz** iken, daha sonra yerlerini **İngiltere ve Fransa**'ya bırakmışlardır. Yeni Dünya'nın kolonileştirilmesi, Amerika'daki yerli uygarlıkların yok olmasına yol açmıştır.

Coğrafi keşifler sonucunda dünya ticaretinin merkezi de değişmiştir. Ticaret yolları artık Akdeniz'e değil Atlantik'e yönelmiştir. Böylece Batı Avrupa'daki şehirler önemli ticaret merkezleri hâline gelmiştir. Avrupalı tüccarlar yeni keşfedilen topraklardan değerli madenler, çeşitli baharatlar ve hammaddeler getirmişlerdir.

Amerika'nın keşfinden sonra Avrupa ile yeni keşfedilen kıta arasında güçlü ticaret bağları kurulmuştur. Amerika'dan Avrupa'ya daha önce bilinmeyen yeni tann ürünleri getirilmiştir; patates, mısır, tütün, kakao ve diğerleri bunlar arasındadır. Öte yandan, Amerika'da ise pamuk, asma, çeşitli meyve türleri ve Avrupa'dan getirilen sığır, koyun, at gibi birçok evcil hayvan yetiştirilmeye başlanmıştır. Öte yandan, dünyanın çevresinin ilk kez dolaşılması, bilim insanlarının Dünya'nın düz bir levha değil yuvarlak bir şekle sahip olduğu yönündeki görüşlerini doğrulamıştır.

Ferdinand Magellan

Daha Fazla Öğren

Amerika'daki yeni keşfedilen topraklar Yeni Dünya (Mundus Novus) adıyla tanınmaya başlamıştır. Bu terimi ilk kez Amerigo Vespucci kullanmıştır. Vespucci, Medici ailesinden koruyucusuna yazdığı bir mektupta bu yeni toprakların Asya'nın sınır bölgeleri değil, tamamen yeni bir kıta olduğunu belirtmiştir.

Victoria Gemisi – Magellan'ın Seferini Başarıyla Tamamlayan Tek Gemi

AÇIKLAMA
(LEJAND)

İspanyol
ölmüşlere
toprakları

Portekiz
ölmüşlere
toprakları

Ferdinand
Magellan

Kristof
Kolomb

Bartolomeu
Dias

Vasco
da Gama

Keşifler Çağı (15. – 18. yüzyıl)

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Coğrafi keşiflerin nedenlerini açıklayın.
2. Denizciliğin gelişimi için en önemli teknik buluşlar hangileridir?
3. Amerika adını nasıl almıştır?
4. Konkistadorlar kimdir ve yerli Amerikan uygarlıklarının yok olmasındaki rolleri nedir?
5. Coğrafi keşiflerin insanlık tarihi açısından önemi nedir?

Alıştırma:

1. Tarih veya coğrafya haritası üzerinde Kristof Kolomb, Bartolomeu Dias, Vasco da Gama ve Ferdinand Magellan'ın seyahatlerini gösterin.

Gelişmiş ve Geç Orta Çağda Kültür ve Bilim

Avrupa'daki İlk Üniversiteler

Erken Orta Çağ'ın ayırt edici özelliklerinden biri, eğitim ve kültür alanında Antik Çağ'a kıyasla yaşanan duraklama ve gerilemeydi. Kavimler Göçü'nün ardından gelen çalkantılı olaylar, Antik Çağ'dan kalan bilgilerin neredeyse tamamen kaybolmasına yol açtı.

Batı Avrupa'da genel bir okuryazarlık eksikliği dönemi başladı. Bilim ve kültür tamamen kilise merkezli ve dinî bir nitelik kazandı. Bilginin edinildiği başlıca merkezler kiliseler ve manastırlardı. Buralarda başlıca bilgi kaynağı İncil olmakla birlikte, manastır yazıhanelerinde üretilen diğer kitaplar da kullanılıyordu. Kitaplar el ile yazılıyor ve neredeyse tamamen dinî içerikli oluyordu.

Orta çağ şehirlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, dünya işlerine dair bilgi sahibi, seküler eğitilmiş insanlara olan ihtiyaç arttı. Bu nedenle şehirlerde laik (dünyevi) okullar açılmaya başlandı. **XI. yüzyılın** sonlarına doğru **Bolonya'da ilk üniversite** kuruldu. Bu kurum, öğretim üyeleri (profesörler) ile öğrenciler arasında yeni bir örgütlenme biçimiydi. 1158 yılında Kutsal Roma İmparatoru I. Friedrich Barbarossa, **Bolonya Üniversitesi'ni** **koruması altına alan** bir ferman yayımladı. Bu olay yalnızca Bolonya Üniversitesi için değil, Avrupa'daki tüm üniversiteler için büyük önem taşıdı. Böylece üniversite, herhangi bir dinî veya siyasi otoriteden bağımsız olarak araştırmaların özgürce yapılabileceği bir yer olarak kabul edildi.

XII. ve XIII. yüzyıllarda **Paris, Oxford ve Cambridge** üniversiteleri açıldı. Bu üniversitelerde Roma hukuku, aritmetik, mantık, hitabet, gramer, geometri, müzik, ilahiyat ve astronomi gibi çeşitli alanlarda eğitim veriliyordu. Bu alanlardaki bilgi birikiminin genişlemesinde Haçlı Seferleri büyük rol oynamıştı; Batı Avrupalılar bu seferler sırasında Bizans ve Arap dünyasının bilimsel ve kültürel başarılarıyla tanıştılar. XV. yüzyılın sonuna kadar Avrupa'da 80'den fazla üniversite açılmıştı.

Bolonya Üniversitesi'nin Arması

Daha Fazla Öğren

XIII. yüzyılın ortalarında ilahiyatçı Robert de Sorbon, Paris Üniversitesi'nin bir parçası olarak Collège de Sorbonne adlı ilahiyat okulunu kurdu. Kilise tarafından finanse edilen bu okulda Orta Çağ'da kilise ve dinle ilgili çeşitli konular üzerine ünlü felsefi ve teolojik tartışmalar yürütülüyordu. Bu şekilde okul, Batı Avrupa'nın en tanınmış fakültelerinden birine dönüştü.

Oxford Üniversitesi – İngilizce Konuşulan Dünyanın En Eski Üniversitesi

Şövalye Kültürü

Gelişmiş Orta Çağ'da şövalyeliğin ortaya çıkışı, Avrupa edebiyatının ve sözlü geleneğinin gelişiminde yeni yönlerin doğmasına neden oldu.

Cesur şövalyelerin ve askerlerin kahramanlıklarını anlatan destanlar büyük bir popülerlik kazandı. Kilise merkezli ve dini karakterli Latince eserlerin aksine, bu tür destanlar halk dillerinde yazılmıştı. Bu dönemin en tanınmış destanları arasında Fransızca yazılan **Roland'ın Şarkısı** ve Almanca yazılan **Nibelungların Şarkısı** yer alır. İngiltere'de ise efsanevi Kral Arthur'la ilgili hikâyeler büyük ilgi görüyordu. Bu dönemde şiirin en büyük yaygınlaştırıcılardan **trubadurlar** olarak bilinen gezgin şair ve çalgıcıları. Onların şiirleri, ünlü Orta Çağ şövalyeleri için ilham kaynağı olan aşkı konu alıyordu.

Orta Çağ Mimarisi

Gelişmiş Orta Çağ'da Batı Avrupa'da inşaat alanında önemli bir ilerleme kaydedildi. Şatolar, köprüler, kiliseler, manastırlar ve diğer yapılar inşa edildi. Özellikle güzelliğiyle dikkat çeken yapılar, yüksek kilise görevlilerinin (piskoposlar ve başpiskoposlar) merkezleri olan kiliselerdi. Bu büyük kiliselere **katedral** denirdi.

XI. ve XII. yüzyılın başlarında kiliseler ve katedraller **Romanesk** tarzda inşa ediliyordu. Bu yapılar, Roma İmparatorluğu döneminin erken Hristiyan bazilikalarına benzer bir formdaydı. Kalın duvarlar ve sütunlarla desteklenmiş, küçük pencerelerden dolayı içleri oldukça karanlıktı. Dış görünüşleri ise küçük kaleleri andırıyordu.

XII. yüzyılın sonlarından itibaren **Fransa'da** ortaya çıkan **gotik stil**, Orta çağ Avrupa'sının en belirgin sembollerinden biri olmuştur. Gotik tarzda inşa edilen katedraller çok daha yüksek, sivri ve ince kemerlere sahip, büyük ve renkli camlarla süslenmiş geniş pencereleri olan yapılar olarak dikkat çekti. Bu tür pencereler **vitray** olarak adlandırılırdı.

Vitraylar yalnızca yapının içine bolca ışık girmesini sağlamakla kalmaz, güneşin konumuna göre değişen farklı bir atmosfer yaratırdı. Gotik tarzda inşa edilen

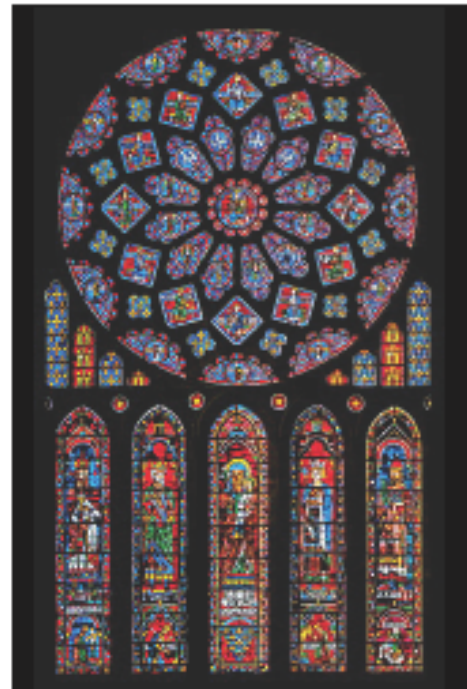

Araştır:

İnternette araştırma yapın ve Kral Arthur'la ilgili bir hikâye bulun. Daha sonra bu hikâyeyi defterinize anlatın.

Trubadurlar (XIV. Yüzyıldan Bir Minyatür)

Vitraylar

bu mabetler, adeta gökyüzüne, yani Tanrı'ya uzanıyor izlenimi verirdi.

Bizans İmparatorluğu'nda ise **Bizans stili** gelişmişti. Bizans tarzındaki kiliseler eşit kollara sahip haç planında temeller üzerine kurulurdu. Bu kiliselerde bir veya birden çok kubbe bulunur ve iç mekânlar çok sayıda freskle süslenirdi.

Hümanizm ve Rönesans

XIV. yüzyılda İtalyan şehirleri Avrupa'nın en gelişmiş ekonomik ve kültürel merkezleriydi. Şehirlerin ekonomik gelişimi, yeni bir burjuva sınıfının oluşmasına zemin hazırladı. Bu insanlar, kilisenin yerleşmiş dogmalarını ve insanın tüm dünyevi zevklerden vazgeçmesi gerektiği yönündeki görüşünü sorgulamaya başladılar. Onlar, doğanın ve insanın sırlarını keşfetmeye ilgi duydular.

Bu düşünce, kültürde **hümanizm** (Latince humanus – insana dair, insanca) adı verilen yeni bir yönelimin başlıca rehberi oldu. **Hümanistler**, Antik Çağ kültürünü, sanatını ve felsefesini incelemeye başladılar. Antik dünyaya olan bu ilginin yeniden canlanması sonucu ortaya çıkan kültürel hareket **Rönesans** (Fransızca Renaissance – yeniden doğuş) olarak adlandırıldı. XIV. yüzyıldan XVII. yüzyılın başlarına kadar **İtalya'daki** Floransa, Roma, Venedik ve Milano gibi şehirler hümanizmin ve Rönesans'ın başlıca merkezleri oldular.

İtalya'da başlayan bu yeni kültürel hareket kısa sürede Fransa, İngiltere ve Almanya gibi diğer Avrupa ülkelerine de yayıldı. Hümanizm ve Rönesans, Orta çağ Avrupa'sında önemli kültürel ve toplumsal değişimlere yol açtı.

Onların etkisiyle Avrupa kültüründeki dinî özellikler geri plana itildi. Rönesans dönemi yazarları ve sanatçıları için insan, ilgi odağı hâline geldi. Tann sevgisi yerine, hayatın ve insan bedeninin güzelliği ön plana çıkarılmaya başlandı.

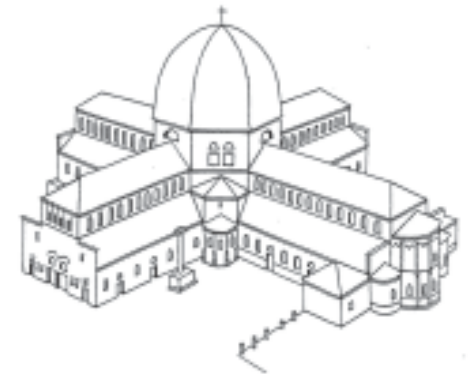
İtalya'daki Rönesans döneminin en ünlü edebiyatçılarından bazıları Dante Alighieri, Francesco Petrarca ve Giovanni Boccaccio'dur. **Dante Alighieri'nin** halk İtalyancasıyla kaleme aldığı **İlahi Komediya**, İtalyan

Paris, Fransa'daki Notre Dame Kilisesi (Gotik Stil)

Andernach, Almanya'daki "Maria Laach" Manastırı (Romanesk Stil)

Bizans Tarzında Bir Kilise Planı

Az Bilinen Kelimeler

Dogma – İnananlar tarafından mutlak gerçek olarak kabul edilmesi gereken, kanıt aranmayan ve eleştiriye açık olmayan kilise öğretisi veya görüşü.

edebiyatının en etkili eserlerinden biri olarak kabul edilir.

İtalya dışında en önemli Rönesans yazarlarından biri de İngiliz yazar **William Shakespeare**'dir. Romeo ve Juliet, Hamlet, Bir Yaz Gecesi Rüyası ve diğer eserleriyle ün kazanmıştır. Aynı dönemde, dünyanın en ünlü romanlarından biri olan Don Kişot'un yazarı İspanyol yazar **Miguel de Cervantes** de dikkat çeker.

Hümanizm ve Rönesans, mimarlık alanında da büyük bir gelişmeyi beraberinde getirmiştir. Büyük ve görkemli saraylar inşa edilmiştir. Bu dönemin en önemli mimari eserlerinden biri, **Roma'daki** (Vatikan'daki) **Aziz Petrus Bazilikası**dır.

İtalyan Rönesansı'nın heykel ve resim sanatındaki başlıca temsilcileri **Leonardo da Vinci** ve **Michelangelo Buonarroti**'dir. Michelangelo'nun en ünlü eserleri Davut ve Musa heykelleri ile Roma'daki Sistina Şapeli'ndeki fresklerdir. Leonardo da Vinci ise Mona Lisa ve Son Akşam Yemeği tablolarıyla tanınır. Rönesans döneminin diğer ünlü sanatçıları arasında Raffaello Sanzio ve Tiziano da yer alır.

Hümanizm ve Rönesans dönemine özgü bir diğer özellik de yeni kültürel ruhu geliştirmek isteyen zengin kişilerin ortaya çıkmasıdır. Bu kişiler, sanatçıları maddi olarak destekleyerek kendi adlarının eserlerde ölümsüzleşeceğine inanırlardı. Bu tür koruyucu ve destekleyici kişilere **mecenat** denirdi. En ünlü mecenciler arasında Floransa şehrini yöneten Medici ailesinin üyeleri bulunur.

Avrupa'da Bilim, Teknik, Felsefi ve Politik Düşüncenin Yükselişi

Hümanizm ve Rönesans fikirlerinin etkisiyle Batı Avrupa'da bilim ve teknikte büyük bir ilerleme yaşandı. Bu fikirlerin yayılmasında en büyük paylardan biri, matbaa tekniğini keşfeden **Johannes Gutenberg**'e aittir. Gutenberg, 1455 yılında ilk basılı kitabı – İnci'yi – yayımlamıştır.

Özellikle matematik, fizik, biyoloji, astronomi gibi doğa bilimleri büyük bir gelişim göstermiştir. Astronominin gelişiminde **Nicolaus Copernicus** ve **Galileo**

Dante Alighieri, İtalyan Yazar (Sandro Botticelli Tarafından 1495 Yılında Yapılmış Portre)

Daha Fazla Öğren

Francesco Petrarca'nın en ünlü eseri Canzoniere (Şarkılar Kitabı) adlı şiir derlemesidir. Giovanni Boccaccio ise özellikle Decameron adlı eseriyle öne çıkmıştır; bu eserinde din adamlarının ikiyüzlülüğünü hicvetmiştir.

William Shakespeare – Tarihteki En Ünlü Yazarlardan Biri

Araştır:

İnternet üzerinde araştırmalar yapın ve William Shakespeare'in dramatik eserlerinden uyarlanan filmleri bulun. Seçiminize göre birini izleyin ve kısa bir özetini defterinize yazın. Shakespeare'in eserlerinin bugün neden hâlâ önemli olduğunu çıkarmaya çalışın.

"Mona Lisa" – Leonardo da Vinci. Günümüzde Paris'teki Louvre Müzesi'nde Bulunmaktadır

La Pietà (Ağrı) Heykeli – Michelangelo. Roma'daki Aziz Petrus Bazilikası'nda Bulunmaktadır

Galilei'nin katkılan çok önemlidir. Copernicus, Dünya'nın kendi eksenini etrafında döndüğünü ve diğer gezegenlerle birlikte Güneş'in etrafında hareket ettiğini kanıtlamıştır. Bu tezler, Toskana'lı astronom, fizikçi ve coğrafyacı Galileo Galilei tarafından da doğrulanmıştır. Ancak yaptıkları bu keşifler nedeniyle her ikisi de kilise tarafından cezalandırılmış ve zulme uğramıştır.

Diğer bilim dallarıyla eşzamanlı olarak siyasi ve felsefi düşünce de gelişti. Avrupa'nın en tanınmış siyaset kuramcılarının biri, Floransa'dan **Niccolò Machiaveli**'ydi. Onu ünlü yapan eseri Hükümdar, hükümdarlar ve siyasetçiler için bir tür el kitabı niteliğindedir.

Bu dönemde filozofların başlıca görevi, felsefeyi kilise öğretisinden bağımsızlaştırmaktı. Yeni felsefi düşüncenin kurucusu **Francis Bacon**'dı. Bacon, doğru bilginin temeli olarak gözlem ve deneyi savunuyordu. Onun öğretisi, İngiliz filozoflar Thomas Hobbes ve John Locke tarafından geliştirilip sürdürüldü.

Gelişmiş ve Geç Orta Çağ'daki bilim ve sanatın yükselişi, yalnızca bir başlangıçtı; gelecek dönemde felsefede

Türkçe ve Görsel Sanatlar Dersiyle İlişkilendir:

Türkçe ve görsel sanatlar öğretmenlerinizle Rönesans dönemi yaz arlarının ve sanatçılarının önemini konuşun.

Nikolaus Copernicus, Polonyalı Matematikçi ve Astronom

Immanuel Kant, fizikte Isaac Newton ve müzikte Wolfgang Amadeus Mozart gibi büyük dehaların ortaya çıkışının habercisiydi.

Az Bilinen Kelimeler

Astronomi - Yıldızlar, kuyruklu yıldızlar ve benzeri gök cisimlerini inceleyen bilim dalı.

Francis Bacon (1617 Tarihli Portre)

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Orta Çağ'daki üniversiteler diğer okullardan hangi yönleriyle farklıydı?
2. Trubadurlar kimdir ve Orta Çağ'daki rolleri neydi?
3. Romanesk ve Gotik mimari stilleri arasındaki farklar nelerdir?
4. Hümanizmin ve Rönesans'ın temel özellikleri nelerdir?
5. Hümanizm ve Rönesans'ın edebiyata ve sanata yansımaları nelerdir?

Alıştırma:

1. Kendinizi Orta Çağ'da Bolonya Üniversitesi'nde bir öğrenci olarak hayal edin. Arkadaşlarınızın da aynı üniversiteye kayıt yaptırmasını sağlamak için onları davet eden bir mektup yazın.

Reform ve Karşı Reform (Katolik Reformu)

Reform Hareketi

Orta Çağ boyunca Hristiyan Kilisesi, Batı Avrupa'daki toplumsal ve siyasi hayat üzerinde mutlak bir egemenlik kurmuştu. Bu dönemde Avrupa'yı savaşlar kapıp kavuruyor, hastalıklar ve kıtlık milyonlarca insanın hayatını alıyordu. Böyle bir ortamda insanlar teselliyl, ölümden sonra vaat edilen ebedi cennet yaşamına dair öğretilerde arıyorlardı.

XIV. ve XV. yüzyıllarda, pek çok din adamının ve yüksek kilise yetkilisinin, vaaz ettikleri değerlere uygun bir hayat sürmediği artık açıkça görülmeye başlamıştı. Bu kişiler zenginlik ve siyasi güç peşinde koşuyorlardı. Kilisenin kendisi de sık sık siyasi işlere karışıyor ve Avrupa'daki laik hükümdarlarla çatışlıyordu. Vergiler toplamak, mülkleri ellerinden almak ve günahların bağışlanması için af beratları (endüljans) satmak yoluyla kilise büyük bir servet biriktirmişti.

Yüksek kilise görevlilerinin lüks yaşamı, Batı Avrupa'daki tüm toplumsal sınıflarda hoşnutsuzluk uyandırıyor. Bu hoşnutsuzluk, laik hükümdarlardan feodal beylere ve tüccarlardan sıradan inananlara kadar herkesi kapsıyordu. Aslında papa önderliğindeki kilise, büyük bir feodal beyliğe dönüşmüş ve bu zenginlik küçümsemeye karşılanmıştı. Hümanizm ve Rönesans'ın getirdiği yeni fikirler de Batı Kilisesi'nin otoritesine ağır bir darbe vurdu. XV. yüzyılda matbaanın keşfiyle birlikte bu fikirler Avrupa'da çok daha hızlı bir şekilde yayılmaya başladı.

Tüm bu gelişmelerin bir sonucu olarak **XVI. yüzyılın başlarında Almanya'da Reform** (Latince reformatio – yenilenme) adı verilen bir kilise hareketi doğdu. Kiliseyi yenileme hareketinin başlıca öncüsü, Almanya'daki Wittenberg Üniversitesinde teoloji profesörü olan **Martin Luther**'di. Luther, 1517 yılında kilisenin günahların bağışlanması karşılığında sattığı af beratlarına, yani endüljanslara, açıkça karşı çıkarak tepki gösterdi.

Martin Luther, günahların bağışlanmasının yalnızca içten bir tövbe ve dua yoluyla mümkün olabileceğini, kiliseden satın alınacak bir belgeyle (endüljans)

Daha Fazla Öğren

Papalık ile laik hükümdarlar arasındaki çatışmaların bir sonucu olarak, bir dönem papalar Fransız krallarının esiri hâline gelmişlerdir. Bu dönemde Papalığın merkezi Roma'dan Fransa'daki Avignon kentine taşınmıştır (Avignon Esareti olarak bilinir). Bu durum, aynı anda birden fazla papanın var olmasına da yol açmıştır.

Rahipler endüljans (günah bağışlanma belgeleri) satıyorlardı

Martin Luther, Wittenberg Kilisesi'nin Kapısına 95 Tezini Asıyor

kazanılamayacağını savunuyordu. Luther, Wittenberg'deki kilisenin kapısına astığı ilanla kamuoyuna açık bir tartışma çağrısında bulundu. Burada yer alan **95 tezinde** Katolik Kilisesi'ne yönelik pek çok eleştirisini dile getirdi.

Reformun Yol Açtığı Katolik Kilisesi'ndeki Bölünmeler

Papa ve kiliseye yönelik bu açık eleştirisi nedeniyle Martin Luther aforoz edildi. Ancak bildirisi büyük ilgi uyandırdı. Luther'in öğretileri Almanya'da hızla yayıldı. Onun takipçilerine **Protestanlar** adı verildi. Almanya'dan sonra reform hareketi İsviçre, Fransa, İngiltere ve İskandinav ülkelerine de yayıldı. Bu yayılma, özellikle yerel hükümdarların desteğini bulduğu yerlerde gerçekleşti. Çünkü bu yöneticiler, Batı Kilisesi'nin siyasi işlere karışan otoritesinden kurtulma fırsatı gördüler.

Böylece 1054'teki Büyük Bölünmeden sonra XVI. yüzyılda Reform hareketi yeni bir ayrılığa yol açtı. Katolik Kilisesi'nden **Protestanlık** adı verilen yeni bir Hristiyan mezhebi ayrıldı. Zamanla Protestanlar da kendi içlerinde farklı mezheplere bölündüler. En bilinen Protestan mezhepleri **Lutheranlık, Kalvinizm ve Anglikanizm**dir.

Karşı Reform (Katolik Reformu)

Katolik Kilisesi ise Reform'a **Karşı Reform** hareketiyle yanıt verdi. Memnuniyetsiz inananlarla başa çıkmak için yeni dini topluluklar kuruldu. Bunlar arasında en önemlisi **Cizvitlerdi**. Cizvitlerin görevi, örnek bir alçakgönüllülük ve iyi eğitim aracılığıyla Katolik inancını yaymaktı. Cizvitler, Polonya, Güney Almanya ve Avrupa'nın diğer bazı bölgelerinden Protestanları geri püskürtmeyi başardılar.

Katolik Kilisesi'nin Reform'a verdiği yanıtlardan biri de, **Engizisyon** olarak bilinen özel kilise mahkemesinin yeniden canlandırılması oldu. Bu kurum, Katolik Kilisesi'nin muhaliflerine karşı son derece sert davrandı. Reform hareketine dair kitaplar yakıldı ve Katolik Kilisesi tarafından yasaklı kitaplar listesine alındı. Bu yasaklı eserler arasında İnci'nin Latince dışındaki Avrupa dillerine yapılmış çevirileri de bulunuyordu. Katolik Kilise-

Martin Luther (1528 Tarihli Portre)

Daha Fazla Öğren

Luthercilik, Martin Luther'in öğretilerine dayanır ve en çok Almanya, Orta Avrupa ve İskandinav'da yaygındır. Kalvinizm, Jean Calvin'in öğretilerine dayanır ve İsviçre, Fransa, Hollanda ve İskoçya'da yayılmıştır. İngiltere'de Kral VIII. Henry, Anglikan Kilisesi olarak bilinen ayrı bir Protestan kilisesi kurmuştur.

Tarihî Kişiliklikler

VIII. Henry Tudor, XVI. yüzyılda İngiltere'de hüküm süren Tudor Hanedanı'ndan bir İngiliz kralıdır. Altı kez evlenmiş olmasıyla tanınır. Papa, ilk eşinden boşanmasına ve ikinci eşiyile evlenmesine izin vermeyince Katolik Kilisesi'yle tüm bağları koparmış ve Anglikan Kilisesi olarak bilinen İngiliz Kilisesi'nin başı ilan edilmiştir.

si'nin Protestanlığa verdiği bir başka yanıt ise sanatta **Barok** adı verilen yeni bir akımın ortaya çıkışıydı.

Avrupa'da Dini Çatışmalar

Hristiyan Kilisesi'ndeki yeni bölünmeler ve Katolik Kilisesi'nin Reform'a verdiği yanıt, Avrupa'da Protestanlar ve Katolikler arasında çatışmalara yol açtı. Ayrıca, Martin Luther ve taraftarlarından bile daha radikal olan farklı Protestan gruplar arasında da çatışmalar yaşandı.

Bu çatışmalar XVI. yüzyıl boyunca ve XVII. yüzyılın başlarında sürdü. Kutsal Roma İmparatoru V. Karl'ın, Protestanları destekleyen yerel feodal beylerin isyanını bastırma girişimi Katoliklerle Protestanlar arasında savaşa dönüştü. Bu savaş, **Augsburg Antlaşması** ile sona erdi. Antlaşmaya göre, Kutsal Roma İmparatorluğu topraklarında Katolikler ve Protestanlar eşit haklara sahip oldu. Yerel yöneticilere ise kendi topraklarında hangi Hristiyan mezhebinin uygulanacağına karar verme hakkı tanındı.

Katoliklerle Protestanlar arasındaki çatışmalar Fransa'da XVI. yüzyılın ikinci yarısında daha da şiddetlendi. Bu çatışmalar nedeniyle Kral IV. Henri ünlü **Nantes Fermani**'ni yayımlayarak Fransa'da din özgürlüğü garantisini verdi.

Buna rağmen Avrupa'daki dinsel çatışmalar sona ermedi. XVII. yüzyılın ilk yarısında Katolik ve Protestan devletler arasında **Otuz Yıl Savaşları** (1618-1648) başladı ve **Westfalya Barışı** ile sona erdi. Bu savaşın ardından Avrupa'daki din savaşları yatıştı ve Protestanların inançlarını serbestçe yayma hakkı tanındı.

V. Karl, Kutsal Roma İmparatoru (1519-1556)

Cizvitlerin Simgesi

Araştır:

İnternette araştırma yaparak "Kimin toprağı onun din" (Latince: Cuius regio, eius religio) ifadesi hakkında bilgi bulun. Bu ifade hangi dönemden geliyor ve ne anlama geliyor?

Münster (Almanya) Şehir Meclisi - Otuz Yıl Savaşları'nı Sona Erdiren Antlaşmalardan Birinin İmzalandığı Yer

XVI. Yüzyıl Sonuna Kadar Avrupa'da Reform Hareketi

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Reform hareketi nasıl başladı?
2. Reform hareketi Hristiyan Kilisesi'nde hangi bölünmelere yol açtı?
3. Karşı Reform (Katolik Reformu) nedir?
4. Cizvit tarikatı hangi amaçla kuruldu?
5. Almanya ve Fransa'daki dinsel çatışmalar nasıl sona erdi?

Alıştırma:

1. Kendini Almanya'daki Reform hareketinin bir destekçisi olarak hayal et. Komşu şehirdeki akrabalarına yazacağın bir mektupta onları bu harekete katılmaya ikna et.ktubunda hangi gerekçeleri öne süreceksin?

“Kâşifin Anıları”

Hazırlık:

Sınıfınızı üç gruba ayırın ve aşağıdaki durumlardan birini canlandırın:

Birinci grup: Kristof Kolomb’un Santa Maria gemisinde onunla birlikte keşif gezisine çıkan yol arkadaşlarısınız.

İkinci grup: Vasco da Gama’nın keşif gezisinde ona eşlik eden denizcilersiniz.

Üçüncü grup: Ferdinand Magellan’ın keşif gezisine katılıp Victoria gemisiyle sağ salım eve dönen denizcilersiniz.

Alıştırma:

Keşif gezisinin tamamlanmasının ardından “kendi yolculuğunuzun anılarını” yazın. Yolculuğunuzun temel anılarını ve elde edilen sonuçları açıklayın.

Düşünme Yönergeleri:

Metinde aşağıdaki temel bilgileri vermeye çalışın:

- Yolculuğun amacı
- Keşif gezisine katılan gemiler ve mürettebat
- Açık denizde yön bulmak için kullanılan araçlar
- Yolculuk sırasındaki başlıca zorluklar
- Gidilen rotalar ve keşfedilen yerler
- Yolculuğun sonuçları ve önemi

Kapanış tartışması:

Hazırladığınız “anı” metinlerini tüm sınıfa okuyun. Öğretmeninizin yardımıyla kendi metninizi gerçek tarihsel olaylarla karşılaştırarak benzerlikleri ve farklılıkları inceleyin. Ayrıca, kendi yolculuğunuzu diğer grupların yolculuklarıyla karşılaştırarak benzer ve farklı yönlerini tartışın. Yolculuğunuzun tarihsel önemini sınıfta tartışarak değerlendirin.

K O N U

4

Gelişmiş ve Geç Orta Çağ'da Balkanlar ve Makedonya

Bulgaristan ve Sırbistan'ın Yükselişi

Gelişmiş Orta Çağ'da Bulgar Devleti

XII. yüzyılın ikinci yarısında Bizans İmparatorluğu, taht kavgaları ve sürekli dış saldırılar nedeniyle zayıflamıştı. Halk üzerindeki vergi yükü büyük ölçüde artmıştı. Bu koşullar altında, Kuzey Bulgaristan'da, Tuna ile Koca Balkan Dağları (Stara Planina) arasındaki bölgede Bizans egemenliğine karşı bir **isyan** patlak verdi. İsyanı kardeşler **Petar ve Asen** önderlik etti.

Bizans İmparatoru isyanı bastırmak için ordusuyla bizzat sefere çıktı. Ancak bu sefer, sonrakiler gibi başarısız oldu. İsyan özellikle Kuman kabilesinden savaşçıların katılımıyla daha da güçlendi. Sonuç olarak, 1187 yılında Bizans İmparatorluğu ateşkes yapmak ve isyancıların kontrolündeki bölgelerden çekilmek zorunda kaldı. Böylece bu bölgede başkenti **Tirnovo** olan yeni bir Bulgar devleti kuruldu. Tarihte bu devlet **İkinci Bulgar İmparatorluğu** olarak bilinir.

Birkaç yıl sonra Petar ve Asen farklı koşullar altında öldürüldü. Tahta en küçük kardeşleri **Kaloyan** geçti. Kaloyan, devleti Makedonya ve Trakya'ya doğru güçlendirdi ve genişletti. Bizans'a karşı bir siyaset izleyen Kaloyan, **Papa** ile temas kurdu ve ondan krallık tacı istedi. Görüşmelerde Bulgar Kilisesi'nin Roma'ya bağlanması konusu da gündeme geldi. Dördüncü Haçlı Seferi sırasında Bizans İmparatorluğu yıkılınca Kaloyan aradığı **tacı** elde etmeyi başardı. Papa III. Innocentius'un özel elçisi Tirnovo'ya gelerek Kaloyan'ı **kral** ilan etti. Kendisine verilen unvana rağmen Kaloyan kendisini **çar (İmparator)** olarak hayal ediyor ve böyle tanıtırdu. Sahip olduğu güç ve saygınlıkla fetih hareketlerine devam etti. Kaloyan, yeni Latin İmparatoru'nu bile esir almayı başardı. Ancak 1207 yılında Selanik'i ele geçirme girişimi sırasında, nedeni tam olarak bilinmeyen bir şekilde hayatını kaybetti.

Bulgar Devleti en büyük gücüne XIII. yüzyılın 1230'lu yıllarında **Çar II. Ivan Asen** döneminde ulaştı. II. Ivan Asen, Latin İmparatorluğu, Sırp Krallığı ve Epir Despotluğu ile yaptığı savaşlarda büyük başarılar kazandı ve ülkenin sınırlarını önemli ölçüde genişletti. Onun za-

Daha Fazla Öğren:

Isyan sırasında halk arasındaki itibarını artırmak için Petar, imparatorluk giysileri giyerdi. Bu şekilde Bulgaristan'daki eski imparatorluk geleneklerinin devam ettiricisi olarak kendini tanıtmayı amaçlıyordu. Buna karşılık, tarihi kaynaklarda her iki kardeş de sıklıkla Vlah olarak anılır. Ayrıca hükümdar Kaloyan'ın da "Bulgarların ve Vlahlar (Ulahlar) çarı" unvanını kullandığı belgelenmiştir.

Kırk Şehitler" Kilisesi'ne Defnedilen ve Kaloyan Olduğu Düşünülen Bir Kişinin Yüz Rekonstrüksiyonu

Kaynakların Dilinden

Bulgar hükümdarı Kaloyan, tarihi kaynaklarda farklı şekillerde anılmıştır. En yaygın adı Kaloyan olup, "iyi/güzel Yannis" anlamına gelir. Ancak Bizans'la sürekli çatışma halinde olduğu için Bizanslılar tarafından bazı yerlerde Skiloyanis yani "Köpek Yannis" olarak adlandırılmıştır. Öte yandan, Bizans'a karşı kazandığı başarılar nedeniyle Romalı Katili lakabını da almıştır.

manında Bulgaristan topraklarına Sırbistan ve Arnavutluk'un bazı bölümleriyle birlikte Makedonya ve Trakya'nın büyük bir kısmı dahil oldu. II. İvan'ın **Konstantinopolis'i ele geçirme** yönünde büyük hedefleri vardı, ancak bu planları başarıya ulaşamadı.

II. İvan Asen döneminde Bulgaristan'da ticaret, inşaat faaliyetleri ve kültür büyük bir gelişme gösterdi. 1241 yılında öldüğünde geride güçlü bir devlet bıraktı. Ancak ondan sonra gelen Bulgar hükümdarları, ülkenin derinliklerine kadar ilerleyen **Moğol** akınlarını durduramadı. Sonuçta Bulgaristan Moğollara vergi ödemek zorunda kaldı. Bu durum devleti zayıflattı ve ancak XIV. yüzyılda bir ölçüde eski gücünü yeniden kazanabildi. Fakat XIV. yüzyılın sonlarına doğru Bulgaristan ve tüm Balkanlar yeni bir tehdit ile karşı karşıya kaldı: Osmanlı fetihleri.

II. İvan Asen'in Portresi (19. Yüzyıl)

Klokotitsa Muharebesi – II. İvan Asen'in Büyük Zaferi (Temsilî Tasvir)

Vidin'deki Baba Vida Kalesi – İkinci Bulgar İmparatorluğu Döneminde Önemli Bir Yapı

Sırp Devletinin Bağımsızlaşması ve Güçlenmesi

XII. yüzyılın ikinci yarısında Sırp hükümdarları (županlar), Bizans'ın üstün egemenliğini tanıyorlardı. O dönemde Sırp devleti, Raška bölgesinde, Güney ve Batı Morava nehirleri çevresinde ve Ras kalesinin etrafında bulunuyordu. Dönemin hükümdarı **Stefan Nemanja**, Macaristan'ın da desteğiyle Bizans egemenliğini kaldırmayı başardı ve **bağımsız bir Sırp devleti** kurdu.

Daha Fazla Öğren:

Stefan Nemanja, XIV. yüzyılın ikinci yarısına kadar hüküm süren Nemanjić Hanedanı'nın kurucusuydu. Onun anısına, bu hanedanın tüm hükümdarları kendi adlarının önüne Stefan ismini eklemişlerdir.

Devletini batıda Adriyatik Denizi kıyılarına, doğuda ise Niş'e kadar genişletti. Ülkesinin başlıca merkezi **Ras** kalesi oldu. Macaristan ve Bizans gibi güçlü komşular, Sırp devleti üzerinde sürekli etkilerini artırmaya çalışıyorlardı.

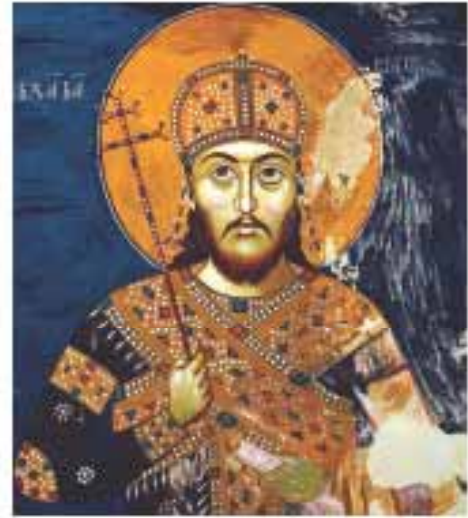
Stefan Nemanja'dan sonra tahta oğlu **Stefan Prvovenčani** geçti. Bu hükümdar bilge ve yetenekliydi; devleti güçlendirdi. Özellikle Dördüncü Haçlı Seferi sonrası Balkanlar'daki durumu ustalıkla değerlendirdi. 1217 yılında **papadan** aldığı taç ile **kral** olarak taç giydi. Böylece Sırp devleti bir **kralığa** dönüştü. Onun zamanında **bağımsız Sırp Kilisesi** de kuruldu ve başına bir başpiskopos atandı. İlk başpiskopos ise kardeşi Sava oldu ve **Aziz Sava** olarak ün kazandı. Böylece Sırp Krallığı hem siyasi hem de dini saygınlık elde etti.

XIII. yüzyılın ikinci yarısında, Kral **Stefan Uroş II Milutin**'in yönetiminde Sırp devleti hızla genişlemeye başladı. Milutin Bizans'a karşı başarılı savaşlar yürüttü. Bizans'tan Makedonya'nın kuzeybatı kesimlerini, özellikle de Üsküp şehrini ele geçirdi. Kuzeyde ise devletin sınırlarını Tuna Nehri'ne kadar genişletti. Ancak Sırp devleti en parlak dönemine **Kral Stefan Dušan** zamanında ulaştı.

Topraklarını defalarca genişleterek Makedonya, Tesalya, Epir ve Arnavutluk'un büyük bölümlerini ele geçirdi. Gücünün doruğunda, 1346 yılında **Üsküp** şehrinde **çar** olarak taç giydi. O sırada Sırp Kilisesi

Büyük Zupan Stefan Nemanja'nın Kurşun Mührü

Lesnovo Manastır'ındaki Bir Freskte Çar Dušan'ın Portresi

Sırbistan'da bulunan Žiđa Ortaçaj Manastırı

Araştırın:

Stefan Dušan'ın yönetimi sırasında Sırp devleti her açıdan gelişme kaydetmiştir. En büyük başarılarından biri Dušan Kanunnamesi'nin çıkarılmasıdır. Dušan Kanunnamesi nedir ve Sırp devleti için önemi nedir, araştırın! Bilgilerinizi tüm sınıfa paylaşın!

de patrikhane statüsüne yükseldi. Ancak Duşan'ın imparatorluk unvanı Bizans tarafından hiçbir zaman tanınmadı.

Büyük ve güçlü bir imparatorluk kuran **Duşan**, **Konstantinopolis**'i ele geçirme konusunda ciddi planlar yaptı. Ancak Orta Çağ'daki pek çok hükümdar gibi bu emellerini gerçekleştiremedi. Duşan'ın ani ölümünden sonra tahta oğlu Stefan Uroš V geçti. Fakat o yetenekli bir hükümdar değildi. Bu yüzden devlet, XIV. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı saldırılarına karşı koyamayan daha küçük beyliklere bölünerek parçalanmaya başladı.

Daha Fazla Öğren:

II. Ivan Asen ve Stefan Duşan, Konstantinopolis'i ele geçirip Bizans tahtını almak gibi büyük hedeflere sahipti, çünkü bu onlara büyük bir itibar ve güç kazandıracaktı. II. Ivan Asen bu amacına çok yaklaştı, ancak eşinin ve oğlunun ölümünden sonra geri çekilip seferlerini durdurdu. Stefan Duşan ise bu planını gerçekleştiremedi çünkü böyle bir girişim için gerekli olan güçlü bir donanmaya sahip değildi.

Stefan Duşan'ın Çar Olarak Taç Giymesi (Temsilî Tasvir)

Fresklerdeki Görünümüne Göre Yapılmış Çar Duşan'ın Tacının Modern Bir Kopyası

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Petar ve Asen'in isyanı hangi koşullar altında başlamıştır, açıklayın!
2. 13.Yüzyılda Bulgar devletinin en önemli hükümdarları kimlerdir ve neler başarmışlardır?
3. Hangi hükümdar Bizans egemenliğini reddederek bağımsız bir Sırp devleti kurmuştur?
4. Sırp devletinin krallığa ve imparatorluğa dönüştüğü dönemdeki hükümdarların başarılarını açıklayın!

Alıştırma:

1. Ivan II Asen ve Stefan Duşan'ın hükümdarlıkları hakkında daha fazla araştırma yapın! Daha sonra kısa bir deneme yazarak iki hükümdarı ve devletlerini karşılaştırmaya çalışın. İmparatorluklarını nasıl genişlettiklerine, kiliseyi nasıl güçlendirdiklerine ve Konstantinopolis'e yönelik hedeflerine dikkat edin. Hangisinin Balkanlar üzerinde daha büyük bir etki yarattığını ve nedenini düşünün.

Gelişmiş Orta Çağ'da Arnavutluk

Arbanon Prensligi

12. yüzyılın sonu ile 13. yüzyılın başındaki Balkanlardaki siyasi değişimler, Bizans'ın Arnavutluk'taki egemenliği üzerinde belirleyici bir etkiye sahip oldu. Konstantinopolis'in Latinlerin eline geçmesinden sonra, soylu Progon Arnavutluk'ta kendi prensliğini kurdu. Kaynaklara göre, Progon'un 12. yüzyılın sonlarından itibaren Şkumbin ve Drin nehirleri arasında merkezi Kruja olan bir hükümlanlığı vardı. Progon'un kurduğu bu prenslik **Arbanon** olarak adlandırıldı.

Progon'un oğlu **Dimitriy**'in hükümdarlığı döneminde Balkanlar'da büyük bir istikrarsızlık ve sık sık sınır değişiklikleri yaşandı. Böyle bir ortamda Dimitriy usta bir diplomat ve siyasetçi olarak öne çıktı. Sırp hükümdarı Stefan Prvovençani ile iyi ilişkiler kurdu. Bu ittifak, bir hanedan evliliğiyle pekiştirildi. Venedikliler ve Epir Devleti'nden gelen tehditler karşısında Dimitriy, Venedik'in en büyük ticari rakibi olan Dubrovnik kentiyle bir ticaret anlaşması yaptı. Ayrıca Papa III. Innocentius ile Katolik inancına geçiş konusunda da görüşmeler yürüttü. Böyle bir anlaşma muhtemelen sağlanamadı. Ancak Dimitriy, büyük devletler arasındaki düşmanlıklardan yararlanarak topraklarını korumayı başardı.

Onun ölümünden sonra, küçük feodal prenslik güçlü komşularla çevrili olduğu için bağımsızlığını koruyamadı. 13. yüzyılın ortalarına kadar Epir Despotluğu, İkinci Bulgar İmparatorluğu ve İznik İmparatorluğu'nun egemenliği altına sırayla girdi.

Epir Despotluğu

Konstantinopolis'in Latinlerin eline geçmesinden sonra ortaya çıkan Bizans ardıl devletlerinden biri de **Epir Devleti**, diğer adıyla **Epir Despotluğu**'ydü. Bu devlet, Arnavutluk'un güney kesimlerinde, merkezi Arta şehri olmak üzere kuruldu. Devletin kurucusu **Mihail Angelos Komnenos**, Venedik'in yardımıyla egemenliğini kuzeyde Şkumbin Nehri'ne, güneyde ise Korint Körfezi'ne kadar genişletmeyi başardı.

Tarih yapıcıları:

Arbanon adı ilk kez Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos'un kızı Anna Komnene'nin Aleksiad adlı tarihi eserinde geçmektedir. Anna Komnene, babasının hükümdarlığını anlatırken 12. yüzyılın başlarında Normanlar'ın Dıraç'ı kuşatmasından da bahseder. Anna Komnene'ye göre o dönemde Arnavutluk topraklarında Arbanon adlı bir bölge bulunmaktaydı. Ancak Anna Komnene bu konuda başka ayrıntılı bilgi vermemiştir.

Arnavutluk'taki "Azize Meryem" Kilisesi'nde bulunan Latin harfli kitabeler. Bu kitabelerde Progon ve oğulları Gjin ile Dimitriy'in isimleri geçmektedir

Mihail Angelos Komnenos'un ölümünden sonra devleti kardeşi **Theodoros Angelos Komnenos** devraldı. Theodoros tüm Arnavutluk'u, Tesalya bölgesini ve Makedonya'nın güney kesimlerini ele geçirmeyi başardı. Selanik'i fethettikten sonra kendisini **imparator** ilan etti ve Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kurma planları yapmaya başladı.

Ancak bu planları 1230 yılındaki **Klocotnitsa** Muharebesi'nde engellendi. O sırada Theodoros Angelos Komnenos, Bulgar çarı II. Ivan Asen tarafından yenilgiye uğratılıp esir alındı. Bu yenilgiden sonra Epir Devleti topraklarının büyük bölümünü kaybetti ve yalnızca Arnavutluk'un güney bölgelerinde varlığını sürdürebildi.

Theodoros Angelos Komnenos'un madeni parası (solda). Selanik'in koruyucu azizi Aziz Dimitrios'un kutsamasıyla

Theodoros Angelos Komnenos'un esir alınışı (tasvir)

Angevin ve Sırp Egemenliği Altında Arnavut Toprakları

13. yüzyılın ortalarında, Arnavutluk toprakları yalnızca Balkan devletleri arasındaki çatışmaların sahnesi olmakla kalmamış, aynı zamanda Batılı bir güç olan Sicilya Krallığı da bu bölgeye nüfuz etmeye çalışmıştır. **Sicilya Krallığı**'nin başında ise **Carlo I d'Anjou** bulunuyordu.

Önceki hükümdarlar gibi Carlo d'Anjou da büyük fetihler yapmayı ve Akdeniz'de kendi imparatorluğunu kurmayı hayal ediyordu. 1261'de Bizans İmparatorluğu'nun yeniden kurulmasının ardından Carlo, Bizans'ın en büyük düşmanlarından biri haline geldi. Balkanlar'daki bu planlarını gerçekleştirebilmek için Angevin hükümdarı, Bizans'ın yeniden güçlenmesinden rahat-

Karl I Anjou

sız olan Bulgaristan ve Sırbistan'da müttefikler buldu.

O, bir hanedan evliliği yoluyla Yunanistan'daki Ahaya Prensiği üzerinde kontrol kurmayı başardı. Ardından Carlo d'Anjou, Korfu Adası'nı ele geçirerek Amavutluk üzerinde egemenlik tesis etti. Anjou'nun Arnavutluk'u fethinin ardından, 1272 yılında **Arnavutluk Krallığı** olarak adlandırılan yeni bir devlet kuruldu.

Bu yeni devlet, Dıraç, Berat ve Butrint şehirleri arasındaki bölgeleri kapsıyordu. Krallık, Carlo d'Anjou'nun atadığı naipler tarafından yönetiliyordu. Anjou, Arnavutluklu feodal beyleri kendi tarafına çekebilmek için onlara Bizans döneminde sahip oldukları ayrıcalıkları onayladı ve onlara yeni topraklar verdi.

14. yüzyılın ilk yarısında Sırp devleti büyük bir genişleme yaşadı. Bu genişleme özellikle Stefan Dušan döneminde belirginleşti ve Arnavutluk topraklarının büyük kısmı onun egemenliği altına girdi. Ancak Anjou-ların elinde kalan tek şehir Dıraç oldu.

Arnavut feodal aileler ve onların toprakları

Stefan Dušan'ın ölümünden sonra Sırp devleti önemli ölçüde zayıfladı ve bağımsız feodal beyliklere bölündü. Bu ortamda, bazı Arnavut aileleri daha küçük feodal beyleri egemenlikleri altına alarak kendi feodal beyliklerini kurmayı başardılar. Bu beylikler Arnavutluk'un belirli bölgelerini kontrol ediyordu. Her feodal beyin kendi ordusu vardı. Bu dönemde özellikle **Topia**, **Balşi** (Balşıklar), **Şpati**, **Muzaki**, **Kastrioti**, **Dukağini** gibi aileler öne çıktı.

Orta Arnavutluk'ta en güçlü aile **Topia** ailesiydi. Beyliklerinin merkezi Dıraç şehriydi. Bu beylik en büyük gücüne Carlo Topia döneminde ulaştı. **Carlo Topia**, Orta Arnavutluk'taki küçük feodal beyleri egemenliği altına almayı başardı. Bu yüzden Venedikliler ona Princeps Albaniae (Arnavutluk'un prensi) diyordu. Ancak Balşi ailesiyle yapılan sık savaşlar sonucunda beyliği parçalandı.

Balşi ailesi ise kendi feodal beyliğini Kuzey Arnavutluk'ta, merkezi İşkodra (Skadar) şehri olmak üzere kurdu.

En büyük güç döneminde, aile yönetimi güneye Va-

Araştırın:

Arnavutluk Krallığı hakkında internetten araştırma yap ve aşağıdaki soruları yanıtla:

1. Carlo I d'Anjou'nun Arnavutluk'ta atadığı vekil yöneticilere ne ad veriliyordu?
2. Arnavutluk'ta Anjou egemenliğinin merkezi olarak kabul edilen şehir hangisiydi?

Carlo Topia

Daha Fazla Öğren:

Dıraç kentini Balşi ailesine kaptırdıktan sonra, Karlo Topia Osmanlılarla temas kurarak onların yardımını istemiştir. Böylece 1385 yılında gerçekleşen belirleyici Saur Polje Muharebesi'nde Osmanlılar Karlo Topia'nın tarafında savaşmış ve Balşa II'nin ordusu yenilmiştir. Bu olay, Osmanlıların Arnavutluk'a ilerlemesini kolaylaştırmıştır.

lona, Yanya ve Berat'a kadar uzanan bölgeleri kapsamaktaydı. Beylikleri, Güneybatı Makedonya'nın bazı kısımlarını ve Kosova'nın büyük bir bölümünü içeriyordu. Bu ailenin en öne çıkan hükümdarı **Balşa II** idi. Balşalar, Orta Arnavutluk'taki topraklar yüzünden Topia ailesiyle sürekli savaş halindeydi. Bu savaşlarda her iki aile de önemli ölçüde zayıfladı ve böyle bir durumda yeni fatih Osmanlıların gelişini karşıladılar.

Topia ve Balşa ailelerinin kurdukları beylerin yanı sıra, farklı dönemlerde daha büyük ailelere tabi olan bazı küçük aileler de vardı. Güney Arnavutluk'ta en güçlü olan aile **Şpati** ailesiydi. Onların yönetimi Epir ve Arnavutluk'a kadar uzanıyordu. Berat çevresinde ise **Muzaki** ailesinin hakimiyeti vardı. Bu ailenin en tanınmış hükümdarları Andrea II Muzaki ve Theodor II Muzaki idi. Mat Nehri'nden Dıraç'a kadar olan bölgede ise Kastrioti ailesi hüküm sürüyordu.

Coğrafi konumunun avantajı sayesinde Arnavutluk, bu dönemde de Avrupa'nın doğu ve batı kısımları arasındaki ticarete önemli bir yer tutuyordu. Bu nedenle, Akdeniz'deki önemli ticaret güçleri olan **Dubrovnik** ve **Venedik** için ilgi odağıydı. Arnavut feodal beyleri bu iki ticaret merkeziyle bağlantılar kuruyor ve ekonomik iş birlikleri gerçekleştiriyordu.

Topia ailesinin arması

Andreja II Muzaki (fresk)

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Arbanon Prenslığı'nın nasıl kurulduğunu açıklayın!
2. Epir Devleti hangi hükümdar döneminde en güçlü hale gelmiştir?
3. Carlo I Anjou, Arnavut feodal beylerini nasıl kendine çekmişti?
4. Arnavutluk'taki bazı önemli feodal aileleri yazın.
5. Topiya ve Balşi feodal aileleri arasında nasıl bir ilişki vardı?

Alıştırma:

1. İnternette Arnavutluk'taki feodal ailelerden birini araştırın. Sonra bu konuda kısa bir metin (deneme) yazın.

XIII. Yüzyılda Makedonya'da Bağımsız Feodal Beylerin Ortaya Çıkışı

Dobromir Hrs

XII. yüzyılın ikinci yarısında Bizans özellikle Balkanlar'da ciddi zorluklarla karşı karşıya kalıyordu. Batıdan Normanların saldırıları gelmiş, kuzeyde ise yeni bir Bulgar devletinin ortaya çıkmasına yol açan bir isyan patlak vermişti. Haçlı seferleri Bizans topraklarından geçerken ve iç taht kavgalarıyla birlikte imparatorluğu iyice tüketiyordu. Böyle bir istikrarsızlık ortamında, çeşitli yerel beyler bu durumu bağımsızlıklarını ilan etmek için kullanıyorlardı. Onlardan biri **Dobromir Hrs** idi. XII. yüzyılın sonu ile XIII. yüzyılın başında Makedonya'daki bazı bölgeleri egemenliği altına almayı başarmıştı.

Başlangıçta Dobromir Hrs, Bizans otoritesini tanıyor ve hatta onun çıkarına askerî seferlere katılıyordu. Fakat imparatorluktaki durum kötüleşince Bizans egemenliğini reddetti ve bağımsız olarak hükmetmeye başladı. En güçlü olduğu dönemde Dobromir Hrs, **Ustrumca** ve **Prosek** çevresindeki bölgeleri kontrol ediyordu. Kısa bir süre Pelagoniya bölgesini de elinde tutmuştu.

Prosek onun başlıca kalesi haline gelmişti, çünkü **doğal yapısıyla** korunması kolaydı. Kale, Vardar Nehri üzerindeki kayalık bir alana kurulmuştu ve neredeyse ele geçirilemez durumdaydı. XII. yüzyılın son yıllarında imparator Aleksios III Angelos, Prosek'i ele geçirmek için Bizans ordusunun başında bizzat sefere çıkmıştı. Ama Dobromir Hrs, kalenin avantajlarını kullanarak imparatora ağır bir yenilgi

Bizans İmparatoru Aleksios III Angelos'un minyatürü

Daha Fazla Öğren:

Danışmanlarının uyarılarına rağmen Bizans imparatoru, Prosek'i ele geçireceğini düşünerek sefere çıktı. Ancak Dobromir Hrs, kalenin gizli geçitlerini kullanarak gece vakti dışarı çıktı ve Bizanslılara saldırdı. Bu sırada onlara büyük kayıplar verdirdi ve Bizans kampında kaos yarattı.

Demir Kapı yakınlarındaki kayalıklar üzerinde bulunan Prosek

Prosek (harita)

yaşattı.

Bu başarısızlıktan sonra Bizans'ın başka seçeneği kalmamış ve müzakere yoluna gitmek zorunda kalmıştı. Banşı koruyabilmek için imparator, Bizanslı soylu **Manuel Kamytzes**'in kızını Dobromir Hrs'e eş olarak teklif etti. Hrs zaten evli olmasına rağmen bu **yeni evliliği** kabul etti. Bu sayede ele geçirdiği toprakları elinde tutabildi ve Bizans'la geçici bir barış sağladı. Daha sonra, Hrs anlaşmayı bozup yeni fetihlere girişince Bizans imparatoru onun yayılmasını durdurmak için bu kez kendi yeğenini ona eş olarak verdi.

İmparator, Hrs'in ciddi bir tehdit olduğunu fark ederek ona karşı yeni bir sefer düzenledi. 1201 yılında Strumitsa Bizans kontrolüne geçti ve Dobromir Prossek'e geri püskürtüldü. Bu olaylardan sonra Hrs tarihi kayıtlardan kaybolur ve akıbeti bilinmez.

Strez

XIII. yüzyılın ilk yıllarında, Makedonya'nın ve Balkanlar'ın büyük bir kısmı yeni Bulgar devletinin sınırları içine girmişti. Ancak Kaloyan'ın ölümünden sonra, Bulgaristan'daki **taht mücadeleleri** yüzünden durum kötüleşti. Bu durumdan yararlanan bazı soylular ve yerel feodal beyler, merkezi Bulgar otoritesinden bağımsızlaşmaya başladılar. Bunlardan biri de **Strez**'ti. O da Dobromir Hrs'in birkaç yıl önce yaptığı gibi **Prossek**'in stratejik önemini fark ederek oraya yerleşti ve kalesini güçlendirdi.

Öncesinde Strez'in, muhtemelen Bulgar taht mücadelelerine katıldığı ve hükümdar ailesiyle yakın ilişkileri olduğu düşünülüyor. Bağımsızlık planında önemli bir destek de Sırp büyük zupanı **Stefan Prvovençani**'den gelmişti. Stefan, Makedonya üzerindeki etkisini genişletmek istiyordu. Başlangıçta Strez, Balkan devletleri arasındaki çatışmaları ustaca kullanarak konumunu sağlamlaştırdı. Savaşçı bir bey olarak, özellikle **Vardar Nehri** boyunca uzanan bölgeler olmak üzere Orta ve Batı Makedonya'nın bazı kısımlarını egemenliği altına aldı.

XIII. yüzyılın ilk yarısında Balkanlar, iç içe geçmiş çıkarlarla bölünmüş çok sayıda devlet arasında paylaşılmış durumdaydı.

Bu koşullar altında Strez, devletlerin birbirine karşı

Prosek Kalesinin kalıntıları

Hilandar Manastırı'ndaki yemekhanede bir freskte tasvir edilen Strez'in ölümü

Daha Fazla Öğren:

Strez'i kimin öldürdüğü belirsizliğini koruyor. Bilinen ise Sırp hükümdarının kardeşi Aziz Sava'nın, cinayetten hemen önce Strez'i çadırında ziyaret etmiş olmasıdır. Aziz Sava'nın Yaşamı (Hagiografi) adlı esere göre, onun ölümü Sava'nın duaları sonucunda gerçekleşen ilahi bir müdahalenin sonucuydu; Rab'in bir meleği inip kalbini delmişti. Bununla birlikte, Strez'in Sırbistan'la ittifakı destekleyen adamlarından biri tarafından öldürülmüş olma ihtimali de vardır.

kurduğu **ittifaklara** sıkça katıldı.

Başlangıçta önemli başarılar ve toprak genişlemeleri elde etse de bu ittifaklar ona büyük kayıplar da getirdi. İlk ağır yenilgisini Pelagonya'da Selanik'teki Latin hükümdarının ordularına karşı aldı. Birkaç yıl sonra, **1214 yılında**, Sırbistan'a karşı yeni bir ittifaka katıldı. Ancak askerî harekâtlar başlamadan önce ona karşı bir **komplot** düzenlendi ve kendi çadırında öldürüldü. Ölümünden sonra, kontrol ettiği topraklar komşu devletler arasında paylaşıldı.

Aleksey Slav

Kaloyan'ın ölümünden sonra Bulgaristan'ın içine düştüğü kötü durumu bir başka feodal bey de bağımsızlaştırmak için kullandı. Bu kişi **Aleksey Slav**'dı. Strez'in bağımsızlık kazanmasını mümkün kılan koşullar neredeyse onun için de aynen geçerliydi. Aleksey Slav, Doğu Makedonya'da, Struma Nehri boyunca uzanan bölgeleri egemenliği altına aldı ve merkezini **Melnik** kentine kurdu.

Bulgarlardaki hükümdar ailesiyle yakın bağlara sahip olduğu düşünülse de yeni Bulgar hükümdarına düşmanca bir tavır sergiliyordu. Topraklarını koruyabilmek için, Konstantinopolis'teki Latin İmparatoru **I. Henri** ile ittifak kurdu ve onun üstünlüğünü tanıdı. Karşılığında büyük onurlar elde etti ve imparatorun kızıyla evlendi. Aleksey Slav, usta ve yetenekli bir yönetici olduğunu kanıtladı. Topraklarını yirmi yıldan fazla bir süre elinde tutmayı başardı ki bu da onun diplomatik ve askerî becerilerini gösterir. Bu süreçte Balkan'da kurulan çeşitli ittifaklara sık sık katıldı.

Latin İmparatorluğu'nun zayıflamasından sonra taraf değiştirerek Balkan'ın en güçlü devleti haline gelen **Epir Despotluğu**'yla ittifaka girdi. Bu ittifak 1230 yılına kadar sürdü; o yıl Epir devleti Bulgaristan'a karşı büyük bir yenilgi aldı. Bu olaydan sonra Aleksey Slav tarihî kaynaklarda bir daha anılmaz. Onun topraklarının akıbeti veya yönetiminin nasıl sona erdiği bilinmiyor.

Melnik yakınlarındaki Aleksey Slav'ın kalesinin kalıntıları

Kaynakların Dilinden

XIII. yüzyılın en önemli Bizans kaynaklarından biri olan Grigorios Akropolit, Aleksey Slav'ı şu şekilde tanımlamıştır:

"Bu Slav, güçlü ve neredeyse ulaşılamaz Melnik kalesini ele geçirdikten sonra... asla kimseye boyun eğmedi, ne de (birileriyle) sadakat ve uzlaşma içinde gerçek bir bağ kurdu."

Melnik'teki "Aziz Nikola" Kilisesi'ne Aleksey Slav tarafından bağışlanan çan

Dobromir Hrs, Strez ve Aleksi Slav'ın Bağımsız Feodal Bölgeleri

Öğrendiklerini kontrol et:

1. Dobromir Hrs hangi koşullar altında Bizans'tan bağımsızlaştı?
2. Strez Makedonya'da nasıl bağımsız bir hükümdar oldu?
3. Dobromir Hrs ve Strez neden Prosek'te konuşlandılar?
4. Aleksey Slav topraklarını korumak için hangi devletlerle ittifak kurdu?

Alıştırma:

1. Dobromir Hrs, Strez ve Aleksey Slav döneminde yaşadığınızı hayal edin ve bir kronikçi olarak onların yaptıklarını kaydetmek sizin göreviniz olsun. Aşağıdaki soruları yanıtlayarak her birini kroniğinizde betimleyin:
 - Nasıl bağımsızlaştı ve müttefikleri kimlerdi?
 - İktidarını ne kadar süre koruyabildi?
 - Sizce onu özel kılan nedir?
 Sonunda, sizce hangisi en yetenekli hükümdardır, onu seçin ve nedenini açıklayın.

XIV. Yüzyılda Makedonya'daki Feodal Beyler

Stefan Duşan'ın ölümü, Sırp devletinin altın çağı'nın sonunu işaret etti. O dönem Balkanlar'ın en güçlü devleti ve Bizans'ın başlıca rakibiydi. Onun ölümünden sonra tahta **V. Uroş** çıktı. Ancak V. Uroş, miras aldığı topraklar üzerinde güçlü bir denetim kurmayı başaramadı. Bu da devletin giderek zayıflamasına yol açtı. Böylece birçok yerel feodal bey, Sırp kralına boyun eğmemeye ve tamamen bağımsız bir şekilde yönetmeye başladı. Bu tür bağımsız feodal yönetimler bazen feodal devletler olarak da adlandırılır.

Bu süreç özellikle Makedonya'da, ancak komşu bölgelerde de belirgin bir şekilde yaşanmıştır. Sırp hükümdarları bu topraklara 'Romanya' adını vermişlerdir; çünkü fethetmeden önce bu bölgeler Romeylerin (Bizanslıların) egemenliği altındaydı.

Volkaşin ve Jovan Ugleşa'nın Feodal Devletleri

XIV. yüzyılda, Sırp devletinin zayıflamasından yararlanan en öne çıkan feodal beyler arasında Makedonya'daki **Volkaşin** ve **Jovan Ugleşa** kardeşler vardı. Makedonya'nın bazı bölgelerinin yöneticileri olmadan önceki geçmişleri hakkında çok az şey bilinir. Ancak **V. Uroş**'ün hükümdarlığının ilk yıllarında Volkaşin'in, **Pri-lep** ile **Üsküp** arasındaki bölgeleri yönettiği bilinmektedir. Ugleşa ise Makedonya'nın güneydoğu kesimlerini, merkezi Ser kent olmak üzere kontrol ediyordu. XIV. yüzyılın 1360'lı yıllarının ortalarına kadar kardeşler V. Uroş'ün üstünlüğünü tanıyorlardı. Ancak diplomatik yollarla kendi feodal yönetimlerini güçlendirmek için çalışıyorlardı. Bu sırada çevredeki feodal beylerle evlilik bağları kurarak ilişkilerini sağlamlaştırdılar. Böylece **Makedonya'daki en güçlü feodal beyler** olarak öne çıkmayı başardılar. Volkaşin ve Ugleşa'nın bu güçlü konumu muhtemelen Kral V. Uroş için bir tehdit oluştuyordu. Onları kendisine bağlamak için Kral Uroş, 1365 yılında Onu (Volkaşin'i) kendi ortak **hükümdarı** ilan etmiş ve **kral** olarak taçlandırmış. Ugleşa'ya ise **despot**

Araştır:

Uroş V'nin annesi İmparatoriçe Elena hakkında daha fazla bilgi bulmaya çalışın!

Daha sonra, onun Makedonya topraklarındaki faaliyetleri hakkında defterinize kısa bir deneme yazın!

Daha Fazla Öğren:

Bazı kronikçiler ve araştırmacılar Volkaşin ile Jovan Ugleşa'yı, kökeninin Zeta, Dalmaçya veya Bosna'dan geldiği düşünülen bir soylu olan Mrnjava'nın soyundan olarak bağdaştırırlar. Ancak kendi belgelerinde böyle bir atayla hiç ilişkilendirilmemişlerdir. Örneğin Jovan Ugleşa, yalnızca "Despot Jovan Ugleşa" olarak imza atmış ve aile adını hiç anmamıştır.

Psaçki Manastırı'nda Volkaşin'in tasviri

unvanını vermişti. Ancak kardeşler merkezi otoriteye daha sadık hale gelmek yerine kendilerini daha güçlü hissedip bağımsız biçimde yönetmeye başladılar.

Bu durum bazı Sırp feodal beyleri ile Kral Uroş V'in hoşnutsuzluğuna yol açtı. Muhtemelen bu yüzden, Volkaşin ve Ugleşa'nın ordularıyla **Kosova Ovası**'nda bir hesaplaşmaya giriştiler. Savaşı Volkaşin ve Ugleşa kazandı. Bu zaferden sonra artık topraklarını bağımsızca yönetmeleri önünde bir engel kalmamıştı. Volkaşin, Vardar'ın batısında egemenliğini genişletmeye başladı, Ugleşa ise nehrin doğusunda gücünü pekiştirdi.

Bağımsızlaşmasına rağmen Volkaşin kral unvanını kullanmaya devam etti. İktidarının merkezi Prilep'ti. Bu yüzden onun yönetimi sıklıkla **Prilep Krallığı** olarak adlandırılır. Despot Ugleşa'nın toprakları ise **Ser Devleti** veya **Ser Despotluğu** olarak bilinir. Kendi bölgelerinde kendi paralarını bastılar. Ayrıca kilise ve manastır inşaatlarında da önemli rol oynadılar.

Ancak onların bağımsızlığı kısa sürede doğudan gelen yeni bir tehdit olan Osmanlılar tarafından tehlikeye atıldı. 1371 yılında Volkaşin ve Ugleşa, Osmanlı ordusuna karşı yapılan Maritsa Savaşı'nda hayatlarını kaybettiler. Ölümünün ardından Ser Devleti çöktü. Volkaşin'in yönetimini oğlu Kral **Marko** devraldı.

Kral Marko miras aldığı toprakları tamamen korumayı başaramadı. Çevredeki birçok feodal bey ona boyun eğmekten vazgeçti. Marko, iktidarını yalnızca **Pelagonya bölgesinde** sürdürebildi. Bir süre sonra Kral Marko, Osmanlılara **vasallık ilişkisini** kabul etmek zorunda kaldı. Bir Osmanlı vasalı olarak vergi ödemek, sultanın askerî seferlerine katılmak ve Osmanlı ordusunun kendi topraklarından serbestçe geçmesine izin vermek zorundaydı. Böylece "Prilep Krallığı" olarak adlandırılan bağımsız yönetim sona ermiş oldu.

Yovan ve Konstantin Dejanović'in Devleti

Sırp devletinin zayıfladığı dönemde, Volkaşin ve Yovan Ugleşa'nın yanı sıra Makedonya'da başka etkili feodal beyler de tarih sahnesine çıktı. Bunlar arasında öne çıkanlardan biri de kardeşler Yovan ve Konstantin Dejanović idi. Kuzeydoğu Makedonya'daki bölgeleri, merkezi **Velbužd** (Kyuştendil) kenti olmak üzere ege-

Marko Manastırı'ndan Volkaşin'e ait madalyon:

Üzerinde "Mesih Tanrı'nın adıyla, dindar Kral Volkaşin" yazılıdır. Günümüzde Sofya'daki Ulusal Tarih Müzesi'nde bulunmaktadır

Daha Fazla Öğren:

Kral Volkaşin ve Kral Marko pek çok Orta Çağ hükümdarı gibi, kilise ve manastır inşasına büyük önem vermişlerdi. Bugün onların bu faaliyetlerinden önemli bir kültürel miras korunarak günümüze ulaşmıştır. En bilinen yapılar arasında Marko Manastırı ve Üsküp yakınlarındaki "Aziz Andre" Kilisesi yer alır. Ayrıca Prilep yakınlarındaki Varos Manastırı da bu hükümdarlarla ilişkilendirilir ve muhtemelen onların döneminde yeniden inşa edilmiştir.

Üsküp yakınlarındaki Marko Manastırı'nda Kral Marko'nun tasviri

menlikleri altına aldılar. Zamanında muhtemelen Kral Volkaşin'in üstünlüğünü tanıyorlardı.

Maritsa Savaşı'nda Osmanlılar Volkaşin ve Ugleşa'yı yenilgiye uğrattıktan sonra, Dejanović kardeşler Kral Marko'dan kopma fırsatını değerlendirdiler ve **bağımsızca** yönetmeye başladılar. Bu dönemde egemenliklerini güneye doğru genişlettikleri düşünülür. Böylece Doğu Makedonya'nın büyük bir bölümü onların feodal devleti içine girdi. XIV. yüzyılın 1370'li yıllarının sonuna doğru Jovan öldü ve yönetim Konstantin'in elinde toplandı.

O dönemin diğer bağımsız Hristiyan beyleri gibi onlar da manastırlara mülk bağışlayan fermanlar (belgeler) düzenliyor ve kendi paralarını basıyorlardı. Ancak XIV. yüzyılın 1380'li yıllarında Konstantin Osmanlı egemenliğini kabul etmek zorunda kaldı ve **sultanın vasalı** oldu. Onların feodal devletinin tarihi de Prilep Krallığı'ninki gibi sona erdi – Osmanlı egemenliği altına girdi.

Araştır:

Kardeşlerden büyüğü Jovan, belgelerde kendisini Jovan Dragaş olarak imzalamışken, kardeşi Konstantin bu ismi hiç kullanmamıştır. Ancak Bizanslılar her iki kardeşi de Dragaş olarak adlandırmışlardır. Siz de araştırın ve neden son Bizans imparatoru XI. Konstantinos "Dragaş" olarak anılmıştır, bunu öğrenin!

XIV. yüzyıldan bir minyatür, en solda Konstantin Dejanović tasvir edilmiştir

Rovine Savaşı, Konstantin Dejanović ve Kral Marko'nun Osmanlı vasalları olarak savaştığı çatışma

Prilep Krallığı, Ser Despotluğu ve Dejanovi Kardeşlerinin Devleti

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. XIV. yüzyılda, Makedonya topraklarında Sırp merkezi otoritesine boyun eğmek istemeyen birçok feodal beyin ortaya çıkmasının nedeni nedir?
2. Sırp Kralı Uroş V, Volkašin ve Jovan Ugleša'ya hangi unvanları vermiştir?
3. Volkašin ve Ugleša kardeşler esas olarak hangi bölgelerde yoğunlaşmıştı ve feodal devletleri nasıl adlandırılmıştır?
4. Kral Marko, Osmanlı sultanına vasal olduktan sonra hangi yükümlülöklere sahip olmuştur?
5. Jovan ve Konstantin Dejanović kardeşler nasıl bağımsız feodal beyler haline gelmişlerdir?

Alıştırma:

1. Volkašin ve Ugleša'nın sarayında bir katip olduğunuzu hayal edin! Yönetimlerini ve hükümdar olarak elde ettikleri en büyük başarıları anlatan kısa bir metin (deneme) yazınız.

Osmanlılar ve Balkanlardaki Fetihleri

XIV. yüzyıl boyunca, Balkanlarda yeni bir askeri güç olarak Osmanlı devleti ortaya çıktı. Bu devlet, **Selçuklu Türkleri** tarafından kurulmuştu. Selçuklular, Moğolların baskısı nedeniyle XII. yüzyılda Anadolu'nun doğu bölgelerine göç etmişler ve burada beylikler denilen küçük prenslikler kurmuşlardı. Bu beylerin başında emirler bulunmaktaydı. Bu emirlerin en güçlüsü, **Osman** adlı bey tarafından yönetilen beyliğin hükümdarıydı. Osman, küçük beylikleri birleştirerek tek bir devlet kurmayı başardı. Kurucusunun adıyla anılan bu devlet, **Osmanlı devleti** olarak adlandırıldı. Böylece devletin halkı **Osmanlılar** olarak tanındı. Osmanlı hükümdarları, **sultan** unvanını taşımaktaydı.

Osman'ın varisleri, Osmanlı devletini Anadolu'nun hakimi haline getirdi. XIV. yüzyıl ortalarında Osmanlılar, Balkanları fethetmeyi planlamaya başladılar.

O sırada Balkan devletleri önemli ölçüde zayıflamış ve parçalanmış durumdaydı. Bizans, uzun süren iç çekişmeler ve dış tehditler nedeniyle büyük oranda yıpranmıştı. Eskiden güçlü bir imparatorluk olan Bizans, sadece Konstantinopolis, Selanik ve Peloponez çevresindeki küçük topraklarda hüküm sürmekteydi. Aynı zamanda, İkinci Bulgar İmparatorluğu ikiye bölünmüş, Sırp İmparatorluğu ise birçok feodal beyliğe parçalanmıştı. Aslında, Duşan'ın Sırbistan'ının çöküşünden sonra Balkanlar'da güçlü bir devlet kalmamıştı. Bölgedeki feodal beyler, birbirleriyle çekişme içindeyken Osmanlı tehlikesini fark edememişlerdi.

Osmanlıların Balkanlara Girişi

Osmanlıların Balkanlara ilerleyişi XIV. yüzyıl ortalarında başladı. Stratejik öneme sahip Gelibolu kenti fethedilerek Konstantinopolis kuşatması aşılmış ve Trakya'ya geçiş sağlanmış oldu. Ardından kısa süre içinde Edirne şehri ele geçirildi.

Yeni fethedilen şehir, **Edirne** (Odrin) olarak isimlendirildi ve Osmanlı devletinin başkenti oldu. Başkentini Edirne'ye taşınmasıyla Osmanlılar, fetih niyetlerinin Batı'ya, yani Balkanlar'a yöneldiğini göstermiş oldular.

Emir Osman (Osman Bey)

Gelibolu Yarımadası'ndaki Çimpe Kalesi kalıntıları – Osmanlıların Balkanlar'da ele geçirdiği ilk kale (1352 yılı)

A) Makedonya

Coğrafi konumu nedeniyle Osmanlıların ilk hedefi, Despot Ugleša'nın yönetimindeki topraklar oldu. Ugleša'nın devletine ulaşıldığı anda, Osmanlı askeri birlikleri onun bölgelerine saldırmaya ve yağmalamaya başladı; amacı Ugleša'yı açık bir savaşta karşısına almaktı. Böyle bir saldırı sırasında Kutsal Dağ'daki (Athos) manastırlar bile tahrip edildi.

Osmanlıların tehlikesinin farkında olan Jovan Ugleša, Makedonya'daki diğer feodal beylerden yardım istedi. Ugleša'nın Osmanlılara karşı mücadele çağrısına olumlu yanıt veren tek kişi kardeşi Volkaşin oldu. Savunmak yerine, iki kardeş Osmanlıları Balkanlardan kovmak için sefere çıkmaya karar verdiler. **1371 yılında** ordular, Maritsa Nehri kıyısındaki Çernomen'e ulaştı. Orada Osmanlı ordusu tarafından saldırıya uğradılar. Tarihe **Maritsa Savaşı** olarak geçen bu çatışmada, Volkaşin ve Ugleša'nın ordusu tamamen yok edildi. Her iki hükümdar da savaşta hayatını kaybetti.

Maritsa Savaşı, Osmanlıların Balkanlar'daki fethi için dönüm noktalarından biri olarak kabul edilir. XIV. yüzyılın 1380'li yıllarında Osmanlılar, Ser şehrini ele geçirdiler. Böylece Jovan'ın devleti Ugleša'nın devleti sona erdi.

Böylece Ugleša'nın eski toprakları, Makedonya'da doğrudan Osmanlı yönetiminin kurulduğu ilk bölgeler oldu.

Ser devleti ele geçirildikten sonra Osmanlılar, Prilep Krallığı ve Dejanović kardeşlerin devlet yöneticilerini vasallık ilişkisini kabul etmeye zorladı. Bu ilişkiler **1395**

Maritsa Savaşı (tasvir / gösterim)

Tarih yapılcıları:

Maritsa Savaşı hakkında en çok bilgiyi, keşiş Isaia Serbski'nin kaydından öğreniyoruz. O, Volkaşin ve Ugleša'nın ordusunun 60.000 askerle Osmanlılar tarafından gece baskınıyla aniden saldırıya uğrayıp mağlup edildiğini yazmaktadır. Ancak bilimsel analizler ışığında, Volkaşin ve Ugleša'nın çok daha az sayıda askerleri olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, sefer sırasında ordularını gece boyunca korumasız bırakmaları da pek olası görünmemektedir.

Araştır:

997 yılında Sperheios ve 1004 yılında Üsküp yakınlarında İmparator Samuil'in Bizans'a karşı yaptığı savaşları internetten araştırın. Bu savaşların Maritsa Savaşı ile herhangi bir benzerliği var mı?

Maritsa Savaşı'ndan Osmanlı silahları

Maritsa Savaşı Sonrası Makedonya (harita)

yılına kadar sürdü; bu yılda Kral Marko ile Konstantin Dragaş, **Rovine Savaşı**nda Osmanlı vasalları olarak hayatlarını kaybettiler. Ölümünden sonra, her iki hükümdarın yönettiği topraklar Osmanlı devletinin bir parçası oldu.

Bu süreçte Osmanlılar, Solun şehri hariç Makedonya'nın diğer bölgelerini de fethetti; Selanik nihayet 1430 yılında Osmanlıların eline geçti. Böylece Makedonya topraklarında Osmanlı yönetimi kesin olarak kurulmuş oldu.

Kral Marko'nun ölümü (XIX. yüzyıl tasviri)

B) Sırbistan

Maritsa Savaşı ve Volkaşin ile Ugleşa kardeşlerin ordularının yenilgisinden sonra Osmanlılar, nispeten kısa sürede Makedonya'nın yanı sıra Güney Sırbistan'ın bazı bölgelerinde de hakimiyetlerini kurdular. Bu bölgelerde Osmanlı askerleri Kral Uroş V'nin ölümünden sonra Sırbistan'ın en güçlü feodal hükümdarı olan Prens Lazar Hrebeljanović ile çatışmaya girdiler.

1389 yılında Osmanlı Sultanı I. Murad, büyük bir orduyla Sırbistan'a yöneldi. Öte yandan Prens Lazar Hrebeljanović, çevredeki feodal beyleri Osmanlılara karşı savaşmak üzere çağırdı. İki ordu arasındaki kesin mücadele Kosova Ovası'nda gerçekleşti. **Kosova Savaşı**nda her iki lider de hayatını kaybetti. Savaşın ardından Prens Lazar'ın varisi olan oğlu Stefan, yeni Osmanlı sultanı I. Bayezid ile vasallık ilişkisini kabul etti.

XV. yüzyılın başlarında Osmanlı devleti doğudan Moğollar tarafından saldırıya uğradı ve ardından iç karışıklıklarla sarsıldı. Bu durumu fırsat bilen Prens Stefan, Osmanlılarla olan vasallık ilişkisini sona erdirdi. Bizans imparatorundan despot unvanını aldı ve böylece Sırbistan bir despotluk haline geldi. Sırp Despotluğu 1459 yılına kadar varlığını sürdürdü; bu yıl Osmanlılar başkent Smederevo'yu ele geçirdi. Böylece Sırp Ortaçağ devletinin tarihi sona ermiş ve Sırbistan Osmanlı egemenliği altına girmiş oldu.

Daha Fazla Öğren:

Sultan I. Murad'ın ölüm şekliyle ilgili farklı rivayetler bulunmaktadır. En bilinen efsanelerden biri, Miloş Obiliç'in teslim olma bahanesiyle Sultan Murad'ın çadırına girdiği ve onu kılıcıyla öldürdüğüdür. Öte yandan, Türk kaynaklarına göre ise Sultan, savaş alanında ölü numarası yapan başka bir Sırp asker tarafından öldürülmüştür.

Prens Lazar Hrebeljanović

Kosova Savaşı (tasvir / resim)

Sultan Murad I

C) Bulgaristan

XIV. yüzyılın ikinci yansında Bulgar devleti ikiye ayrıldı: **Tirnova İmparatorluğu** ve **Vidin İmparatorluğu**. Maritsa Savaşı'ndan sonra, Balkan'daki diğer birçok hükümdar gibi, Tirnova İmparatorluğu'na hükmeden Kral İvan Şişman da Osmanlılara vasallık ilişkisini kabul etti.

Ancak XIV. yüzyılın 1380'li yıllarında İvan Şişman, Osmanlılara vergi vermeyi bırakmak için vasallık ilişkisini sona erdirmeye çalıştı. Bunun üzerine Osmanlılar Bulgaristan'a girdi ve eski Bulgar başkentleri Pliska ile Preslav'ı ele geçirdi. Bu güç gösterisinin ardından Tirnova İmparatorluğu yeniden Osmanlılara vasallık ilişkisini kabul etti.

Kosova Savaşı'ndan sonra Sultan I. Bayezid iktidara geldi ve Bulgaristan üzerindeki baskısını artırdı. 1393 yılında üç ay süren kuşatmanın sonunda Osmanlılar Tirnova'yı ele geçirdi ve böylece Tirnova İmparatorluğu sona erdi.

Vidin İmparatorluğu'nun hükümdarı Kral İvan Stratsimir 1396 yılında Osmanlılara karşı yürüyüşe geçen birleşik Avrupa ordularına katıldı. Ancak Avrupa orduları, Nikopol Savaşı'nda ağır bir yenilgi aldı. Bu başarısız seferin ardından Osmanlılar Vidin şehrini de ele geçirdi ve Vidin İmparatorluğu sona erdi. Böylece Bulgaristan toprakları tamamen Osmanlı sultanının egemenliği altına girdi.

D) Arnavutluk

Osmanlıların Arnavutluk'u fethi XIV. yüzyılın ikinci yansında başladı. O dönemde Arnavutluk toprakları **Topiya**, **Balşi** (Balshiqi), **Kastrioti** ve diğer feodal aileler arasında paylaştırılmıştı. Bu feodal aileler arasında Arnavutluk bölgeleri üzerinde sürekli egemenlik mücadeleleri yaşıyorlardı.

Birbirleriyle savaşan Arnavut feodaller, Osmanlılara karşı ciddi bir direniş gösteremedikleri gibi, sık sık kendi rakiplerine karşı destek arayarak Osmanlıların hizmetine girmektedirler.

Bazı feodal beyler, topraklarını ve ayrıcalıklarını koruyabilmek için gönüllü olarak Osmanlı egemenliğini kabul etmişlerdir. Sadakatlerinin bir teminatı olarak,

Kral İvan Şişman'a ait gümüş para

Nikopol Savaşı (XV. yüzyıla ait minyatür)

Daha Fazla Öğren:

Osmanlıların XV. yüzyılın ilk yansında fethettiği Arnavutluk toprakları, merkezi Gjirokastrë olan "Arnavut Sancağı"nın bir parçası haline geldi. Öte yandan, Orta Çağ'da Venedik'in kontrolündeki Arnavutluk toprakları ise "Venedik Arnavutluğu" adıyla bilinmekteydi.

oğullarını Osmanlıların başkenti Edirne'ye göndermişlerdir. Aslında, bu beyler vasal yönetici olarak hüküm sürmeye devam etmişlerdir.

Osmanlılar diğer Balkan topraklarını fethettikten sonra Arnavutluk üzerinde doğrudan kontrol kurmayı düşünmeye başladılar. XV. yüzyılın ilk yarısında Osmanlılar, Arnavutluk'un merkezi ve güney bölgelerini ele geçirdi. Böylece bu topraklar Osmanlı devletinin bir parçası haline geldi.

Öte yandan, Arnavutluk'un kuzey bölgeleri Venedik'in kontrolündeydi. Venedik, Dıraç (Durrës) ve İşkodra (Shkodra) şehirlerini elinde tutuyordu. Kuzey Arnavutluk'un dağlık kesimlerinde ise yerel kabile reisleri hüküm sürüyordu. Bu liderler bazen Venedik'in, bazen de Osmanlıların egemenliğini tanıyordu; hangi devlet daha güçlü ise ona bağlılık gösteriyorlardı.

Berat Kalesi

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Osmanlı devleti nasıl kurulmuştur?
2. Balkan devletleri Osmanlıların Balkanlara ilerlemesini neden engelleyememiştir?
3. Makedonya'dan hangi feodal beyler Maritsa Savaşı'na katılmıştır ve savaş nasıl sonuçlanmıştır?
4. Kosova Savaşı'nın Sırbistan üzerindeki sonuçları nelerdir?
5. Osmanlı fethi döneminde İkinci Bulgar İmparatorluğu nasıl bölünmüştür?
6. Osmanlıların Arnavutluk'u fethi nasıl gerçekleşmiştir?

Alıştırma:

1. XIV. yüzyılda Balkanlarda bir feodal bey olduğunuzu hayal edin; Osmanlı askerleri sürekli topraklarınıza girip yağmıyor. Diğer feodal beyleri Osmanlılara karşı savaşta size katılmaya ikna eden bir mektup yazınız.

Balkanlarda Ekonomik ve Kültürel Yaşam (XII-XV. Yüzyıllar)

Ekonomik Faaliyetler

Gelişmiş ve geç Orta Çağ dönemlerinde Balkanlar'da halk çeşitli ekonomik faaliyetlerle uğraşmaktaydı. Başlıca geçim kaynakları **tarım ve hayvancılıktı**. Alçak ovalarda ve nehir vadilerinde tarım yaygın olarak yapılmaktaydı. Bu bölgelerde en çok hububat ürünleri yetiştirilirdi. Tanımda çalışan nüfus çoğunlukla **bağımlı köylülerdi**. Toprağı sürmek için saban ve pulluk kullanılırken, diğer işlerde çeşitli aletler kullanılırdı. Üretilen tahıl su değirmenlerinde öğütülürdü.

Hayvancılık ise et, süt ve deri gibi ürünlerin temin edilmesini sağlardı. Hayvanlarla genellikle çobanlar ilgilenirdi; bu kişiler tarihi kaynaklarda „**Vlach**“ (Eflaklı) olarak da anılırdı. Ancak „Vlach“ terimi bazen özel bir halk grubunu ifade ederdi.

Manastır topraklarında özellikle **bağcılık** yaygındı. İnsanlar ayrıca **meyve bahçelerine** sahipti ve taze ile kuru meyve elde ederlerdi. **Ancılık** önemli bir faaliyetti ve bal ile balmumu pazarlarda yüksek talep görüyordu. Göller civarında, örneğin Ohri ve İşkodra çevresinde **balıkçılık** yaygındı. Dıraç ve Avlonya gibi sahil kentlerinde tuz üretimi için tuz ocakları bulunuyordu.

Orta Çağ ekonomisinde **madencilik** de çok önemliydi. Balkanlarda en tanınmış madenler arasında Makedonya'daki Zletovo ve Sasa ile Sırbistan'daki Novo Brdo bulunurdu. Bu madenlerden çıkarılan cevher sayesinde **sikke basımı** mümkün oluyordu. **Ticaret** ise sikke basımı sayesinde önemli ölçüde gelişme gösterdi.

Daha Fazla Öğren:

Gelişmiş ve geç Orta Çağ'da tanımda kullanılan yöntemlerden biri „üç tarlalı sistem“ olarak adlandırılan yöntemdi. Bu sistemde toprak üç parçaya bölünürdü. İlk parça belirli bir ürün için, ikinci parça başka bir ürün için ekilirken, üçüncü parça ise ekilmeyip „nadas“a bırakılırdı. Nadas olarak bırakılan bu alan, hayvanların otlatılması için kullanılırdı ve hayvan dışkı toprağın verimliliğini artırırdı. Bu sistemde parçalar her yıl rotasyon halinde amaçlarına göre değiştirilirdi. Böylece toprak verimliliği korunur ve daha yüksek ürün alınması sağlanırdı.

Kral Volkaşin'in (XIV. yüzyıl) parası

Araştır:

Orta Çağ'da Eflaklılar (Vlahlar) hakkında daha fazla bilgi bulmaya çalışın!

Daha sonra, onların yaşam biçimleri hakkında kısa bir metin (deneme) yazınız!

Edebiyat

XIII. ve XIV. yüzyıllarda Balkan devletlerinin siyasi ve ekonomik yükseliş, kültürde önemli bir gelişmeye olanak sağladı. Yeni başkentlerin veya önemli şehir merkezlerinin yakınlarında, çoğunlukla kiliselerde ve manastırlarda **edebi okullar** kuruldu. Bu merkezler, Slav yazısını yaşatmaya devam eden ve yeni edebi eserlerin üretildiği başlıca yerler haline geldi. Aslında, Bizans döneminde kısmen geri plana itilen Slav yazısı, Balkanlarda yeni bir yükseliş yaşadı. Önemli edebi merkezler arasında **Üsküp**'teki Marko Manastırı **edebi merkezi**, Bulgar başkenti Tırnova'daki Tırnova **edebi okulu** ve Balkanlar'daki Hristiyan Ortodoks kutsal bölgesi Athos'ta bulunan **Hilandar manastırı** yer alır.

Bu dönemde Slav yazısı esas olarak **Kiril alfabesi**yle ifade edilmekteydi. Genellikle yaşam öyküleri, dualar, övgü konuşmaları ve liturjik metinler gibi **dini içerikli** eserler yazılıyordu. Dini eserlerin yanında, günlük yaşam ya da tarihi olaylarla ilgili dünyevi metinler de ortaya çıkmaya başladı. Bu tür eserler arasında kronikler, soy kütükleri ve tarihi romanlar vardı. Önemli örneklerden biri, İtalyanca yazılmış ve soylu Muza-ki ailesinin tarihini anlatan Gjon Muzakî'nin eseridir. Özellikle "Aleksandride" adlı roman, Büyük İskender'in hayatını işler ve oldukça popüler oldu.

Halk edebiyatı da Balkan kültüründe önemliydi. Çok sayıda tarihi şiir ve efsane korunmuştur; bunlar arasında önemli hükümdarların hikayeleri ve Kral Marko efsaneleri özel bir yer tutar.

Balkanların bazı bölgelerinde, örneğin Arnavutluk'ta, edebi üretim yalnızca Bizans kültürünün değil, aynı zamanda Batı geleneklerinin de etkisi altında kalmıştır. Burada Latince ve Yunanca yazılmış metinlerle karşılaşılır, ancak aynı zamanda bölgesel kültürel geleneğin bir parçası olan Slav yazısı da mevcuttur.

Daha Fazla Öğren:

Orta Çağ'da "apokrif" veya "gizli kitaplar" adı verilen metinler vardı; bu eserler mistik dini temalar, efsaneler ve hikayeler içerirdi. Kilise bu metinleri yasaklamıştı çünkü öğretileriyle uyumuyordu. Bu nedenle, bu kitaplar halk arasında çoğunlukla gizli şekilde yayılırdı.

Elbasan yakınlarındaki Şen Gjon Kilisesi'nde bulunan, XIV. yüzyıla ait Karlo Topiya arması taşıyan taş levha

XIV. yüzyıla ait, Kral Volgaşın tarafından kısmen restore edilen ve Kral Marko tarafından tamamen tamamlanan "Aziz Dimitri" Kilisesi (Marko Manastırı)

Mimarlık ve Sanat

Gelişmiş ve geç Orta Çağ döneminde mimarlık, önceki dönemlerin geleneklerinin devamı niteliğindedir. Hükümdarlar ve soylular için sağlam **kaleler** ve **saraylar** ile dini yapılar inşa edilmeye devam edildi. Bu dönemin en ünlü kaleleri arasında Prilep yakınlarındaki Marko Kuleleri, Ştip Kalesi, Veles Kalesi, Bulgar başkenti Tırnova'daki Çarevets, İşkodra ve Leş kaleleri sayılabilir. Bu yapılar, şehirleri istilacılara karşı korumakla kalmıyor, aynı zamanda hükümdarların büyüklüğünü de vurguluyordu.

Savunma yapılarının yanı sıra, XIII. ve XIV. yüzyıllarda hükümdarlar ve soylular **kilise** ve **manastır** inşasına büyük önem verdi. Önemli Hristiyan yapılar arasında Volkaşin ailesi tarafından yaptırılan Üsküp yakınlarındaki **Marko Manastırı** ve **Aziz Andreas Kilisesi** yer alır. Sırp Nemanjić hanedanı için ise Peç yakınlarındaki **Deçani Manastırı** büyük önem taşıyordu. Arnavut Topiya ailesi, ünlü **Şen Gjon Kilisesi**'ni yeniden inşa etti; Tırnova yakınlarındaki **Kilifarevo Manastırı** ise Bulgar çarları tarafından yaptırılan en önemli Hristiyan yapılarından biriydi. Bu tapınaklar sadece ibadet amacıyla kullanılmakla kalmadı, aynı zamanda kültür merkezleri haline geldiler.

Kiliselerin inşasıyla paralel olarak **kilise sanatı** da gelişti; özellikle **freskler** ve **ikonalar** önem kazandı. Kilise duvarlarında genellikle yapının başlıca bağışçıları gösterilirdi. Bu bağışçılara **"ktitor"** denirdi ve genellikle hükümdar ya da yerel feodal beylerdi. Bu tasvirler, onların dindarlığını ve inancı güçlendirmedeki katkılarını vurgulardı. Resim sanatının ihtiyaçları doğrultusunda, sanatçıların yüksek değerde eserler yaratmayı öğrendiği **ikonografi merkezleri** kuruldu. Bunların en bilineni Ohri'deydi; benzer merkezler Balkanlar'ın çeşitli yerlerinde bulunmaktaydı.

Tapınaklar sıklıkla taş ve ahşap oymalarla süslenirdi. **Sanat zanaatları** da önemli bir gelişme gösterdi. Zanaatkarlar altın, gümüş ve bakırdan sanatsal objeler yapmaktaydı.

Hükümdarlar ve feodal beyler, mücevher, taş, kadeh ve değerli taşlarla süslenmiş süs eşyaları gibi lüks ürünler sipariş ederlerdi. Kilise için haçlar, kandiller, süslü kapaklı kitaplar ve çeşitli dini giysiler üretilirdi. Balkanların batı kesimlerinde ise heykeltıraşlık sanat

Prilep yakınlarındaki Marko Kuleleri

XIV. yüzyılda inşa edilen Deçani Manastırı'ndaki manastır kilisesi

Araştırın:

Gelişmiş ve geç Orta Çağ'da Balkanlar, edebiyatta ve mimaride büyük bir kültürel miras yaratarak bir altın çağ yaşamıştır.

Aşağıdaki kültürel ve tarihî anıtların önemini **araştırın**:

- Papaz Dukljanin'in Kroniği
- Boril'in Sinodiki
- Varos Manastırı
- Zograf Manastırı

Bu eserlerin ve yerlerin Balkanlar'ın tarih ve kültürü için neden önemli olduğunu açıklayan kısa bir metin yazınız.

olarak gelişmiş, heykeller ve dekoratif rölyefler yapılmıştır.

Bunların yanında **müzik sanatı** da gelişmiştir. Bu sanat dalı özellikle kilise yaşamıyla yakından bağlantılıdır. Rahipler ibadetlerde kilise ilahileri kullanır, kilise koroları da ibadetin bir parçası olarak görev yapardı.

Yovan Kukuzel, ünlü bir kilise bestecisi

Tırnova Kalesi Çarevets'teki Kilise ve Surlar

XIII. yüzyılda inşa edilen Prilep bölgesindeki Treskavec Manastırı kompleksi

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Gelişmiş ve geç Orta Çağ'da Balkanlar'da en önemli ekonomik uğraşlar nelerdir?
2. Bu dönemin önemli edebî merkezlerinden bazılarını sayınız!
3. Bu yüzyıllarda hangi tür yapılar inşa edilmiştir?
4. Sanat zanaatçılığı nedir, açıklayınız?

Alıştırma:

1. Bulunduğunuz çevrede Orta Çağ'dan kalma bir yapı (kilise, manastır veya kale) olup olmadığını araştırın. Böyle bir yapı bulursanız, tarihçesi, mimarisi ve yerel kültür için önemi hakkında kısa bir deneme yazınız.
Eğer çevrenizde böyle bir yapı bulamazsanız, Makedonya topraklarındaki tanınmış bir yapıyı seçip onun hakkında araştırma yapınız!

“Hükümdarın Son Mektubu”

Etkinlik açıklaması:

Karşınızda Balkanların bir hükümdarının (XI-XV. yüzyıllar) “son mektubu” olarak kabul edilen bir metin bulunmaktadır. Mektupta tarihî doğrulukla doldurulması gereken boşluklar ve yaratıcı bir bölüm yer almaktadır; burada siz öğrenciler, hükümdarın yerine farklı kararlar almayı düşünebilirsiniz. Bilgileri ders kitabı ve internet araştırmasıyla tamamlayabilirsiniz. Son olarak, yazdığınız mektupları sınıfta okuyunuz; diğer öğrenciler ise hangi hükümdara ait olduğunu tahmin edeceklerdir.

Mektup metni:

“Sevgili ve sadık halkıma,

Ben, _____ (hükümdarın adı), Tanrı'nın lütfuyla _____ (bölge veya devlet adı) hükümdarı, hayatımın son günlerinde bu mektubu yazıyorum. Saltanatım süresince birçok zorlukla karşılaştım, mesela _____ (zorluğun tanımı), ancak topraklarımı ve halkımı korumak için elinden geleni yaptım. Yine de önemli başarılar da elde ettim; bunlardan biri _____ (somut bir başarı veya olayın adı).

Devletim _____ (kaynaklar, kültür veya askeri güç bakımından) ile tanınırdı ve müttefiklerim _____ (müttefiklerin veya destekçilerin isimleri) idi. İnancım odur ki, sonraki nesiller beni unutmayacak ve benim mirasım _____ (hükümdarın mirası hakkındaki kişisel görüşünüz) hatıralarında yaşayacaktır.

Kreatif(yaratıcı) bölüm

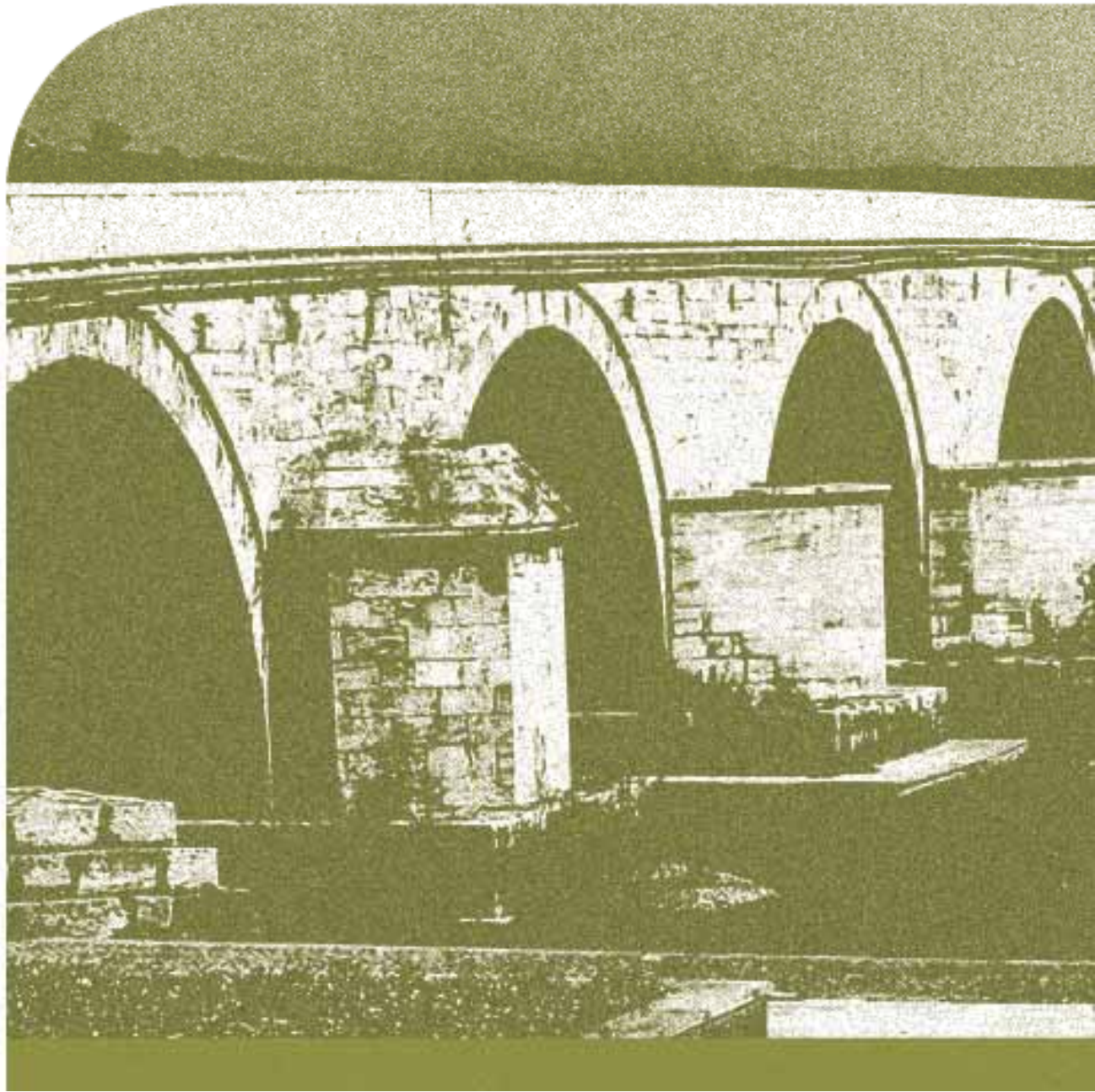
Yapmadığım bazı şeyler için üzgünüm, ancak zamanı geri alabilseydim _____ ile ilgili farklı bir karar alırdım. Bu karar şu sonucu doğururdu: _____.

İsmin koruyucanız ve hükümdarınız,
_____ (imza)”

K O N U

5

Osmanlı Yönetiminde Balkanlar ve Makedonya

Osmanlı İmparatorluğu

Devletin Düzeni ve Organizasyonu

Osmanlı Devleti'nin idari yapılanması ve örgütlenmesi, Selçuklu mirasına, İslam geleneğine ve Bizans mirasından alınan unsurlara dayanıyordu. Osmanlı İmparatorluğu, başında **sultan**ın bulunduğu merkezî bir devlettir. Sultanın yetkileri sınırsız ve kalıtsaldır. Sultan, Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi olarak kabul edilirdi. Aynı zamanda ordunun başkomutanı, dini lider ve yasa koyucuydu. Tebaasının canı, malı ve namusu üzerinde tasarruf yetkisine sahipti. Sultanın yetkileri resmi olarak bazı kurallarla sınırlandırılmıştı, ancak fiilen mutlak bir biçimde hüküm sürerdi.

Devletin yönetiminde sultana yardımcı olan bir danışma meclisi vardı ki buna "**Divan**" denirdi. Divan'ın çalışmalarına en yüksek dereceli devlet, idari ve askerî görevliler katılırdı. Divan, devletin en önemli meselelerine dair kararlar alır ve sultana danışmanlık yapardı. Başlangıçta Divan'a bizzat sultan başkanlık ederdi. Daha sonra bu görev, sultanın en yakın yardımcısı kabul edilen **sadrazama** geçti.

Osmanlı İmparatorluğu'nun resmî dini İslam'dı. Bu nedenle devletin hukuk sistemi **İslam şeriatına tâbiydi**. Şariat hukukunun uygulanmasından **kadı** olarak bilinen yargıçlar sorumluydu. Osmanlı'da yargı ve savcılık yetkileri ayrılmamıştı; kadı hem davacı hem de hâkim konumundaydı. Daha alt düzeyde ise devlet hizmetinde çeşitli alanlarda çok sayıda memur görev yapardı.

Osmanlı Devleti büyük idari bölgelere ayrılmıştı ve bunlara **eyalet** denirdi. Devletin ilk yüzyıllarında iki büyük eyalet bulunuyordu: **Rumeli Eyaleti** ve **Anadolu Eyaleti**. Osmanlı'nın Balkanlar'daki toprakları Rumeli Eyaleti'ne, Anadolu'daki toprakları ise Anadolu Eyaleti'ne bağlıydı. Eyaletleri **beylerbeyi** adı verilen yöneticiler idare ederdi ve bunlar devletin en güçlü şahsiyetleri arasındaydı. Eyaletler ise **sancak** adı verilen daha küçük idari birimlere ayrılırdı ve sancakları **sancak beyleri** yönetirdi.

Sancaklar daha küçük idari birimlere ayrılırdı. Osmanlı idari teşkilatı, egemenliği altına aldığı halkların

Süleyman Muhtesem'in Stilize İmzası
Osmanlı sultanlarının bu şekildeki imzasına tuğra denirdi

Daha Fazla Öğren:

Sultan Divan'a başkanlık etmediği zamanlarda bile toplantıları her an gizlice izleyebilirdi. Bunu, Divan salonuna bakan özel kafesli bir pencereden yapardı. Bu sayede, sultanın her şeyi bildiği yönünde bir kanaat oluşmuştu.

Osmanlı Devleti'nde Bir Dava (Minyatür)

Topkapı Sarayı – 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar tüm Osmanlı sultanlarının resmi ikametgâhı.

ve ülkelerin eski sistemlerinden çeşitli kurumları alarak kendi ihtiyaçlarına uyarlamıştı. Bu nedenle bünyesinde Bizans, Slav ve Arap kökenli farklı kurumlar da yer almaktaydı.

Osmanlı Ordusu

Ordu, Osmanlı Devleti'nin başlıca dayanaklarından biriydi. Orta Çağ'da Osmanlıların en iyi örgütlenmiş ordulardan birine sahip olduğu kabul edilir. En önemli birlikleri **sipahiler** ve **yeniçeriler** oluşturmdu.

Sipahiler, eyalet ordusunun belkemiğini teşkil ederdi. Savaşa atlı askerler olarak katılırlardı. Karşılığında, hizmetlerinin bedeli olarak tımar adı verilen toprak gelirlerinden belirli vergileri, özellikle de aşarı toplama hakkına sahip olurlardı. Bu vergi toplama hakkı, askeri hizmetin yerine getirilmesine bağlıydı.

Osmanlı piyadesinin vurucu gücünü ise yeniçeriler oluşturmdu. **Yeniçeriler**, merkez ordusuna ve sultanın muhafız birliğine mensuptular. Yeniçeri ocağına alınanlar, fethedilen ve Osmanlı egemenliğine giren halklar arasından seçilen gayrimüslim çocuklardan devşirilirdi. Osmanlılar, en yetenekli erkek çocukları toplayarak başkente gönderir ve burada onları özel bir eğitimden geçirirdi. Çoğu daha sonra yeniçeri ocağına dâhil edilirdi.

Az Bilinen Kelimeler

Sultan – Osmanlı Devleti'nde hükümdar unvanı.

Divan – Sultana danışmanlık yapan kurul, sultanın danışma meclisi.

Vezir – Sultanın yardımcısı, Osmanlı Devleti'nde yüksek devlet görevlisi.

Tımar – Sipahinin vergi toplamak suretiyle gelir elde ettiği bir tür toprak mülkü.

Yeniçeri Ağası (Yeniçeri Ocağı'nın komutanı) yeniçerilerin başında bulunur

Diğerleri ise saray hizmetkârı olarak görev yaparlardı. En yeteneklileri devletin en yüksek makamına, yani sadrazamlık makamına kadar yükselebilirdi. Bazı bölgelerde halk, çocuklarını gönüllü olarak yeniçeri olmaları için gönderirdi. Diğerleri ise buna karşı çıkar ve bu yükümlülüğten kaçınmaya çalışırdı.

Yeniçeriler Osmanlı terbiyesiyle yetiştirilir ve bu sebeple sultanın ve devletin en sadık koruyucuları olurlardı. Aile kurma ve mülk edinme hakları yoktu. Savaş sanatına olan adanmışlıkları, Osmanlıların askeri başarılarında çoğu zaman belirleyici rol oynamıştı. Osmanlılar kara ordusunun yanı sıra bir donanmaya da sahipti.

Üç Kıtada Osmanlılar

15.ve 16. yüzyıllarda Osmanlı Devleti gücünün zirvesine ulaştı. 1453 yılında Osmanlılar Konstantinopolis'i fethederek burayı devletin başkenti yaptılar. Bu başarısından dolayı Sultan **II. Mehmed'e Fatih** unvanı verildi.

II. Mehmed'in halefleri, Balkanların yanı sıra Yakın Doğu'daki toprakları da fethettiler (Filistin, Suriye, İran) ve Kuzey Afrika'ya kadar yayıldılar. Böylece Osmanlılar, Akdeniz ticaretini denetimleri altına aldılar ve devletin sınırları üç kıtaya – **Asya, Avrupa ve Afrika'ya** – yayıldı.

16.yüzyılın ortalarında **Sultan Muhteşem Süleyman** döneminde Osmanlılar egemenliklerini Macaristan'a kadar genişlettiler ve Viyana kapılarına dayandılar. Bu dönem, Osmanlı Devleti'nin toprak bakımından en geniş sınırlarına ulaştığı zamandır.

Askeri başarılarının yanı sıra Sultan Süleyman, kendisinden önceki sultanların çıkardığı tüm kanunları toplayarak **Osmanlı Kanunnamesi** adıyla ilk derli toplu kanun kitabını yayınladı. Bu sebeple kendisine **Kanuni** unvanı verildi.

Sultan Süleyman döneminde Konstantinopolis, İslam kültürünün başlıca merkezi hâline gelmişti. Sarayına dünyanın çeşitli yerlerinden sanatçılar ve zanaatkarlar gelirdi.

Eserleri, Avrupa ve Doğu kültürünün bir sentezini temsil eder. Onun en büyük mimari başarılarından biri Süleymaniye Camii'dir ve bu yapı dünyanın en görkemli camilerinden biri sayılır.

Daha Fazla Öğren:

Devletin genişlemesiyle birlikte Osmanlılar, Müslümanlar için kutsal olan üç şehri fethettiler: Kudüs, Mekke ve Medine. Bu sebeple Osmanlı sultanları, tüm dünya Müslümanlarının manevi lideri anlamına gelen halife unvanını da taşımaya başladılar.

Sipahi

I. Muhteşem Süleyman (1520–1566)

Bu başarıları sayesinde Süleyman Muhteşem, Orta Çağ'ın en öne çıkan hükümdarlarından biri kabul edilir. Onun ölümünden sonra Osmanlı Devleti'nin gücü azalmaya başlamıştır.

16. Yüzyıldan Bir Osmanlı Sikkesi

İstanbul'daki Süleymaniye Camii

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Osmanlı Devleti'nin yönetim biçimi nasıldı?
2. Osmanlı ordusunun nasıl örgütlendiğini anlat!
3. Osmanlı Devleti'nin toprakları hangi kıtalara yayılmıştı?
4. Sultan Süleyman'a neden tebaası tarafından Kanuni unvanı verilmiştir?

Alıştırma:

1. Kendinizi Sultan Süleyman Muhteşem'in bir tarihçisi olarak hayal edin. Onun hayatını araştırın ve en önemli olayları ile dış ve iç politikadaki başarılarını içeren bir kronik yazın.

Osmanlı Egemenliği Altında Balkanlarda ve Makedonya'da Yaşam

Toplumsal İlişkiler

Osmanlıların Balkan ülkelerini fethetmesinden sonra bu topraklar, Osmanlı idari sistemine dahil edilmiştir. Bu bölgeler geçmişte güçlü Bizans (Doğu Roma) İmparatorluğu'nun bir parçası olduğundan, Osmanlılar buraya **Rumeli** adını vermiştir. Bu isimden **Rumeli Eyaleti** terimi doğmuştur. Bu nedenle Balkanlar'daki Ortodoks Hristiyanlar Osmanlılar tarafından çoğunlukla Rum olarak adlandırılmıştır.

Balkan topraklarında Osmanlı **timar-sipahi** sistemi kurulmuştur. Bu sistem, belirgin askerî özellikler taşıyan bir feodal sistem idi. Bu yapıda iki ana sınıf bulunmaktaydı: **Asker** (askerî sınıf) ve **reaya** (bağımlı köylü halk). Asker sınıfına sipahiler, devlet görevlileri ve İslâmî din adamları dâhil olurdu. Diğer bütün nüfus, dinî veya etnik kökenine bakılmaksızın reaya kategorisine girerdi.

Sultan, Allah'ın yeryüzündeki vekili sıfatıyla devletin tüm topraklarının sahibi sayılırdı. Sultan, asker sınıfına timar (toprak mülkleri) tahsis eder ve bu topraklardan belirli vergileri toplama hakkını onlara verirdi. Bu mülkler, sağladıkları gelir miktarına göre **timar**, **ziyamet** ve **has** olarak sınıflandırılırdı. Sipahiler, bu gelir karşılığında askerî hizmet yapmakla yükümlüydüler. Daha küçük bir kısmı ise askerî olmayan idari görevlerde bulunurdu.

Osmanlı Devleti'ndeki halkın, devlete ve feodal beyine karşı çeşitli yükümlülükleri vardı. Halk, bu yükümlülüklerini nakit para, aynı ürün veya bedava işgücü ile yerine getirirdi. En önemli aynı vergilerden biri **aşar** idi. Bu vergi kapsamında köylüler, ürettikleri tüm tarım ürünlerinin onda birini doğrudan beyine teslim etmek zorundaydı. Bazı vergiler devletin tüm nüfusu için zorunluymken, bazıları yalnızca belirli topluluklardan alınırdı. Bu tür bir örnek de gayrimüslimlerden alınan **cizye** (baş vergisi) idi.

Hatırla:

1. Bizans İmparatorluğu'nun sakinleri nasıl adlandırılırdı?
2. Bizanslılar, hangi antik devletin mirasçısı olduklarını düşünürlerdi?

Az Bilinen Kelimeler

Asker – Arapça kökenli bir kelime olup "asker" anlamına gelir. Osmanlı Devleti'nde bu terim, yönetici sınıfın üyelerini ifade etmek için kullanılırdı.

Reaya – Feodal beylerin topraklarında çalışan ve vergi ödeyen halk.

Timar – Osmanlı Devleti'nde küçük ölçekli bir feodal toprak mülkü.

Cizye – Heryetişkin erkek bireyden alınan baş vergisi. Başka bir isimle haraç olarak da bilinir.

Bosna'daki reaya vergi öder

Bu vergi yalnızca devlet içindeki gayrimüslimlerden alınırdı. Böylece onların sultana bağlılık ve sadakat göstermeleri beklenirdi.

Savaş zamanlarında devlet sizlerden olağanüstü vergiler de talep ederdi. Ayrıca devletin ihtiyaçları ve yeniçeri ocağının doldurulması amacıyla, Osmanlı Devleti en yetenekli çocukları **devşirme** vergisi yoluyla toplardı.

Demografik Değişimler

Osmanlıların Balkanlar'ı fethetmesinden sonra nüfus yapısında dikkat çekici değişiklikler meydana gelmiştir. Başlangıçta pek çok insan şehirleri terk ederek devletin daha ücra bölgelerine, yeni egemenlerden uzak yerlere çekilmiştir. Şehirlerin canlandırılması ve yeni idarenin kurulması için Osmanlı yönetimi, Anadolu'dan Müslüman nüfus yerleştirmeye başlamıştır. İlk Müslüman göçmenler yeni yönetimde, yargıda ve İslam dinî kurumlarında görev almışlardır. Daha sonra ise tüccarlar, zanaatkarlar, öğretmenler gibi gruplar da yerleştirilmiştir. Sizler bu Anadolu'dan Balkanlar'a Müslüman nüfus yerleştirme sürecinin **kolonizasyon** olarak adlandırıldığını bilirsiniz. Osmanlılar bu yöntemle yeni fethedilen Balkan topraklarındaki egemenliklerini sağlamlaştırmayı hedeflemişlerdir.

14.yüzyılın sonlarına doğru, Anadolu'dan gelen Türk göçebe hayvancılar Balkanlar'a yerleşmeye başlamıştır. Sizler onları **Yörükler** olarak tanırırsınız. Yörüklerin Balkanlar'a yerleşmesiyle birlikte bu topluluklar yerleşik düzene geçmişlerdir. Makedonya topraklarında Yörük köyleri özellikle Ovçepolje ve Selanik bölgelerinde kurulmuştur. Bu tür yerleşimler en yoğun olarak Plaçkovitsa ve Serta dağlarında görülmüştür. Aynı dönemde Balkanlar'a hatırı sayılır bir Yahudi ve Roman nüfus da yerleşmiştir. Yahudiler özellikle Selanik'te yoğunlaşmıştır. Bu nedenle **Selanik'e "İsrail'in Anası"** unvanı verilmiştir. Ancak Yahudi toplulukları Üsküp, Bitola ve diğer şehirlerde de bulunmaktaydı.

Osmanlıların gelişiyle birlikte halkın bir kısmı Hristiyanlıktan İslam'a geçmeye de başlamıştır. İlk dönemde İslam'ı benimseyenler, sahip oldukları ayrıcalıkları korumak isteyen zenginlerdi. İslam'ın yayılması Arnavutluk, Kosova, Bosna, Kuzeybatı Makedonya ve Bulgaristan'da Rodoplar çevresinde daha belirgin olmuştur.

Devşirme Toplanması

Daha Fazla Öğren:

Osmanlı İmparatorluğu'na Yahudilerin yerleşmesi, Avrupa'daki Yahudi sürgünleriyle doğrudan bağlantılıydı. Sizler bilirsiniz ki, İspanya'nın birleşmesinden sonra Hristiyan olmayı kabul etmeyen Yahudiler Iber Yarımadası'ndan sürülmüşlerdir. Aynı dönemde Yahudilere yönelik benzer sürgünler Güney İtalya, Sicilya ve Fransa'nın Provence bölgesinde de yaşanmıştır.

Kalkandelen'deki Alaca Camii

İslam'ı kabul etme süresi, Osmanlı Devleti'nde Müslümanlar ile gayrimüslimler arasındaki farklı hak ve yükümlülüklerle yakından ilişkiliydi. Bazı kişiler, belirli vergilerden muaf olmak ya da Müslümanların sahip olduğu diğer ayrıcalıklardan yararlanmak amacıyla İslam'ı kabul etmeye karar vermiştir.

İslam'a geçenlerin çoğu ana dillerini ve geleneklerini korumuş, hatta bazıları Hristiyan dini ritüellerinin bir kısmını sürdürmüştür. Bununla birlikte, İslam'ı kabul etmeleri onlara devlet içinde yükselme ve çeşitli görevler elde etme konusunda önemli avantajlar sağlamıştır. Bu fırsatlardan yararlanan bazı yeni Müslümanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nda yüksek devlet makamlarına kadar yükselebilmıştır.

Zaman zaman devlet tarafından zorla İslamlaştırma uygulamaları da gerçekleştirilmiştir. Bunun en bilinen örneği devşirme vergisidir. Hristiyan halktan alınan çocuklar önce Müslümanlaştırılır, ardından yeniçeri olarak Osmanlı ordusuna katılırlardı. Ayrıca, Osmanlı yönetimine karşı güçlü isyanların çıktığı bazı bölgelerde topluca zorla İslamlaştırma örnekleri de kaydedilmiştir.

Ekonomi

Osmanlıların Balkanlar'ı fethettiği dönemde nüfusun büyük bölümü **tarımla** uğraşmaktaydı. Başlıca tahıl ve sanayi bitkileri yetiştirilirdi. Ayrıca bağcılık, bahçecilik ve meyvecilik de oldukça gelişmişti. Osmanlı kolonizasyonu ile birlikte Balkanlar'daki tarımsal üretim çeşitlenmiş ve zenginleşmiştir. Anadolu'dan gelen göçmenler beraberlerinde pek çok yeni ürün ve tarım bitkisi getirmiş ve bunlar yerel halk tarafından benimsenmiştir. Bunlar arasında pamuk, susam, pirinç, ayrıca tütün, mısır ve diğer bitkiler yer almaktadır. Ayrıca beraberlerinde yeni tarım aletleri, üretim teknikleri ve zanaatlar da getirmişlerdir. Balkanlar'daki yerel halk, bu yeni gelenlerden Doğu'ya özgü çeşitli yemekleri ve baharatları da öğrenmiş ve benimsenmiştir.

Hayvancılık da gelişmiş bir üretim koluydu. Hayvanlardan süt, et, yün ve deri elde edilirdi.

Bu ürünler hem gıda hem de giysi yapımı için kullanılırdı. Ayrıca Dubrovnik ve Batı Avrupa ile ticarette ve ihracatta önemli mallar arasında yer alırdı. Makedonya'daki ve tüm Balkanlardaki dağlar **avcılık** için elverişli koşullar sunar, nehirler ve göller ise balıkçılığı mümkün

Araştır:

İnternette Mehmed Paşa Sokollu'nun hayatını ve Arnavutluk'taki Köprülü ailesini araştırınız. Daha sonra aşağıdaki soruları yanıtlayınız:

1. Mehmed Paşa Sokollu devlet yönetiminde hangi görevlerde bulunmuştur?
2. Osmanlı Devleti tarihinin bir dönemi neden Köprülüler Dönemi olarak adlandırılmaktadır?

Mehmed Paşa Sokollu

Daha Fazla Öğren:

Batı Avrupa'da mısır, Amerika'nın keşfinden sonra yayılmışken, Osmanlı Devleti'nde bu bitkinin ekimi 16. yüzyılda Mısır'ın fethinden sonra başlamıştır. Mısır eyaletinin Osmanlı döneminde "Mısır" adıyla bilinmesi nedeniyle, bu bitkiye de "mısır" adı verilmiştir. Bu adlandırma, Makedonya'nın bazı bölgelerinde günümüzde de kullanılmaktadır.

kılardı. Özellikle Ohrid Gölü, zengin **balıkçılık** imkânları nedeniyle Osmanlı sultanlarının özel mülkü (has) sayılırdı.

Balkanlar'daki ve Makedonya'daki **maden zenginliklerinin** işletilmesi Osmanlılar için büyük önem taşırdı. Genellikle maden ocakları sultanın has arazileri sayılırdı çünkü devlete büyük gelir sağlardı. Balkanlar'daki en önemli madencilik merkezlerinden bazıları Sırbistan'daki **Novo Brdo** ve Makedonya'daki **Kratovo** idi. Kratovo'da bir darphane (sikke basım atölyesi) bulunuyordu. Ohrid yakınlarında ise barut yapımında kullanılan kükürt çıkarılıyordu.

Kentlerde **zanaatkârlık** oldukça gelişmişti. Osmanlıların gelişiyle birlikte yeni bir yaşam tarzı oluşmuş ve bazı yeni zanaatlar da ortaya çıkmıştı. Her büyük şehrin çarşısı, çok çeşitli zanaatkârlarla dolup taşardı. En bilinenleri fırıncılar, bozacılar, helvacılar, demirciler, kuyumcular, kazan ustaları, silahçılar, oymacılar ve deri işleyen zanaatkârlardı.

Aynı ürünü üreten zanaatkârlar genellikle çarşının aynı bölümünde yer alır ve bu bölge o iş koluyla tanınırdı. Hatta bazen şehirler bile belirli bir üründe uzmanlaşmıştı. Tıpkı Batı Avrupa'da olduğu gibi, aynı mesleği icra eden zanaatkârlar kendi lonca teşkilatlarına sahipti. Osmanlı Devleti'nde bu tür teşkilatlar **esnaf** olarak adlandırılırdı.

Osmanlı Devleti'nde ticaret, devletin sıkı denetimi altındaydı. Ancak ticaret, devlet içindeki güvenliksiz yollar nedeniyle çeşitli engellerle karşılaşmıştı. Her şehrin haftada bir kez kurulan pazarı bulunurdu.

Zamanla, zanaatkârların ürünlerini panayirlara taşıyan gezici **tüccarlar** ortaya çıkmıştır. Balkanlar'da ve Makedonya'da panayirlerin sayısı oldukça fazlaydı. Neredeyse her manastır veya kilisenin kendi panayırı vardı. Bunlar arasında en ünlüsü **Dolyan Panayırı** idi. Büyük önemi nedeniyle bu panayır, Makedonya dışında bile halk şarkılarına konu olmuştu.

Zlatkova Kulesi – Kratovo'da Orta Çağ'dan kalma bir kule

ovo'da basılmış Sultan II. Bayezid'e ait gümüş sikke

Hatırla:

Batı Avrupa'da zanaatkârların oluşturduğu birlikler nasıl adlandırılır?

Tarih Yapıcıları:

Dolyanski Panayırı hakkında önemli bir kaynak, Makedonya'yı dolaşmış olan Osmanlı seyyahı Evliya Çelebi'dir. Onun yazdıklarına göre, panayır sırasında Rumeli, Arabistan, İran, tüm Avrupa ve dünyanın dört biryanından yaklaşık 100.000 kişi toplanırdı. Binlerce çadır kurulurdu ve manzara Büyük İskender ile Darius'un ordularını andırırdı. Panayır 40 gün sürerdi ve orada "tavuk sütü dışında her şey" bulunabilirdi. Ayrıca çok sayıda sihirbaz, jonglör, dansçı ve diğer eğlenceler de yer alırdı.

Gündelik Yaşam

Osmanlı egemenliği altındaki Balkanlar'da insanların büyük bölümü köylerde yaşırdı. Hayatları boyunca pek çoğu yaşadıkları yeri hiç terk etmezdi. Evleri genellikle mütevazı olurdu ve ahşap veya taş malzemeden inşa edilirdi. İnsanlar çoğunlukla toprak zeminde uyurlardı.

Evde geçirilen zaman çoğunlukla aile ocağının etrafında olurdu; yemekler burada hazırlanırdı. Yemek için denilen alçak yuvarlak bir tabla kullanılır, aile bireyleri sofranın etrafında yere oturarak yemek yerdı. Yemekler genelde tek bir kaptan ve basit sofrla takımlarıyla yenirdi.

İnsanlar ömürlerini çoğunlukla çalışarak ve yakın akrabaları, komşuları ve köylüleriyle bir arada geçirirdi. Aileler genelde çok çocukluydu ve çoğu zaman birden fazla kuşak aynı çatı altında yaşırdı. Ev içinde iş bölümü yapıldı; erkekler tarlada veya atölyede çalışır, kadınlar ise ev işleri ve bahçe işleriyle uğraşırdı. Çocuklar da ev işlerine yardımcı olurdu.

Giysiler genellikle evde üretilirdi ve yünlü gömlekler, yelekler, kürkleri gibi parçalardan oluşurdu.

Ştip'teki Kapalı Çarşı (Bedesten)

Sofra

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Tımar-sipahi sistemini tanımlayın ve birkaç Osmanlı vergisi örneği verin!
2. Kolonizasyon ile İslamlaştırma arasındaki fark nedir?
3. Osmanlı egemenliği altındaki Balkanlar ve Makedonya'daki başlıca ekonomik dallar hangileridir?
4. Osmanlı egemenliği altındaki Balkanlar'da insanların gündelik yaşamını anlatın.

Alıştırma:

1. İnternette araştırma yapın ve günümüzde Makedonya'da yaygın olan Doğu kökenli yemeklerden örnekler içeren bir broşür hazırlayın.

Osmanlı Yönetimine Karşı Direniş

Direnişin Ortaya Çıkış Nedenleri

16.yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti zayıflama belirtileri göstermeye başlamıştır. Büyük askeri başarılar daha seyrek hale gelmiş, savaş alanındaki yenilgiler ise sıklaşmıştır. Bu nedenle fetihler durmuş, yenilgiler de ele geçirilen toprakların aşamalı olarak kaybedilmesiyle sonuçlanmıştır.

Dış cephedeki askeri sorunlar, Osmanlı toplumunda iç krizlerin derinleşmesine doğrudan etki etmiştir. Osmanlı egemenliğinin temelini oluşturan tımar-sipahi sistemi kriz yaşamaya başlamıştır. Sipahiler artık önceki gibi savaştaki başanya motive değildi. Daha çok tımarlarının gelirini sömürmeye yönelmişlerdi. Askeri yükümlülükten kaçınarak yerlerine tecrübesiz ve ilgisiz kimseler göndermeye başlamışlardı.

Piyadenin vurucu gücünü oluşturan yeniçeriler de eski disiplin ve parlaklıklarını yitirmişti. Başarılı seferlerin azalması nedeniyle fethedilen topraklardan zengin ganimet elde edilemiyordu. Devlet hazinesindeki bu açığı kapatmanın tek yolu vergilerin artırılması olmuştu. Ancak bu vergilerin toplanması sırasında yaygın suistimaller yaşanıyor ve halk, yasal sınırların çok üzerinde vergi ödemek zorunda kalıyordu.

Bu nedenlerle Osmanlı yönetimine karşı halk arasında giderek artan bir direniş ortaya çıkmıştır. Direniş sürekli biçimde ve farklı şekillerde görülmüştür. Genel olarak **pasif** (silahsız) direniş ve **aktif** (silahlı) direniş olarak ikiye ayrılır.

Direnişin Ortaya Çıkış Nedenleri

Pasif (silahsız) direniş, Osmanlı Devleti'ndeki kural ve düzenlemelerden kaçınmanın bütün türlerini kapsıyordu. Bu tür direniş çeşitli biçimlerde ifade ediliyordu. Pasif direnişin en yaygın biçimleri şunlardı: vergi yükümlülüklerini ödemekten kaçınma, toprağı işlememe ve terk etme, mahkemelere uymama ve onları dolanma, İslam'ın yayılmasına karşı direnç ve halk yaratıcılığı aracılığıyla ifade edilen manevi direniş.

Inebahtı Deniz Savaşı (1571) – Bu savaşta Osmanlılar donanmanın neredeyse tamamını kaybetmiştir.

Daha Fazla Öğren:

17. ve 18. yüzyıllarda Osmanlı Devleti tarihinde bir dönem yeniçeri isyanlarının sıkça yaşandığı bir dönem olarak öne çıkar. Yeniçeriler, kendilerine uygun bulmadıkları sultanları bile tahttan indirme gücüne sahip olmuşlardır. Böylece Osmanlı ordusunun vurucu gücü olarak kurulan yeniçeri ocağı, zamanla devletin kendi içinde ciddi bir sorun kaynağına dönüşmüştür.

Araştır:

İnternette Zlata Meglenska ve Gjorgji Kratovski isimli kişilerin hayatını araştırınız. Daha sonra defterinize kısa bir metin (essay) yazınız ve şu soruları yanıtlayınız:

1. Hangi tür direniş uygulamışlardır?
2. Neden aziz olarak ilan edilmişlerdir?

Tüm bunlar, yönetime sunulan çeşitli dilekler ve şikâyetlerle destekleniyordu. Vergi yükümlülüklerinden kaçınma kimi zaman bireysel bir hareket olurken, kimi zaman da köyün tüm halkı, vergi toplayıcılarının gelişinden önce topluca köyü terk ediyordu. Özellikle yeniçeri ocağına çocuk toplanmasına karşı direniş çok güçlüydü.

Halk, Osmanlı mahkemelerini sıklıkla görmezden gelir, aralarındaki anlaşmazlıkları mahkemeler dışında çözmeye çalışırdı. Çoğunlukla bu tür uyuşmazlıklar köyün saygı gören bir kişisi (öğretmen, din adamı vb.) aracılığıyla halledilirdi. Halkın moralini ve kimliğini güçlendirmek için çeşitli mitler ve halk hikâyeleri yayılırdı. Makedonya'da en bilinen bu tür anlatılar Kral Marko ile ilgili olanlardı.

Aktif Direniş

Aktif (silahlı) direnişin en bilinen biçimi **haydutluk** hareketi idi. Bu olgu, Osmanlı devlet sisteminde hüküm süren şiddet ve düzensizliğe karşı halkın memnuniyetsizliğinin bir ifadesiydi. Haydutluk hareketi, özellikle 17. yüzyılın ikinci yarısında ve 18. yüzyılda en güçlü dönemini yaşamıştır. Bu dönemde Osmanlı topraklarının pek çok yerinde haydut çeteleri dolaşırdı. Haydutluk hareketi özellikle savaş dönemlerinde, devlet dış sorunlarla meşgulken daha da belirginleşirdi.

Haydutlar, kendilerine yapılan haksızlıkların öcünü almak ve devlet görevlilerine karşı koymak amacıyla evlerini ve ailelerini terk ederlerdi. Genellikle 20 ila 30 kişilik gruplar halinde örgütlenirlerdi. Her grubun başında bir **arambaşı** bulunurdu. Haydut çeteleri ilkbaharda (Hidirellez civarında) toplanır, sonbaharda (Kasım Yortusu civarında) dağılırdı. Kış aylarında ise güvendikleri kişilerin yanında saklanırlardı.

Haydutlara yardım eden kişilere **yatak** denirdi. Yataklar, yiyecek, giyecek, bilgi ve silah temin eder; ayrıca yaralı ve hasta haydutları gizlerdi. Haydut çeteleri zengin feodal beylerin mülklerine, ticaret kervanlarına ve vergi toplayıcılarına saldırırdı ancak yoksul halka zarar vermezdi. Bu nedenle halk onları kendi koruyucuları olarak görürdü. Haydutluk hareketi, çok sayıda halk şarkısında övülerek anlatılmıştır.

Ayrıca onların kahramanlıklarına dair çok sayıda efsane de günümüze ulaşmıştır. Haydut çetelerinin saflarında

Azize Zlata Meglenska

Kaynakların Dilinden

Makedonya'daki haydutluk hareketine dair en eski kayıt 1502 yılına aittir. Bu kayıt, bir ticaret kervanına yapılan bir saldırıyı konu alır. Bu olayla ilgili olarak Ştip kadısı altı haydutu ölüm cezasına çarptırmıştır.

Dedo Ilyo Maleşevski, Haydut Kıyafetiyle (19. Yüzyıl)

yalnızca erkekler değil kadınlar da yer almıştır. Hatta nadir de olsa kadınların haydut çetelerine önderlik ettiği vakalar da bilinmektedir. Bu tür örneklerden biri, Makedonya'nın kuzeydoğusunda ün kazanan Sırma-Voyvoda'dır. Rumena-Voyvoda'nın kahramanlıkları üzerine de birçok efsane anlatılmıştır.

Osmanlı yönetimi haydutluğu bastırmak için çeşitli önlemler almıştır. Ancak haydutluğun İmparatorluğun sonuna kadar varlığını sürdürebilmiş olması, onun ne kadar dirençli ve örgütlü bir yapı olduğunu gösterir. Yakalanan haydutlar genellikle ölüm cezasına veya uzun süreli hapis cezalarına çarptırılırdı. Cezalandırılan haydutların cesetleri, ibret olsun diye uzun süre kamusal alanlarda sergilenirdi. Bazen ise devlet, dağa çıkan bu haydutların suçlarını bağışlayarak affederdi.

Osmanlı yönetimine karşı bir başka aktif direniş biçimi ise **halk isyanları**ydı. Makedonya'daki en bilinen örneklerden biri, 16. yüzyılın ikinci yarısında patlak veren Prilep-Mariovo İsyanıdır. Bu isyanda, bazı haklarının çiğnendiğini düşünen yaklaşık 1.000 köylü, ellerinde sopa, balta ve dirgenlerle Prilep mahkemesine ve şehir yönetimine saldırmıştır. 17. yüzyılda Balkanlar'da ve Makedonya'da isyanlar sıkça görülmüştür. Bu tür direnişler aslında daha örgütlü ayaklanma ve bağımsızlık mücadelelerinin habercisi olmuştur. İsyanlar yalnızca bir memnuniyetsizlik ifadesi ve ideolojisiz bir başkaldırı niteliği taşıırken, ayaklanmaların temelinde bağımsızlık ve özgürlük fikri yer alırdı.

Sırma Voyvoda

Araştır:

Sırma Voyvoda, Rumena Voyvoda veya başka bir haydutla ilgili bir halk şarkısı ya da hikâye okuyunuz. Bu kişilerin halk edebiyatında nasıl tasvir edildiklerini anlatınız.

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Balkanlar'da Osmanlı egemenliğine karşı direniş neden ortaya çıkmıştır?
2. Hangi pasif direniş biçimleri yaygındı?
3. Haydut çetelerinin faaliyetlerini anlatınız!
4. İsyanlar ile ayaklanmalar arasındaki temel fark nedir?

Alıştırma:

1. Kendinizi Makedonya'da bir dağ köyünde yaşayan ve çevredeki ormanda saklanan bir haydut çetesine yardım eden bir köylü olarak hayal ediniz. Çetenin örgütlenmesini ve sizin bu örgütteki rolünüzü anlatınız

İskender Bey İsyanı

15. Yüzyılın İlk Yarısında Arnavut Direnişi

15.yüzyılın ilk yarısında Arnavutluk'un orta ve güney kesimleri Osmanlı egemenliği altındaydı, kuzey kesimleri ise Venedik'in kontrolündeydi.

Osmanlı yönetiminin kurulmasından kısa bir süre sonra halk arasında ilk direniş hareketleri ortaya çıkmaya başladı. Güney Arnavutluk'taki ilk büyük isyan **Gjerj Arianiti** tarafından yönetildi. 15. yüzyılın ortalarına kadar birkaç kez Osmanlı ordularını yenilgiye uğratmayı başardı. Onun görünüşte yenilmez Osmanlılara karşı kazandığı zaferlerin haberi tüm Avrupa'ya yayıldı. Gücünü koruyabilmek için Gjerj Arianiti Avrupalı hükümdarlarla Osmanlılara karşı ittifaklar kurdu. Ancak Osmanlıların şiddetli saldırıları nedeniyle sığınmak zorunda kalmış ve yaşamının geri kalanını Venedik'in Arnavutluk'taki topraklarında geçirmiştir.

15.yüzyılın ortalarına kadar Güney Arnavutluk'ta başka küçük isyanlar ve ayaklanmalar da çıkmıştı. Ancak bunların hepsi başarısızlıkla sonuçlandı. Arnavutluk'taki feodal beyler birleşmeyi başaramadıkları için Osmanlılara etkili bir şekilde direnemediler.

İskender Bey'in Kökeni ve İsyanın Başlangıcı

15.yüzyılın ilk yarısında Osmanlı egemenliğini sarsmaya çalışan feodal beylerin en dikkat çeken Gjon Kastrioti idi. **Kastrioti** ailesine mensup olan Gjon Kastrioti, Mat Nehri'nden Dıraç (Durrës) şehrine kadar uzanan topraklara hükmediyordu. Ancak onun ilk isyan girişimi başarısız oldu. Osmanlılar tarafından sadakatinin teminatı olarak oğlunu, **Gjerj Kastrioti**'yi Edirne'ye göndermeye zorlandı.

Genç Gjerj Kastrioti böylece sultanın sarayına Edirne'de ulaştı. Orada İslamiyet'i kabul etti ve geleceğin yeniçerilerinin yetiştirildiği bir okulda eğitim almaya başladı. Gjerj Kastrioti, yetenekleriyle diğer çocuklardan ayrılıyordu.

Kruja Müzesindeki Gjerj Arianiti Büstü

Kastrioti Ailesinin Arması

Daha Fazla Öğren:

Gjerj Kastrioti'nin İskender adını olağanüstü askerî yetenekleri nedeniyle aldığı kabul edilir. İskender ismi, Osmanlıca'daki Aleksandar adının bir şeklidir. Bu isimle Osmanlılar, onun askerî yeteneklerini, efsanevi antik hükümdar Büyük İskender'in yetenekleriyle karşılaştırmışlardır.

Okulda Müslüman adı olarak İskender, yani **Skender** ismini almıştır. Eğitiminin ardından Osmanlı ordusuna katılmış ve birçok seferde yer almıştır.

Skender, Osmanlı seferlerinde önemli başarılar elde etmiştir. Bu başarılarının karşılığı olarak sultan ona bey unvanını vermiştir. Aynı zamanda Arnavutluk'ta bir sancak tahsis edilmiş ve sancakbeyi olarak atanmıştır.

1443 yılında Osmanlılar Macarlara karşı ağır bir yenilgi almışlardır. Bu yenilgiden cesaret alan ve kendisi de o seferde yer alan Skender Bey, Osmanlı egemenliğini reddetmiştir. Kurnazlıkla **Kruja** şehrini ele geçirmeyi başarmıştır. Ardından kısa sürede Arnavutluk'un büyük bir kısmını ve Batı Makedonya'nın (Debre-Struga bölgesi) bazı kesimlerini kontrol altına almıştır.

Skender Bey'in Portresi (1552)

Leş Birliği ve Osmanlılarla Savaşlar

Başlangıçta başarılar elde etse de Skender Bey, Osmanlılara karşı savaşı sürdürebilmek için müttefiklere ihtiyaç duyduğunun farkındaydı. Bu amaçla, Arnavutluk'taki diğer feodal ailelerin liderleriyle bir toplantı düzenlemiştir. Toplantı Leş şehrindeki Şen Kol Kilisesinde gerçekleştirilmiştir.

Toplantıya Arianiti, Topia, Dukagjini ve diğer ailelerin liderleri katılmıştır. Bu toplantıda, **Leş Birliği** ya da **Arnavut Birliği** olarak bilinen askeri ittifak kurulmuştur.

Daha Fazla Öğren:

Skender Bey Kruja'nın kapılarına ulaştığında, şehrin yöneticisine sultanın kendisine şehri devrettiğine dair sahte bir mektup göstermiştir. Aslında böyle bir mektubu hiçbir zaman almamıştı, ancak bu hile sayesinde Kruja'ya girip şehri ele geçirmeyi başarmıştır.

Skender Bey Kruja'ya Giriyor

Skender Bey bu toplantıda Arnavutluk'un kaptanı unvanını almıştır.

Bu askerî birliğin kurulmasından sonra Skender Bey, Arnavutluk ve Batı Makedonya'daki birkaç savaşta Osmanlı ordusunu mağlup etmeyi başarmıştır. Bu zaferleri sayesinde Hristiyan hükümdarları arasında büyük bir saygınlık kazanmıştır.

Bir dizi yenilginin ardından, Sultan II. Murad'ın bizzat komuta ettiği büyük bir Osmanlı ordusu Arnavutluk'a girmiştir. İsyanın merkezi olan Kruja şehri yaklaşık beş ay süren bir kuşatma altında kalmıştır. Ancak bu Osmanlı seferi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Skender Bey'in direnişi Batı Avrupa'da büyük bir hayranlık uyandırmıştır. Papa III. Callixtus ona **Athleta Christi** (Mesih'in Savunucusu) unvanını vermiştir.

Skender Bey, 15. yüzyılın 1450'li ve 1460'lı yıllarında Osmanlılara karşı mücadelede başarılı olmuştur. Ancak yine de topraklarını tamamen savunacak yeterli güce sahip değildi.

Konstantinopolis'in fethinden sonra Sultan II. Mehmed, büyük bir ordu toplayarak Arnavutluk üzerine yürümüştür. Arnavutluğu, Osmanlıların İtalya'ya doğ-

Skender Bey'in Orijinal Miğferi. Günümüzde Viyana'daki bir müzede korunmaktadır

15. Yüzyıldan Bir Minyatürde Skender Bey - Onun En Eski Tasvirlerinden Biri

Leş Toplantısı

ru genişlemesi için bir üs olarak görüyordu. Bu sırada Skender Bey, Batı Avrupa'dan yeterli yardım alamamıştır. Bu durumdan yararlanan bazı feodal beyler, onu terk ederek Osmanlıların tarafına geçmiştir.

Skender Bey'in ayaklanma bölgesi giderek daralmış, Kruja çevresindeki kuşatma giderek sıkılaşmıştır. 1468 yılında, Arnavut feodal beyleriyle yeni bir toplantı düzenlemeye hazırlanırken Skender Bey aniden hastalanmış ve Leş şehrinde vefat etmiştir. Oradaki Şen Koll Kilisesi'ne gömülmüştür. Onun toprakları Venedik'in yönetimine geçmiştir.

Skender Bey'in adı, Arnavutların hafızasında derin bir iz bırakmıştır. 19. yüzyılda Arnavutlar Osmanlılara karşı isyan etmeye başladıklarında, onun adı Arnavutların din farkı gözetmeksizin birlik olması gerektiğini hatırlatan bir simge olmuştur. Skender Bey, Osmanlı egemenliğinden kurtulma ve bağımsız bir Arnavut devleti kurma mücadelesinin sembolü haline gelmiştir. Bu nedenle onun adı halk edebiyatında övgüyle anılmıştır.

Skender Bey, tüm Avrupa Hristiyan dünyasında da saygı görmüştür. Onun ölümüyle birlikte Avrupa devletleri, Osmanlılara Avrupa'nın bir kısmında yirmi yılı aşkın bir süre başarıyla direnen bir lideri kaybetmiştir. Skender Bey'in mücadelesi, farklı dünya dillerinde çok sayıda bilimsel ve sanatsal eserde anlatılmıştır.

İskender Bey İsyanından Sonra Arnavutluk

Skender Bey'in ölümünden hemen sonraki dönemde Venedik, Arnavutluk'taki topraklarını sadece korumakla kalmamış, aynı zamanda genişletmiştir. Ancak 15. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlılar, Venedik'in kontrolündeki önemli şehirleri ele geçirmeyi başarmıştır. 1501 yılında Osmanlı orduları, Venedik'in Arnavutluk'taki son kalesi olan **Dıraç** şehrine girmiştir. Böylece Arnavutluğun tüm toprakları Osmanlı egemenliği altına girmiştir.

Arnavutluk'un Osmanlı egemenliğine girmesinden sonra, yerel feodal beylerin yönettiği topraklar Osmanlı yönetim sistemine dahil edilmiştir. Ancak tek istisna, Kuzey Arnavutluk'taki dağlık bölgeler olmuştur. Bu bölgelerde bir tür **aşiret temelli özyönetim** varlığını sürdürmüştür. Aşiret liderleri, Osmanlılara

Tarih Yapıcıları:

Skender Bey hakkında ilginç bilgileri onun biyografi yazarı Marin Barleti'den öğreniyoruz. Barleti, "Skender Bey'in Hayatı ve Eylemleri Tarihi" adlı eseri kaleme almıştır. Kitap, önce Venedik'te, ardından da 16. yüzyılın başlarında Roma'da basılmıştır. Böylece Skender Bey'in Osmanlılara karşı mücadelesinin hikâyesi tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Skender Bey, Makedon şair Grigor Prliçev tarafından yazılan "Skenderbey" adlı uzun şiirde de övgüyle anlatılmıştır.

Marin Barleti

Andronika (Donika) – Skender Bey'in Eşi

yıllık vergi ödeme yükümlülüğü karşılığında kendi topluluklarını yönetme hakkına sahipti. Böylece Osmanlılar, bu aşiret düzenini kendi yönetim sistemlerinin bir parçası olarak kabul etmişlerdir.

16.ve 17. yüzyıllarda, Arnavutluk'ta aşiret özyönetiminin uygulandığı bölgeler, Osmanlılara karşı direnişin başlıca merkezleri olmuştur. Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve Avrupa devletleriyle girdiği savaşlar sırasında Arnavutlar yeniden Osmanlı egemenliğini reddetmeye çalışmışlardır.

İlk önemli isyan, Büyük Türk Savaşı (1683–1699) döneminde patlak vermiştir. İsyan tüm Kosova'ya ve Kuzey Arnavutluk bölgelerine yayılmıştır. Ayaklanmanın lideri Piskopos **Pjetër Bogdani** idi. O, isyancılarla birlikte Avusturyalılara katılmıştır. Ancak bu isyan, Osmanlılar tarafından bastırılmıştır.

Daha Fazla Öğren:

Kuzey Arnavutluk'taki aşiret düzeni, kendi yasalarına göre örgütlenmişti. Bu yasalar geleneksel hukuka dayanıyordu ve her aşirette aynı değildi. Temel kaynak olarak Leka Dukagjini Kanunu (Arnavut geleneksel hukuk kuralları derlemesi) kabul edilirdi. Önemli konular için aşiret meclisi toplanırdı.

Pjetër Bogdani

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Skender Bey'in isyanından önceki Arnavut isyanları neden başarısız oldu?
2. Skender Bey'in isyanı nasıl başladı?
3. Skender Bey'in Arnavutlar ve Batı Avrupa ülkeleri için önemini açıkla!
4. Kuzey Arnavutluk'taki aşiret liderlerinin Osmanlılara karşı hangi yükümlülükleri vardı?

Alıştırma:

1. Kendinizi Arnavutluk'taki feodal aile liderlerinin toplantısına katılan bir kişi olarak hayal edin ve Leş Birliği'ne katılmaları için diğerlerini ikna etmeye çalışın. Onlara ne söyleyeceğinizi ve hangi argümanları kullanacağınızı defterinize yazınız.

Karpoş İsyanı

Büyük Türk Savaşı

17.yüzyılın sonlarına doğru **Büyük Türk Savaşı** (1683-1699) başlamıştır. Bu savaş, Osmanlıların Avrupa'daki en önemli askerî çatışmalarından biri olarak kabul edilir. Savaş Osmanlılar ile **Kutsal İttifak** olarak adlandırılan bir Avrupa devletleri birliği arasında gerçekleşmiştir. Başlangıçta bu ittifakta Avusturya ve Polonya yer alıyordu; daha sonra Rusya ve Venedik de katılmıştır. Ancak ittifakın esas vurucu gücü Avusturyalıları ve en büyük başarıları onlar elde etmiştir. Savaş, Osmanlıların 1683 yılında Viyana'yı kuşatma girişimiyle başlamıştır. Yaklaşık iki ay süren kuşatmanın ardından Osmanlı saldırısı püskürtülmüş ve Avusturya ordusu güney yönünde, yani Balkanlara doğru karşı saldırıya geçmiştir. 1689 yılında, Avusturya ordusu Balkanlar'ın derinliklerine ilerleyerek Makedonya'ya ulaşmıştır. Bu Avusturya ilerlemesi sırasında Osmanlı ordusu çok zor ve karmaşık bir duruma düşmüştür.

Avusturya ordusunun ana gövdesi, deneyimli komutan **Picolomini** yönetiminde, ciddi bir direnişle karşılaşmadan Kosova'yı ele geçirmiştir. Bu başarıların ardından Avusturya kuvvetleri güneye doğru ilerlemiştir. Kaçanik Boğazı'nı aldıktan sonra **Üsküp** önlerine gelmişlerdir. Osmanlı kuvvetleri, şehir önlerinde Avusturyalıları direnmeye çalışmış ancak ilk çarpışmada yenilerek dağılmıştır. Avusturya ordusunun Üsküp önlerinde belirmesi şehirde büyük bir panik yaratmıştır. Osmanlı askerlerinin çoğu, şehir yönetimi ve halkın bir bölümü panikle Üsküp'ü terk etmiştir.

Böylece Avusturya ordusu şehre savaşımadan girmiştir. Picolomini, durumu değerlendirdikten sonra Üsküp'te kalmanın güvenli olmadığını anlamıştır. İlerlemek için yeterli askerî gücü yoktu ve şehirde kalırsa Osmanlı ordusunun saldırısına uğrama riski vardı. Bu olaylar 1689 yılının Ekim ayı sonlarında meydana gelmiştir ve mevsimsel koşullar da endişe kaynağıydı. Sonbahar yağmurları nedeniyle Avusturya ordusu Kaçanik Boğazı'ndan geri çekilirken zorluklarla karşılaşma tehlikesi altındaydı.

Osmanlılara şehri bırakmamak için Picolomini, Üsküp'ü yakıp geri çekilme kararı almıştır. Bu nedenle

Polonya Kralı III. Jan Sobieski, Viyana'nın Savunulmasında Avusturyalıları Yardım Ediyor

Kaynakların Dilinden:

Picolomini, Üsküp şehriyle ilgili izlenimlerini İmparator Leopold I'e yazdığı bir mektupta dile getirmiştir. Mektubunda şöyle demektedir: "Üsküp şehri neredeyse Prag kadar büyük. Şehir sursuz ve hendeksiz. Onu terk edilmiş, tüm değerli eşyalarından yoksun, ama mallarla dolu olarak buldum."

Daha Fazla Öğren:

Avusturyalıların Üsküp'te bulundukları dönemde şehirde bir veba salgını yayılmıştır. Bu yüzden bazı kaynaklarda şehrin yakılmasının nedeninin veba olduğu belirtilir. Ancak Picolomini bizzat kendi yazılarında, güzel binalara, camilere ve bahçelere üzülüğünü, fakat yeterli askerî güce sahip olmadığı için Üsküp'ü yakmak zorunda kaldığını, bunun veba yüzünden olmadığını belirtmiştir. Yine de, kısa bir süre sonra Picolomini vebadan hayatını kaybetmiştir.

16. Yüzyıl Sonlarında Üsküp Şehri

şehir ateşe verilmiş ve yangın iki gün boyunca sürmüştür. Avusturya birlikleri Kaçanik yönüne çekilmiştir.

Üsküp'ün yakılmasından sonra Avusturya kuvvetleri kuzeyden Makedonya içlerine doğru yeni akınlar yaparak Ştip, Veles ve Mavrova yönünde ilerlemiştir. Bu arada Osmanlı kuvvetleri, cephedeki kötü sonuçlar ve Avusturya tehdidi nedeniyle Makedonya'nın kuzey kısımlarından geri çekilmiştir. Böylece bu bölge ne Avusturya ne de Osmanlı ordusunun hâkimiyetinde kalmıştır. Aslında bu alan adeta bir **"sahipsiz toprak"** haline gelmiştir. Bu durumdan haydutlar (ajduklar) yararlanarak kontrolü ele geçirmiştir.

Karpoş İsyanının Başlangıcı ve Seyri

Kutsal İttifak'la yapılan savaş sırasında Osmanlı Devleti, artan masrafları karşılamak için vergileri ciddi biçimde artırmış, ayrıca yeni vergiler de getirmiştir. Bunun yanı sıra Kutsal İttifak'ın zaferleri, halk arasında Osmanlılardan kurtulma düşüncesini güçlendirmiştir. Bu koşullar altında Balkanlar'da ve Makedonya'da haydutluk hareketleri güç kazanmıştır. Bu hareket özellikle Makedonya'nın kuzeydoğu bölgelerinde çok güçlü şekilde ortaya çıkmıştır.

Bu bölgedeki ünlü haydut önderlerinden biri Karpoş idi. Onun isyan öncesindeki yaşamına dair çok az bilgi vardır. Osmanlı kroniklerine göre Karpoş, Batı Rodoplar çevresinde faaliyet gösteren bir hayduttu. Osman-

Habsburg Hanedanından İmparator I. Leopold (1658-1705)

Daha Fazla Öğren:

Tarih biliminin veri eksikliği nedeniyle, Karpoş ismiyle ilgili bile bazı belirsizlikler vardır. Mevcut bilgilere göre bunun bir şahıs adı mı yoksa bir lakap mı olduğu tam olarak net değildir. Osmanlı kroniklerinde "Karpuz" olarak anılmış, bu isim Slav dillerine "Karpoş" şeklinde geçmiştir.

lılar onu etkisiz hale getiremeyince, kendi hizmetlerine almaya çalıştılar. Onu, haydutları takip edecek yerel liderlerin başı olarak atadılar. Ancak **1689**'da Avusturyalıların Üsküp'ü yakıp çekilmesi sırasında Karpoş, Osmanlılara sırt çevirerek Osmanlı yönetimine karşı isyan başlattı. Bu hareket **Karpoş İsyanı** olarak bilinir. İsyanın ana merkezleri **Kriva Palanka** ve **Kumanovo** olarak kabul edilir.

Osmanlı kroniklerine göre, Avusturyalıların Üsküp'ü yakıp geri çekilmesinden sonra Üsküp de Karpoş'un isyancılarının kontrolü altına girmiştir. Böylece Üsküp, Kumanovo ve Kriva Palanka arasındaki bölge bir **özgür toprak** parçası haline gelmiştir. Bu özgür bölge altı hafta kadar sürmüştür. Karpoş'un kontrolündeki bu alana Kratovo ve Lesnovo çevresi de dahil olmuştur. İsyanı Karpoş'u bir otorite, hatta kendi kralı olarak görmüş ve bu tür söylentiler yayılmıştır. Ancak bu öykünün belgesel bir kanıtı yoktur. Karpoş'un bu bölgedeki varlığı hem Avusturyalıların hem de Osmanlıların işine gelmiştir. Avusturyalılar için Karpoş ve isyancıları, Osmanlı karşı saldırısına karşı ilk savunma hattı niteliğindedir. Osmanlılar için ise bu isyancı bölge, kendilerini yeniden organize edebilecekleri bir tarafsız bölge işlevi görüyordu. Böylece Karpoş'un kontrolündeki bölge, Avusturya ve Osmanlı orduları arasında bir **tampon bölge** oluştuyordu.

Karpoş İsyanının Bastırılması

Bu arada Osmanlılar yeniden örgütlenmiş ve kış aylarında isyancı bölgeye saldırmışlardır. Onlara Tatar Hanı Selim Giray da destek olmuştur. Karpoş'un isyancılarıyla Osmanlı ordusu arasındaki belirleyici savaş, Kumanovo yakınlarında gerçekleşmiştir. Açık alanda yapılan bu çatışmada isyancılar yenilgiye uğramış ve Karpoş esir alınmıştır.

Osmanlılar, Üsküp şehrini de fazla bir direnişle karşılaşmadan ele geçirmiştir. İsyanın lideri Karpoş, Üsküp'teki Taşköprü yakınında acımasızca öldürülmüştür. Böylece Karpoş İsyanı bastırılmıştır. Osmanlılar savaşta inisiyatifi yeniden ele almış ve Avusturyalıları Balkanlardan en azından geçici olarak geri püskürtmeyi başarmışlardır.

Tarih Yapıcıları:

Karpoş İsyanı hakkında sahip olduğumuz tüm bilgiler, Osmanlı tarihçileri Raşid, Silahdar ve Defterdar'ın kroniklerine dayanmaktadır. Bunun dışında birkaç resmi Osmanlı belgesi de bulunmaktadır. Ancak Avusturya belgelerinde Karpoş ve onun isyanından doğrudan bahseden hiçbir bilgi yer almamaktadır.

Üsküp'te Karpoş Anıtı

Kaynakların Dilinden:

Avusturyalılar, savaş talihinin Osmanlıların lehine dönmeye başladığını fark edince, Balkanlardaki halkın güvenini yeniden kazanmak için koruma ve çeşitli ayrıcalıklar vaat eden çağrılar göndermeye başlamışlardır. Bu amaçla Avusturya İmparatoru I. Leopold da "Makedon halkına" (gens Macedonica) yönelik bir koruma mektubu çıkarmıştır. Mektupta, bu belgenin iki "Makedon" (Macedones), Kozani'den Marko Krajda ve "Makedon Selanik'te doğmuş" (in Saloniki macedonica natos) Dimitrije Georgi Popović adlı kişilerin talebi üzerine verildiği yazılıdır.

Karpış İsyanı ile kapsanan bölge

Karpış İsyanının Sonuçları ve Önemi

Büyük Türk Savaşı ve Karpış İsyanı, etkilediği bölgelerde ciddi sonuçlar bırakmıştır. Üsküp, Kumanovo, Štip, Kriva Palanka ve Makedonya'nın diğer bazı bölgelerindeki büyük bir kısmı Hristiyan nüfus, Avusturya ordusuyla birlikte kuzeye doğru çekilmeye başlamıştır. Bu nüfus daha sonra savaş sonrasında Avusturya yönetimine geçen Macar topraklarına yerleştirilmiştir.

Karpış İsyanı, Makedonya tarihindeki önemi bakımından büyük bir yere sahiptir. Bu isyan sırasında, Osmanlı fetihlerinden bu yana ilk kez Osmanlı otoritesinde bir kesinti yaşanmıştır. Karpış İsyanına katılarak Makedon halkı, Osmanlı egemenliğinden kurtulmak için her uygun fırsatı değerlendirmeye hazır olduğunu göstermiştir. Bu yönüyle Karpış, Osmanlı yönetiminden özgürleşme mücadelesinin bir sembolü haline gelmiştir.

Daha Fazla Öğren:

Makedonya'dan göç edenlerin büyük bir kısmı, Macaristan'daki Katolik baskısı nedeniyle daha sonra Ortodoks Rusya'ya yönelmiştir. Rusya, bu göçmenleri Ukrayna topraklarına yerleştirmiştir. Karpış İsyanı sonrasındaki bu göç, ilk belgelenmiş kitlesel göç olaylarından biri olarak kabul edilir. Bu göçmenler Rusya'ya ulaştıktan sonra, Çarlık ordusuna katılmışlardır. 1759 yılında bu göçmenlerden "Makedon Alayı" adı verilen özel bir birlik Rus ordusunda kurulmuştur.

Üsküp'teki Taşköprü'de Karpoş Anısına Yerleştirilmiş Plaket

Üsküp'teki Taşköprü

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Avusturyalı General Piccolomini, Üsküp şehrini neden yakmıştır?
2. Karpoş'un isyan öncesindeki hayatını anlatınız!
3. Avusturyalılar ve Osmanlılar, Karpoş'un kontrolündeki bölgeye nasıl bakıyorlardı?
4. Karpoş İsyanının sonuçları nelerdir?
5. Karpoş İsyanının Makedonya tarihindeki önemi nedir?

Alıştırma:

1. Kendinizi 1689 yılında Makedonya'nın kuzey bölgelerinde bir haydut önderi olarak hayal ediniz. Avusturya ordusu Osmanlı Devleti'ne yeni bir yenilgi tattırarak Osmanlı egemenliğinden kurtuluş için halka isyana çağrı yapan bir bildiri yazınız.

Osmanlı Devleti'nde Ohri Başpiskoposluğunun Durumu

Osmanlılar ve Ohri Başpiskoposluğu

Ohri'nin fethinden ve bölgede istikrarlı Osmanlı egemenliğinin kurulmasından sonra Osmanlılar, Ohri Başpiskoposluğunun statüsüne dokunmamışlardır. Sultanlar Ohri Başpiskoposluğuna karşı hoşgörümlü bir tutum izlemişlerdir. Bu yaklaşım her iki taraf için de yararlı olmuştur. Başpiskoposluk, Osmanlılardan güvenli bir koruyucu kazanmış, sultan ise sadık bir kurum elde etmiştir. Bununla birlikte, Başpiskoposluğun işleyişi yeni koşullara uyumlu hale getirilmiştir. Yeni bir başpiskoposun seçimi sultanın fermanıyla onaylanmak zorundaydı. Piskopos atamaları da özel fermanlarla tasdik edilirdi. Osmanlı belgelerinde, Ohri Başpiskoposu "Rumeli Başpiskoposu" ya da "Ohri ve onun kâfir tebaasının Başpiskoposu" şeklinde anılmıştır.

Osmanlılar, hoşgörümlü politikaları ve eski kilise örgütlenmesine saygı sayesinde hâkimiyetleri altındaki Hristiyan nüfus üzerinde kolayca kontrol kurabilmişlerdir. Sadık bir dinî lider aracılığıyla yeni yönetime karşı halkın huzuru sağlanmıştır. Bu hoşgörümlü politika İslam şeriat hukukunda da teorik temele sahipti. Şeriatı göre Hristiyanlar, "kitap ehli" olarak tanımlanırlar ve dinlerini serbestçe yaşama hakkına sahiptirler.

Bu şekilde, Osmanlıların Ohri'yi fethinden sonra, Başpiskoposluğun yönetimi ile Osmanlı otoritesi arasında bir iş birliği doğmuştur. Ohri Başpiskoposluğu, başlangıçta sadece kendi episkoposluklarını korumakla kalmamış, Osmanlı yönetiminin desteğiyle başka kiliselerin aleyhine kendi piskoposluk alanını genişletmeyi de başarmıştır. Osmanlılar ise bu kurum aracılığıyla Hristiyan nüfus üzerindeki denetimlerini sağlamışlardır.

15.yüzyılda Ohri Başpiskoposluğu'na, **Bulgaristan**, **Eflak**, **Moldavya** ve **Sırbistan**'ın bazı bölgelerindeki episkoposluklar dahil edilmiştir. Böylece Ohri Başpiskoposluğu, Balkanlar'daki baskın Ortodoks kilisesi ha-

Hatırla:

1. "Rumi" ve "Rumeli" terimleri neyi ifade eder?
2. Osmanlılar bu terimleri hangi nüfus için ve neden kullanmışlardır?

Az Bilinen Kelimeler

Cemaat (Pastvo) – Bir dinî liderin sorumlu olduğu Hristiyan topluluğu.

Daha Fazla Öğren:

Ohri Başpiskoposluğu, Balkanlar'daki diğer kiliselere kıyasla ayrıcalıklı bir statüye sahipti. Osmanlıların bu kuruma destek vermesinin birden fazla nedeni vardı. Diğer kiliseler orta çağdaki devletlerle sıkı bağlara sahipken, Ohri Başpiskoposluğu doğrudan herhangi bir devletin tacıyla bağlantılı değildi. Ayrıca, Ohri Başpiskoposluğu, Batı Kilisesi ile birlik (unio) fikrine karşı çıkan tek kilise idi. Bu yönüyle Balkanlardaki diğer kiliselerden ayrılmıyordu.

line gelmiştir. Onun yetki alanına Ohri Başpiskoposluğuyla tarihî bağı olmayan bazı Ortodoks cemaatleri bile katılmıştır. Bunlara İtalya'daki Ortodoks cemaatleri de dahildir.

Osmanlıların Konstantinopolis'i fethinden sonra, Osmanlı yönetimi **İstanbul Patrikhanesi**'ne yönelmiştir. Sultan desteğiyle Patrikhane devlet içindeki etkisini güçlendirmeye başlamıştır. Bu koşullar altında Osmanlı yönetimi, Ohri Başpiskoposluğu'na karşı tavrını değiştirmiştir. Bu nedenle 16. yüzyılda, Ohri Başpiskoposluğu önceden elde ettiği önemli ayrıcalıkların ve toprakların büyük bir kısmını kaybetmiştir.

Osmanlı yönetiminin Ohri Başpiskoposluğu'na yönelik tutumu, 16. yüzyılın ilk yarısında, özellikle Sultan I. Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde değişmeye başlamıştır. Bu dönemde birçok kilise camiye dönüştürülmüştür. Bunların arasında Ohri'deki "Aziz (Aya) Sofya" ve "Aziz Pantaleimon" kiliseleri de vardır. Katedral kilisesi olan "Aziz (Aya) Sofya" camiye çevrilmesinin ardından, Başpiskoposluğun merkezi "**Aziz Meryem Perivlepta**" kilisesine taşınmıştır. Ayrıca Aziz Pantaleimon Kilisesi'nde bulunan Aziz Kliment'in kutusal kalıntıları da geçici olarak buraya nakledilmiştir.

Durum, 16. yüzyılın sonları ve 17. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin iç krize sürüklenmesiyle daha da kötüleşmiştir. Bu dönemde kilise mülklerine ve zenginliklerine el konulmaya başlanmıştır. Devlet, yeni kiliselerin inşası ve eski kiliselerin onanımı konusunda çeşitli

Ohri Başpiskoposunun Tacı

Araştır:

Ohri Başpiskoposunun tacı bugün Sofya'daki Ulusal Tarih Müzesi'nde bulunmaktadır. İnternette araştırma yapınız ve nasıl oraya gittiğini öğrenip yanıtlayınız.

"Aziz Meryem Perivlepta" Kilisesi

kısıtlamalar getirmiştir. Bu işler için büyük miktarda para talep edilmiştir. Böylece Ohri Başpiskoposluğu giderek ağır bir ekonomik duruma düşmüştür.

Hristiyan Dünyasında Ohri Başpiskoposluğu

15. ve 16. yüzyıllarda Ohri Başpiskoposluğu, diğer kiliseler tarafından büyük saygı görmüştür. Bazı dönemlerde onun etkisi tüm Ortodoks dünyasında hissedilmiştir. Ohri başpiskoposları, önemli kilise meclislerine katılmış, hatta bazılarında başkanlık bile yapmışlardır. 16.yüzyılın ikinci yarısında bazı başpiskoposlar, diğer kilise liderleriyle yazışmalarında kendilerini patrik olarak da imzalamış, böylece patriklik ilan etme konusundaki arzularını ortaya koymuşlardır.

Bazı Ohri başpiskoposları, Osmanlılara karşı yürütülecek mücadelenin başını çekmeleri gerektiğini düşünmüşlerdir. Bunun için Avrupalı hükümdarlardan Osmanlılara karşı destek talep etmişlerdir.

En ileri adımı Başpiskopos **I.Anastasius** atmıştır. Kendisi veya gönderdiği elçiler aracılığıyla neredeyse tüm Avrupa'yı dolaşarak bir isyan için yardım aramıştır. Bizzat bu isyanın başına geçmeyi planlamıştır. Ancak bu planlarını gerçekleştirememiştir.

1654 Yılında Ohri Başpiskoposluğuna Bağlı Dört Manastır, Rus Çarı I. Aleksey Romanov'dan Mali Yardım Talep Ediyor

Aziz Meryem Perivlepta" Kilisesinden "En Kutsal Meryem'in Göğe Kabulü" Freski

"Aziz Meryem Perivlepta" Kilisesinin Cephe Detayları

Ohri Başpiskoposluğunun Kaldırılması

17. yüzyılda Ohri Başpiskoposluğunun zayıflaması sonucunda, İstanbul Patrikhanesi onun iç işlerine müdahale etmeye başlamıştır. Bu müdahalenin nihai amacı, Başpiskoposluğu ortadan kaldırmak ve mülklerini İstanbul Patrikhanesi'ne katmaktır.

Bu dış müdahale nedeniyle yüksek ruhbanlar arasında bölünme ortaya çıkmıştır. Bir grubu, İstanbul Patrikhanesi'nin tarafını tutan piskoposlar oluşturmuyordu. Diğer grup ise Ohri Başpiskoposluğunun özerkliğini korumak için mücadele eden piskoposlardan oluşuyordu. İki grup arasında ciddi çatışmalar yaşanmıştır.

Bu kavgalar nedeniyle Ohri başpiskoposları sıkça değişmiştir. Bu çekişmeler özellikle 18. yüzyılda şiddetlenmiştir. İstanbul Patrikhanesi yanlıları, İstanbul Patrikhanesi'ne tamamen bağımlı bir başpiskopos atamak için birçok kez girişimde bulunmuşlardır. Böyle bir başpiskoposun atanmasıyla Ohri Başpiskoposluğunun kaldırılması için zemin hazırlanıyordu.

Bu yöndeki son büyük girişim 1763 yılında gerçekleşmiştir. O sırada başpiskoposluğun özerkliğini korumak isteyen piskoposlar, Arseniy'i başpiskopos olarak seçmeyi başarmışlardır. Ancak kısa süre sonra İstanbul Patrikhanesi son darbeyi indirmeyi başarmıştır. İstanbul Patriği, birkaç piskoposu kendi tarafına çekmiş ve onlar aracılığıyla Ohri Başpiskoposluğunun kaldırılması planını uygulamıştır.

1766 sonbaharında, Arseniy İstanbul'a çağırılmıştır. İstanbul Patriği ve sultanın baskısı altında, Arseniy **16 Ocak 1767** tarihinde istifa etmiştir. Onun istifası, Başpiskoposluğun da sonu anlamına gelmiştir. Sultanın kararıyla Ohri Başpiskoposluğu kaldırılmış ve toprakları İstanbul Patrikhanesi'ne bağlanmıştır.

Ohri Başpiskoposluğunun kaderi farklı dönemlerde Osmanlıların çıkarlarına bağlı olarak değişmiştir. 16. yüzyılın ortalarına kadar güçlenip genişlerken, 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren zayıflamaya başlamış, 18. yüzyılda ise tamamen kaldırılmıştır. Buna rağmen, bu dönemde Slav yazısı ve kültürünün korunması açısından büyük bir öneme sahip olmuştur. Onun manastırlarında oluşturulan bazı kilise elyazmaları günümüze kadar ulaşmıştır.

İstanbul Patriği Samuil Handjer

Ohri Başpiskoposluğunun Kaldırıldığı Dönemde Hüküm Süren Osmanlı Sultanı III. Mustafa

Kaynakların Dinden:

"Bu benim gönüllü ve hiçbir baskı altında olmadan verdiğim istifamla altta imzam bulunan ben, Ohri Başpiskoposluğunun ihtiyaçlarını düzenleyip düzeltemeyeceğimden feragat ediyorum, yalnızca önceki (Pelagonya) episkoposluğumdan vazgeçmiyorum. Onu, hayatta olduğum sürece kendimi geçindirmek ve ihtiyaçları karşılamak için elimde tutacağım." – Ohri Başpiskoposu Arseniy'in istifasından.

Daha Fazla Öğren:

Ohri Başpiskoposluğuna dair her türlü hatırayı silmek için İstanbul patrikleri Ohri Episkoposluğunu bile kaldırmışlardır. Hatta o kadar ileri gitmişlerdir ki, Ohri şehri için antik adı olan "Lihnidos" ismini kullanmaya başlamışlardır.

"Aziz Konstantin" ve Elena Kilisesi (Ohri)

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Ohri Başpiskoposluğu ile Osmanlı otoritesi arasındaki ilişkiyi açıklayınız!
2. 16.yüzyılda, Ohri Başpiskoposluğu'nun merkezi haline gelen kilise hangisidir?
3. Ohri başpiskoposlarından hangisi Osmanlılara karşı bir isyan düzenlemek istemiştir?
4. İstanbul Patrikhanesi, Ohri Başpiskoposluğunun kaldırılmasına nasıl katkı sağlamıştır?

Alıştırma:

1. İnternette Grigor Prliçev'in „1762 Leto“ adlı şiirini araştırınız. Ardından aşağıdaki soruları yanıtlayınız:
 - Şiir hangi tarihi olaya atıfta bulunmaktadır?
 - Şiirde anlatılan tarihi olaylar gerçek tarihsel olgularla örtüşüyor mu (yani şiirde verilen bilgiler doğru mu)?

15. Yüzyıldan 18. Yüzyıla Kadar Balkanlar ve Makedonya'da Kültür ve Kültürel Miras

Edebiyat

Balkan topraklarının Osmanlı egemenliğine girmesinden sonra, kültürün başlıca merkezleri **manastırlar** olarak kalmıştır. Bu manastırlarda zengin bir kültürel yaşam sürmekteydi. Manastırlar, çok sayıda din adamı, öğretmen, sanatçı ve edebiyatçı için bir sığınak oluşturuyordu. Bazı manastırlarda **skriptoriumlar** (yazı atölyeleri) gelişmiş ve faaliyet göstermiştir. Bu atölyelerde kilisenin ihtiyaçları için dini içerikli eserler çevrilmiş ve kopyalanmıştır. Ayrıca, manastırlarda eski el yazmaları ve nadir kitaplardan oluşan kütüphaneler bulunmaktaydı. Bu yönüyle manastırlar **edebî merkezler** hâline gelmişlerdir. Makedonya'daki önemli edebiyat merkezleri arasında **Lesnovo**, **Treskavec** ve **Slepçe** manastır merkezleri sayılabilir.

Araştır:

İnternette Damaskin edebiyatı hakkında araştırma yapınız ve aşağıdaki soruları yanıtlayınız:

1. Bu eserler neden "damaskin" olarak adlandırılmıştır?
2. Makedonya'daki en ünlü damaskin kimdir?

Demirhisar (Demirhisar) Bölgesi'ne Bağlı Slepçe Köyündeki "Aziz Yahya Vaftizci" Manastırı

16. yüzyılın ikinci yarısında, Hristiyanlıkla ilgili olaylar veya kişiler üzerine hikâyeler, efsaneler ve anlatılar içeren öğretici derlemeler ortaya çıkmıştır. Bu eserler "**damaskinler**" olarak adlandırılmıştır. Başlangıçta Yunancadan Kilise Slavcasına çevrilmişlerdir. Daha sonra ise halkın daha kolay anlayabilmesi için Kilise Slavcasında ama halk dilinin unsurlarını barındıran bir üslupla yazılmışlardır.

Matbaanın ortaya çıkmasıyla birlikte kitap basımı da başlamıştır. Bu kitaplar çoğunlukla Makedonya dışında basılmıştır. İlk basım yapanlardan biri Kamenarekalı Yakov'dur. Venedik'te basım yapmış, ancak Makedonya'yı memleketi olarak kabul etmiştir. Makedonya'dan çıkıp yurt dışında basım yapan en tanınmış yazarlardan biri ise Doyranlı Hristofor Jefaroviç'tir. Onun eseri "**Stemmatographia**" 1741 yılında Viyana'da basılmıştır.

İslami ibadet mekânlarında ise Arapça dilinde dini içerikli eserler üretilmiştir. En çok **Kur'an** nüshaları çoğaltılmıştır. Balkanlar'daki edebiyat alanında ayrıca Türkçe ve Farsça da kullanılmıştır. Bazen halk dilinde ama Arap alfabesiyle yazılmış metinler de olmuştur.

Balkanların bazı bölgelerinde halk dilinde yazmak için Latin alfabesi de kullanılmıştır. Bunun örneği Arnavutluk'tur. Arnavut halk dilinde basılan ilk bilinen kitap 16. yüzyıl ortalarında Roma'da ortaya çıkmıştır. Bu eser, Katolik rahip **Gjon Buzuku** tarafından yazılan **litürjik metinler derlemesi "**Meshari**" (Dua Kitabı) **dır.

Gjon Buzuku ve "Meshari" Kitabı (20. Yüzyıl Tasviri)

18. Yüzyıldan Bir Damaskin Yazarı (Bulgaristan)

Tarihî Kişilikler

Hristofor Jefaroviç

Hristofor Jefaroviç, 18. yüzyılın ilk yarısında yaşamış Makedonya kökenli ünlü bir zograf (duvar ressamı), ikon ressamı, bakır oymacısı, yazar, tüccar ve heraldik uzmanıdır. Onun eseri "Stemmatographia"da Makedonya'nın bölgesel arması tasvir edilmiştir.

Akırtırma: İnternette heraldik (arma bilimi) nedir, araştırınız.

Jefaroviç'in "Stemmatographia" Adlı Eserinde Makedonya'nın Bölgesel Arması

Osmanlı mimarisi gelişti ve şehirlerin yapısında da önemli değişimler yaşandı. Böylece şehirler iki belirgin bölüme ayrıldı. Şehrin merkezinde zanaatkarların ve tüccarların dükkanlarının bulunduğu bölüm yer aldı. Bu kısım **çarşı** olarak adlandırıldı. Şehrin diğer kısmı ise yerleşim alanıydı ve **mahalle** adı verilen bölümlere ayrılmıştı.

Şehirlerde çoğunlukla İslami dini yapılar, **camiler** ve **türbeler** inşa edilirdi. Ayrıca çeşmeler ve saat kuleleri yapılırdı. Kamusal temizlik **hamam** adı verilen halk banyolarıyla sağlanırdı. Bazı şehirlerde **bezisten** denilen üstü kapalı pazarlar bulunurdu. Şehirlere gelen yolcuların konaklaması için **han** adı verilen özel yapılar inşa edilirdi. Osmanlı idaresine mensup en zengin kişiler geniş avlularla çevrili büyük konaklarda, yani **saraylarda** yaşırdı. Bu yapılar parklar ve çeşmelerle süslenirdi.

Osmanlı mimarisi Balkanlarda yaşayan tüm halkların ortak bir kültürel mirasıdır. Balkanlar ve Makedonya Osmanlı Devleti'nin bir parçası olduğu dönemde, bu devlet insanlık tarihinin en güçlü imparatorluklarından biriydi.

Mimarlığın dışında, Osmanlı kültürü insan yaşamının birçok yönü üzerinde de güçlü bir iz bırakmıştır.

Osmanlı kültürüyle kurulan temaslar, Balkanlardaki tüm halkların müziği, mutfak, giyimi, zihniyeti, dili ve yaşam tarzı üzerinde derin bir etki ve iz bırakmıştır.

Az Bilinen Kelimeler

Türbe – İslami bir mezar yapısı. Önemli şahsiyetler burada gömülürdü.

Hamam – Halkın kullandığı umumî banyo.

Han – Bir tür konaklama ve misafirhane.

Bezisten – Üstü kapalı pazaryeri.

Mahalle – Şehrin bir bölümü, semt.

Eski Üsküp Çarşısı

Kurşunlu Han, Üsküp – Balkanlar'daki En Bilinen Hanlardan Biri

Üsküp'teki Sultan Murat Camii, 15. Yüzyıl Ortalarında İnşa Edilmiş – Balkanlar'da Korunmuş En Eski Camilerden Biri

Mustafa Paşa Camii'ndeki Türbe (Üsküp)

Öğrendiklerini Kontrol Et:

1. Damaskinler nedir?
2. Osmanlı egemenliği altındaki Balkanlar'da ne tür okullar vardı?
3. Kiliseler neden mağaralara inşa edilirdi?
4. Osmanlı tarzında bir şehir nasıl görünürdü (nasıl organize edilmişti ve şehirde hangi yapılar bulunurdu)?

Alıştırma:

1. İnternette araştırma yaparak Balkanlar'daki Osmanlı mimarisine dair örneklerle bir broşür hazırlayın.

“Rumeli’den notlarım”

Alıştırma:

Kendinizi Sultan Süleyman Kanuni döneminde Rumeli Eyaleti’ni dolaşan bir seyyah olarak hayal edin. Seyahatiniz sırasında pek çok şehir ve köyü ziyaret ettiniz. Gördüklerinizi, işittiklerinizi öğrendiklerinizi ve yaşadıklarınızı anlatın. İnsanların yaşam biçimini ve yerleşim yerlerinin görünümünü açıklamaya çalışın. Notlarınız gelecekteki tarihçiler için değerli bir kaynak olacaktır!

Hazırlık:

Sınıfı iki gruba ayırın:

Birinci grup: Gezdiğiniz köylerdeki yaşamı tasvir edin. İnsanlar hangi ekonomik faaliyetlerle uğraşüyor? Başlıca geçim sıkıntıları neler? Osmanlı yönetimi altındaki köylerde evler, aile yapısı ve günlük yaşam hakkında bilgi vermeye çalışın.

İkinci grup: Ziyaret ettiğiniz şehirlerdeki yaşamı tasvir edin. Osmanlı egemenliği altındaki bir Balkan şehri nasıl görünüyordu? Şehirde hangi tür yapılar vardı? Şehir nasıl bölümlere ayrılmıştı? Çarşı nasıldı ve insanlar hangi işlerle meşguldü?

Kapanış tartışması:

Hazırladığınız “seyahat notlarınız” sınıfta yüksek sesle okuyun. Ardından öğretmeninizin rehberliğinde Osmanlı döneminde köy ve şehir ekonomisi arasındaki farklar üzerine tartışın.